

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

**1848-1849 MACAR ÖZGÜRLÜK MÜCADELESİ VE MACAR
MÜLTECİLER MESELESİ**

Burcu ÇİLOĞLU

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

1848-1849 MACAR ÖZGÜRLÜK MÜCADELESİ VE MACAR MÜLTECİLER
MESELESİ

Burcu ÇİLOĞLU

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tarih Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

KABUL VE ONAY

Burcu iloğlu tarafından hazırlanan “1848-1849 Macar zgrlk Mücadelesi ve Macar Mülteciler Meselesi” başlıklı bu çalışma, 16.09.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Bekir KOÇ (Başkan)

Prof. Dr. Mehmet SEYİTDANLIOğLU (Danışman)

Prof. Dr. Fatih YEşİL (ye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen ğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Musa Yaşar SAğLAM

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan "Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge" kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. (1)

Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ..... ay ertelenmiştir. (2)

Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. (3)

19.09.2019

...../...../.....

B. Çiloğlu

[Burcu ÇİLOĞLU]

"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"

(1) Madde 6. 1. Lisansüstü tezle ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezimin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının

uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

(3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Tez Danışmanının Prof. Dr., Mehmet SEYİTDANLIOĞLU danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Burcu Çiloğlu

ÖZET

ÇİLOĞLU, Burcu. 1848-1849 Macar Özgürlük Mücadelesi ve Macar Mülteciler Meselesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019.

Macarlar bağımsız olabilmek, kendilerine özgü bir devlet kurabilmek için siyasi, kültürel, ekonomik ve sosyal açıdan çok mücadele vermişlerdir. 15 Mart 1848'den itibaren Macarlar özgürlükleri uğruna baskılara karşı gelmişler ve 1848 İhtilâllerine sürüklenmişlerdir. 1830- 1867 yılları Macarların devlet kurabilmek için çaba sarf ettiği yıllardır. 1789 Fransız İhtilâli de Macarların bağımsızlık fikri üzerinde etkilidir. Bu dönemde Avrupa'da meydana gelen devrim hareketleri de milliyetçi ve liberal özellikler göstermekteydi. 1848 yılında Macarlar Avusturya ile pek çok savaşlar vererek Macar Cumhuriyetini kurmak istediler. Tek hedefleri Avusturya'dan ayrılmak idi. Lajos Kossuth önderliğinde yeni bir meclis kuruldu. Lajos Kossuth, Sándor Petőfi ve János Damjanich gibi vatanseverler özerk Macaristan için mücadele ettiler. Avusturya'ya karşı açtıkları savaşta Avusturya, Ruslardan yardım isteyerek onları bastırmak istedi. Rusların askerî gücü karşısında Macarlar direnemediler ve yenildiler. Avusturya ayaklanmayı bastırdı ve Macarları tekrar kendisine bağladı. Pek çok Macar katledildi. Macarlar ve Lehler daha fazla dayanamadılar ve Osmanlı Devleti'ne sığındılar. Avusturya'nın Macar, Rusya'nın da Leh asıllı mültecileri Osmanlı Devleti'nden iadesini talep etmesi ve Osmanlı İmparatorluğu'nun da bu isteği geri çevirmesi üzerine diplomatik kriz oluştu. Bunun üzerine Macar Mültecileri problemi gelişmeye başladı.

Bu çalışmanın amacı, Macaristan'da 1848- 49 yılları arasında patlak veren ihtilâli, ağırlıklı olarak Macar kaynaklar kullanılarak meydana gelen muharebeleri ve Macar Mülteciler Meselesini anlatmaktır. Macar Özgürlük Mücadelesinde çok büyük rol oynayan Lajos Kossuth tanıtılmaya çalışılmıştır. Macarların bağımsızlık mücadelesinin başarısızlıkla son bulmasından dolayı Osmanlı Devleti'ne sığınma talep ettikleri ve Osmanlı Devleti'nin de nasıl yardım ettiğini ortaya koymaktır. Mültecilerin Osmanlı Devleti'ne sığınma süreci ve yürütülen diplomatik ilişkiler ele alınmıştır. Çalışma da Macar Özgürlük Mücadelesinin hem Macarlar hem de Avrupa Devletleri üzerindeki etkileri temel alınarak yazılmıştır. Macarca literatür, Macarca kaynaklar, Türkçe literatür ve Türkçe belgeler ışığında 1848 İhtilâli ve Mülteciler Meselesi incelenmiştir. Macar Özgürlük Mücadelesinin sadece Macaristan'ı değil tüm Avrupa'yı etkilediği ve reformları hayata geçirmek için nasıl çaba harcadığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelime: Macar, Leh, Macar Mülteci, Macar Özgürlük Mücadelesi, Mülteciler, Osmanlı Devleti, Türk- Macar İlişkileri

ABSTRACT

ÇİLOĞLU, Burcu. 1848- 1849 Hungarian War of Freedom and Hungarian Refugees Problem, Master's Thesis, Ankara, 2019.

Hungarians have been struggling for political, cultural, economic and social in order to establish a state and independent. From March 15. 1848, the Hungarians opposed pressures for their freedom and were dragged into the 1848 Revolution. The years of 1830-1867 when the Hungarians made efforts to establish a state. 1789 The effects of the French Revolution also influence the idea of independence of the Hungarians. Freedom movements in Europe have shown nationalistic and liberal characteristics. In 1848, the Hungarians wanted to establish the Hungarian Republic and made many battles with Austria. Their only goal was to leave Austria. Lajos Kossuth led a new parliament. Patriots such as Lajos Kossuth, Sándor Petőfi and János Damjanich have fought for autonomous Hungary. They started the war of independence against Austria, but Austria agreed with Russia to suppress the Hungarian uprising. The Hungarians defeated by the Russians' military power and could not resist. Austria repressed the revolution and tied Hungary back to itself. Many Hungarians were killed. The Hungarians and the Poles could not stand any longer and took refuge in the Ottoman Empire. The diplomatic crisis arose after Austria demanded the Hungarian refugees, and Russia also demanded Polish refugees from the Ottoman Empire. The Ottoman Empire rejected this request and the Hungarian Refugees problem began to develop.

The aim of this study is to explain the revolution that occurred between the years of 1848 and 49 in Hungary, the conflicts that occurred and the issue of the Hungarian Refugees. Lajos Kossuth, who had a very important role in the struggle for Hungarian freedom, was introduced. It is to reveal how the Ottoman Empire helped the refugees to asylum for the Hungarian struggle for independence. Refugees' taking refuge process and diplomatic relations with the Ottoman Empire is examined. The study is based on the influence of the Hungarian freedom struggle on both the Hungarians and European States. In the light of Hungarian literature, Turkish literature and Ottoman documents, the 1848 revolution and the Refugees Problem were examined. It is concluded that the struggle for the Hungarian liberation had affected not only Hungary, but all Europe, and how efforts were made to implement the reforms.

Keywords: Hungarian, Pole, Hungarian refugee, Hungarian war of freedom, Refugees, The Ottoman Empire, Turkish-Hungarian relations.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR DİZİNİ	viii
ÖNSÖZ	ix
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: 1848 MACAR DEVRİMİ	11
1.1. MACAR DEVRİM SÜRECİNİN BAŞLANGICI.....	11
1.2. LAJOS KOSSUTH KİMDİR VE MACAR DEVRİMİNDEKİ ÖNEMİ NEDİR?...19	
1.3. MACAR DEVRİMİ’NİN GELİŞMESİ VE SONUCU.....	32
1.4. AVRUPA DEVLETLERİ’NİN TAVIRLARI.....	42
1.4.1. Avusturya’nın Macar Özgürlük Savaşı’na müdahalesi.....	42
1.4.2. Rusya’nın Macar Özgürlük Savaşı’na müdahalesi.....	57
1.4.3. İngiltere’nin Macar Özgürlük Savaşı’na karşı tutumu.....	70
1.4.4. Fransa’nın Macar bağımsızlık hareketlerine karşı desteği.....	75
1.4.5. Osmanlı Devleti’nin Macar Özgürlük Savaşı’na karşı takındığı tavır.....	75
2. BÖLÜM: MACARLAR’IN OSMANLI DEVLETİ’NE İLTİCASI VE MÜLTECİLER MESELESİ	78
2.1. MACARLAR’IN OSMANLI DEVLETİ’NE SİĞİNMA TALEBİ VE MÜLTECİLER MESELESİ’NİN DOĞUŞU.....	78
2.2. MACAR MÜLTECİ SORUNUNUN KRİTİK DÖNEMİ VE FUAD EFENDİ-RUS ÇARI I. NİKOLAY GÖRÜŞMELERİ.....	88
2.3. MACAR MÜLTECİLERİN İSKÂNI.....	94
2.4. MACAR MÜLTECİLER’İN OSMANLI DEVLETİ’NDEN AYRILIŞI.....	102
SONUÇ	106

KAYNAKÇA.....	109
EKLER.....	121
EK 1. Macar Krallığı'nda bulunan milletler.....	121
EK 2. Bahar Seferi (2 Nisan-21 Mayıs 1849).....	122
EK 3. 1849 yılı Macar Özgürlük Savaşı'nın Askerî Harekâtları.....	123
EK 4. Batthyány Hükümeti Üyeleri.....	124
EK 5. Buda Kuşatması (21 Mayıs 1849).....	125
EK 6. Pákozd Muharebesi Anıtı (1848).....	126
EK 7. Lajos Kossuth'un Kütahya'da kaldığı ev.....	127
Ek 8. Orjinallik Raporu.....	128
Ek 9. Etik Komisyon Muafiyet Formu.....	130

KISALTMALAR DİZİNİ

a.g.e : Adı Geçen Eser

s.: Sayfa

bkz.: Bakınız

Çev.: Çeviren

Ed.: Editör

Haz.: Hazırlayan

bs: Baskı

Yay.: Yayınlayan

BOA: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı

ÖNSÖZ

Macar tarihinde aslında 1670 yılında başlayan ve çok uzun bir süre devam eden süreç Mülteciler Devri diye bilinmektedir. Thököly, Rákóczi ve Kossuth Avusturya'nın baskısından kurtulmak sadece kendilerine ait bir devlet kurmak için çabalamışlardır. Başarısızlıklarla sonuçlanan mücadeleler sonunda ise Osmanlı Devleti'ne sığınmışlardır. II. Rákóczi ve arkadaşlarının Osmanlı Devleti'nde geçirdikleri süre içinde II. Rákóczi'nin kâtabi Mikes Kelemen tarafından yazılmış "Türkiye Mektupları" adlı eser ortaya çıkmıştır. Bu eser Macar edebiyatı açısından büyük bir önem taşımaktadır. Lajos Kossuth ise Özgürlük Mücadelesini başlatmış, Avusturya'nın hiçbir yaptırımını kabul etmemiş ve Cumhuriyet'i ilan etmiştir. Ancak Avusturya'nın Rusya'dan yardım istemesi ve Rusların çok güçlü olması neticesinde dayanamamışlardır ve Osmanlı Devlet'i topraklarına sığınmışlardır. Avusturya'nın Macar, Rusların ise Leh mültecileri istemesi ve Osmanlı Devleti'nin her şeye rağmen geri vermemesi üzerine mülteciler meselesi patlak vermiştir. Ancak Osmanlı Devleti'nin yürüttüğü başarılı diplomatik ilişkiler neticesinde mesele bir zaferle son bulmuştur. Bu çalışmada, 1848 Macar Özgürlük Savaşı, Mülteciler Meselesi ve Osmanlı Devleti'nin yürüttüğü diplomatik ilişkiler ele alınmıştır. Macar literatürü ve kaynaklarının yanı sıra Türkçe literatür ve kaynaklar temelinde konu ele alınmıştır.

Tez çalışmamın plânlanmasında, araştırılmasında, yürütülmesinde ve Osmanlıca belgeler konusunda benden yardımını, ilgi ve desteğini esirgemeyen, engin bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım, değerli zamanlarını ayırarak bana her fırsatta yardımcı olan ve her kelimesinin hayatıma kattığı önemini asla unutmayacağım değerli hocam Sayın Prof. Dr. Mehmet Seyitdanlıoğlu'na teşekkür ve minnetimi bir borç bilirim. Ayrıca ders dönemi boyunca bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım diğer bütün bölüm hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Burcu Çiloğlu

GİRİŞ

KONU, KAPSAM VE KAYNAKLAR ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

1. KONUNUN SINIRLARI VE İZLENEN YÖNTEMLER

Avrupa’da 1815- 1830 yılları arasında yaşanan ekonomik, sosyal ve siyasi gelişmeler daha sonraki yıllarda yeni çatışmaların çıkmasına sebep oldu. Özellikle Viyana Kongresi’nde alınan kararlar bu çatışmaların temelini oluşturdu. Çünkü Restorasyon dönemi ile uyuşmamaktaydı. 1848 yılında görülen ihtilaller¹ aslında 1830 yılının etkileridir.² Avrupa toplumları XIX. yüzyılda ekonomik alanda ciddi bir değişiklik geçirmiştir. Bu değişimlerin başını ise sanayi çekmiştir. Sanayinin gelişmesiyle birlikte bazı sorunlar ortaya çıkmıştır. Üretimin artmış olması ulaşım problemini ortaya çıkarmış ve böylece demir yollarının yapılması konusu gündeme gelmiştir. Ekonomik alanda gelişmeler arttıkça düşünce hayatında birtakım değişimler görülmeye başlanmıştır. Fikir hayatının gelişmesi ise ulaştırma araçlarının yaygınlaşması ve toplumların birbiriyle yaklaşmasıyla doğrudan ilintilidir.³ Üretim arttıkça, Avrupa kıtasında bir pazar arayışı görülmüştür. Ayrıca gümrük vergilerine tepki gösterilmiştir ve milletlerarası serbest ticaret yapılması da gündeme gelmiştir. Bunlar ekonomik alandaki gelişmelerin ve değişimlerin birer sonucu olarak da telâkki edilebilir. Bu dönemde fikri alana baktığımızda ise Liberalizmin güç kazandığını görmekteyiz. Sanayinin ortaya çıkardığı problemlerin sonucunu incelediğimiz de işçi sınıfı büyümüş fakat ücretler düşmüştür ve şehirlerdeki nüfus da artmaya başlamıştır. Sanayi şehirlerinde sefalet gün geçtikçe daha da yaygınlaşmıştır. Fakirlik ve nüfus artışının doğru orantılı olması da sosyalist düşüncelerin gelişmesine⁴ ivme kazandırmıştır.⁵ XIX. Yüzyılın ortalarına geldiğimizde ise Milliyetçilik akımının yavaş yavaş Avrupa devletlerini sarmaya başladığı bir döneme girilmiştir.⁶ Ortaya çıkan bu yeni görüş Almanya ve İtalya’da filizlenmeye başlamıştır. “Millet Teorisi” ifadesi yaygınlaşmaya başlamıştır. İtalya’da Mazzini “Millet Teorisi”

¹ Bkz: Eric Hobsbawm (2016). *Devrim Çağı 1789-1848* (Bahadır Sina Şener, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları

² Hamiyet Feyzioğlu. (2005). 1848 İhtilalleri sırasında Osmanlı Devleti’nin Balkanlar ve Adalar’da aldığı önlemler.

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, 25(39), s.50-51

³ Fahir Armaoğlu (2014). *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1789-1914*. İstanbul: Timaş Yayınları. s.146

⁴ Bkz: Şükrü A. Esmer (1944). *Siyasi Tarih*. İstanbul: Maarif Matbaası. s.154-158

⁵ Haluk Ülman (2002). *Birinci Dünya Savaşı’na Giden Yol ve Savaş*. Ankara: İmge Kitabevi Yayıncılık. s.47,

Armaoğlu, a.g.e., s.140

⁶ Bu konuda bkz: Ursula K. Le Guin Ursula (2017). *Revolution is in the air: Orsinia*. Great Britain: Gollancz

ifadesini benimseyen ilk teorisyenlerdendir. Bir toprak parçası üzerinde yaşayan insanların aynı millete ait olduğu vakit birleşmeleri gerektiği ya da aynı toprak parçası üzerinde farklı milletler varsa, bunların da kendi kaderlerini, kendilerinin belirlemesi özgürlüğüne sahip olduğu fikri Milliyetçiliğin ve Liberalizmin yollarını kesiştirmiştir.⁷

1848 yılında Fransa’da devrimler meydana gelmeye başlamıştı. Söz konusu dönemin devrimleri daha çok sosyal bir özellik taşımaktaydı. Fransa’da işçi sınıfı ayaklanmış, hak arayışına başlamıştı. Öfke duyulan rejimin tüm işaretlerini silmek istiyorlardı. Halk artık özgürlük, kardeşlik, birlik gibi terimleri kullanmak istiyordu. Bastille Meydanı’nda Krallık tahtını yuhalamalar ile yakmışlardı. Bourbon’ların gurur duydukları Hermelinler’in mor mantosunu parçalara ayırmışlar ve palyaço şapkası yapmışlardı. İç karışıklıklarla boğuşan Fransa’yı idare etmek için geçici bir hükümet kuruldu. Kurulan geçici hükümet, bir beyanname yayınladı ve Milliyetçilik akımını destekleyeceğini ilan etti.⁸ Paris ve Berlin’deki halk yavaş yavaş demokrasi ile beraber siyasi toplantıları ve kulüpleri tanımaya başlamıştı. Fransa’da ekonomik ve sosyal krizi, siyasi kriz takip etmiştir. Nüfusun çoğu hoşnutsuz olduğu için 24 Şubat İhtilâli’nin yolu açılmıştır. İkinci Cumhuriyet kurulduktan sonra oy hakkı ile beraber (sadece erkekler için), basında özgürlük ve derneklere de özgürlük gelmiştir. Bu vesile ile yüzlerce siyasi kulüp kurulmuştur. Bu kulüpler bağımsız, yasal, açıkça sosyal ve siyasi konuların tartışıldığı, barışçıl siyasi faaliyetlerin yürütüldüğü teşekküllerdi. Bu kulüpleri “Kurumsallaşmış Meclisler” olarak da adlandırabiliriz. Kulüplerin organizasyon yapısı çeşitli idi. “Eşitlikçi-Demokratik Model”den oluşan küçük çaplı kulüpler ve “Yetki taraftarı - otorite- Demokratik Model “den oluşan geniş çaplı kulüpler şeklinde idi. Her ikisi de hem Fransa’da Cumhuriyetçilik hem de ülke çapında kulüp ağını genişletmek için çalışıyorlardı. En göze çarpan Paris kulüp birliği “Club des Clubs” idi.⁹

Fransa’yı saran politik ve ideolojik hareketler, Avrupa’da da etkisini göstermeye başlamıştı. Birçok batı ülkesi, kendi siyasi ve sosyal hakları adına hükümdarlarına baş kaldırmayı göze almıştı. Bu ülkelerden bir tanesi ise Macaristan idi. Avusturya

⁷ Armaoğlu, a.g.e., s.147

⁸ György Gracza (1894). *Magyar Szabadságharc Története (1848-49)* [Elektronik Sürüm]. Budapest: Lámpel Róbert Kiadása. Erişim: 29.04.2019, http://mek.oszk.hu/06900/06972/pdf/06972_1.pdf. I. Cilt, s.3-4; Enver Ziya Karal (2011). *Osmanlı Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu. V. Cilt, s.173, 175; Ülman, a.g.e., s.48

⁹ Waling G.H. (2016). 1848: Clubkoorts en revolutie. Democratisch experimenteren in Parijs en Berlijn (English Summary). Doktora Tezi, Leiden Üniversitesi, Hollanda, s.353-354. Erişim: 27.04.2019, https://www.academia.edu/26464095/English_Summary_1848_-_Clubkoorts_en_revolutie_-_PhD_Thesis

egemenliği altında yaşayan Macarlar özerklik yönetiminden yararlanıyorlardı. Uzun bir süredir Avusturya'nın baskısını üzerlerinde hisseden Macarlar, 19. yüzyıla gelindiğinde her alanda hak ve özgürlükleri kısıtlanıyordu. Tüm bunların neticesinde ise 1848 yılında Habsburglara karşı Lajos Kossuth önderliğinde ihtilâli başlatmışlardı.

Habsburg İmparatorluğu çeşitli ırk ve mezhepten meydana geliyordu. Ordusunda da etnik çeşitlilik bulunuyordu. 1848 İhtilâl fikirlerinin bu etnik grupları etkilemesinden ve bu fikirlerin benimsenmesi durumunda Avusturya İmparatorluğu'na karşı kullanılmasından Habsburglular oldukça çekiniyorlardı. Avusturya İmparatorluğu bu endişesinde yanılmamıştı. Ülkede mutlakiyet kaldırılmak istenirken, ayrıca Alman ırkından olmayan milletler bağımsızlıklarını elde etmek istiyorlardı. Fransa'daki ihtilâl hareketleri Avusturya'da duyulur duyulmaz halk anayasal hakları ve özgürlükleri için ayaklandı. Bu ayaklanma karşısında direnemeyen Metternich¹⁰ başbakanlıktan istifa etti. Yerine geçen Ferdinand ise halkın isteği doğrultusunda karar vereceğine söz verdi. Ayrıca Macarların kendisine bağlı kalmak koşuluyla ayrı bir hükümet kurmalarına izin verdi. Ancak Avusturya'da olaylar durmak bilmiyordu, hiç kimse memnun değildi. İmparator ülkeyi terk etmek zorunda kaldı. İmparatorun gidişinin ardından Viyana'da bir kurucu meclis toplandı. Mecliste, Macarlar bulunmuyordu. İlk iş olarak meclis, derebeylik vergilerini kaldırdı. İmparator Viyana'ya geri çağırıldı. Ancak Avusturya'nın her yerinde ihtilâller patlak vermeye başladı ve Macaristan, Hırvatistan, İtalya'da özgürlük ve hak adına çatışmalar olmaya başladı. Bu mücadelenin en önemlisi Macar Özgürlük Savaşı idi.

Fransa'daki ihtilâl haberinden etkilenen Macarlar harekete geçtiler. Bu sırada halkın desteğini alan Lajos Kossuth etkili bir konuşmayla bir Millet Meclisi kurulmasını ve derebeyliğin kaldırılmasını söyledi. Ayrıca Avusturya-Macaristan'ın çıkarlarının korunması için Avusturya'ya teşkilat-ı esasiye kanunu verilmesi talebinde bulundu.¹¹ Lajos Kossuth serfliğin kaldırılması için çok uğraştı ve sonunda bu konuda başarı elde etti. Köylüler bu ağır yükümlülükten kurtuldular. Lajos Kossuth'un bu başarısı üzerine halk onun etrafında toplanarak Avusturya'dan idari özerklik talep ettiler. İmparator bu isteğe karşı koyamadı ve kabul etmek zorunda kaldı. Macarlar, Lajos Batthyány başkanlığında hükümet kurdular ve Lajos Kossuth Maliye Bakanı seçildi. Halk tarafından

¹⁰ Bu konuda Bkz: Jelavich Barbara (1987). *Modern Austria: Empire & Republic 1800-1986*. New York: Cambridge University Press

¹¹ Bayram Nazır (2016 b). *Macar ve Polonyalı Mülteciler: Osmanlı'ya Sığımanlar*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi. s.20

ise daha sonra “Diyet Meclisi” seçildi. Diyet meclisinin verdiği en önemli karar, asilzadelere tanınan ayrıcalıkların ve derebeylik vergilerinin kaldırılmasıydı. Macaristan artık özgür bir devlet olma yolunda ilerliyordu. Ayrı bayrağı, ordusu, parası ve dışişlerinde temsil yetkisi vardı.¹²

Macaristan’ın içinde Hırvat, Sırp, Slovak ve Romenler bulunuyordu. Bu milletler de tıpkı Macaristan’ın Avusturya’dan ayrılmak istediği gibi onlar da Macaristan’dan ayrılmak istiyorlardı. Bu milletlerin özgürlük istediklerinin farkında olan Avusturya, onları daha çok kışkırtıyordu. Avusturya İmparatoru, Macaristan’dan ayrılmak isteyen Hırvat Banı Jozef Jellacsics ile anlaştı. Hırvat Banı, Macaristan’dan ayrıldığını ve Viyana’ya bağlandığını ilan etti. Bu sırada Sırp’lar da bağımsızlıklarını ilan etmişlerdi ve Macarlara saldırmaya başlamışlardı. Avusturya bütün bu çatışmaları destekliyordu. Romenler de boş durmamış onlar da Macarlara karşı gelmiş, bağımsızlıklarını ilan etmişlerdi. Macaristan içinde yaşayan milletlerin hepsinin ayaklanması karşısında Macar hükümeti ülkeyi savunmaya geçti ve 200.000 kişilik bir ordu kurdu. Macarların, Hırvat Banı Jellacsics’in ordusunu yenmesi büyük bir ümit oluşmasına sebep oldu. Ancak Jellacsics’in tekrar atağa geçmesiyle Macarlar yenilgiye uğradılar. Hırvat Banı’nın ordusu Avusturyalı General Alfred Windischgratz komutasındaki birlikler tarafından destekleniyordu. Güçlü bir birliğe sahip olan Windischgratz, Macaristan’ın başkentini işgal etti. Ancak Başkumandan Görgei’in çabalarıyla Macarların vermiş olduğu Özgürlük Mücadelesi bir süreliğine de olsa kurtarılmıştı. Görgei, Habsburglar’ın ordusunu yenmişti ve György Klapka’nın ordusuyla birleşmişti. Görgei, Avusturya ile yapılan Pákozd Savaşı, Ozora Savaşı gibi pek çok muharebeyi başarıyla kazandı. Birçok zaferin arka arkaya kazanılmasıyla Avusturya ve Macaristan arasındaki ilişkiler tamamen koptu. Lajos Kossuth ülkenin bağımsızlığını ilan etti ve kendisi de devlet başkanı oldu. Kazanılan zaferler ve Macaristan’ın Avusturya’dan ayrılacağına belirtileri olarak algılanması üzerine Avusturya İmparatoru önce Baron Haynau’yu görevlendirdi. Daha sonra ise Feliks Schwarzenberg’in tavsiyesiyle Rusya’dan yardım istedi. I. Nikola ise Macar İhtilâli başarıya ulaşırsa, Polonyalıların da Rusya’ya karşı harekete geçeceklerinden çekinmeye başlamıştı. Bu nedenle Rusya, Avusturya’nın isteğini kabul etti. Rus tehdidiyle karşı karşıya olan Macarlar, Budin Kalesi’ni işgal ettiler. Bu son

---

¹² Nazır, a.g.e. (b), s.21

zaferleri oldu. Macarlar, Avusturya ve Rusya kuvvetleri karşısında yenilmeye başladılar. Rus ve Avusturya birlikleri Macaristan'a girmeye başladı. Artık Macaristan'da her şey kötüye gidiyordu. Temesvár Savaşı'ndan sonra Macarlar tüm ümitlerini kaybettiler. Ruslara karşı Görgei, Világos Kalesi önünde silah bıraktı. Sonuç olarak Macarlar Osmanlı Devleti'ne sığınmak zorunda kaldılar.

Macaristan'da XIX. yüzyılın ilk yarısında aydınlanma hareketlerinin yanında toplumsal düzen oluşturma, bağımsız devlet kurma isteği oluşmuştur. Özellikle Fransız İhtilâli'nden sonra Macar toplumundaki değişimler hız kazanmıştır. Ancak özgürleşme isteklerini 1830-1867 yılları arasında yoğun bir biçimde görmekteyiz. Macarların mücadeleleri yenilgiyle son bulmuş ve Osmanlı Devleti onlara kucak açmıştır. Her şeye rağmen Osmanlı Devleti sığınanları vermemiş ve Mülteciler Meselesi doğmuştur.

Bu çalışmada 1848'de patlak veren Macar İhtilâli'nin nasıl başladığını ve Macarların bağımsızlıkları için verdikleri savaşların nasıl büyük bir mücadeleye dönüşüp, geliştiği ve Macar Özgürlük Savaşı'nın önemi yansıtılmaya çalışılacaktır. Macar Özgürlük Mücadelesinde çok önemli bir rol oynayan Lajos Kossuth tanıtılacaktır. Avusturya, Rusya ve diğer devletlerin nasıl bir tutum içinde oldukları anlatılacaktır. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin Macarların sığınma talepleri üzerine dostane tavrı ve karşılaştığı mülteciler meselesi üzerinde durulacaktır. Bu çerçevede çalışmada ağırlıklı olarak, 1848 'de patlak veren ve bütün Avrupa'yı saran ihtilâllerin Macaristan üzerindeki etkisi ve Macar Özgürlük Savaşı konusu ele alınmıştır. Macarların Osmanlı Devleti'ne sığınmadan önceki dönemini, Avusturya ve Rusya ile yaptıkları savaşları ve muharebeler sonunda meydana gelen idamlar meselesini, Lajos Kossuth'un Amerika ziyareti gibi konular Macarca kaynaklardan yararlanılarak ele alınmıştır. Çalışma iki bölümden oluşmaktadır.

Giriş Bölümünde, XIX. Yüzyılda Avrupa'nın siyasi ve ekonomik durumu, 1848 İhtilallerinin Macaristan üzerindeki etkisi hakkında kısa bir bilgi verilmiştir.

Birinci Bölümde, 1848 yılında Macar Devrim sürecinin nasıl başladığı, Macarların Özgürlük Savaşı'nı neden ve niçin yapmak istedikleri ele alınmıştır. Kendi Parlamentolarını nasıl kurdukları, nasıl bir meclis sistemlerinin olduğu üzerinde durulmuştur. Macarlar için bağımsızlık simgesi olan Lajos Kossuth hakkında bilgi verilmiştir ve Macar Devrimi'ndeki önemi açıklanmıştır. Ayrıca Macar Devrimi'nin nasıl geliştiği ve sonuçları üzerinde durulmuştur. Avusturya ve Rusya ile yapılan harpler,

savaşlar sırasında yapılan askerî plânlara ve oluşturulan savaş meclisleri detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Avrupa Devletleri'nin de nasıl bir tavır içinde olduğu bu bölümde yer almaktadır. Avusturya, Rusya, İngiltere, Fransa ve Osmanlı Devleti ayrı ayrı incelenmiştir.

İkinci Bölümde ise, Macarların Osmanlı Devleti'ne sığınma talepleri ve Mülteciler Meselesinin doğuşu ele alınmıştır. Rusların ve Avusturyalıların mültecileri geri iadesini istemesi üzerine Macar Mülteci Sorununun kritik dönemi ve Fuad Efendi'nin Rus Çarı I. Nikolay ile görüşmelerinden bahsedilmiş, diplomatik ilişkiler ele alınmıştır.

Ayrıca, Macar Mültecilerin iskân meselesi üzerinde durulmuş ve mültecilerin Osmanlı Devleti'nden ayrılışı anlatılmıştır.

Sonuç bölümünde, Macaristan'da verilen Özgürlük Mücadelesi'nin sadece Macarları değil tüm Avrupa'da yaşayan insanları etkilediği, Osmanlı Devleti'nin yaşadığı kaosu nasıl bir diplomatik zafere dönüştürdüğü üzerinde durulmuştur. Ek'ler kısmında ise; Macar Krallığı'nda bulunan milletler ile ilgili harita, Macarların, Özgürlük Savaşı sırasında gerçekleştirdikleri seferlerden en önemlisi olan Bahar Seferi (2 Nisan- 21 Mayıs 1849) haritası, 1849 yılında Macar Özgürlük Savaşı'nın askerî harekâtları ile ilgili bir harita, Batthyány Hükümeti üyelerinin resmi, 21 Mayıs 1849 Buda Kuşatması ile ilgili bir resim, Pákozd'da bulunan 1848 Pákozd Muharebesi Anıtı'nın resmi ve Macar bağımsızlık lideri Lajos Kossuth'un Kütahya'da kaldığı evin resmi bulunmaktadır.

2. KAYNAKLAR ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada, Türkçe ve İngilizce literatürün yanı sıra Macarca literatüre yer verilmiştir. Konu içerisinde Osmanlı arşiv belgeleri de bulunmaktadır. BOA. (1850) HRSYS. Dosya No: 2921. Gömlek No: 35' te Müslüman olan mültecilerin Halep'e yerleştirilmeleri ve Kütahya'da bulunan mültecilerin hareketlerine dikkat edilmesi için Miralay Süleyman Bey'in seçilmesi, ayrıca Kütahya'ya gönderilen mülteciler için bir defter tutulması, bu defterde isimleri olanlar ya da olmayanlarla ilgili Osmanlı Devleti'ne yazılan bir tahrîrât incelenmiştir. BOA (1849). HRSYS. Dosya No: 2921 Gömlek No:29'da; Avusturya'nın Macar mülteciler konusunda karar verilmezse ilişkileri keseceğine dair Osmanlı Devleti'ne yazdığı tahrîrâta karşılık Osmanlı Devleti'nin verdiği cevap ele alınmıştır.

1848- 49 dönemlerine ait Macarca gazeteler de incelenmiştir. 22 Mayıs 1849 tarihli *Pesti Hírlap (Peşte Gazetesi)* adlı gazete de Buda'nın geri alınışı, Peşte'nin durumdan oldukça memnun olduğu yer almıştır. İki kardeş şehrin artık ayrılamayacağı ve Buda Kalesi'nin bombalanması sırasında pek çok evde ağır tahribatlar meydana geldiğinin altı çizilmiştir. 12 Temmuz 1848 tarihli *Radical Lap (Radikal Gazete)* adlı gazetede ise Macar Maliye Bakanı'nın bir tasarı sunduğu ve çok önemli olan bu tasarıda, Macar silahlı askerî gücüne para desteğinin artırılması gerektiği konuları yer almaktadır. 29 Temmuz 1848 tarihli *Közlöny (Resmi Gazete)* adlı gazetede ise Görgei'in başarıları ve Komárom'daki gelişmeler üzerinde durulmuştur. Pesti Hírlap'ı (Peşte Gazetesi) bırakan Kossuth, 1848-49 Devrimi ve Özgürlük Savaşı sırasında muhalif bir gazete çıkarmıştır. *Kossuth Hírlapja (Kossuth'un Haber Bülteni)* adlı bu gazetenin ilk sayısı 1 Temmuz 1848 yılında yayımlanmış ve bu sayıda Kossuth, bir tanıtım yazısı kaleme almıştır. Tanıtım yazısının içeriği Tez'de yer almaktadır. Macaristan İçişleri Bakanlığı'nın attığı önemli adımlardan biri ise tercüme konusu idi. Bu konuda 6 Haziran 1848 tarihli *Budapesti Híradó (Budapeşte Haberleri)* adlı gazetenin haberine yer verilmiştir. V. Ferdinand'dan duyulan rahatsızlık ise 1 Aralık 1848 yılında *Jövö (Gelecek)* adlı gazetede yer almaktadır.

Árpad Harmat'ın "Az 1848- 1849-es Forradalom és Szabadságharc Története", "1848-49 Devrimi ve Özgürlük Savaşı Tarihi" adlı makalesi incelenmiş ve reform öncesi dönem, Macar Devrimi'nin öne sürdüğü şartlar, Diet Meclisleri, 31 Nisan Kanunu'nun içeriği ve kurulan hükümetler detaylı bir şekilde açıklanmıştır. 1848-49 Özgürlük Savaşı'nın başlangıcından sonuna kadar yapılan muharebeler ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Bu dönemde yapılan muharebelerle ilgili ayrıca Domokos Imre Nagy'ın, M. Tamás Tarján'ın, József Bánlaky'nin, Róbert Hermann'ın, Wilhelm Rüstow'un, Zoltán Babucs'un, Samu Borovszky'nin makalelerine ve eserlerine yer verilmiştir. Macarların Özgürlük Savaşı sırasında yaptıkları Kış, Bahar ve Yaz Seferleri de Tez de önemli bir yer tutmaktadır.

Bu dönemde kadınlar da özgürlük savaşına katkıda bulunmuşlardır. Konu ile ilgili; Nemes R. (2001). Getting to the source: Women in the 1848-1849 Hungarian Revolution. *Journal of Women's History*, 13(3) adlı makalesinden faydalanılmıştır. Waling G.H. (2016). *1848: Clubkoorts en revolutie. Democratisch experimenten in Parijs en Berlijn*

(*English Summary*). Doktora Tezi adlı araştırma eseriyle, 1848 yılında kurulan kulüpler incelenmiş ve nasıl bir teşekkül oldukları üzerinde durulmuştur. Ayrıca İsmail Çakır'ın (1995) "*Macar Mültecileri Meselesi (M. 1848-1849)*" adlı Yüksek Lisans Tezi adlı araştırma eseriyle, Avrupa Devletleri'nin Macar İhtilâli'ne karşı takındıkları tavır, Macarların Osmanlı Devleti'ne sığınması ve Mülteciler Meselesi konularında yararlanılmıştır. Çalışmada, Lajos Kossuth'a geniş bir yer verilmiştir ve hem Türkçe hem de Macarca eserler temelinde analiz edilmiştir. Lajos Kossuth'un kendisinin kaleme aldığı, "*Irataim az Emigrációból*" (1880), "Göç ile ilgili belgelerim" anı kitabı ve "*Szerkesztői jegyzetek a Pesti Hírlaphoz I.*" (1841), "Peşte Gazetesi'ne Editör'ün notları I." adlı eserlere yer verilmiştir. Lajos Kossuth'un Amerika ve İngiltere ziyaretleri ile ilgili István Kornél Vida'nın "A nemzet nem szívesen látott vendége?". *AETAS*, 29 (2), "Ulus, misafirini hoş karşılamadı mı?" adlı makalesi ve Sándor Szilassy "America and the Hungarian Revolution of 1848-49" *The Slavonic and East European Review*, (44/102) adlı makalesi önemli bir yer tutmaktadır. Macarların Osmanlı Devleti'ne sığınma talebi ve Mülteciler Meselesi konusunda ise 1850 yılına ait Imre Vachott'un "*A Magyar Menekültek Törökországban*", "Türkiye'de Macar göçmenler" adlı eser incelenmiştir.

Osmanlı Devleti'nde mülteciler meselesi hakkında ise bazı kronikler incelenmiştir. 1848-1849 Macar Özgürlük Savaşı döneminin bazı tanıkları üzerinde durulmuştur. Örneğin, Sándor Veress'in kaleme aldığı (1878) *A Magyar Emigráció Keleten* adlı kitap bunlardan bir tanesidir. Veress, Vidin'de bulunmuş ve oranın şartları, halkın yaşayışı hakkında bilgi vermiştir. Yine dönemin tanıklarından Mészáros Lázár'da Kütahya'da kaldığı günleri tasvir etmiştir. Bu konuyla ilgili ise; Tibor Ács (1999). *Mészáros Lázár Törökországi Naplója (1849-1850)*, "Mészáros Lázár'ın Türkiye Günlüğü (1849-1850)" incelenmiştir. Ayrıca, Bayram Nazır'ın (2002) Doğumunun 200. Yıldönümünde Lajos Kossuth 1848-49 Macar Özgürlük Mücadelesi ve Osmanlı Macar İlişkileri Sempozyumu'nda bulunan "*Macar mültecilerin Osmanlı Devleti'ndeki gündelik hayatları*" adlı makalesi ve Türkler Ansiklopedisi Cilt 12'de "*Macar ve Polonyalı ihtilâlcilerin Osmanlı Devleti'ne ilticası ve diplomatik kriz*" adlı makalesi incelenmiştir. Yine aynı yazarın (2016) "*Macar ve Polonyalı Mülteciler: Osmanlı'ya sığınanlar*" adlı kitabı okunmuş ve Macar ve Leh mültecilerin Osmanlı Devleti'ne sığınmaları, siyasi münasebetlerin kesilmesi, diplomatik girişimler ve siyasi münasebetlerin yeniden kurulması, mültecilerin istihdamı ve mültecilerin serbest bırakılması konusu için yararlanılmıştır. Bayram Nazır'ın bu kitabı;

Temesvár Savaşı, Macaristan'ın işgali ve ihtilalcilerin Osmanlı Devleti'ne sığınması dönemini kapsamaktadır. Bosna Harekatı'nı konu alan Ivo Andrić'in (2004) "*Ömer Paşa*" (Ali Berktaş Çev.) adlı kitap, Osmanlı Devleti'ne sığınan, orduda görev alan ve müslüman olan askerlerden söz etmiştir. Fahir Armaoğlu (2014) "*19. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1789-1914*", Şükrü Esmer (1944) "*Siyasi Tarih*", İbnülemin Mahmut Kemal İnal (1940) "*Osmanlı Devrinde Son Sadrazamlar*", Mahmud Celâleddin Paşa (1983) "*Mir'ât-ı Hakikat: Tarihi Hakikatların Aynası*" (İsmet Miroğlu Haz.), Enver Ziya Karal (2011) "*Osmanlı Tarihi*", İsmail Hakkı Uzunçarşılı (1932) "*Kütahya'da Macar ve Leh Mültecileri: Bizans ve Selçukiyelerle Germiyan ve Osman oğulları zamanında Kütahya Şehri*", Tahsin Ünal (1974) "*Türk Siyasi Tarihi 1700-1958*" adlı kitaplarla 1848 dönemi, Macarların Avusturya ve Rusya ile olan ilişkileri, Lajos Kossuth, Macarların Osmanlı Devleti'ne sığınması gibi konularında yararlanılmıştır. Mülteciler Meselesine ait arşiv vesikalarına dayalı ilk çalışmalardan biri olan Yuluğ Tekin Kurat'ın (1961) VI. Türk Tarih Kongresi: Kongreye sunulan bildiriler: 20-26 Ekim 1961 "*Osmanlı İmparatorluğu ve 1849 Macar Mülteciler Meselesi*" adlı bildirisinden faydalanılmıştır. Hamiyet Sezer Feyzioğlu (2005) Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, 25(39) "*1848 İhtilalleri sırasında Osmanlı Devleti'nin Balkanlar ve Adalar'da aldığı önlemler*" adlı makalesi ile Osmanlı Devleti'nin savunma alanında aldığı tedbirler konusu açıklanmaya çalışılmıştır. Naciye Güngörmüş (2002) Doğumunun 200. Yıldönümünde Lajos Kossuth 1848-49 Macar Özgürlük Mücadelesi ve Osmanlı Macar İlişkileri Sempozyumu'nda bulunan "*Doğumunun 200. Yıldönümünde Lajos Kossuth 1848-49 Macar Özgürlük Mücadelesi*" adlı makalesi incelenmiş ve Lajos Kossuth kimdir ve Macar Devrimi'ndeki önemi nedir konusunda faydalanılmıştır. Yine Lajos Kossuth'un yazdığı gramer kitabı ile ilgili; Zsuzsa Kakuk (1966) XI. Türk Dil Kurultayında okunan Bilimsel Bildiriler: 1968'de bulunan "*Lajos Kossuth'un Türkçe Grameri*" adlı makale incelenmiştir. Cezmi Karasu (2002) Türkler Ansiklopedisi Cilt 12'de yer alan "*XIX. Yüzyılda Eflak ve Boğdan'daki Rus İşgalleri*" adlı makalesinden Eflak ve Boğdan bölgesi tanıtılmaya çalışılmıştır. Ayrıca Rifat Uçarol'un "*Siyasi tarih (1789-2014)*" adlı kitabından ve Cevdet Küçük'ün (t.y.). "*Abdülmeccid*" adlı makalesinden Eflak-Boğdan ayaklanması meselesi ve Balta Limanı Sözleşmesi konusuna yer verilmiştir. Sinan Kunalp (1970) Belleten XXXIV (135)'de bulunan "*Bir Osmanlı Diplomatı Kostaki Musurus Paşa*" adlı makalesiyle ve Stanley Lane Poole (1959) "*Lord*

Stratford Canning'in Türkiye Hatıraları” (Can Yücel Çev.) adlı kitap ile İngiltere'nin Macar Özgürlük Savaşı'na karşı tutumu, Osmanlı Devleti'nin Macar mülteciler konusunda İngilizlerden aldığı destek konularında yararlanılmıştır. Ayrıca Hayrettin Pınar (2012) Belleten, LXXVI (275)'de bulunan “*Kostaki Musurus'un Atina Sefareti ve Osmanlı- Yunan Diplomatik Krizi*” adlı makalesi ile ve yine Sinan Kunalp (1970) Belleten XXXIV (135)'de bulunan “*Bir Osmanlı Diplomati Kostaki Musurus Paşa*” adlı makalesiyle Kostaki Musurus Paşa hakkında bilgi verilmiştir. Kemal Karpat'ın VII. CIÉPO Sempozyumu'ndan ayrı basım olan “*Kossuth in Turkey: The Impact of Hungarian Refugees in the Ottoman Empire, 1849-1851*” adlı makalesi ile mültecilerin Kütahya'da bulunmaları ve Lajos Kossuth hakkında bilgi edinilmiştir. Mülteciler meselesini arşiv belgeleri ışığında inceleyen ve bu mesele ile ilgili en son çalışmalar arasında yer alan Abdullah Saydam'a ait (1997) Belleten LXI (231), “*Osmanlılar'ın Siyasi İlticalara Bakışı ya da 1849 Macar- Leh Mülteciler Meselesi*” adlı makale de tezde yer almaktadır.

Bu çalışmada, Macarca literatür ve kaynaklar temelinde, Macarların Osmanlı Devleti'ne sığınmadan önceki dönemi, Macar Özgürlük Savaşı, Avusturya ve Rusya ile yaptığı savaşlar, askerî harekât plânları, diet meclisleri, 31 Nisan Kanunu'nun içeriği ve kurulan hükümetler, idamlar meselesi, Lajos Kossuth'un hayatı anlatılmaya çalışılmıştır. Ayrıca Tezde, 1841 tarihinden başlanıp günümüze kadar gelmiş araştırma eserler ve kaynaklar bulunmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1848 MACAR DEVRİMİ

1.1. MACAR DEVRİM SÜRECİNİN BAŞLANGICI

Macarlar, Avusturya'nın egemenliğine karşı hep özgürlük mücadelesi vermişlerdir.¹³ Ancak verilen mücadeleler başarısızlıkla sonuçlanmıştır ve Osmanlılara sığınmışlardır. İlk önce İmre Thököly¹⁴ Osmanlı topraklarına sığınmıştır. II. Viyana kuşatması sırasında Osmanlılara karşı olumlu bir tavır takınmıştır. Ancak O da Habsburglara karşı yenilmiştir ve 1701 yılında İzmit'e yerleşmiştir. 1703 ve 1711 yıllarında ise II. Ferenc Rákóczi, Avusturyalılar 'a karşı verilen özgürlük mücadelesinin bayrağını devr almıştır. Ancak yine başarısızlıkla son bulmuştur ve ailesi ile birlikte Osmanlı topraklarına sığınmış, Gelibolu' da yaşamıştır. Padişah kendisini kabul etmiş, sadrazamla tercümanı vasıtasıyla görüşmüştür. Tercümanı ise Osmanlı Devleti'nde matbaayı kuran İbrahim Müteferrika'dır. Avusturya elçisi Gelibolu'da kalmasına karşı çıkar ve Rákóczi, Tekirdağ'da ikamet etmeye başlar. Rákóczi'nin içinde yanan özgürlük ateşi tekrar alevlenir ve bağımsızlık savaşını tekrar başlatmak ister ancak Pasarofça antlaşmasıyla bu isteği yarım kalır. Tekirdağ'da kaldığı süre içerisinde kâtibi Mikes Kelemen, Rákóczi'nin anılarını yazmıştır. 207 mektuptan oluşan "Türkiye Mektupları" adlı eser onun Tekirdağ'da nasıl bir yaşam sürdüğü hakkında fikir vermektedir. 1735 yılına gelindiğinde ise Rákóczi vefat eder. Macarların içinde özgürlük isteği hiç bitmemiştir. Bu sefer Lajos Kossuth, 1848-49 yılları arasında Avusturya'ya karşı mücadeleler vermeye başlamıştır. Macaristan'ı her şeye rağmen savunan Kossuth, kuvvetli güçler karşısında yenilgiye

¹³ "1848 ihtilalinden önce de Macaristan Avusturya'dan ayrılmak istiyordu. Viyana'da ihtilal çıkması Macarları heyecanlandırmıştı. Macarlar özerlik talebinde bulundular ve İmparator da bunu kabul etmek zorunda kaldı. Macaristan giderek çağdaşlaşmaya başlamıştı. Kendilerine ait anayasaları, paraları, orduları ve bayrağı vardı. Macarlara ayak bağı olan tek konu Hükümdarın hem Macaristan hem de Avusturya İmparatoru olmasıydı. Macaristan'ın içinde diğer milletler olması (Hırvatlar, Sırp, Slovaklar ve Romanyalılar) Macarları endişeye düşürüyordu. Çünkü kendisi nasıl Avusturya'dan ayrılmak istiyorsa bu milletler de Macarlardan ayrılmak istiyorlardı." Bu konuda Bkz: Şükrü A.Esmer (1944). *Siyasi Tarih*. İstanbul: Maarif Matbaası. s.163-164

¹⁴ Bu konuda Bkz: Tayyib Gökbilgin.(1976). Thököly İmre ve Osmanlı- Avusturya İlişkilerindeki Rolü. *Türk-Macar Kültür Münasebetleri Işığında II. Rákóczi Ferenc ve Macar Mültecileri Sempozyumu* 31 Mayıs- 3 Haziran 1976- İstanbul. s. 180

uğramıştır ve Osmanlı Devleti'ne sığınmıştır. Sultan Abdülmecid sığınma talebini kabul etmiş ve Vidin, Şumnu'nun ardından Kütahya'da¹⁵ yaşamını sürdürmüştür.¹⁶

Giderek yayılan hürriyetçi ve milliyetçi fikirlerden dolayı Meternich'in içini bir endişe kaplamıştı. Bu fikirler, Avusturya'da bulunan tebaalara da sıçramaya başlamıştı. Düşünce akımlarının çekim gücü İmparatorluğun sonunu getirebilirdi.¹⁷ Meternich bir karşılık verme gereksinimi içinde, Avusturya'da bulunan farklı tebaaları Alman kültürü içine katıp, Viyana'ya bağlamak istiyordu. Halklar arasında yavaş yavaş bir millî bilinç oluşmaya başladı ve temelini ise dil ve kültür milliyetçiliği atmıştı. Bu sırada Meternich gitmişti, ancak bu gidişin hiçbir faydası olmadığı gibi halkın istekleri de karşılanamamıştı. Bunun üzerine Kral, millî meclisin toplanma kararını onayladı ve anayasa hazırlıklarına başlandı. Viyana halkı kendisi merkez komitesi kurdu. Viyana halkı ile hükümet arasında anlaşmazlıklar baş göstermeye başladı. Hükümet, bir Kurucu Meclis'in seçilmesini kabul etmek zorunda kaldı. Viyana'daki yönetim artık Merkez Komitesi'nin eline geçmişti. Kral, olan biten karşısında daha fazla direnememiş ve Tyrol'e gitmişti.¹⁸ Temmuz ayının sonlarına doğru nihayet Kurucu Meclis açıldı. Bu mecliste sayıca üstünlük Slavlara aitti ve üyelerin dörtte birini köylüler oluşturmaktaydı. Aslında meclisin gündem maddeleri belliydi. Feodal haklar ana başlıkların arasında yer alıyordu. Köylülerin asillere ödemek zorunda olduğu vergiler ve asillerin hakları ortadan kaldırılmıştı.¹⁹

1848 İhtilâl öncesi yine Macarlar Avusturya İmparatorluğu'na karşı ayaklanmalarda bulunmuş, onlardan kopmak, ayrı bir devlet kurma gayreti içine girmişlerdi. Fakat Macarların çırpınışları boşunaydı ve sonuçsuz kalmıştı. Avusturya İmparatorluğu içinde yaşamaya devam etmişlerdi. Macarlar, Avusturya egemenliği altında kendilerine ait bazı kurumlarına sahip çıkmışlardı. İki meclisli bir diyet sistemi vardı. Kral'ın onayı ile toplanabiliyordu.²⁰ Kısacası, Macarlar özerklik yönetiminden yararlanıyorlardı. Bu sistem çerçevesinde, Avusturya İmparatoru'nun Macar Kanunnamesi 'ne uyma zorunluluğu

¹⁵ Bkz: İsmail Hakkı Uzunçarşılı (1932), *Kütahya'da Macar ve Leh Mültecileri: Bizans ve Selçukiyelerle Germiyan ve Osman oğulları zamanında Kütahya Şehri*, İstanbul: İstanbul Devlet Matbaası.

¹⁶ Hicran Yusufoglu (2006). Tarihten Günümüze Türk-Macar İlişkileri [Elektronik Sürüm]. *2023 Dergisi*, s.19-20. Erişim: 23.04.2019, <http://www.turkmacar.org.tr/index.php/tarihte-turk-macar-iliskileri> ; László Rásonyi (1971). *Tarihte Türklük*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü. s.213

¹⁷ Armaoğlu, a.g.e, s. 163

¹⁸ Armaoğlu, a.g.e., s.164- 165

¹⁹ Armaoğlu, a.g.e., s. 165

²⁰ Armaoğlu, a.g.e., s.165; Ahmet Refik (1926). *Türkiye'de Mülteciler Meselesi*. İstanbul: Matbaa-i Amire. s.5. Erişim: 23.04.2019, <http://kutuphane.ttk.gov.tr/resource?itemId=305033&dkymId=54733>

vardı. Avusturya İmparatoru aynı zamanda Macaristan'ın da hükümdarı idi. Macarlar kalplerinde her zaman özgürlük hissini barındırıyorlardı. Serbestî fikirlerini açığa çıkarmak için an kollamaktaydılar. Yine böyle bir zamanda Macarlar, İmparator Ferdinand'a sadece kendilerine ait bir kabine kurmak istediklerini arz ettiler. İmparator ilk önce kabul etti ancak daha sonra bir pişmanlık içine girdi. Hırvatlarla da iş birliği içerisinde olan İmparator, Macaristan'a Hırvat bir Başkumandan gönderdi. Macarların anlaşmakta güçlük çektiği Hırvatlardan bir Başkomutan getirilmesi, Üngürüsleri oldukça üzdü ve bunu bir hakaret kabul ettiler. Bu sırada hürriyetçi ve milliyetçi fikirlerin önderi Lajos Kossuth, Macar Özgürlük Savaşı'nın hazırlıkları içinde idi. Hırvat Başkumandan meselesi, Macar halkını ayaklandırmış ve Kossuth'un izinden yürüme kararı almalarını sağlamıştı. Artık isyan bayrakları dalgalanmaya başlamıştı.

Avusturya İmparatorluğu siyasasında ise bir taht değişikliği görülmekte idi.²¹ 2 Aralık günü Avusturyalılar İmparator V. Ferdinand'ı tahttan inmesi için baskı yaptılar ve yerine Franz Jozef'i geçirmeye çalıştılar. Ancak tahta geçebilmesi için anayasal kanunları tanıması gerekiyordu. O taktirde Macar Parlamentosu onu tanıyabilirdi. Buna karşılık yeni İmparator ordularını Macaristan'a soktu. Peste ve Buda ile beraber ülkenin pek çok kısmını işgal etti. Macar hükümeti işgale daha fazla dayanamayarak Debrecen'e gitmek zorunda kaldı. Yeni İmparator durmak bilmiyordu. Saray, zorla Olmütz Anayasası'nı yürürlüğe koydu. Amacı, Avusturya içinde Macaristan'ı yok etmeye çalışmaktı.²² Fakat Macarlar, Joseph'i tanımadılar.²³

1848- 1849 Devrimi ve Özgürlük Savaşı, Macar tarihinin belki de en önemli olaylarından birisidir. Böylece halkta ulusal bilinç, özgürlük isteği ve onur duygusu bir uyum içinde

²¹ “Avusturya, Macaristan'ı zor duruma sokmak için elinden geleni yapıyordu. Avusturya Slavları destekliyordu. Slavlar da bunun üzerine ayağa kalktılar. Bu durumdan son derece rahatsız olan Macaristan istiklâlini duyurdu ve daha da ileri giderek Cumhuriyeti ilân etti. Lajos Kossuth'u da Cumhurbaşkanı seçti. Bu durum öncelikle Rusya'yı çok rahatsız etti. Derhal bir ordu göndererek Avusturya ile birlikte Macarları baskı altına almaya çalıştı. 1849 yılında Macaristan tekrar Avusturya'ya bağlandı.” Bu konuda bkz: Esmer, a.g.e. s.164

²² Pál Fodor (2002). Ondokuzuncu yüzyılın ilk yarısında Macar reform hareketleri ve 1848-49 Devrimi. Macaristan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği (Haz). *Doğumunun 200. Yıldönümünde Lajos Kossuth 1848-49 Macar Özgürlük Mücadelesi ve Osmanlı- Macar İlişkileri Sempozyumu*. 15 Mart 2002- Kütahya (s.50); Stanford Shaw (2010). *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye* (Mehmet Harmancı, Çeviren). İstanbul: E Yayınları. II. Cilt, s.173; Ahmet Refik.,a.g.e., s.5

²³ Eugene H. (1934). Russia and the Hungarian Revolution (1848-49). *The Slovenic and East European Review*, 12 (36). Erişim: 05.07.2019, <https://www.jstor.org/stable/4202930>; Karal, a.g.e., s. 213, 214; Abdullah Saydam (Ağustos 1997). Osmanlılar'ın Siyasi İlticalara Bakışı ya da 1849 Macar- Leh Mülteciler Meselesi. *Belleten*, LXI (231), s. 341

gelişmeye başlamıştır. Macaristan için pek çok kahraman genç savaşmıştır. Kossuth Lajos, Petőfi Sándor, Dámjanich János bu kahramanların en önemlileri arasındadır.

István Széchenyi tarafından 1830 yılının Ocak ayında yayımlanan “Hitel” isimli bir kitapta yer alan bir yazı göze çarpıyordu. Yazı, Macar reform hareketi oluşumunu destekler nitelikteydi. Avrupa’da o sırada sadece Milliyetçilik değil Liberalizm de öne çıkmaktaydı. Ayrıca Macaristan’ın kendisi için de bir reform hareketi olması gerekiyordu. 1830 ve 1848 yılları arasında değişime çok büyük ihtiyaç duyulmuştu. Macaristan’da Liberal Parti’nin siyasi yazarı Lajos Kossuth olarak adlandırılabilir. 1843- 44 Meclis oturumundan itibaren ise Liberal fikirler yayılmaya başlamıştır. Ana fikirleri: Macaristan’ın bağımsızlığı ve iç anayasada büyük reformlar yapılmasını öngörüyordu. Macar Anayasası’nı Orta Çağ zincirlerinden kurtarmak ve imtiyazlı bir sınıf yerine tüm halkı ülkenin siyasi hayatına katılımını sağlamaktı. İdareciler, hükümetin yasalarını ithal ediyorlardı. Liberal Parti’nin çağrılarını da bastırmaya çalışıyorlardı. Reformlar için süren savaşlar, dört meclis oturumunun ardından sona ermişti. Bunlar; 1830/ 1836, 1839/1840, 1843/1844 ve sonuncusu ise 1847/1848 diet meclisleri idi. Liberal reform seçkinleri meclis oturumunda amaçlarını yürürlüğe koymayı başaramadılar. Sadece 1843/1844 meclis oturumunda Macar dili resmi dil olmuştu.²⁴

1847 yılına gelindiğinde Avrupa kaynamaya başlamıştı. Macaristan bu dönemde sadece gelecek olan felakete hazırlanmaya çalışıyordu. Bu yılın yaz ayında 1200 Liberal Peşte’de bir araya geldi. Burada Kont Lajos Batthyány başkanlığında bir program oluşturular. Ferenc Deák tarafından ise son şekli verildi. Bu programın sekiz önemli şartı vardı: Macar dili resmi dil olacaktı, kamu hizmeti düzgün bir şekilde sağlanacaktı, özgürlük hakları yürürlüğe konulacaktı, Macar Meclisi’nde ulusal bir hükümet devreye girecekti, Erdel ile birlik sağlanacaktı, Krallık şehirleri ile aynı seviyede eşit oy hakkı tanınacaktı, basın özgürlüğü sağlanacaktı, feodal bağlılıklar kesin bir şekilde ortadan kaldırılacaktı (- 9. ve 10. maddelerin zorunlu kıldığı durumlar-). Bu taleplerle, sonunda Macaristan’ın tüm bölgelerinden bağımsızlık fikri kuvvetli bir biçimde ortaya çıkmıştı. Liberal Parti’nin bu programına karşı Muhafazakâr Parti de bir program geliştirmişti. Kendisi tamamen

²⁴ Arpad Harmat (2015). Az 1848- 1849-es forradalom és szabadságharc története, *Történelem cikk*, Erişim: 12. 09. 2018, <http://tortenelemcikkek.hu/node/124>; Wilhelm Rüstow (1866). *Az 1848- 1849- diki Magyar Hadjárat Története*. [Elektronik Sürüm] (Arnold Vértesi, Macarca’ya Çeviren). Pest: Emich Gusztáv Tulajdona. I.Cilt, s.3 Erişim: 05.08.2019, http://mtdportal.extra.hu/books_kulf/rustow_wilhelm_friedrich_magyar_hadjarat_tortenete_1_Optimized.pdf;

mevcut hükümetle birlik sağlamıştı ve onun yolunu destekleyeceğini duyurmuştu. Böylece iki parti karşı karşıya gelmiş oldu. 17 Eylül 1847 tarihinde Krallık, 7 Kasım'da Pozsony'da Macar Meclis oturumu olacağını duyurdu. 17 Ekim'de seçimler olacaktı. Peşte ili için Kossuth seçilmişti. Liberal Parti'nin başı, şimdi mecliste parti sözcüsü olmuştu. V. Ferdinand 12 Kasım'da meclisi, Macarca konuşmasıyla açtı. 29 Kasım'da Bertalan Szemere, asillere ödenen verginin muafiyetini istedi. Ayrıca soyluların, iç yönetime katılmaları ve kamu işlerine çevrilen vergileri, askeri hazine için de vergi ödemelerini istedi. Devrim rüzgârı Pozsony'da esmeye başlamıştı. Kossuth, Liberal Parti'nin programında bulunan diğer maddeleri de açıklamaya başlamıştı. Dilekçesinin biri, Macaristan'dan koparılmış dört Erdel ili ile ilgili idi. Bu süre zarfında soylular sınıfı, soyluların vergi ödemesi meselesini ortadan kaldırmakla uğraşıyordu. Liberal Parti'nin büyümesini engellemeye çalışıyorlardı.²⁵

Mecliste gerçekleştirilen bir diğer oturumda ise büyük bir sessizlik hakimdi. Her iki partiden olan Macarlar, ortak düşmanları hakkında fikir birliğine varmışlardı. Bu sırada Paris'teki Şubat Devrimi sırasında, yeni Fransız hükümetinin kurulduğu haberi Pozsony'a ulaşmıştı. Muhafazakâr Parti, ayaklanmanın tehlikelerinden bahsetmiş ve bir an önce bastırılması gerektiği üzerinde durmuştu. Liberal Parti ise, Paris'teki devrim haberlerinin gelmesi üzerine, cesurca davranmış ve avantajların kullanılmasını gerektiğini vurgulamıştı. 13 Mart'ta ise Viyana ayaklanması hakkında haberler gelmeye başlamıştı. Metternich, yandaşları ve parti taraftarlarının yenilgisi ile ilgili haberler geliyordu. Kossuth, bu konuyla ilgili bir dilekçe verdi. Dilekçesinde: Palatini göreve çağırdı. 14 Mart günü ise hemen Lordlar Kamarası ve Avam Kamarası ortak bir oturum gerçekleştirdi.²⁶

Viyana'da, Peşte'de, Venedik'te ve Prag'da patlak veren ihtilâllerin etkisi altında İmparatorluğu ve V. Ferdinand'ı yöneten gizli danışmanlar grubu, Nisan Kanunlarının yaptırımıyla Macarların isteklerini kabul etmişlerdi. Aynı zamanda tüm imtiyazları doğru zamanda geri alma umudundan da hiç vazgeçmemişlerdi. Habsburg İmparatorluğu "Böl ve Yönet" kuralı temelinde ilerliyordu. Bu kural çerçevesinde Venedik'i parçalamak, Prag'ı da güçsüzleştirmek için adım atıyorlardı ve özel bir statüye sahip olan Macaristan'da da kendi isteklerine uygun bir hükümet kurulmasını istiyorlardı. Böylece

---

²⁵ Rüstow, a.g.e., s.3-7

²⁶ Rüstow, a.g.e., s.8-10

uygun taktikler kullanabileceklerdi. Peşte hükümetiyle kültürel, tam bağımsızlığa sahip olmak isteyen milletlere karşı konulabilirdi.²⁷

V. Ferdinand, Viyana ve Peşte’de vuku bulan devrimlerden çekindiği için reformları içeren talepleri onayladı ve sözlü olarak ilk Macar Hükümeti’nin kurulmasını sağladı. Lajos Batthyány Başbakanlık görevine getirildi ve bunu takiben kanunların müeyyidesi oluşturuldu. Artık Macar Devrimi yasallaşmıştı.²⁸

Hükümet Komisyon Sistemi 1848-49 Devrimi ve Özgürlük Savaşı’nın özel kurumları arasında yer alıyordu. Kurum, devrimci yönetimin özel bir oluşumu idi. 1848 eylül ayına kadar hükümet komisyon sistemi, yürütme ve yerel idari organlar arasındaki ilişkiyi sağlıyordu. Ancak Batthyány Hükümeti’nin istifasından sonra – yürütme organının dönüştürülesini takiben- yasama ve yürütme her ikisi de oluşumun içine dahil edildi. Köken olarak hem feodal dönemin öncüllerinden hem de Fransız İhtilali’nin hükümet komisyon kurumundan farklı idi. Bu kurumun Macar kamu hukukunda ve devlet teşkilâtında ciddi bir mazisi vardı. Krallık komisyon kurumu XIV. ve XV. yüzyıla kadar dayanıyordu. XVI. yüzyıl’dan başlayarak giderek daha büyük bir öneme ulaştı. Kurumun kökeni, geç-Roma İmparatorluğu dönemi ile başlayıp, papalık dönemine kadar gelmiş ve daha sonra Avrupalı İmparator saraylarının çoğunluğunda ve Macar Krallığı’na kadar dayanmıştır. Kraliyet müteveli heyeti başlangıçta, iktidarın yargı güçlerinin devri ile ilgileniyordu. Bu, daha sonra diğer idari ve siyasi görevlerle desteklendi. Örneğin ordunun zahiresi, salgın hastalıklar ve kıtlığa karşı kontrol, nehir ağzı denetimi, köylü hareketleri ya da hükümdarın emirlerine direnen yerel otoriteleri dizginlemek gibi. İlk olarak, komisyonların iki özelliğini söyleyebiliriz. Birincisi, yerel yönetimlerin birçoğunun işleyişini koordine eden yani yöneten Krallık Komisyonu. İkincisi ise, merkezi gücün, yerel idari güce karşı adımına hizmet eden Krallık komisyon üyelerini sayabiliriz.²⁹

²⁷ Tarján M.T (t.y) (a). A Pákozdi Csata. *Rubiconline*. Erişim: 10.07.2019,

http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1848_szeptember_29_a_pakozdi_csata/

²⁸ Nejat Göyünç (1976). 1849 Macar Mültecileri ve bunların Kütahya ve Halep’te yerleştirilmeleri ile ilgili talimatlar. *Türk-Macar Kültür Münasebetleri Işığı Altında II. Rákóczi Ferenc ve Macar Mültecileri Sempozyumu* 31 Mayıs-3 Haziran 1976- İstanbul. s. 173; Saydam, a.g.e., s.341

²⁹ Robert Hermann (1997 a). A kormánybiztosi rendszer 1848-1849-ben. *Hadtörténelmi Közlemények*, 111(1), s.28-29. Erişim: 31.07.2019, <http://epa.oszk.hu/00000/00018/00004/pdf/02hermann.pdf>

1847-1848 yılı olağan meclis oturumunun son döneminde, 1848 Şubat Paris Devrimi haberinin alınması ve Kossuth'un dilekçe teklifi sonrasında Kont István Széchenyi kendisi Saraya, tam yetkili Krallık komisyon üyesi olarak mecliste hazır bulunmayı ve reform karşıtlarını dizginlemeyi teklif etti. İlk komisyon yetkilendirilmeleri 23 Mart 1848'de Palatin İstván ve Başbakan olarak atanan Kont Lajos Batthyány tarafından yapıldı. Batthyány başkentten gelen haberler üzerine mecliste, hükümet üyelerinin listesini açıkladı. Belirlenen bakanlar arasında Bertalan Szemere'yi ve Gábor Klauzál'ı, Ferenc Pulszky'yi Peşte'ye gönderdi. Orada "Geçici emniyet mensubu Ulusal Komisyon Üyesi" olarak çalışacaklardı. Diğerleri ise Başbakanlık Ulusal Geçici Komitesi'nde huzuru ve düzeni, Buda'daki başkumandanlıkla ve bir şekilde feodal hükümetle ilişki sağlıyordu. Böylece Macar Kraliyet Milletvekilleri Konseyi ile ve Sarayla ilişki halinde idi. Komisyon üyeleri kendilerini bu isimle adlandırmıyorlardı, fakat onlara ulaşan raporların çoğunluğunda bakanlık, Ulusal ve geçici komisyon üyesi olarak bahsediliyordu. Komite, Ulusal Milis Kuvvetlerini koordine ediyordu ve silah sağlamaya çalışıyordu. Ülkede bulunan silah, mühimmat ve değerli metallerin ihraç edilmesini engellemeye çalışıyordu. Komitenin görevi, geçici olarak henüz oluşmayan hükümeti ve devrimci idare organlarını temsil etmektir. Komisyon, 20 Nisan'a kadar çalışmalarını sürdürdü. Batthyány Hükümeti'nin en büyük endişelerinden biri ise, Mart- Nisan döneminde kararsız olan kamu gücünün nasıl sağlanacağı idi. Bunun için, ülkede Macar olmayan nüfusun hareketleri hakkında ulaşan haberlere özellikle dikkat ediliyordu. Ekim ayı ortalarında Hükümet Komisyon Sistemi ulusal hale geldi. Batthyány ve Ulusal Savunma Komitesi, ülkenin her bir yerine hükümet komisyon üyelerini göndermişti.³⁰

Gelişmelerin önündeki engelleri kaldırmak ve feodal bağlılıklara son vermek amacıyla 31 Nisan Kanunu kabul edilmişti. Bu kanunlar 1848 yazında doğmuş ve 11 Nisan'da kabul edilmişti. 31 maddelik Nisan Kanunu iki gruba ayrılmıştı: Toplum yapısını değiştiren kanunlar ve siyasi sistemi değiştiren yasalar. İlk sırayı hangi kanunların aldığına bakacak olursak: Derebeyliğin kaldırılması (IX. Kanun maddesi), Kilise ile ilgili onlu sistem faaliyetine son verilmesi (XIII. Kanun maddesi), ortak kamu hizmeti verilmesi (VIII. Kanun maddesi). Siyasi sistemi değiştiren başlıca yasalar: Sorumlu Macar Başbakanlığın

---

³⁰ Hermann., a.g.e (b), s. 29-52

kurulması (III. Kanun maddesi), yıllık meclis toplantısı (IV. Kanun maddesi), meclis başkanlarının seçimi (V. kanun maddesi), Ulusal güvenliğin oluşturulması (XXII. Kanun maddesi), ayrılan toprak parçalarının tekrar topraklara katılması (VI. Kanun maddesi), Erdel ile birlik (VII. Kanun maddesi), özgür krallık şehirleri hakkında kanun (XXIII. Kanun maddesi), basın- yayın kanunu (XVIII. Kanun maddesi), mirasın sadece bazı çocuklara geçmesi kanununun kaldırılması (XV. Kanun maddesi), kredi kurumunun kurulması (XIV. Kanun maddesi), derebeylik yetkisine son verilmesi (XI. Kanun maddesi). Eksiklikleri olmasına rağmen 31 madde Pozsony'da uygulandı. Ayrıca Merkez Bankası konusundaki on iki nokta da hatırlatılmış oldu. Köylüler artık derebeylerin hizmetinde olmayacaktı. Loncaların tasfiye edilmesi, İmparatorluğun borçları meselesi ve çözümü oldukça zor olan dört temel sorun da gündeme gelmişti. Bunlar: 1) Macarların özerkliği meselesi. 2) Macaristan'da garnizon kuran grupların komuta meselesi. 3) Maliye Bakanlığı meselesi. 4) Macaristan ve Avusturya ilişkileri konusunda idi. Nisan Kanunlarının Özgürlük Savaşı döneminde aldığı kararlar ise Savaş Bakanlığı'nın işleyişini ve Ulusal Savaş Meclisi'nin oynadığı rolü göstermiştir.³¹

İlk Macar hükümet üyeleri ise; Başbakan: Kont Lajos Batthyány, bakanlar: Bertalan Szemere (İçişleri Bakanı), Lajos Kossuth (Maliye Bakanı)³², Lázár Mészáros³³ (Harp Bakanı), István Széchenyi³⁴ (Ulaştırma Bakanı), József Eötvös (Milli Eğitim Bakanı),

³¹ Harmat, a.g.e.; Nagy D. I. (1998). Szemle: Bencze László - Bona Gábor - Csikány Tamás - Hermann Róbert - Kedves Gyula: A szabadságharc katonai története. Pákozdól Világosig, 1848-1849 [Elektronik Sürüm]. *Haditörténelmi Közlemények*, 112(1), s.2. Erişim: 01.07.2019, http://epa.oszk.hu/00000/00018/00008/pdf/sz1_nagyd.pdf, Rüstow, a.g.e., s.13-14

³² Bu konuda Bkz: Robert Hermann (2003 d). *Lajos Kossuth ve 1848-49 yıllarında Macar Özgürlük Savaşı* (Yılmaz Gülen Çev.). Budapest: Akadémiai Kiadó. s.55-61

³³ “Mészáros Lázár 20 Şubat 1796 yılında Baja’da doğmuştur. Öksüz olarak büyümüştür. 4 yaşından 18 yaşına kadar bir akrabasından diğer akrabasının yanına giderek hayatını sürdürmüştür. Bu sırada da okul okul gezmek zorunda kalmıştır. Bütün hayatını etkileyecek pek çok deneyimin sahibi olmuştur. Bunlar karakterinin şekillenmesine neden olmuştur. Hukuk öğrencisi olarak öğrenim hayatını sürdürecekti ancak öğrenimini yarıda bırakarak askeriyeye girmiştir. 1 Ağustos 1813 yılından 17 Mayıs 1848 yılına kadar 7.ve5. Süvari birliğinde subay olmuştur.1813-14, 1815 ve 1831’deki seferlere katılmıştır. İlk olarak bu seferlerde subay olarak adını duyurmuştur. Askeri tecrübesi Lázár’ın Almanca, Latince, Yunanca, İtalyanca, Hırvatça, Fransızca, İngilizce dillerini geliştirmesini sağlamıştır. İlk bilinen eseri askerî bilim üzerine olmuştur. 1823 yılında yazmıştır. Fakat bu çalışma 1849 yılında “Süvari el kitabı” adıyla çıkarılmıştır. Lázár, Macar basını, ülkenin reform hareketlerini, meclisleri sürekli olarak takip etmekte idi. Toplumun meselelerine karşı ilgisiz kalmamış, ülkenin refahı ve gelişimi ile ilgili Temmuz 1837’den itibaren István Széchenyi ile mektuplaşmaya başlamıştır. Mészáros Lázár kişisel olarak Ferenc Deák, Jozsef Eötvös, Gábor Klauzál, Ferenc Toldy Schedel ile temasa geçmiştir. Peste Gazetesi’ne bağlıta bulunan kurmay subay Lajos Kossuth’un da dikkatini çekmiştir. Macar Özgürlük Savaşı’na pek çok katkısı bulunan Lázár’ın 14 Ağustos 1849’da sınırı geçerek Osmanlı İmparatorluğuna sığınmıştır. Vidin, Şumnu, Bursa ve Kütahya’da kalmıştır.1851 Haziran ayından 1853 Ağustos ayına kadar İngiltere, Fransa ve sonra tekrar İngiltere, Manş adalarında (Jersey) yaşamıştır. 23 Ağustos 1853’te Amerika’ya yerleşmiştir. 16 Kasım 1858’de İngiltere- Eywood’da vefat etmiştir.” Bu konuda Bkz: Tibor Ács (1999). Mészáros Lázár Törökországi Naplója (1849-1850) [Elektronik Sürüm]. Budapest: Terebess é Zrínyi Kiadó. Erişim: 29.04.2019, <http://mek.oszk.hu/02700/02746/02746.htm#2>, s.2-3

³⁴ “İlk geniş reform programını sunan Kont István Széchenyi (1791-1860) idi. 1830’da Hitel (Kredi) adlı kitabı çıktı,

Gábor Klauzál (Tarım- Sanayi ve Ticaret Bakanı), Ferenc Deák (Adalet Bakanı). Hükümetin dört tane üst düzey aristokrat üyesi ve beş tane de orta düzey aristokrat üyesi bulunmakta idi. Bu oluşum siyasi yönü de gösteriyordu.³⁵ Macar Parlamentosu, Macaristan içerisinde yaşayan farklı milletlerin de kendileriyle eşit haklara sahip olduğunu anladılar. İlk olarak Macarlar ve Romenler bir anlaşma yaptılar. Daha sonra Parlamento, “Milliyetler Anayasası” nı kabul etti. Bu anayasaya göre, milletler serbestçe dillerini konuşabilecek, devlet idaresinde de yer alabileceklerdi. Yasa içerisinde Macaristan’da yaşayan Musevilerin de hak eşitliği ilân edilmişti.³⁶

1.2. LAJOS KOSSUTH KİMDİR VE MACAR DEVRİMİNDEKİ ÖNEMİ NEDİR?

Lajos Kossuth 1802 tarihinde Zemplén iline bağlı Monok’ta dünyaya gelmiştir. Öğrenim hayatına Sátorújhely’de başlamış daha sonra Eperjes’te ve Sárokpatak’ta devam etmiştir. Hukuk öğrenimini tamamlamış ve Peşte’de 1823 yılında avukatlık sınavını vermiştir. Zemplén’de 1824- 1832 yılları arasında avukatlık yapmış ve tüm dikkatleri üzerinde toplamıştır. Genç yaşına rağmen siyaset hayatına atılmıştır. Zemplén ilinin Pozsony meclisinde bulunan soylular bazı gerekçelerinden dolayı görüşmelere katılmıyorlardı, bu yüzden Kossuth onların yerine vekâleten katılmış ve demeçleri ile dikkat çekmiştir.³⁷

---

daha sonra bunu tamamlayan Világ (Dünya) ve Stádium (Merhale) adlı eserleri yayımlandı. Bu kitaplarında, aristokratlar sınıfının da ancak mevcut düzeni dönüştürdüğü ve tüm halkın yaşam düzeyini yükselttiği takdirde kalabileceği görüşünden hareket ediyordu. Bunun en önemli koşulu kapitalist mal ve para ilişkilerini yaratmaktı; fakat bu da soyluların çiftlikleri, toprakları serbestçe satılıp alınmadıkça oluşamazdı, zira çiftlik sahiplerine kimse kredi vermediğinden bunlar gelişemiyordu. Orta çağ kökenli serf yükümlülüklerini (örneğin angaryayı) ortadan kaldırmak, köylülere toprak mülkiyeti ve kanun önünde eşitlik hakkını tanımak ve soyluların da vergilendirmede pay üstlenmeleri gerekiyordu. Sanayii, ticareti, Macar fikir ve bilim hayatını geliştirmek gerekliydi. Macar soylularının davranışını değiştirmek, yani geçmişin şanıyla kafa yormak yerine kendilerini eğitip sivil (kent soylu) değerlerle zenginleştirmelerini sağlamak gerekiyordu. Széchenyi, bizzat kendisi örnek olarak ve çok büyük maddi fedakârlıklara katlanarak, modern Macaristan’ın yaratılmasına katkıda bulundu. Macar Bilimler Akademisi’nin kurulması, ülkede ulaşımın geliştirilmesi (nehirlerin düzenlenmesi, limanlar kurulması, Tuna üzerinde Peşte ile Buda arasında ilk taş köprüünün inşa edilmesi), sanayinin geliştirilmesi, merdaneli değirmenlerin kuruluşu, ipek böceği üretilmesi, Macar dilinde kültür kuruluşlarının (tiyatroların vb.) oluşturulması Széchenyi’nin adıyla bağımlıdır.” Bu konuda Bkz: Pál Fodor (2002). Ondokuzuncu yüzyılın ilk yarısında Macar reform hareketleri ve 1848-49 Devrimi. Macaristan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği (Haz). *Doğumunun 200. Yıldönümünde Lajos Kossuth 1848-49 Macar Özgürlük Mücadelesi ve Osmanlı- Macar İlişkileri Sempozyumu*. 15 Mart 2002- Kütahya (s.45)

³⁵ Saydam, a.g.e., s.341; Rüstow, a.g.e., s.11; Harmat, a.g.e.

³⁶ Fodor, a.g.e., s.51

³⁷ Hermann, a.g.e. (d), s.13-18; Ferenc Eckhart (2010). *Macaristan Tarihi* (İbrahim Kafesoğlu Çev.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi. s. 184; Armaoğlu, a.g.e., s. 165; Naciye Güngörmüş (2002). *Doğumunun 200. Yıldönümünde Lajos Kossuth ve 1848-49 Macar Bağımsızlık ve Özgürlük Mücadelesi*. Macaristan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği (Haz). *Doğumunun 200. Yıldönümünde Lajos Kossuth 1848-49 Macar Özgürlük Mücadelesi ve Osmanlı- Macar İlişkileri Sempozyumu*. 15 Mart 2002- Kütahya (s.19); Sándor Szilágyi (1850). *A Magyar Forradalom Története 1848 és 1849-ben*. s.42. Pest: Heckenast Gusztáv Sajátja. Erişim:30.04.2019,

İştirak ettiği bu oturumlarda kendine bir görev edinmiştir. Meclis oturum tutanaklarını çoğaltmış ve geniş kitlelerin öğrenmesini sağlamıştır: “Országgyűlési Tudósítások” “Millet Meclisi Bildirileri” adlı dergideki yazıları, meclis çalışmalarını içerir ve bu çalışmasıyla ülke çapında kendi isminden söz ettirmiş olur. Kossuth 1832- 36 yılları arasında çalışmalarını sürdürürken, yorum kabiliyeti ve kullandığı üslup Viyana Sarayı’nın dikkatini çekmiştir.³⁸ Bu dönem içerisinde Pozsony Meclisi kapatılmıştır Viyana Sarayı ise Kossuth’un siyasi arenadan çekileceği hakkında ümit beslemeye başlamıştır. Ancak bu sadece bir hayaldir. Kossuth meclis kapandıktan sonra 1836 yılında Peşte’ye taşınır ve “Törvényhatósági Tudósítások” adı altında yazılarına devam eder. Çalışmaları, yeni yasa tasarısını tanıtmak ve bunları kendi yorumlarıyla harmanlamak üzerinedir. 1836 Temmuz- 1837 Mayıs tarihleri arasında yazdığı bu yazılar geniş kitleler tarafından büyük bir ilgiyle izlenmektedir.³⁹

Viyana Sarayı oldukça endişelidir. Çünkü Kossuth gittikçe taraftar kazanmakta, fikirleri benimsenmektedir. Bu gidişata son vermek isteyen Saray, Kossuth’a yayın yapma yasağı getirir. Böylece toplumun bilinçlenmesi ve aydınlanmasının önü kesilmiş olur. Ancak Viyana Sarayı hamlelerinde başarısız olmuştur. 4 Mayıs 1837 tarihinde Kossuth her şeye rağmen yasakları deler fakat tutuklanır. 5 Mayıs günü sanık sandalyesinde. Vatana ihanet ve sadakatsizlikten yargılanmıştır. Üç yıl hapis cezasına mahkum edilen Kossuth, 10 Mayıs 1840 tarihinde çıkan afila serbest kalır.⁴⁰ Sátoraljaújhely ilçesinde noterlik yapar. İlk reform meclis oturumunda Lordlar Kamarası üyesi olmuştur. Kossuth Lajos, Macar Özgürlük Savaşı’na yeni bir ivme kazandırmıştır. Macar halkı onu beklenen kurtarıcı olarak telakki etmiştir. Macarları sanki yüzyıllardır uyuduğu uykusundan uyandırmıştır. 1841'den itibaren üç yıl boyunca Pesti Hírlap'da devrim için halkın verdiği mücadeleyi kaleme almıştır.

Devrim çağının en önemli meclis oturumu 1847 Kasımında başlayan Diet Meclisi idi. Alt Kamarada Kossuth, Üst Kamarada ise Batthyány Lajos bulunuyordu.⁴¹ Viyana Sarayı, Kossuth’u gözetim altına almak, yazılarına sansür uygulamak hevesiyle yeni çıkacak olan bir gazetenin başına getirir. Yeni gazete Pesti Hírlap, Kossuth’un kontrolü altındadır.

<http://mek.oszk.hu/18500/18530/18530.pdf>

³⁸ Hermann, a.g.e. (d), s.19-21; Güngörmüş, a.g.e.,s. 20; Eckhart., a.g.e., s.184

³⁹ Güngörmüş, a.g.e., s.20

⁴⁰ Lajos Kossuth (1841). *Szerkesztői jegyzetek a Pesti Hírlaphoz I.* (Fazekas Csaba Ed.) Miskolc 2003. s.8. Erişim: 30.04.2019, <http://mek.oszk.hu/01200/01298/01298.pdf> ; Amaoğlu a.g.e., s.165; Güngörmüş, a.g.e., s.20

⁴¹ Gracza, a.g.e., s.4; Harmat, a.g.e.

Ancak Kossuth, uygulanan sansüre karşı çetin bir mücadele vermektedir. Siyasi ve toplumsal konular üzerinde çözüm önerileri getiren yazılarını hiç çekinmeden yazmaya devam etmiştir. Kossuth ve arkadaşları yazılı basın vasıtasıyla sadece güncel olayları takip etmiyor, gazetenin gücüyle devrimciliğin sözlü ifadesini canlı tutuyorlardı.⁴²

1843 Meclis Oturumu, Kossuth'un kamu vergileri ile ilgili önergesini geri çevirir. Hükümet tekrar bir panik havası içine girer ve sansür uygulamasını Kossuth üzerinde tekrar başlatır. Bu sefer Saray bir adım daha ileri giderek Pesti Hírlap'ı Kossuth'un elinden alır.⁴³ Macar siyasetinde partileşme süreci artık resmî olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. Konzervatív Párt (Muhafazakâr Parti) 1846 yılında, bir sene sonra yani 1847 yılında ise Ellenzéki Párt (Muhalefet Partisi) kurulur.⁴⁴ Muhalefet karşısında Devrim için mücadele eden milletvekillerinin çabası yine sekteye uğramıştır. İlk atılım, 1 Mayıs 1848 yılında Paris Devrimi haberinin Pozsony'a ulaşmasıydı. Çünkü Kossuth ve Kossuth gibi düşünenler bir araya toplanmışlar ve en önemli taleplerini yazılarında yer vermişlerdi. Bundan sonra Viyana'da devrim haberi patlak verdi ve muhaliflerin, önce Alt Kamarada daha sonra da Üst Kamarada talepleri kabul etmesi fikri korku yarattı.⁴⁵

⁴² Kossuth a.g.e., s.5.; Hermann, a.g.e. (d), s.25-36; Güngörmüş, a.g.e., s.21; Eckhart, a.g.e., s.187

⁴³ Pesti Hírlap'ı (Peşte Gazetesi) bırakan Kossuth, 1848- 49 Devrimi ve Özgürlük Savaşı sırasında muhalif bir gazete çıkarmıştır. *Kossuth Hírlapja* adlı bu gazetenin ilk sayısı 1 Temmuz 1848 yılında yayımlanmıştır. Bu sayıda Kossuth, bir tanıtım yazısı kaleme almıştır. 1 Temmuz 1848 tarihli *Kossuth Hírlapja* adlı bu gazetede bulunan Kossuth'un yazısı şöyledir:

“Gazetemizin ilk sayısını yayımlarken, halk temsilcilerinin Macar Sorumlu ilk Bakanlığı'nın yönetimiyle ilgili kararlarını almak için toplandıkları ilk Ulusal Meclis arifesindeyiz. Bu karar, ülkenin hükümeti için rotayı belirleyecek ve millet, geleceği için karar verecek. Bu üç toplantı şanslı olsun. Milletvekillerinin, yürütmenin, özgür basının her bir onurlu organının tek bir düşüncede birleşmeleri için iyi bir işaret olsun. Bu düşünce, yurdu kurtaracaktır. Bakanlıkla ilgili olarak, görevde kalmanın kişisel bir çıkar olmadığını söyleyebilirim. Her zarara, her sıkıntıya ve her sorumluluğa karşı hazır olmak zorundayız.

Bakanlık portföyümü korumak için savaşmıyorum. Ulus konusunda evrensel bir onay alınmasına rağmen, halefime de benzer bir desteğin sağlanacağından kuşku duyuyorum. Belki bu olmadan geri çekilirim. Fakat bu, burada ve bu sayfada olmayacak! Tek söylemek istediğim ise, makam arzusuyla halka yaklaşmadığımdır.

Yeni şartları, üç buçuk ay gibi kısa bir sürede başarıyla yürürlüğe koyan başka bir Avrupa ülkesi daha yoktur. Vatanimiz, en iyi şekilde güçlendirilmektedir. Ulus, savaşa hazır bulunmaktadır. Bu, barış için en büyük adımdır. Millet kendisini feda etmek için hevesli ve bu tükenmez bir gücün kaynağıdır. Millet hevesle düzenini korumaktadır ve bu, Macarların zaferidir. Halkın disiplin içinde olması, zaferin anahtarıdır.

Kendimize güveniyoruz ve kendimize inanırsak kazandıklarımızı koruyabiliriz. Ulusun coşkulu gücüyle kazanacağı kutsal barış kucağında, üç yüz yıllık bölünmeden birleşmiş Macarların özgür ülkesi birkaç yıl içinde bir cennet haline gelecektir. Fakat cennet için mücadele gerek. Tanrı, çok çalışmanın karşılığında “Özgürlük” cennetini lütfediyor. Mücadele için hazır olalım!” Bu konuda bkz: Kossuth L. (1 Temmuz 1848). Beköszöntő “Tanıtım”. *Kossuth Hírlapja*, 1. Sayı. Erişim: 15.08.2019, <https://mediatortenet.wordpress.com/2014/11/30/kossuth-hirlapja-1848/>

⁴⁴ Güngörmüş, a.g.e., s.22

⁴⁵ Szilágy, a.g.e., s.16 ; Harmat, a.g.e.

2 Eylül 1848 tarihinde Országos Honvédelmi Bizottmány (Ulusal Savunma Konseyi) Kossuth'un liderliğinde kurulur. Kossuth başkan seçilmiştir. Ülkenin içinde bulunduğu ekonomik bunalım hasebiyle Kossuth, ilk Macar banknotunu, Kossuth banknotunu bastırır. 11 Eylül 1848 yılında Batthyány Hükümeti istifa eder ve yerine geçici hükümet kurulur. Bu siyasi yapının içerisinde Szemere Bertalan ile birlikte Lajos Kossuth da görev almıştır.⁴⁶

15 Mart 1848 günü Pozsony'daki Macar Meclisi, Kossuth ve Széchenyi yönetiminde 72 temsilcisi ile birlikte Viyana'ya hareket eder. Macaristan'ın yeni sivil nizamını gösteren reformlar için Kral'dan onay almak adına Viyana'ya giderler. Bu sırada Peşte'de de devrim patlak vermiştir. Kossuth ve arkadaşları Viyana'ya 12 maddelik, içerisinde sansürün kaldırılması konusunun da olduğu bir dilekçe götürürler⁴⁷

18 Ekim 1848 tarihinde Kossuth, Macar ordusunun Başkomutanı oldu. Windischgratz'ın birliklerinin herhangi bir tehlike arz etmesinden çekinen Kossuth, dönemin hükümet merkezini Budapeşte'den Debrecen'e taşıdı (Ocak 1849). Geçici bir süre için devlet ve askeri meseleler Kossuth tarafından Debrecen'de yönetilmeye başlandı. Olmutz Anayasası'nı göz önüne alan Debrecen Hükümeti, Macar Millet Meclisi'ne bir tasarı sundu. Önergede, Habsburgların Macar tahtından el çekmesi ve Macaristan'ın bağımsızlığını ilan etmesi yer almakta idi. Meclis tarafından onaylanan bu teklif neticesinde artık Lajos Kossuth devlet başkanı seçilmişti. Macar Meclisi'nin, "Bağımsızlık Bildirgesi" ni yayınlamasıyla eş zamanlı olarak Debrecen Hükümeti de Macaristan'ın bağımsızlığını ilan etti. Devletin artık kendine ait bayrağı, ordusu, parası ve dışişlerinde kendini temsil etme yetkisi vardı.⁴⁸

15 Mart 1848 tarihinde Macar ilerleyişi karşısında kendisini güçsüz hisseden Avusturya Rusya'dan yardım istemiştir.⁴⁹ Avusturya'dan gelen talepler üzerine Rus ordusu

⁴⁶ Güngörmüş, a.g.e., s.26

⁴⁷ Harmat, a.g.e.,

⁴⁸ Göyünç., a.g.e., s.173; Fodor, a.g.e., s.50; Güngörmüş, a.g.e., s.27; Zafer Gölen (2014). Jozef Bem'in (Murad Paşa) Osmanlı günleri. Hacer Topaktaş, Natalia Krolikowska (Raportör). *Türkiye-Polonya İlişkilerinde "Temas Alanları" 1414-2014 Uluslararası Konferansı Bildiriler Kitabı: 06.07 Haziran 2014 -Varşova: Bildiriler* (s.157). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları; Bayram Nazır (2016 b). *Macar ve Polonyalı Mülteciler: Osmanlı'ya Sığınanlar*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi. s.21

⁴⁹ "Rusya'nın Avusturya'ya yardım etmesinin başlıca nedeni, Polonyalılar Macarlara milli birliklerini kurmaları için çok destek veriyordu. Ayrıca Rusya, eğer Macarlar başarılı olursa Polonya'da aynı şekilde ayağa kalkar diye çok endişelendi. Çar I. Nikola'da Metternich ya da Schwarzenberg gibi liberal hareketlerden hiç hoşlanmıyordu ve Güney Slavları (Macarlarla savaşıyorlardı) ile soy bağı vardı. Rusya'nın yardım etmesindeki bir diğer konu ise Rusya'nın Balkan siyaseti üzerinde Avusturya bir engel teşkil etmeyecekti. Çünkü Avusturya yardım aldığı için minnettarlık duyacaktı." Bu konuda Bkz: Armaoğlu, a.g.e., s.167; Ahmet Refik,a.g.e., s.6

saldırıya geçti. Rusların sayıca üstün olması, Macar kuvvetlerine yenilgi getirdi. Giderek Rus baskısı altına giren Macarlar, Kossuth ile birlikte 11 Ağustos 1849 tarihinde Arad'dan çıkarlar ve Orsova'ya doğru yönelirler. Çaresiz kalan Kossuth ve kafilesi⁵⁰ Osmanlı Devleti'ne sığınma talebinde bulunur ve olumlu sonuç alırlar. 17 Ağustos 1849 tarihinde ise Tuna üzerinden Vidin'e⁵¹ ulaşırlar. Macarların Osmanlı Devleti'ne iltica etmesini kabul edemeyen Avusturya, Rusya'yı da arkasına alarak Osmanlı Devleti ile arasında imzalamış olduğu anlaşmalara dayanarak mültecileri geri ister. Osmanlı İmparatorluğu savaş tehditlerine rağmen sığınmacıları geri vermez.⁵² Bu konuyla ilgili Kossuth'un şöyle bir anısı vardır: Türk bir komutan birkaç subayla birlikte Kossuth'un yanına gelir, kendisinden kılıcını ister ve şunları söyler:

“Kim olduğunuzu biliyorum. Şans sizden yana. Padişah'ın koruması altında rahatça dinlenebileceksiniz. Allah'ın selamı üzerinize olsun.”

Kossuth birkaç söz daha söyleyecekti fakat komutan konuşmayı uzatmak istemedi ve ekledi:

*“Şimdi dinlenin daha sonra durumunuz hakkında konuşuruz” dedi.*⁵³

21 Ağustos 1849 tarihinde Viyana Büyükelçisi Kostaki Musurus Bey'den bir rapor Osmanlı Devleti'ne ulaşmıştı. Macarların ağır bir yenilgi aldıklarını, pek çok kişinin esir

⁵⁰ “Kossuth, Szölösy ile birlikte Türk topraklarına göç etmişti. Ayrıca Szemere, Fülöp, Wágner, Egressy, Hajnik, Batthyány, Mészáros, Dembinszky ve birçok kişi de onları takip etmişti. Birçok subay, asker hatta köylüler at arabasında, at sırtında ve yürüyerek Orsova üzerinden gitmişlerdi.” Bu konuda Bkz: Sándor Veress (1878). *A Magyar Emigráció a Keleten*. Budapest: Az Athaneum R. Társ. Kiadása. Cilt I. Erişim: 27.04.2019, <https://terebess.hu/keletkultinfo/veress1.html>

⁵¹ “Vidin bir sınır kasabasıdır. Turnu-Severin şehrine iki saat uzaklıktadır. Burası eski bir İtalyan kasabasına yakındı.” Bu konuda bkz: István Hajnal (1927). *A Kossuth Emigráció Törökországban* [Elektronik Sürüm]. Budapest: A Magyar Történelmi Társulat. I. Cilt, s.34. Erişim: 22.04.2019, https://library.hungaricana.hu/hu/view/MolDigiLib_VSK_a_kossuth_emig_torok/?pg=0&layout=s

⁵² Márki S.- Beksics G. (1898), *A Modern Magyarország (1848-1896)*. Budapest: Az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai RészvényTársulat, Üçüncü Kitap, X. Bölüm, s.386; Güngörmüş, a.g.e., s.29-30; Nazır B.(2002 a). Macar ve Polonyalı İhtilâlcilerin Osmanlı Devleti'ne ilticası ve diplomatik kriz. *Türkler Ansiklopedisi*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları. Cilt 12, s.814; Mahmud Celâleddin Paşa (1983). *Mir'ât-ı Hakikat: Tarihi Hakikatların Aynası* (İsmet Miroğlu Haz.). İstanbul: Berekât Yayınevi. Cilt: I- II- III, s.32

⁵³ István Hajnal (1927). *A Kossuth Emigráció Törökországban* [Elektronik Sürüm]. Budapest: A Magyar Történelmi Társulat. I. Cilt, s.34. Erişim: 22.04.2019, https://library.hungaricana.hu/hu/view/MolDigiLib_VSK_a_kossuth_emig_torok/?pg=0&layout=s

düştüğünü ve Petervaradin, Komort dışında direnecek pek fazla yerin kalmadığını raporunda yazmıştı.⁵⁴ Lajos Kossuth Osmanlı Devleti'nde iki yıl kalmıştır. Önce Vidin daha sonra Şumnu ve son olarak Kütahya'da ikamet etmiştir.⁵⁵

Kossuth'un Osmanlılardan gördüğü dostluk ve koruma neticesinde Türkçe öğrenmeye karar vermiştir. Kossuth, Türkçe bilen bir Macardan Türkçe'yi öğrenmiştir. Dil yeteneği yüksek olan Kossuth bir de gramer kitabı hazırlamıştır. Lajos Kossuth'un bir Gramer kitabı olduğu bilinmiyordu. Sadece Osmanlı Devleti'nde yaşadığı döneme ait bu konuyla ilgili not düşülmüştür.⁵⁶ Nota göre gramer kitabı Kütahya'da yaşadığı yıllarda yazılmaya başlanmıştır ve bir kopya şeklindedir. Aslını Németh Gyula 1915 yılında ortaya çıkarmıştır. Gramer kitabı Latin ve Arapça harfler kullanılarak yazılmıştır. Kitabın 36 paragrafı Arapça kurallar üzerinde durmuştur. Bu da bize Kossuth'un Türkçe okuma ve yazmayı da öğrendiğini sadece konuşmakla kalmadığını göstermektedir.⁵⁷ Gramer Kitabı 48. Sayfada son bulmuştur. Yarıda kalmasının sebebi, muhtemelen Kossuth'un Amerika seyahatine hazırlandığı döneme denk gelmesidir. László Károly, Kossuth'un kâtibî idi ve gramerin kopyasını da kendisi hazırlamıştı. Kopya üzerinde şunlar yazılı idi:

“Türkçe Gramer”, “Daha sonraları Türk olan Macar göçmen subaylardan Adolf Orosdi'nin konferansından sonra Lajos Kossuth tarafından 1850'de Şumla'da ve 1851'de Kütahya'da hazırlanmıştır. Kaleme alan eski topçu teğmeni Károly László, Kütahya Temmuz 1851”⁵⁸

Buna göre, Kossuth Türkçe'yi Orosdi'den öğrenmişti. Lajos Kossuth'un gayesi bilimsel bir kitap hazırlamak değildi. Kendisinin ve mülteci arkadaşlarının da Türkçe'yi öğrenmelerini sağlamaktı. Kossuth yalnızca gramer kitabı hazırlamamış, Vidin'de iken bir de sözlük hazırlamıştır. Sözlük, bazı eşya adlarını, kavramları ve vücut organlarının adlarını kapsamaktaydı. Bu küçük sözlük dışında bir de geniş kapsamlı büyük bir sözlük

⁵⁴ Saydam., a.g.e., s.342

⁵⁵ “Lajos Kossuth ve eşi ayrıca Kont Batthyány, General Perczél, General Maszaros, General Viszozski de Kütahya'ya sevk edilenler arasında idi.” Bu Konuda Bkz: Uzunçarşılı İ., a.g.e., s.277

⁵⁶ Bu konuda bkz: Hajnal, a.g.e.

⁵⁷ Zsuzsa Kakuk (1966). Lajos Kossuth'un Türkçe Grameri. *XI. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler: 1968- Ankara: Bildiriler* (s.159-160) Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

⁵⁸ Kakuk,a.g.e., s.161

daha vardır ki dört dilde hazırlanmıştır. (Macarca, Fransızca, İngilizce, Türkçe). Dikkat çekici bir diğer özellik ise Kossuth tarafından hazırlanan gramer kitabı ve sözlüklerde o yerin ağız özelliklerinin oluşudur. Örneğin, Vidin’de hazırlanan küçük çaplı sözlükte o yörenin ağızı yani Vidin ağızı dikkat çekmektedir.⁵⁹

Türk topraklarında yaşamaya başlayan Lajos Kossuth, tek bir saniyesini boş geçirmemiştir, çalışmalarına aralıksız devam etmiştir. “Javaslat Magyarország Jövö Politikai Szervezetét Illetőleg” (Macaristan’ın Gelecek Siyasi Oluşumu ile ilgili Öneri) adlı bir Anayasa Tasarısı hazırlığı içine girer. “A Kütahyai Alkotmány Terv” (Kütahya Anayasa Tasarısı) Macaristan ve Balkan ülkelerinde başucu eseri olarak gösterilmiştir.⁶⁰ Kütahya’da filizlenen bu anayasa tasarısı, hak ve özgürlükler, ulusal otonomi, Macaristan’ın iç yönetim sistemi gibi başlıklar içermekteydi. Kossuth anılarını da kaleme almıştır. Kendisinin mektupları ve anıları dönemin Avrupa diplomasisi ve Türkiye hakkında bilgiler vermektedir. Ayrıca Osmanlı Devleti’ne duyduğu minnettarlık hisleri de anılarında yer almaktadır.⁶¹

Kossuth, Osmanlı Devleti’nde bir süre ikamet ettikten sonra İngiltere’ye ve Amerika’ya gitmiştir. Bir seneyi aşkın bir süre Amerika’da kalmıştır. Bu zaman zarfında bazı eyaletlerde konferanslar vermiştir. Konferansların amaçlarından bir tanesi de Macaristan için mali destek aramak ve Macaristan’ı dünya haritasında bir yerinin olduğunu anlatmaktır. Macaristan, Romanya, Sırbistan, Hırvatistan’ın Tuna boyu ülkeleri olmasından dolayı bir birlik içinde bulunmaları gerektiğini savunan Kossuth, birlikteliğin ancak İngiltere ve Amerika’nın desteği ile gerçekleşebileceğini savunmuştur.⁶²

“Amerika yolculuğunu en ayrıntılı biçimde tanıtan yazılardan birisinin yazarı da Dénes Jánossy’dur. Dénes, sokaklarda yürüdüğü dev reklam afişlerini şöyle tanımlamaktadır: “Kossuth arslan başlı bir Avusturyalı ile ayı başlı bir

⁵⁹ Kakuk, a.g.e., s.162-163

⁶⁰ Güngörmüş, a.g.e., s.30; György Csorba (2002). Macar Mültecileri. (Erol Hatipli Çev.). *Türkler Ansiklopedisi* (c. 12, s.807). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları,

⁶¹ Güngörmüş, a.g.e., s.32- 33

⁶² Csorba, a.g.e., s.807; Güngörmüş, a.g.e., s.33

Rus arasındadır ve başının üzerinde Amerikan kartalı, önünde ise Türk askeri ve arkasında da Britanya arslanı vardır.”⁶³

Amerikan- Macar ilişkilerini konu alan tarihi metinler istisnasız Lajos Kossuth’un 1851-52’li yıllarda gerçekleştirdiği Amerika ziyaretinin önemine ve verdiği konferanslara dikkat çekmiştir. Aslında Kossuth, geniş bir çevrede tanınan ve deniz aşırı ülkelerde bile bilinen ilk Macar’dı. Kossuth, Macaristan’ın dünya haritası üzerinde de bir yeri olduğunu göstermiş ve Amerika’da tanınmasını sağlamıştır.⁶⁴

Amerikan basını, Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi’ne benzer bir modelin Macarlar tarafından hazırlanıp ortaya çıkmasından sonra Macar Bağımsızlık Bildirgesi’nin yayınlanmasını sevinçle karşılamıştı. Böylece Amerikan hükümeti, bağımsız Macaristan’ı tanıdığını göstermeye hazırды. Macar Özgürlük Savaşı’nın karizmatik lideri Lajos Kossuth, hemen Amerikan kamuoyunun ilgisini çekti. Devletin özerkliği için ve anayasal reformlarının sürdürülmesi için savaş vermesi George Washington’a benzetildi. Bu ilgi ise Macaristan’ın tanınmasına yardımcı olmuştur. Massachusetts valisi George S. Boutwell, şöyle yazmıştı:

*“Macaristan daha önce haritada küçük bir nokta idi ve sanayi ve toplumsal gelişim başkanı Kossuth hakkında da hiçbir şey yazılmamıştı. Atlas okyanusunun bu bölümü de hiç konuşulmamıştı. 1848 sonrasında yabancı ülkeler arasında Macaristan kadar tanınan başka bir ülke daha yoktu.”*⁶⁵

Lajos Kossuth, Amerikan Başkanı Taylor’a Macaristan’ın özgürlüğü ve bağımsızlığı hakkında bir bildiri sundu. İnsanlık ve barışın korunması için özgür devletlerin dayanışması adına çağrıda bulundu. Başkan Taylor, Világos’ta Macar gruplarla birlikte silahlı mücadelede bulunan ve Viyana’ya kadar ulaşan Dudley A. Mann’ı gizli ajan olarak

⁶³ Güngörmüş, a.g.e., s.34

⁶⁴ István Kornél Vida (2014). A nemzet nem szívesen látott vendége. *AETAS*, 29 (2), s. 67. Erişim: 10.10.2018, <http://acta.bibl.u-szeged.hu/34521/>; Hermann, a.g.e (d.), s.93-101

⁶⁵ Vida, a.g.e., s.68-69

görevlendirdi ve Macaristan'a gönderdi. Ancak Mann, Macaristan'a girememişti. Çünkü, Macar ordusu teslim olmuş ve ülke Ruslar, Avusturyalılar tarafından istila edilmişti. Mann, raporlarını Almanya, Fransa ve Viyana'dan gönderiyordu. Kendisi, Avrupa ve Avusturya'daki durumu iyi biliyordu. Macaristan'ın tanınması, Viyana açısından çok ciddi bir durumdu. Mann, Viyana'dan bir mektup yazmış ve "London Post", "Augsburg Gazette" gibi gazetelerde Amerikan Başkanı'nın Kossuth'un resmi ziyaretini kabul edeceğine dair yazılar olduğunu belirtmişti. Ayrıca Mann, İngiltere'nin siyasi ve ticari açıdan Macaristan'ın zaferini istediğini Washington'a gönderdiği bir raporda belirtmişti. İngiltere, Rusya'nın Macaristan'a saldırmasını kesinlikle istemiyordu. Fakat Avusturya'nın bütünlüğü, Avrupa'nın dengesinin korunması açısından da önemli olduğunun farkında idi. Dudley A. Mann, Macaristan'ın bağımsızlığını isteyen ve onaylayan kişiler arasında idi.⁶⁶

Tüm bunların ışığı altında Amerikan basını, Macar Özgürlük Savaşı ile ilgili üzücü haberler almakta ve bir de hayal kırıklığı yaşamakta idi. Mülteciliğe zorlanan Kossuth, Amerikan kamuoyu gözünde demokrasi şehidi mertebesine yükselmişti. Amerika Birleşik Devletleri, Macar mültecilerin Osmanlı Devleti tarafından kabul edilmesini memnuniyetle karşılamıştı. Amerikan Dışişleri Bakanı Clayton, Osmanlı Devleti'nin mültecileri kabul etmesi ve onların taşınması için gemiler göndermesini büyük bir memnuniyetle karşıladıklarını ifade etmişti. Osmanlı İmparatorluğu'nun misafirperverliği, Kütahya'da bulunan Kossuth'un çok hoşuna gitmişti. Öncelikle kişisel olarak güvenliğinin sağlanması çok önemli idi. Çünkü Viyana boş durmuyor ve Özgürlük Savaşı'nın liderlerini ele geçirmek için tüm taşları hareket ettirmişti.⁶⁷ Osmanlı Devleti mültecilerin Kütahya'da kaldıkları süre içinde kalacak yer sağlamıştır. Kossuth'un çocukları ve kız kardeşi de üç haftayı Kossuth'un yanında geçirmişlerdir. Kossuth'a ev verilmiştir. Lajos Kossuth ve arkadaşları Kütahya'ya yerleştirildikten sonra dış dünya ile bağlantılarını koparmamışlardır.⁶⁸ Kütahya'da kalan Lajos Kossuth'un arkadaşı Lázár Mészáros o günleri şöyle tasvir etmiştir:

⁶⁶ Sándor Szilassy (1966). America and the Hungarian Revolution of 1848-49. *The Slavonic and East European Review*, (44/102), s. 185-187. Erişim: 03.07.2019, www.jstor.org/stable/4205719

⁶⁷ Szilassy, a.g.e., s.189; Vida, a.g.e., s.69

⁶⁸ Kemal Karpat (1994). Kossuth in Turkey: The Impact of Hungarian Refugees in the Ottoman Empire, 1849-1851. *VII. CIÉPO Sempozyumu'ndan ayrı basım*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi- (s.113)

“Yeni bir karar alındıktan sonra Dembinszki ile birlikte Türk sınırına geçtik. Aynı akşam Turnu-Severin’e doğru hareket ettik ve orada konakladık. Çok zorlu bir beş gün geçirdik. Lajos Kossuth da Perczel, Gorove ve diğerleri ile gelmişti. Altıncı gün Vidin’e hareket ettik. Vidin’de iki ay geçirdik. Kendimize para sağlayabilmiştik ancak ruhumuz acı içinde idi. 31 Ekim’de Vidin’den Plevne’ye, Leves’e ve oradan daha başka yerlerden geçerek Şumnu’ya 17 Kasım’da vardık. 3-4 gün çamur sıvalardan yapılmış evlerde kaldık. Büyük baş hayvanımız vardı. Türk Hükümeti bize sağlamıştı. Şumnu’ya vardığımızda ruhsal durumumuz daha iyiydi. Hava güzeldi ve suyu da oldukça lezzetli idi. İstanbul’a biraz daha yakınlaşmak, kaderimizi şekillendirmemiz için bizi biraz daha dinçleştirmişti. Kaderimizi belirleyen haber 30’unda geldi. Macar göçmenler Kütahya’ya gönderilecekti. Bursa’dan 40 saat sürüyordu. İznik savaşı sonrası imzalanan Türk-Mısır barışının yapıldığı yerd. Kütahya’ya gelmiştik. Orada sabah saat 4 ya da 5 sularında kalkardım. Kahve ya da moka (kahve) sütsüz bir şekilde içtikten sonra çevreyi keşfe çıkardım. Bu gezi saat 6’dan 8’e-9’a kadar sürerdi. Yürüyerek dolaştığım için yorulur, eve dönerdim. Ardından temizlik yapardım ve Türkçe çalışır, tarih yazımımla ilgilenir, kitap okurdum. Saat 12’de öğle yemeği zamanı gelirdi. Yemeğe, albaylar, Ferenc Házmán (İçişleri Bakanı), László Berzenczey (hükümet görevlisi) gibi kişiler katılırdı. Öğleden sonra kahve içer ve dama oynardık. Sonra tekrar odama döner okumaya devam ederdim. Akşama doğru ise Batthyány’lar ile sohbet ederdim. Akşam 10 civarı da uykuya geçerdim. Ertesi gün ise aynı şekilde devam ederdi. Temmuz ayında ise Bursa’dan buraya Dembinszki gelmişti. Beraber dolaşır, Batthyány’ın yanına giderdik. Bu akşam (21 Kasım Pazartesi-22 Kasım Salı) yatakta çok üşüdüm. Dışarı çok soğuktu. Duvarlar arasından rüzgâr esiyordu ve su bardakta donmuştu. Türk Hükümeti bütün misafirperverliğini göstermişti. Bizlere karşı hoşgörülü davranmışlar, kararlı bir şekilde adım atmışlar ve Rus Çarı’na meydan okumuşlardı.”⁶⁹

Amerikan siyasi eliti de aktif olarak Anadolu’ya hapsedilmiş Kossuth’la ve Macar göçmenlerin kaderiyle ilgilendiler. Mississippi Senatörü Henry S. Foote, kongrede bir bildiri verdi. Bildiride; Kossuth’un kurtuluşu için Amerikan Hükümeti’nin bütün etkisini kullanması gerektiğinden bahsetti. Kanun hükmünde kararname, Kossuth ve onun eskortunu Amerika Birleşik Devletleri’ne nakletmek üzere Akdeniz’e yerleştirilmiş gemilerden birinin güvenliğini sağlamak için Başkan Millard Fillmore’u yetkilendirdi.

⁶⁹ Tibor Ács(1999). *Mészáros Lázár Törökországi Naplója (1849-1850)* [Elektronik Sürüm]. Budapest: Terebess és Zrínyi Kiadó. Erişim: 29.04.2019, <http://mek.oszk.hu/02700/02746/02746.htm#2>, s.19-28, 73

Kossuth'a ve arkadaşlarına sivil ve dinî özgürlük konularında cumhuriyet sınırları içinde güvenlik ve göçmenler için de garanti verilmesini istediler. Sonunda Kossuth'un özgürlüğü ile sonuçlanan davet bir fırsat doğurdu ve Osmanlı Sultanı da rahatsız edici misafiri ağırlama konumundan kurtulmuş oldu. Çünkü Kossuth için devamlı Avusturya ile diplomasi gerginliği yaşanıyordu.⁷⁰

Viyana'daki Amerikan Maslahatgüzarı William H. Stiles, Macar Özgürlük Savaşı'na sempati ile bakanlar arasındaydı ve Kossuth ile bu konu hakkında mektuplaşmakta idiler. Bu arada Viyana basını onu, Macar Özgürlük Savaşı'nı desteklemesi yüzünden suçluyordu. Stiles ve Kossuth arasındaki mektuplar bir Amerikan seyyah tarafından ulaştırılıyordu. Bu vesile ile Kossuth, Amerikan Başkanı'na Macaristan'ın durumu hakkında bilgi verebilirdi. Kossuth, Stiles'dan Macaristan ve Avusturya ilişkilerini müzakere etmek için girişimde bulunmak istediğine dair bir mektup almıştı. Stiles bu isteğini Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı Buchanan'a iletmişti. Kossuth ve arkadaşlarının zor durumundan bahsetmişti. Stiles, Avusturya Başbakanı Prens Schwarzenberg ile görüştü. Ardından Başkumandan Windischgratz ile hassas bir görüşme yaptı. Stiles, görüşme sonrası Kossuth'a yazdığı mektupta müzakerelerin süreceğini belirtmişti. Ancak, Amerikan Maslahatgüzarı fikrini değiştirmiş ve Avusturya'yı ikna etmekten vazgeçmişti. Stiles, Amerika'ya döndükten sonra basın onun davranışlarını ve Macaristan ile ilgili ifadelerini eleştirmişti. Stiles, Amerikan hükümetini Macaristan'da olası bir zafer kazanılacağına ikna etmeye çalışmıştır.⁷¹

Amerikan kamuoyu, Kossuth'un İngiltere ziyaretinin tüm detayları hakkında haber alıyordu. Gazeteler, açıklamalarından bahsediyordu. Birmingham'daki konuşması hakkında *Trenton State* gazetesi şunlara yer vermişti: Kossuth'un konuşmaları her okuyucuyu şaşırttı. Enerjikliği ve akılcı bir şekilde bu kadar az hatayla kendisinin İngilizce açıklamalarda bulunması şaşırtıcıydı. Bununla birlikte derin, köklü, gerçekten doğal konuşmalarının karakteristik özelliği, derin bir felsefi ve mantıksal tutarlılığı, en saygın ilkelere atıf yapması ve duygulara tercüman olması daha da şaşırtıcı olmuştu. *Boston Daily Atlas* gazetesi daha etkili bir başlık kullanmıştı, "Yüzyılın İnsanı" Macar politikacı olarak adlandırmıştır. Amerika ziyareti sırasında sevgi seliyle karşılaşan Kossuth, yarım kalan yolunu biran önce sürdürmek istedi ve 20 Kasım'da New York'a doğru yola çıktı.

⁷⁰ Vida, a.g.e., s.69

⁷¹ Szilassy, a.g.e., s.180-185

On beş gün süren fırtınalı yolculuğu süresince deniz kendisini tutmuştu, fazla da dinlenememişti. Ferenc Pulszky ile Amerika’da izleyecekleri yolu planlamaya çalışmışlardı. New York gazeteleri, geminin görüldüğü haberinin gelmesini büyük bir heyecanla bekliyordu. Humboldt sonunda 4 Aralık 1851’de yavaş yavaş Staten Adası’na yaklaşmaya başladı. Fakat Amerika Birleşik Devletleri’ne ayak basmak için Kossuth’un bir gün daha beklemesi gerekiyordu. Kurallara göre kısa bir süreliğine gemi karantina altına alındı ve daha sonra New York şehrinin Karantina Komutanı şu sözlerle Kossuth’u selamladı:

“Özgürlük dünyasına hoş geldiniz! Amerika, insanın kendisini yönetmek için yaratıldığının canlı kanıtıdır.”⁷²

Kossuth gemiden indikten sonra, sanki 1824- 1825 yılları arasında Amerika’yı ziyaret eden Marki La Fayette gibi karşılandı. Kossuth, Amerikan ulusunun Avrupa isyancılarına ekonomik ve askeri destek konusundaki tavrını değiştirmek istemiştir. Kossuth anlaşılması zor, soyut bir dayanışma ve destekten bahsetmiyor aksine Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti’ne müdahale etmesi için ciddi bir güven duyuyordu. Avrupa’daki özgürlük mücadelelerine de destek vermesini istiyordu. Kossuth’un amaçlarından biri ise paraya olan ihtiyacı sağlamaktı. Amerika’daki konferansları sırasında Macarların özgürlüğü konusunda destek veren yüzbinlerce kişi için bağış toplamaya çalıştı. Kossuth, Macaristan’ın bağımsızlığı için mücadele ettiğini bunun için yardım istediğini ve asla kendi çıkarları için çalışmadığının altını sık sık çizmişti⁷³

Giuseppe Mazzini⁷⁴ gibi olacaktı. Senetler, Ulusal Kredi Sistemi’ne benzer bir şekilde detaylandırıldı. Macar fonu adına senetler, Kossuth’un resmi ve imzasıyla 1, 5, 10, 50, ve 100 dolarlık banknotlar halinde tedavüle çıkarıldı. Senetlere şu yazı dahil edildi:

⁷² Vida, a.g.e., s.70

⁷³ Szilassy, a.g.e., s.193; Vida, a.g.e., s.70-71

⁷⁴“Mazzini on milyon frank değerinde ulusal kredi talep etmiştir. Verdiği söze göre, faiziyle birlikte İtalyan özgürlük başarısı sonrasında Özgür İtalya Hükümeti geri ödeyecekti.” Bu konuda bkz: István Kornél Vida (2014). A nemzet nem szívesen látott vendége. *AETAS*, 29 (2), s.71, Dip not: 20. Erişim: 10.10.2018, <http://acta.bibl.u-szeged.hu/34521/>

*“Bağımsız Macar hükümetinin kuruluşundan bir yıl sonra, malikine takdim periyodu... dolar olarak, devlet hazinesine ya da Londra’daki ve New York’taki temsilciliklere ödenecektir.”*⁷⁵

Kossuth’un tek tek konferansının dinlenmesi ve coşkun kalabalığın maddi desteği kısımaması, çoğu zaman tahvillerin satın alınmasının ve sergilenmesinin ön şartı idi. New York temsilciler heyeti de 8000 dolar yardımda bulunmuştu. Kossuth ilk olarak konuşmasını Mason- Dixon hattının⁷⁶ güneyinde vermişti. Burada yaptığı konuşmalarda dinleyenlerini, Macaristan’ın merkezî yönetimi ve yabancı devletlerin müdahaleleri yüzünden darbe aldığından bahsederek büyülemişti.⁷⁷

Amerikan Meclisi, Kossuth ve Macar Özgürlük Savaşı mültecilerinin Birleşik Devletler’de kalabileceğini duyurmuştu. Kossuth’un yüzlerce takipçisi de sunulan bu fırsatı değerlendirmişti. Ayrıca 1860’a kadar toplam 2700 göçmen farklı ülkelere yerleştirilmişti. Kossuth önce bu konuda kararsız kalmıştı. Yazdığı mektupta, Amerika’nın özgür bir devlet olduğu ve orada kalmayı istediğini belirtmişti. Ancak davasını Amerika’dan idare etmenin çok zor olabileceğini düşünmüş ve sürekli kalmaktan vazgeçmişti. Kossuth Amerika’da yedi ay geçirmiş ve 600’ün üstünde konuşma yapmıştır. Yazdığı mektuplarda, kötü hatıralarını bir kenara bıraktığını ve hiçbir şekilde sözünü tutmayan kişilerle, finansal problemlerle karşılaşmadığını belirtmiştir. Sadece O’na ve Macar Özgürlük Savaşı’na sempatiyle bakan bir Amerikan meclisi ile ve sıcak bir halkla karşılaştığını yazmıştır.⁷⁸

Kossuth İngiltere’de ikamet ettiği sırada yeni planlar içindedir. Bunlardan bir tanesi ise; Avusturyalılara karşı yeni bağımsızlık mücadelesi düşüncesi içine girmiş ve bunun için Fransız, İtalyan, Rus, Alman ve Polonyalı mültecilerle birlikte olmuştur. III. Napolyon ile de sıkı ilişkiler içinde bulunmuş ve destek beklemiştir. 1859 yılında patlak veren Avusturya- Fransa- İtalya savaşı sırasında Cavour ve III. Napolyon⁷⁹, Macaristan’ın

⁷⁵ Vida, a.g.e., s.71

⁷⁶ “Mason- Dixon Hattı, Amerika Birleşik Devletleri’nde Maryland ve Pennsylvania arasında çizilen ilk sınırdır. Amerikan İç Savaşı öncesindeki dönemde köleciliği savunan eyaletlerle, köleciliğe karşı çıkan eyaletleri ayıran bir hat idi.” Bu konuda bkz: www.britannica.com/place/Mason-and-Dixon-Line. Erişim: 04.07.2019, www.britannica.com/place/Mason-and-Dixon-Line

⁷⁷ Szilassy, a.g.e., s.180, 193; Vida, a.g.e., s.71

⁷⁸ Vida, a.g.e., s.85; Szilassy, a.g.e., s.181, 191-194

⁷⁹ “1848 ihtilalinden sonra Fransa’da ikinci Cumhuriyet kurulmuştu. Bu arada Paris’te baş gösteren aşağı tabaka ayaklanmasının General Cavaignac tarafından kanlı bir şekilde bastırılarak “intizamın iadesi” Çar I. Nikola’nın

bağımsızlığını bu arada kazanabileceğini ileri sürmüşlerdir. Bu durum karşısında ümitlenen Kossuth, Cavour ile görüşür ancak bir sonuç alınmaz.⁸⁰ Kossuth, Lord Palmerston'a⁸¹ 20 Eylül 1849 tarihli bir mektup yazmıştır. Mektubunda: Macar Özgürlük Savaşı'nın kötü bir şekilde son bulduğundan fakat onurları, özgürlükleri ve hayatları için çok büyük bir mücadele verdiklerinden bahsetmiştir. Rus saldırısı karşısında Türklerin onlara kapılarını açtığını yazmıştır. İngiltere'nin koruması altına girmek istediklerinden de bahsetmiştir. Ayrıca Sultan'ın mültecileri koruması altına aldığını, bundan çok mutluluk duyduklarını belirtmiştir. Padişah'ın artık mültecilerin kendi korumasında olduğunu, eğer onlara zarar gelirse elli bin adamını feda edeceği sözlerinin altını çizmiştir.⁸²

1879 yılında çıkartılan bir yasa gereği, son on yıl içerisinde Kossuth ülkesine dönemediği için vatandaşlıktan çıkarılmıştı. Sebep olarak ise Avusturya- Macaristan Konsolosluğu'nun nüfus siciline kaydolmaması gösterilmişti. Halk, bu karara çok büyük tepki göstermiştir. Lajos Kossuth, 1894 yılında Torino'da vefat etmiştir.⁸³ Lajos Kossuth hem politikacı hem de devlet adamı olarak ulusal bağımsızlık, feodalitenin değiştirilmesi ve kamu haklarının özgürleştirilmesi gibi birçok konuda mücadele etmiş ve ismini hem Macar hem de dünya tarihine yazdırmıştır. Macar ulusu Kossuth'u bağımsızlık lideri olarak görmektedir.

1.3. MACAR DEVRİMİ'NİN GELİŞMESİ VE SONUCU

Macar Özgürlük Savaşı çıkmadan önce 1848 mayıs ve ağustos ayları arasındaki dönemde Kont Széchenyi savaşın ayak seslerini duyar gibiydi ve uyarısını da yapmıştı. Bu sırada Batthyány ve Deák mayıs ve haziran ayında, Macaristan'da garnizonluklar kuran askeri

---

hoşuna gitmişti. Fransa'da yapılan Cumhurbaşkanı seçimini, Napoléon III. Adı ile ilân etmişti. 1848 ihtilâli sırasında Macarların ayaklanmalarını bastırmayı kendisi için bir fırsat bilen I. Nikola, 1849'da Macaristan'a girerek, Habsburg İmparatorluğunu çözülmekten kurtarmış ve "Avrupa'nın jandarması" olduğunu ispat etmişti. Bu defa I. Nikola yalnız Rusya ve Avrupa'nın değil, bütün dünyanın en kudreti hükümdarı sayılmakta ve korkulmakta idi. Nitekim 1852'de St.Petersburg yakınlarında icra edilen büyük askerî manevralar ve resmi geçitler, I. Nikola'yı ve maiyetini Rusya'nın askerî kudretinin büyüklüğüne büsbütün inandırmıştı." Bu konuda bkz: Nimet Akdes Kurat (1990). *Türkiye ve Rusya*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları. s.67-68

⁸⁰ Hermann., a.g.e. (d), s.115; Güngörmüş, a.g.e., s.35

⁸¹ Lord Palmerston, Macarlar ve Avusturyalılar arasında arabuluculuk yapmayı teklif etmiş ve bunu Viyana'da "Világosi fegyverletétel" gününde yazmıştı. A Világosi Fegyverletétel Napja (Silah Bırakma Günü): "13 Ağustos 1849 Özgürlük Savaşı'nın yenilgiyle sonuçlandığı gündür ve her yıl bugün hatırlanır. 13 Ağustos 1849'da Artúr Görgey önderliğinde yukarı Tuna Macar ordusu, Arad ilçesinde son kurtuluş savaşını vermiştir ve yenilmiştir." Bu konuda Bkz: jelesnapok: https://jelesnapok.oszk.hu/prod/unnep/a_vilagosi_fegyverletetel_napja__1849, Erişim:28.04.2019

⁸² Hajnal,a.g.e., s.34

⁸³ Güngörmüş, a.g.e., s.37- 38

güçlerin Macar Bakanlığı altına alınması konusunda Viyana Sarayı ile diplomatik ilişkileri başarıyla sürdürüyordu. Viyana Sarayı, atağa geçmeye karar vermişti. İlk önce durumu kontrol altına alacak daha sonra Macaristan'daki dönüşümü tersine çevirecekti. Aslında bu kararın arka planında, Avusturya'nın eski gücünü yeniden kazanması, Viyana ihtilalini etkisiz hale getirmesi ve Custozzo ile İtalya'daki topraklar üzerinde parlak bir zafer kazanması yatıyordu.⁸⁴

Uzun bir süredir Hırvatistan Macaristan'dan ayrılmak istiyordu. Ajanlar Macaristan'da bu zemini hazırlamak için çalışıyorlardı. Bu konunun en büyük destekçilerinden biri de Hırvat Banı Josip Jelasic bu hususta müzakerelerde bulunuyordu. Bu sırada, Macar hükümeti yasaklara rağmen silahlanmaya başlamıştı. Ancak Viyana Sarayı, Macaristan'a ilk hamle olarak 12 Haziran 1848'de Ferenc Kanal'ı boyunca karşı saldırılar gerçekleştirdi. Aynı zamanda özerk olan Sırp'ların aralarında da kaynaşmalar başlamıştı. Hırvat saldırı tehlikesi giderek tehdit edici bir hal alıyordu ve Sırp uyanışı da giderek artıyordu. Sırp'lar, güney bölgesindeki tüm Slavların Sırbistan'da birleşmesini istiyorlardı. Fakat bu istekleri reddedilmişti. Mayıs 1848 tarihinde Macar hükümeti on ayrı milletin bayrağını barındırıyordu. Macar- Sırp ilişkileri birbirlerine zarar verir şeklinde idi. Çünkü, her iki millet de özgür bir devlet olma yolunda ilerliyordu.⁸⁵

5 Temmuz'da ilk Macar Meclis Kurulu toplandı. 11 Temmuz'da ise diet meclisinde⁸⁶ Kossuth ünlü konuşmasında ülkenin sonsuza kadar yaşayacağından ve hükümet sisteminin anayasa yönünde reform yapması gerektiğini, böylece halkın özgürlüğe kavuşabileceğinden bahsetti ve silah desteği için iki yüz bin forint mali yardım istedi.⁸⁷ Kossuth konuşmasında meclise şöyle seslendi:

⁸⁴ Harmat, a.g.e.

⁸⁵ Nagy, a.ge., s.3; Harmat, a.g.e; Eugene, a.g.e., s.630-631

⁸⁶ “12 Temmuz 1848 tarihli Radical Lap adlı gazetede, 11 Temmuz’un çok önemli bir gün olduğu vurgulanmış ve saat 11’de Maliye Bakanı’nın bir tasarı sunduğu yazılmıştır. Söz konusu tasarıda, ülkenin tehlikede olduğu ve kurtarılması için Macar silahlı askeri gücünün 200.000’e çıkartmak gerektiği, harcamalar için ise 42 milyona ihtiyaç duyulduğu yazılmıştır. Milletvekillerinin ise para ve asker teklifini kabul ettikleri ve Maliye Bakanı’nın ulusun büyüklüğü önünde eğildiği yer almaktadır. Elçilerin ise en azından bir süreliğine gerçekleşecek olan bölünmeyi teklif ettikleri vurgulanan ifadeler arasındadır.” Bu konuda bkz: Mérel Mór (Editör). (12 Temmuz 1848). Magyarország Országgyűlési Napló “Macaristan Meclisi Gündemi”. *Radical Lap*. Erişim:11 Nisan 2019, <https://mediator.tenet.files.wordpress.com/2014/12/radicallap480712.jpg>

⁸⁷ Sándor Márki – Gusztáv Beksiacs (1898), *A Modern Magyarország (1848-1896)*. Budapest: Az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai RészvényTársulat, s. 4.; Harmat, a.g.e; Gracza, a.g.e., s.4-5

“Beyler, yurdumuz tehlikededir... Bir karar vermek için sizlere çağrıda bulunuyorum: İki yüz bin adet silah temin etmemiz gerekli ya da şundaki mevcut ordumuzu iki yüz bin kişiye çıkarmamız gerekmektedir. İlk etapta kırk bin kişiyi hemen almamız gerekmektedir, ihtiyaç oldukça da sayıyı artıracamız.”

“... Dik durmanızı rica ediyorum ve ben milletin büyüklüğü önünde eğiliyorum! Sadece şunu söylüyorum ki: Öyle bir gayret var ki, ant içerken vatanseverliği iliklerime kadar hissediyorum, Macaristan'ı cehennemler kapısı asla yenemeyecek!”⁸⁸

Kossuth'un bu konuşmasının ardından, meclis bu istekleri oylamaya gitti.

Saray ve Macar hükümeti arasında ilişkiler 31 Ağustos'ta koptu. Viyana'ya giden Batthyány ve Deák'ın istekleri geri çevrilmişti. İmparator, askeri destek ve para desteği ile ilgili teklifleri geri çevirdi. Macar diyet meclisi dokuz gün sonra tekrar iki kilit kanun teklifinin kabulü için girişimde bulundu. Yüz kişilik bir delege grubu Viyana'ya gitti. Bu arada Viyana, Macaristan'daki değişimi bastırmaya hazırlanıyordu. Hükümet, başlamadan biten bir diplomasi ağı hissediyordu. Eylül ayı ortalarında hükümetin yanında altı kişilik bir komite kuruldu. Komite seçime gitti. Ulusal Savunma Komitesi Kossuth'u başkan seçti. Fakat Batthyány birkaç gün sonra Palatin István'ın isteğiyle kısa bir süre için başbakanlık koltuğuna tekrar döndü ve kalkışma haberinin duyulmasıyla Ulusal güvenlik adına büyük bir rol oynadı. Eylül 1848'de Macaristan, beklenen İmparatorluk saldırısına karşı hazırlıklara başladı. Hazırlık sırasında Szemere, Krallığın onayı olmadan asker toplamaya başladı. Kossuth ise 24 Eylül'de Alföld'e asker takviyesi için gitti. Bu arada Kossuth banknot çıkarmak için harekete geçti. Meclis ise köylünün desteğini almaya çalışıyordu ve 15 Eylül'de alınan bir kararla hasadın onda birinin alındığı feodal vergi uygulaması artık tarihe karışmıştı.⁸⁹

---

⁸⁸ Harmat, a.g.e.

⁸⁹ Harmat, a.g.e.

İmparatorluk ilk önce Macarları, Hırvat Banı Jellasics'in saldırısıyla bastırmak istedi. Ban, 19 Nisan 1848'de Hırvat illerinin birleştiğini duyurdu. Buna göre; Hırvat- Slav Krallığı ve İstirya- Dalmaçya artık birleşmişti. Hırvatistan, Macaristan'dan ayrıldığını duyurdu. Daha sonra 1848'de Zagreb'de Ban'lık kurulu oluşturuldu.⁹⁰ 4 Eylül'de ise hükümdar, Jellasic'i onurlandırarak otuz beş bin kişilik bir orduyla Drava'yı geçmesini ve Macar halkına bildiri sunmasını emretti. Bu bildiriye göre; Habsburg- Lorraine Hanedanlığı (Lotharingiai- ház)'nın askerlerinin de ulaştığının altı çizildi.⁹¹

Kont Teleki Ádam Drava'nın ordu komutanı idi. Macar ordusu Székesfehérvár tarafına doğru geri çekilmeye başlamıştı. Macar yönetimi, geri çekilişi hiçbir şey yapmadan izledi. Teleki Ádam'ı ordu komutanlığı görevinden aldılar ve Başkomutanlık görevine getirdiler. Bu sırada Saray, 28 Eylül'de gelecek olan Kont Lamberg Ferenc Fülöp'ü tam yetkili kişi olarak atadı ve Saray adına tüm yetkileri ona verdi. Bu atama ve görevlendirme Macar Hükümeti'nin onayı olmadan yapıldı. Meclis kararı tanımadı. Çok kızan Peşte halkı ise iskele köprüsünde kılıçlarını çekti. Palatin István'dan sonra yeni ordu komutanı Móga János İmparatorluk ve Krallığın Korgenerali oldu. Bu kişi aynı zamanda görevlendirildikten sonra Sukkoró'da savaş meclisi çağrısı yapan kişiydi. Konseyde uzun tartışmalar oldu. Tartışmalar, İmparatorluk için yemin etmiş, üst düzey subayların, İmparatorluk bayrağı altında atağa geçen Jellasic'e karşı dönmeleri üzerine yaşanmıştı. Karar verildi ve ordu yönetimi savaş kararı aldı. Her şeye rağmen Sırp hareketinin yönetimi Avusturya İmparatorluğu'nun elinde idi.⁹²

Macar Özgürlük Savaşı silahlı mücadelesi sadece İmparatorluğun ordusu yüzünden değil, Hırvat Banı Josef Jellasics'in saldırısından dolayı da patlak vermişti. Jellasics bir yandan Habsburg Hanedanlığı'nın kurtarıcısı rolünü üstlenmiş diğer yandan ise gizli danışmanlar grubunun desteğini almıştı.⁹³

Batthyány Hükümeti'nin tüm protestolarına rağmen makamından ayrılmayan Jellasics, Macaristan'a karşı silahlı provokasyon yapmaya başladı. İlk önce Fiume'yi ele geçirdi, daha sonra Dráva'yı geçti. Tüm ülkede saldırılarıyla karışıklık meydana getirdi. Bu istilalar sırasında subaylar ve askerlerin büyük bir çoğunluğu çatışmadan ayrılmak istedi.

⁹⁰ Armaoğlu, a.g.e., s,166; Harmat, a.g.e.

⁹¹ Saydam, a.g.e., s.341; Eugene, a.g.e., s.639; Harmat, a.g.e.

⁹² Tarján, a.g.e (a); Gábor Szibler (2017). A Miklós- huszárok harcai 1848-ban és 1849-ben. *Húszármúzeum*. Erişim: 10.07.2019, <http://huszarmuzeum.hu/a-miklos-huszarok-harcai-1848-ban-es-1849-ben-2017-03-14>; Harmat.a.g.e.

⁹³ Tarján, a.g.e. (a)

Bu sebeplerden dolayı Teleki Ádam yönetimindeki ordu çatışmayı mümkün olduğunca önlemek istedi. Fakat Macar tarafında bulunan Kraliyet subaylarının çoğu – Dráva’da görev yapan ordunun eski komutanı Ferenc Ottinger gibi- bu süre zarfında Jellasics’in tarafına geçti. Bu, durumu daha fazla içinden çıkılmaz bir hale getirdi. Sonunda, Pákozd yakınlarında çatışma gerçekleşecekti. Jellasics, Székesfehérvár’ı elinde bulunduruyordu. Macar ordusu, Krallık şehirlerinden kuzeye doğru mevzilenmişti. Macar savaş düzeni şu şekilde idi: Askeri operasyonu yöneten Genel Kurmay Başkanı Joseph Kollman, sağ kanatta: Albay Josep Von Milpökh ve Albay Kiss Ernő, piyade alayı komutanı, toplamda yaklaşık üç bin kişi ve bir batarya top bulunmaktaydı. Orta ve sol kanatta: Tümgeneral Franz Holtsche ve Yarbay Répásy Mihály, toplamda sekiz bin beş yüz kişi ve iki batarya bulunmaktaydı. Yedekler: General Teleki'nin ordusu dört bin kişi ve iki toptan oluşuyordu. Perczel Mór ise dört bin kişilik müfrezeyi Velence gölünden güneye doğru yerleştirmişti. Aşağı yukarı 27.000 askeri ve 80 topu savaş meydanına göndermişlerdi.⁹⁴

29 Eylül 1848'de Pákozd Muharebesi başladı. Bu muharebe başlamadan önce Nagykikin’da (Kikinda) ve daha pek çok yerde katliamlar yapıldı. Sırlar silahlanmaya başlamıştı ve Komárom’da kaynaşmalar oluyordu. Macar savaş meclisi toplandı ve János Móga’yı Başkomutan olarak seçtiler. Korgeneralin emirleri üzerine ise Pátka- Sukoró-Velence hattı üzerinden geri adım atmadan ilerleyeceklerdi. Çünkü Jellasics hem nicelik hem de nitelik açısından üstündü. Jellasics, Pákozd savaş planını oluşturmuştu. Buna göre; Pátka yakınında duran Macar ordusunun sağ kanadının savunmasını zayıflattıktan sonra ortaya doğru itip Macar ordusunun merkezine karşı bir cephe saldırısıyla tüm Macar ordusunu Velence gölüne doğru sıkıştırıp yok edecekti. Savaş başlangıçta Jellasics’in beklentisine göre şekillenmişti. Fakat Kempen’in idaresindeki sol kanat başarıyla Richárd Guyon’un birliğini Pátka’dan çekti. Böylece Jellasics’in düşündüğü plan gerçekleşmemiş oldu. Jellasics’in ordusu geri çekilmeyi değerlendirmeye başladı. Macar ordusunun merkezine karşı risk alarak cephe taarruzuna geçmeye karar verdiler. Fakat Macar ordusu hücum karşılık vererek onları bozguna uğrattı. Bu esnada Jellasics daha az bir sayıyla, yaklaşık dokuz bin kişiyle bölgeye yaklaştı. Birlik arasındaki ilişkiyi Kont Zichy Ödön ve erkek kardeşi büyük bir gizlilik içinde sağlamaya çalışıyorlardı. Olay yerine varan

⁹⁴ Tarján, a.g.e (a); Szibler G. a.g.e; Zsófia Demeter (1998). *A Pákozdi Győzelem* [Elektronik Sürüm]. Székesfehérvár: A Magyar Millenium Emlékbizottság, s. 39-54. Erişim: 10.07.2019, <http://mek.niif.hu/08800/08851/08851.pdf>; Harmat, a.g.e.

Görgei ve ordusu Kont'u yakaladı daha sonra beklenmedik bir şekilde hain olarak nitelendirdiği Kont'u astı. Akşama kadar süren topçu birliğinin çatışması ise geri çekilmeyle son bulmuştu. Jellasic yavaş yavaş güçlerini geri çekmeye başladı ve Móga'dan ateşkes istedi. Bu, Macar ordusunun zaferi anlamına geliyordu. Savaşın sonra İmparatorluk tarafında 200, Macarlar tarafında ise 7 kişi can vermişti. Macarlar, Jellasics'in düşündüğünden çok daha fazla askeri potansiyele sahip olduklarını kanıtlamışlardı.⁹⁵

Pákozd Muharebesi'nin öncesini ve sonrasını değerlendirirken Perczel'in Muraköz'de verdiği mücadele ve Steirmark'ın (Steirmark: Avusturya'nın güneydoğu ve orta kesiminde federal eyalet) düşüşü de göz önünde bulundurulmalıdır. Pákoz Savaşı siyasi açıdan da bir öneme sahiptir. Bu zaferle Macaristan, Nisan Kanunları ile elde etmiş olduğu egemenliğini koruma altına almıştır. Aynı zamanda Viyana ve Peşte- Buda'da alevlendirilen çatışmalarda silahların sözü geçeceği netleşmiş oldu. Pákoz Savaşı'ndan sonra barış ortamı çok kısa sürdü. Viyana'da tekrar ihtilâl patlak verdi.⁹⁶

Kossuth'un otuz yaşındaki genç bir subay dikkatini çekmişti. Düşünce yapısının örnek alınacak şekilde olduğunu ve daha sonra giderek daha yüksek rütbeye ve daha ciddi bir göreve yükseleceğini düşünmüştü. Bu kişi Görgei idi. 7 Ekim Ozora Muharebesi'nde, General Perczel Mór'un ve Binbaşı Görgei Artur'un yönetimindeki Macar kuvvetlerinin teslim olması için zorlanmalarını ve Tümgeneral Karl Roth'un yönetimindeki dokuz bin kişilik Hırvat redif ordusunun da destek olmasını Jellasic bir başarı olarak görüyordu.⁹⁷

Jellasics yönetimindeki birlikler Légrad yakınlarından geçtiler ve Dráva'ya ulaştılar. Karl Roth'un yönetimindeki ordu ise nehri geçerek Tuna'nın doğu bölgesine Peşte-Buda tarafına doğru ilerlediler. Ban'ın başlangıçta planı, başkente ulaşmadan önce Székesfehérvár bölgesinde diğer birlikle birleşip daha sonra ordusuyla Roth'un birliklerinin olduğu yere gidecekti. Jellasics aldığı yenilgi sonrası destek için gelen yardımcı kuvvetleri kaderine terk etti ve Viyana tarafına geri çekildi. Tümgeneral Roth ve Tümgeneral Nicolaus Philippovich von Philippsberg ise hiçbir şeyden şüphelenmeden

⁹⁵ Tibor Ács (1999). Mészáros Lázár Törökországi Naplója (1849-1850) [Elektronik Sürüm]. Budapest: Terebess é Zrínyi Kiadó. Erişim: 29.04.2019, <http://mek.oszk.hu/02700/02746/02746.htm#2>, s.5; Tarján, a.g.e. (a); Demeter, a.g.e, s.39-54; Szibler G., a.g.e; Harmat, a.g.e.

⁹⁶ Nagy, a.g.e., s.3; Tarján, a.g.e (a)

⁹⁷ Tamás M. Tarján (t.y) (b). Az Ozorai Csata. *Rubiconline*. Erişim: 08.07.2019, http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1848_oktober_7_az_ozorai_csata/; Nagy, a.g.e., s.4; Harmat, a.g.e.

doğuya doğru ilerlediler. Macar Genelkurmay Başkanlığı, yeni bir ordunun ulaşabilme ihtimalini hesaba katmış ve generallerin şüphelerini gidermeye çalışmıştır. Güney tarafındaki güzergâhları kapatmış, böylece Pákozd Muharebesi hakkında yayılan bilgileri de saklamış olmaktadır. Hırvat birlikleri yapılan kurnazlığı fark ettiler. Fakat onlar Fehérvár'ın yakınına kadar ilerlemişler ve orada Perczel ve Görgei'in birlikleri ile karşılaşmışlardı. Roth ve Philippovich, Jellasics'in bozguna uğradığına dair bilgi aldılar ve savaşmaya devam ettiler. Ancak Hırvat öncü birlikleri kaçtı ve geri çekilmeye karar verdiler.⁹⁸

Pákozd Savaşı'nda Jellasics bozguna uğraması üzerine Viyana'ya giden güzergâhı seçtiği Macarlar tarafından bilinmekte idi. Çünkü gelişmekte olan Macar ayaklanmasının Jellasics'in Hırvatistan'a dönüşüne engel olacağını biliyordu. Bu durumda Roth ve Philippovich önceden bu konuyu bildikleri için kaçmaktan başka çareleri olmadığını anlamışlardı. İki Tümgeneralin aynı güzergâhta ilerlemeleri, Fejér'e kadar ordularını ulaştırmaları gerekiyordu. Hırvatların geri çekilişi sırasında Jellasics, onları Dráva tarafına doğru çekmeye çalışmış, Káloz yakınlarında yanmış bir köprüyü kullanmaya çalışmışlar, buldukları ilçede Macar gönüllü askerlerle sık sık çatışmaya girmişlerdi. Macar birlikleri ilerleyişleri sırasında davullarla ve çeşitli müzik aletleriyle gürültü yaparak Hırvat sınır muhafızlarının moralini bozmuşlardı. Böylece Roth'un birlikleri nehrin kıyısında geceyi geçirebilmişlerdi. Ozora Muharebesi çok önemli bir çarpışma olmadan son bulmuştur. Ancak 1848-49 Özgürlük Savaşı sırasında Ulusal Birliklerin ve vatansever halkın düşmanı yendikleri ilk önemli savaştır. Albay Mór Perczel ve Binbaşı Artúr Görgei' in idaresindeki birlikler, Karl Roth'un ordusunu Ozora yakınlarında yenilgiye uğratmıştır. Ozora Muharebesi sırasında Jellasics, 9000 kişilik birliği kaderine terk etmiştir. Böylece Hırvat Banlığı'nın ordusu yenilmiştir. Macar ordusu sınır boyunca zafer kazanmıştır. Jellasics, Győr üzerinden ülkeyi terk etti ve ateşkes istedi. Ozora Savaşı'ndan sonra Ulusal Savunma Komisyonu, Perczel'i General, Görgei ise Albay rütbesine yükseltti. Özgürlük Savaşı süresince belki de Macarlar açısından en olumlu savaş bu olmuştur. Çünkü Viyana'da tekrar ihtilal patlak verdi ve Viyanalı kalabalık Macaristan'a karşı hareket eden Harp Bakanı Lator'u astı. Kral ise 7 Ekim'de Olmütz'e kaçtı. Bu savaş, bütün bir milletin özgürlüğü için savaştığı gerçeğine örnektir.⁹⁹

---

⁹⁸ Tarján (b) a.g.e.

⁹⁹ Tarján (b) a.g.e.

Móga'nın Pákoz'da aldığı başarı sonrasında Jellasics, yenilmiş ordusunu Viyana tarafına çekmişti. Yenilginin ardından V. Ferdinand¹⁰⁰, Macar hükümeti ile bağlarını kopardı. Kral, Lajos Batthyány'ın yeni oluşturduğu kabine hakkında asılsız iddialarda bulunuyordu. İmparator bu sırada Hırvat Banı'nı vali olarak atadı. Böylece Savaş Bakanı Latour'un önemli ölçüdeki askeri desteğini Jellasics kendisine bağlamış oluyordu. Ban, ordusunun sayısını artırmasına rağmen zor bir durum içerisindeydi. O günlerde Latour asılmış ve Saray, Olmütz'e kaçmıştı. Ban'ın kendisi ise çok huzursuzdu. Çünkü galeyana gelmiş bir şehirle uğraşmak zorundaydı ve Móga'nın ordusu Parndorf yakınlarında, Lajta nehri kıyısında konuşlanmıştı.¹⁰¹

Móga aldığı kararların doğruluğu üzerine pek çok tartışmalar yaşamıştı. Bu tartışmaların zirvesini ise, sınırı geçmesi ve Viyana'daki devrimci güçlerle birleşebilmesi oluşturuyordu. Aslında Habsburg İmparatorluğu'na kesin bir darbe yapılabilirdi. İmparatorluk, tüm yerleşim yerlerinde önlemlerini almıştı. Peşte'deki Meclis oturumunda Parndorf'da konuşlanma meselesi, siyasi ve kamu hukuku ile ilgili sorular Móga'yı oldukça zorlamıştı. Mutabakata varılamamıştı. Sınır geçişi, Özgürlük Savaşı'nın sonunu getirebilirdi. Kossuth da bu saldırıyı, kanunları suistimal etmek olarak değerlendirmişti. Ancak Kossuth bu konuda bir karar verdi. 12.000 kişilik bir orduyla batıya doğru hareket edilecekti. Ulusal Savunma Konseyi'nin Başkanı Kossuth, Móga ile bir görüşme gerçekleştirdi. Lajta üzerinden gerçekleşecek olan geçiş için Başkomutanı, aralarında Ártur Görgei'in de olduğu subayların büyük bir bölümünü harekete

¹⁰⁰ V. Ferdinand'dan duyulan rahatsızlık, 1 Aralık 1848 yılında *Jövö* adlı gazetede şöyle dile getirilmiştir: "Kanlı iç savaş ülkeyi harap etti ve ulusal varoluşumuz günden güne daha büyük bir tehdit altına girmektedir. Savaşın sert rüzgârı ülkeyi sarmaktadır. Elinde kılıç, düşmanlarına karşı gözünde nefret, kalplerde kuvvetli bir inanç... Asla düşmanların tuzağına düşülmeyecek. Düşmanın hücumu nereden olacak? Viyana'da ihtilâl var ve Olmütz'de ise kalplerinde kötülük taşıyanlar, hatta karanlık hayatlarında da nefret taşıyanlar bulunmaktadır. Kimler vatanın bütünlüğü adına ve hayatlarımızı koruyan ordumuz için düşmanın karşısında duracak?"

Kral! Evet O V. Ferdinand! Avrupa'da yüksek rütbesinin gücünü Macaristan'a borçlu olan hanedan üyesi. Atalarının yüzyıllar boyunca güçlerini semirtmeleri ve zenginliklerini bu Ulusun kanından beslemeleri artık bıktırdı. O'nun (Kral'ın) 14 yıllık hükümdarlığı süresince, idarecileri bizleri sevmiş gibi yaptı. Dört meclis oturumunda dört kez, şimdi, bin taraftan saldıran anayasanın desteklenmesi için birliktelik sağladı. Macarları yok etmeye çalışan, Macarların özgürlüğünü darmadağın etmek için Zagreb'ten yola çıkan Jellasics ile anlaşma yaptı. Büyük bir keyifle diyor ki: "Onu milletvekili yaptım ve Macaristan'ın güvenliğinden sorumlu makama yükselttim." Ulusun 1000 yıllık anayasal düzenini bir çırpıda silmek için Windischgratz'ı üzerimize gönderdi. Şimdi, Kossuth'u bölücü olarak açıklıyor. Peki, Özgürlük Savaşı'mızın manevi gücü, yaşamsal gücümüzün can damarı kim?!!" Bu konuda bkz: *Jövö* (1848), Peşte 1. Sayı. Erişim: 17.08.2019, <https://mediatortenet.files.wordpress.com/2014/12/jovo2.jpg>

¹⁰¹ József Bánlaky (t.y a). A Schwechati Csata. *Arcanum*. Erişim: 09.07.2019, <https://www.arcanum.hu>; Tarján M.T. (t.y) (c). A Schwechati Csata. *Rubiconline*. Erişim: 09.07.2019, http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1848_oktober_30_a_magyar_honvedseregek_veresege_schwechatnal/

geçirecekti. Bu sırada Olmütz'den, Viyana'nın kuşatılması ve bütün Macar kuvvetlerinin dağıtılması için emir gelmişti.¹⁰²

Kossuth'un düşüncesine göre Móga'nın kuvvetleri bir ay içerisinde Lajta'yı geçeceklerdi. Daha sonra Görgei'in birliği Fischa nehrini geçecekti ve Schwechat'a doğru ilerleyecekti. General Móga, Jellasic'in geri çekilişini izledi ve 30 Ekim'de Lajta'ya girdi, Avusturya topraklarına ulaştı. Böylece Viyana İhtilal Kuvvetleri ile Macar Ordusu'nun birleşmesinin sağlanması, İmparatorluk Kuvvetleri'ne karşı ortak bir başarı göstermeleri için bir fırsattı. General Windisch-Gratz ordusunu Viyana tarafına çekti, daha sonra Schwechat yakınlarında Macarlarla çarpıştı. Çarpışma sırasında ordusuna şöyle seslenmiştir:

“Karşınızdaki bölük pörçük bir isyan grubu değildir. Bu bir Ordu'dur!”

Sağ kanatta Richárd Guyon'un birlikleri çarpışıyordu. Mannswörth'ü çabucak ele geçirmişlerdi. Ancak Görgei ve Mihály Rápásy'nin kuvvetleri birbirinden koptu. Bu durum büyük bir korku yarattı. İmparator birlikleri büyük bir kurnazlıkla, Macar kuvvetlerinin birbirinden koptuğu yerlere girdiler ve tüm orduyu dağıttılar. Móga, Görgei'ye hemen geri çekilmesini emretti. Başkumandan ise topçu birliği ile desteğini daha fazla sürdürememişti. İmparatorluk birlikleri Schwechat Savaşı'nda, Macarlara göre üç kat daha fazla top atışı ile saldırmışlardı. 30 Ekim Schwechat Muharebesi'nde erler yetersiz kalmış ve pek çok firarlar olmuş, Pozsony taraflarına kaçmışlardı. Bu savaş Macarlar açısından felaketle sonuçlandı.¹⁰³

Görgei Artur, muharebeden sonra 1 Kasım 1848'de yukarı Tuna'daki ordu komutanı ve askeri gücün en önemli yöneticisi oldu. Kossuth ile olan ilişkisi birkaç gün sonra sürekli bir kavga halini almaya başladı. Örneğin; beklenen İmparatorluk saldırısının nerede durdurulacağı gibi. Kossuth sadece bir politikacı olarak düşünüyordu, bir asker gibi düşünemiyordu. Kossuth, Ulusal Savunma Komitesi'ne uygun olmaya çalışan Görgei'yi, detaylı bir şekilde düşünmeden istek bombardımanına tutuyordu.¹⁰⁴ Schwechat zaferi

¹⁰² Bánlaky., a.g.e. (a); Tarján, a.g.e (c)

¹⁰³ Nagy, a.g.e., s.4; Bánlaky., a.g.e (a); Harmat, a.g.e.; Tarján, a.g.e(c)

¹⁰⁴ Nazır, a.g.e.(b), s. 37; Harmat, a.g.e.

Saray açısından büyük bir keyifle izleniyordu. Böylece Avusturya meclis kabinesi tekrar Macaristan üzerine plânlar yapmaya başlamıştı. Prens Félix Schwarzenberg¹⁰⁵ yönetimiyle 1848 Kasım'ında kurulan yeni Avusturya Hükümet Meclisi, Macar İhtilalini resmileştiren V. Ferdinand'dan vazgeçti ve onun veliahtı, oğlu on sekiz yaşındaki Ferenc Józsefi getirdi. Bu yeni ve enerjik hükümdar, 1848 aralığında üç koldan birden gerçekleşecek olan saldırının kapsamlı, detaylı emirlerini verdi.¹⁰⁶ Jozef, ilk iş olarak Macaristan'ı Avusturya'ya bağladı. Fakat bu durumu kabullenemeyen Macarlar Cumhuriyeti ilan ettiler. Lajos Kossuth'u Cumhurbaşkanı seçtiler. Avusturya- Macaristan arasındaki mücadele yoğunlaşmış artık Özgürlük Savaşı'nın eşiğinde idiler.¹⁰⁷

1848 Macar İhtilali'nde Macar kadınlarının da katkısı çok büyük olmuştur. Barikatlarda savaşarak, ulusal bayraklar dikerek, demokrat dernekler kurarak ve gösteriler düzenleyerek tüm desteklerini vermişlerdir. “Radikal Macar Kadınlarının Talepleri” başlığı altında bir gazetede yazılar yazmaya başlamışlardı. 1848 yılında bu 24 maddelik talep, kadın haklarının, kamusal alandaki yerlerinin ve devrim davasının onlar için ne kadar önemli olduğunun altı çiziliyordu. Macar kadınları daha önce hiç bu kadar kuvvetli ve kapsamlı bir şekilde taleplerini dile getirmemişlerdi. Kadınların sosyal ve kültürel hayata kararlı bir şekilde katılmaları sadece yeni bir bakış açısı kazandırmamış, vatanseverliklerini ve siyasi bağlılıklarını da göstermiştir. Şair Sándor Petőfi'nin eşi Júlia Szendrey daha önce hiçbir kadının devrim sırasında gösteremediği bir cesaret göstermiş, Fransız yazar George Sand gibi saçlarını kestirmiş ve Macar Millî renklerini (kırmızı, beyaz ve yeşil) giymişti. Bu davranışı, devrimin; kadınların özgürlüğe kavuşmasına ve milli kurtuluşa yol göstereceği ümidini beslediğini göstermektedir. Yazar Jókai Mór da diğer erkek yazarlar gibi destek vermiş ve şöyle demiştir:

“Eğer kadınlar bayrağı taşırsa, erkekler de kılıç kuşanır. O zaman zafer kesindir.”

¹⁰⁵ “Kamçılı politika taraftarı ve liberal hareketlerin Metternich gibi düşmanı idi. Macar sorununu kesinlikle çözmek istiyordu ancak Kral Ferdinand Macarlara verilen hakları koruyacağına yemin etmişti. Bu yemin de Başbakan'ın elini kolunu bağlıyordu.” Bu konuda Bkz: Armaoğlu, a.g.e., s.166

¹⁰⁶ Harmat, a.g.e; Nazır., a.g.e., (b) s. 24

¹⁰⁷ Armaoğlu, a.g.e., s,166

1849'un sonlarına doğru Macar Özgürlük Savaşı bastırılmaya başlanmıştı ve pek çok siyasi dernek, gazete kapatılmış, devrim liderleri ya tutuklanmış ya da idam edilmişti. Bu muamelelere ihtilale katılan kadınlar da maruz kalmıştır.¹⁰⁸

1.4. AVRUPA DEVLETLERİ'NİN TAVIRLARI

1.4.1. Avusturya'nın Macar Özgürlük Savaşı'na müdahalesi

Fransa'da meydana gelen ihtilallerden en çok Avusturya zarar görmüştü. Çünkü, Avusturya konum itibariyle Fransa'ya yakındı ve pek çok milleti içerisinde barındırıyordu. Ayrıca Prusya'nın Alman ırkının birliğini sağlamaya çalışması yine Avusturya'yı etkiliyordu. İtalya'nın da Avusturya egemenliğinde olması sebebiyle Fransa, İtalya'ya destek veriyordu. Bütün bunlar Avusturya açısından birer tehdit idi.¹⁰⁹

1848 yılında patlak veren Macar İhtilali'nin çıkış nedenleri ile Osmanlı Devleti arasında derin ilişkiler söz konusuydu. Şöyle ki, Mohaç Savaşı (1526) aslında Macar İhtilali'nin ilk adımıydı. II. Lajos Mohaç Savaşı'nda ölünce Avusturya Kralı Ferdinand (II. Lajos'un kız kardeşinin kocası) aile bağlarını bahane ederek kendisini Macaristan Kralı olarak ilan etmişti. Ancak tam bağımsız olamamış ve Osmanlı Devleti'nin egemenliği altında yaşamak zorunda kalmıştı. Her ne kadar Osmanlı Devleti'nin hakimiyeti altında yaşasa da Avusturya, Macaristan'ı hep kontrolü altında tutmak istemiştir. Osmanlı Devleti 1683 yılında Viyana'da yenilgiye uğradıktan sonra Avusturya, Macaristan topraklarını işgal etmişti. Karlofça Antlaşmasıyla birlikte Osmanlı Devleti bu durumu kabullenmişti. Habsburglar¹¹⁰ tamamen Macaristan'ı ele geçirmiş bulunuyorlardı. Fakat 1848 İhtilali hiç de Avusturya'nın hoşuna gitmemiş ve son bulması için elinden gelen tüm çabayı sarf etmişti.¹¹¹

¹⁰⁸ Robert Nemes (2001). Getting to the source: Women in the 1848-1849 Hungarian Revolution. *Journal of Women's History*, 13(3), s.193-195. Erişim: 27.04.2019, https://www.academia.edu/5329932/Women_in_the_1848-1849_Hungarian_Revolution

¹⁰⁹ İsmail Çakır (1995). *Macar Mültecileri Meselesi (M.1848- 1849)*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, s.28

¹¹⁰ Bkz: Andrew Wheatcroft (1995). *The Habsburgs- Embodying Empire*. Englad: Penguin Books

¹¹¹ Yuluğ Kurat (1961). Osmanlı İmparatorluğu ve 1849 Macar Mülteciler Meselesi. *VI. Türk Tarih Kongresi: Kongreye sunulan bildiriler: 20-26 Ekim 1961 – Ankara: Bildiriler* (s.452). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1967

1848 yılına gelindiğinde ise Avusturya çok zor zamanlar geçirmekteydi. Viyana, devrimcilerin eline geçmişti ve çok zor şartlar altında geri alınabilmişti. Macarlar bu sırada başarı üstüne başarı kazanıyorlardı. Avusturya buna seyirci kalamazdı. Çünkü Macarların başarılı olması demek İtalyan, Sırp, Hırvat gibi azınlıkların da aynı yolda ilerlemesi demektir. Avusturya bu durumu asla hoş göremezdi. Avusturya İmparatorluğu dağılmaya karşı her önlemi almaya çalışıyordu ve bunun için savaşa girebilirdi.¹¹² Avusturya, Macar ilerleyişi karşısında bir plan yaptı. Öncelikle Macarlarla Hırvatlar anlaşmazlık içindeydi, bu konunun üzerine gitti. Ayrıca Sırp köylülerine de Macar köylerini yakıp yıkmaları için emirler verdi. Avusturya çıkan ayaklanmaların bastırılması için Hırvat Banı Jozsef Jellasics'i yetkilendirdi. General Gyula Haynau'da görevlendirildi. Tüm bu çabalar Macar ilerleyişinin önünü kesemiyordu. Çaresiz kalan Avusturya, Rusya'dan yardım talebinde bulundu. Rus kuvvetleri ayaklanmayı bastırmıştı.¹¹³

Avusturya müdahalesinin kuzey kolu, General Franz Schlik yönetimiyle Galicia üzerinden, Kassa bölgesinde, ülke topraklarına girdi. Mészáros Lázár burada savunmayı başlattı, daha sonra 1849 Ocak ayından itibaren genç Klapka György savunmaya çalıştı. İkinci kol ise, dağlık bölgelerden, Nagyszombat bölgesinden General Simunics yönetimindeki orduyla saldırıya geçti. Guyon Richárd ise savunma tugayına karşı idi. Üçüncü ve en önemli saldırı gücü ise Windisgratz yönetimindeki aşağı yukarı 55 bin kişilik bir orduyla Tuna'nın güney bölgesine saldırı başlatacaktı. Macaristan'daki üç Avusturya gücü yanında Erdel'de, Szeben'li General Anton Puchner ordusunu harekete geçirdi ve Kolozsvár'ı aldı. 14 Aralık'ta Tuna boyunca Avusturya saldırıları şiddetli bir şekilde devam ediyordu. Görgey geri çekilmemek için karşı koymaya çalışıyordu. 26 Aralık tarihine gelindiğinde ise Görgei düşmanın aşırı kuvvetli olması sebebiyle Győr'ü boşalttı. Mura nehri yakınlarından Perczel Mór kuvvetleriyle Görgei'ye doğru ilerliyordu. Perczel 9-10 bin kişilik bir ordusu vardı. Bunlar iri yapılı ve eğitilmiş idiler. Macarlar Győr'ü boşalttıktan sonra Perczel'in ordusunun birbirine bağlanması için uygun bir yol bulunamamıştı. Bu, Kisbér- Mór güzergâhı üzerinden sağlanmaya çalışıldı. Kossuth bu duruma müdahale etti. Görgei'in Győr'ü terk etmesinden memnun olmadığı

¹¹² Çakır, a.g.e, s.28-29; Nagy, a.g.e., s.3

¹¹³ Çakır, a.g.e., s.29

için mektubunda, Avusturyalılara karşı savaşması için onu teşvik etti. Ancak tüm çabalara rağmen Győr düştü ve İmparatorluğun güçleri birkaç gün sonra artık Peşte'yi tehdit eder duruma geldiler. Kossuth paniğe kapıldı ve Görgey'in mantıklı fikirlerine hiç kulak asmadı. Gereksiz yere bir çatışma sözü veren, her şeye rağmen zaferi göze alan Perczel Mór'dan yardım istedi. Perczel baştan beri Görgey ile aynı fikirde değildi. Perczel 6000 kişilik ordusuyla Mór kasabasının yakınlarında mevzilenmişti. Ancak askeri düzenlemeleri yerine getirmemiş ve keşif yapmamıştı. Görgei de savaş düzeni hakkında bilgilendirmemişti. Birlikleri Mór'dan kuzeye doğru, Kisbér'e giden yol boyunca konuşlandırmıştı. Perczel ile birlikte olan subaylar ise durumun hassasiyeti hakkında görüşmeler yapmışlardı. Çünkü bölgenin yüksek kısımları düşmanın elinde idi ve topçu birliğini geçirebildiği bir orman vardı. Ancak ormanı görmek mümkün değildi. Macar ordusu iki kısımdan oluşuyordu: Süvariler ve yayalar. Ayrıca sınıflandırmaya girmemiş topçular vardı. Avusturya'nın ilk saldırısı başarısız olmuştu. Ferenc Ottinger hemen İmparatorluğun atlı birliğine yardım için gelmişti. Topçu birliğinden oluşan tam teçhizatlı bir birlik sağlamıştı. Macar ordusuna karşı top ateşine başladılar. İmparatorluğun atlı birliği, Macarların sol kanadını kuşattı ve saldırdı. Perczel'in bulunduğu orta kısma doğru saldırmaya başladılar ve Perczel tüm saldırıları bertaraf etmeye çalıştı. Ancak Görgey ile birlikte uyum içinde olmadığı için, üç kat daha fazla güçlü olan ordu, Görgey'in kuvvetlerini sildi süpürdü. 30 Aralık'ta meydana gelen Mór ilindeki savaş, Görgey'in kuvvetleri için talihsizlikle sonuçlandı. Perczel Mór'un vurduğunu duymaz tavırları yüzünden Fehérvár- Budapeşte hattını tümüyle kontrol altına almaları gerekti. Ordu, silahlarının ve teçhizatlarının büyük bir çoğunluğunu kaybetmişti. Macar sağ kanadı, sol kanadına göre nispeten daha az kayıp vermişti. Ordu, Mór tarafına doğru çekilmeye başlamıştı. Macar ordusu 2000 asker ve 5 top kaybetmişti.¹¹⁴ Kossuth hemen meclisi topladı. Son oturumda, Mór'daki savaşın durumu ve Peşte'nin düşme ihtimali ile muharebenin devam etmesi gerektiği konuları tartışıldı. Diet Meclisi üç önemli karar aldı. İlk karar, meclisin Debrecen'e taşınması hakkında idi. Debrecen'de ilk oturum 8 Ocak'ta olacaktı. İkinci karar ise Barış Partisi'nin, Windisgratz ile ateşkes görüşmelerine gidilmesi teklifiydi. Üçüncü karar ise; Orduların toplanma kampının yukarı Tisza bölgesinde oluşturulmasıydı. Bu kararlar çerçevesinde milletvekilleri Peşte'den

¹¹⁴ Róbert Hermann (2001 c). Perczel Mór dunántúli hadjárata és a móri ütközet : 1848. december 30. *Aetas* 17 (2), s.80-103. Erişim: 11.07.2019, http://acta.bibl.u-szeged.hu/41003/1/aetas_2001_002_080-103.pdf; Harmat, a.g.e.

ayrıldılar. Windischgratz ile barış görüşmeleri için 5 üye (Majláth Antal, Májlath György, Lonovics József (Eger Psikoposu), Batthyány Lajos ve Deák Ferenc) Bicske'deki karargaha hareket ettiler. Avusturya Başkomutanı barış görüşmeleri taraftarı değildi. Üyelerin gitmelerini istedi. Batthyány'ı hemen tutukladı ve Buda'daki kaleye hapsetti. Batthyány'ı burada dokuz ay tuttu.¹¹⁵

31 Aralık'ta birçok ekşiği olmasına rağmen yeni bir plan doğdu, fakat planın en büyük hatası, en önemli Macar askerî güç olan Görgey'in yukarı Tuna ordusuna sahip değildi. Bu yüzden Görgey, Kossuth'un¹¹⁶ bu planı hakkında hiçbir fikri yoktu. Görgey, bölüğü ile Peşte'yi korumaya çalıştığı sırada, Ulusal Savunma Komitesi'nden bir brifing istemeye karar verdi. Macar General, Kossuth'u artık Peşte'de bulamıyordu. Çünkü Perczel'in bölükleri geri çekilmiş ve Debrecen'e hareket etmişlerdi. Böylece, sonunda Harp Bakanı vekili Görgey, Antal Vetter ve Laszló Csány ile birlikte 2 Ocak 1849'da savaş meclisini topladı. Görgey oturumda, Kossuth'un kabul edilmiş planını bir kez daha hatırlattı. Plan güney bölgeleri hakkında idi ve Baja- Szeged hattının boşaltılmasına karar verilmişti. Kassa bir tugayla güçlendiriliyordu, yani Görgey'in elinde bulunan ordunun yukarı bölgedeki seferinin planı idi. Görgey'in yukarı bölge seferi planına göre de yukarı Tisza'ya geri çekilmesini gerektiydi. Fakat yukarı bölgelerin tamamında Viyana tehdidi bulunmakta idi. Bu planın en önemli kazanımı, Görgey'in ordusunun kuzeye doğru hareketi sırasında işaret edilen tehdit, garanti altına alınmış olunacak, böylece Windischgratz Debrecen'e doğru ilerleyemeyecekti. Çünkü Viyana'nın kuşatılmasını göze alamazlardı.¹¹⁷

Görgey, 4 Ocak 1849'da ünlü Vác Deklarasyonu'nu vereceği Vác'a hareket etti. Burada bilhassa dört konu üzerinde duruldu. Rapor, Tuna ötesi seferinin yanlışlarını özetliyordu. Deklarasyon ise ordunun dağılmasına engel olmuştu. En önemli konular şöyle sıralamıştı:

1. Anayasa için mücadele eden ordu yönetiminin meşruiyeti vardır.
2. General Görgey, galeyana getiren Cumhuriyetçi faaliyetleri desteklemeyecek
3. Ordu sadece Savaş Bakanı'ndan ya da onun yardımcısından emir alacak.

¹¹⁵ Armaoğlu, a.g.e., s.166, Harmat, a.g.e.

¹¹⁶ "Lajos Kossuth ayrıca Rusya'nın Memleketeyn üzerinden Avusturya'ya yardım yapabileceği ihtimalinden oldukça çekiniyordu. Ruslar'ın olası bir yardım girişimi karşısında Osmanlı Devleti ile anlaşmak istiyordu. Çünkü Lehistan'da da bir ihtilal patlak verirse Rusya asla durmayacaktı." Bu konuda bkz: Kurat Y. (1961). Osmanlı İmparatorluğu ve 1849 Macar Mülteciler Meselesi. *VI. Türk Tarih Kongresi: Kongreye sunulan bildiriler: 20-26 Ekim 1961 – Ankara: Bildiriler* (s.452-453). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1967

¹¹⁷ Harmat, a.g.e.

4. Ordu yönetimi sadece Anayasayı ve Nisan Kanunlarını teminat altına alan pazarlığı kabul edecektir.

Vác Deklarasyonu, Macar ordusunun kendi güvenliklerini sağlamaları için gerekli idi ve her bir asker için aydınlatıcı olmuştu. Deklarasyon, iki kısımdan oluşmaktaydı. İlk bölümünde; Görgei, sık sık kendi eleştirisini yapmış ve askerlerine kendi güvenliklerini kaybetmeleri halinde öncelikli durumun ne olması gerektiğini açıklamıştır. General, ilk konuşmasında tartışmasız bir biçimde askerliği ele almıştır ve şunları söylemiştir:

“Macar davasını adil bir mesele olarak görüyorum ve bu yüzden Başkumandanlık yaptım, tüm sorumluluğu yükledim. Ordumuzun en iyileri durgun olsa da gerçek meseleden ellerini çekseler de, bu duruma dayanacağım, Ulusun ve Ordunun güvenini tekrar kazanacağım.”

Görgei’in bu son konuşmasından komutanların ve subayların büyük bir kısmı çok etkilenmişti. Çünkü umutlarını kaybetmişlerdi. Deklarasyonun ikinci kısmı, hayatta kalan, deneyimli, vazgeçilemez derecede önemli subaylara huzur ve güvence vermeyi amaçlıyordu. Yönetim, savaşı Macar Anayasası için yürütüyordu ve bu orduya güçlü ve detaylı emirlerin verilmesini sağlıyordu. Aslında deklarasyon, ordunun güvenini tekrar sağlamıştı ve amacına ulaşmış oldu. Kossuth¹¹⁸ yine bazı konuları yanlış anlamıştı ve birkaç hafta sonra Görgey’in yetkilerini azaltmıştı.¹¹⁹

Kış Seferi, 1848 Aralık ayı başında başlamış ve 1849 Mart ayı ortalarına kadar sürmüştür. Kış Seferi askeri operasyonları yoğunlukla Tuna ötesi ve Yukarı Macaristan’da (Felvidék: Günümüz Slovakya olan Macaristan Krallığı’nın kuzey kesimi için kullanılır.) görülmüştür. Bu sefer, Avusturya İmparatorluğu’nun askeri güç ve teknik bakımdan Macarlardan bir adım ileri olduğu bir seferdi. Macar ordusunun pek çok eksiği

¹¹⁸“Kossuth’un amaçları arasında Osmanlı İmparatorluğu ile bir Balkan Paketi imzalayıp bu ittifak ile İngiltere’nin Orta-Şark siyasetinden de istifade etmektir. Fakat bu projeler o zamanki durum içerisinde gerçekleşemezdi.” Bu konuda bkz: Yuluğ Kurat (1961). Osmanlı İmparatorluğu ve 1849 Macar Mülteciler Meselesi. VI. Türk Tarih Kongresi: Kongreye sunulan bildirimler: 20-26 Ekim 1961 – Ankara: Bildirimler (s.453). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1967

¹¹⁹Gábor Bona (t.y.). A Tisztikar Válsága, A Váci Nyilatkozat (1848. December- 1849. Januar). Arcanum. Erişim: 12.07.2019, <https://www.arcanum.hu>; Balog L. (2018). Görgey Ártur és Kossuth Lajos Kapcsolata 1848 Októberétől a Váci Nyilatkozat kiadásáig. Újkor.hu. Erişim: 12.07.2019, <http://ujkor.hu/content/gorgey-artur-es-kossuth-lajos-kapcsolata-1848-oktoberetol-vaci-nyilatkozat-kiadasaig>

bulunmakta idi. Erlerin ayaklarında botlar, kışlık giyecekler, mermiler hep eksikti. Ancak ordunun eğitilmesi için yeteri kadar zaman ve subay vardı. Bu askeri hareketin Komutanı Ártur Görgey idi. Kabul edilen plâna göre, saldıran düşman hatlarının arkasına Macar ordusu geri çekilecek ve korkusuzca ilerleyip, düşman ordusunun arasına yerleşecekti. Böylece düşmanın birleşmesi engellenmiş olacaktı. Günden güne saran ölümcül kıskaçlardan da kurtulmuş olunacaktı. Coğrafi şartların zorluğu da orduyu güçsüzleştirmekteydi. Aşılmaz sıradağlar, buzların erimesiyle oluşan nehir taşkınları Macar ordusunun durumunu zorlaştırmaktaydı. Görgey, aralarında Aulich Lajos, Guyon Richárd ve Kmetty György'ün de bulunduğu on üç bin kişilik orduyla Vác'dan Körmöcbánya daha sonra oradan Szalka dağlarındaki tünelden Besztercebánya'ya ilerledi. Besztercebánya'da Görgey, orduyu ikiye bölerek doğuya doğru ilerlemeyi sürdürdü. Kuzey ordusu- Görgey, Aulich, Kmetty ile birlikte Lócse'ye kadar ilerlediler. Güney ordusu, Guyon'un idaresinde Garam vadisinden Lócse'deki buluşma noktasına doğru ilerledi. Yol güzergâhları üzerinde bazı olaylar da cereyan etti. Windisgratz'ın elçisi Hranka József, Görgey'in ordularını Rózsa dağları yakınlarında beklenmedik bir şekilde arayıp buldu ve bir şart olmadan boyun eğmesini istedi. Doğal olarak Görgey bunu reddetti, fakat daha sonra bu muammalı buluşma, Kossuth'un Görgey'e karşı güveninin sarsılmasına neden oldu. İkinci güzergâhta ilerleyen Guyon'u Lócse'deki garnizon, hayretler içinde bıraktı ve önemli ölçüde kayba neden oldu. Sonunda Görgey, Lócse şehri yakınlarında tekrar orduları birleştirdikten sonra, savaş konseyini topladı. Bu arada yeni plânlar oluşturuldu. Buna göre; İlk adım olarak, orduların ilk bölümü Hernád vadisi üzerinden Kasa'ya doğru hareket edecekti. 2. grup ise, - 3800 kişi Guyon'un idaresinde- Branyiszko'daki önemli işgal sonrası Schlick bölüğünün kuşatmasına katılacaktı.¹²⁰

Görgey'in ordusu Szepes vilayetine ulaştı. Burada Avusturya'nın ordusu bulunmaktaydı. Schlick, Kraliyet ordusunu Kassa üzerinden Deym'in ordusuyla birleşmelerini sağladı ve Branyiszko dağlarına yerleştirdi. Görgey, Richárd Guyon'u Kraliyet ordusunun yerleştiği bölgeye gönderdi. Branyiszko geçit yolunun engebeli oluşu, İmparatorluğu oldukça memnun ediyordu. Çünkü güzergâh üzerinde yaklaşık 13 tane virajlı yol vardı ve dik yokuşlar saldırıyı oldukça zorluyordu. Branyiszko yakınlarına ulaşan Richárd Guyon'un

¹²⁰ Nagy, a.g.e., s.3-4; Harmat, a.g.e.; Eckhart., a.g.e., s.211; Ádrás Lányi (1998). A Téli Hadjárat. *Kortárs*, 42(6). Erişim: 19.08.2019, https://matarka.hu/cikk_list.php?fusz=77463

4 bin askeri vardı. Franz Deym ise güzergâhın zorluklarına karşı ve kuşatılma riskine karşı tüm tedbirlerini almıştı. Guyon da işini şansa bırakmak istemiyordu. Öncelikle bir plân yapmıştı. Saldırıda 33. Müfreze bulunacaktı. Yardımcı kuvvetler ise Yukarı Tuna'da bulunan kolordu idi. Guyon, 5 Şubat'ta saldırıya geçti. Macar ordusu sık sık düşmanın top ateşiyle yüz yüze geldi. Sonunda 33. Müfreze ulaştı ve gece yarısına kadar düşman, 23 noktadan yenilgiye uğratıldı ve Eperjes'e (Prešov) kadar olan yol Macarlar için açılmış oldu. Macarlar bu savaşta başarı elde ettiler. Görgey'in ordusu ile Yukarı Tisza'daki birlik arasında bağlantı kurulmuş oldu. Böylece tüm Macar ordusunun birleşme imkânı doğdu. 5 Şubat'ta Branyiszko hattının kırılıp geçilmesi, Richárd Guyon'a büyük bir zafer getirdi. İngiliz harp ceridesi, Albayın bu başarısını yazdı. Ordusunun önemli bir bölümü sadece iki haftalık bir talimden geçmişti ve zaferi bu şekilde kazanmışlardı. Karşı tarafın ise, Franz Deym'in bölüğü iki bin askerden oluşuyordu. Saldırıya katılan Debrecen'deki 33. Müfreze Albay Guyon destek ve moral vermeye çalışıyordu. Almanca ve Macarca yaptığı konuşmada askerlerine destek veriyordu.

Konuşmasında:

“Eğer ilerlersek iki kat fazla ücret alırsak, eğer geride kalırsak, şarapneli yeriz”

demekteydi.

İlk hücumun başarısızlığının ardından sözünü yerine getirdi, sonra da kendisi hücum kolunun önünde durdu. Branyiszko hattının kırılıp geçilme başarısı bir fırsata da dönüşmüştü. Görgey'in ordusunun planına göre 10 Şubat'ta Kassa'ya girilebilecekti. Bu başarıya rağmen, Schlick kuşatması başarı getirmedi. Çünkü Görgey'in görevlendirdiği yeni Başkomutan Dembinszki, Klapka'nın batıya doğru ilerleyen birliklerine hiçbir yarar sağlamamıştı.¹²¹

¹²¹ Zoltán Babucs (2014 a). Görgei felvidéki hadjárata és a branyiszközi ütközet. *Felvidék ma*. Erişim: 13.07.2019, <https://felvidek.ma/2014/02/gorgei-felvideki-hadjarata-es-a-branyiszkoi-utkozet/>; A Pallas nagy lexikona (t.y.). Branyiszközi csata. *Arcanum*. Erişim: 13.07.2019, <https://www.arcanum.hu>

1849 yılının ilk ayında gerçekleşen Kış Seferi'nin başarısı yanında Erdel'de de durumlar iyiye gitmişti. Erdel ordusunun Başkomutanlığına yetenekli Bem József getirilmişti. Csucs'a'dan çıkarak, Avusturyalıların karşı saldırısının üstesinden gelmeye çalıştı ve 1848 Noel'inde Kolozsvár'ı geri aldı. 9 Şubat'ta da Piski yakınlarında büyük bir zafere imza attı. Bem, bunu takip eden aylarda da pek çok başarı elde etti. Şubat ve haziran arasındaki aylarda Erdel'in büyük bir kısmı Macar ordusunun hakimiyetinde idi. 11 Mart'ta ise Szeben Macarların eline geçmişti. Dönemin önemli olaylarından birisi de Kápolna Muharebesi idi. Aslında tesadüfi bir savaştır. Çünkü kesin karar verilmeden yapılmıştır. Dembinszki kararını birden muharebe yolunda almıştır. Herkesin bu karara karşı olmasına rağmen Dembinszki savaş kararı almıştır. Kápolna Savaşı 26- 27 Şubat 1849 tarihinde gerçekleşmişti. Avusturya ordusu, Árokszállás (Grafenschachen) ve Gyöngyös üzerinden Kápolna'ya doğru hareket etti. Schlick ise Pétervásár üzerinden vadileri geçerek Verpelét'e doğru gitmişti. İmparatorluk güçleri Kápolna'da savaşa başlamışlardı ve merkezi darmadağın etmişlerdi. Buna karşılık Macar ordusunun sadece beşte biri savaşa katılmıştı. Avusturyalılar savaşın ilk gününde başarı elde edemediler. Dembinszky, Tarna hattından ilerliyordu. Ertesi gün savaşta Macar ordusundan otuz bin kişi bulunmaktaydı. Daha sonra ise on yedi bin kişi daha katılmıştı. Ancak Avusturya kuvvetlerinin Macar ordusundan üç kat daha kuvvetli olması sebebiyle savaş, İmparatorluk güçleri lehine sonuçlanmıştı. 500 Macar savaş meydanında ölmüştü, yaralıların sayısı da 200'ü geçmişti. 600'e yakın kişi ise esir düşmüştü. Yaralananları Eger'e götürmüşler, orada hastaneye kaldırmışlardı. Windischgratz ise Macar ordusunun tümünü yok ettiklerini Viyana'ya bildirmişti. Daha sonra ise Macaristan'da ele geçirdikleri vilayetleri açıklamıştı. Kápolna Savaşı'nın hemen ardından Szolnok Muharebesi başlamıştı. Bu savaşın kahramanı Damjanich, merkeze bordo berelilerden oluşan 3. ve 9. Müfrezeyi göndermişti. Bunlar, taburlar içinde en kahraman olanlardı. Vécsey'in birliği ise Szolnok'ta Avusturyalılara karşı mücadelesini sürdürüyordu. Düşman 600 kişi ve 11 top yanında ganimetlerini, silahlarını taşıdıkları arabalarını, kumanyalarını kaybetmişlerdi. Ayrıca firar eden askerler ve subaylarda vardı. Görgey ordusuyla birlikte Yukarı Tisza bölgesine doğru sıkışmıştı. Aulich 2., Klapka ise 1. Ordu ile Törökszentmiklós'ta çatışmayı sürdürüyordu. Orada Damjanics'in ordusuyla birleştiler ve Tisza'nın sağ tarafına geçtiler. Klapka Törökszentmiklós'a ulaştığında, Damjanich Szolnok'ta parlak bir zafer elde etmek üzereydi. Damjanich savaş sonrasında

ordusunu kıyımın sol tarafına doğru çekti ve Czibakháza'da orduları birleştirdi. Vetter, burada ordusunu karargâha yerleştirdi ve buraya Kossuth da geldi. Düşmanın yenilgiye uğratılması haberi üzerine savaş meclisi hızlı bir şekilde toplandı ve Tiszafüred'e geri dönmeye, Peşte- Miskolc yolu üzerinde gerçekleşecek olan saldırıya hazırlanmaya karar vermişlerdi. Kış Seferi sonuç olarak siyasi ve askeri yönetimin hataları olduğu bir seferdir.¹²²

Bu sırada Bahar Seferi'nin hazırlık plânları için kapalı bir oturum gerçekleştirilmişti. Dembinszki en büyük Macar kuvvetlerini Peşte- Miskolc yoluna yakın Mezökövesd bölgesine çekecekti. Fakat bölükler gereğinden fazla dağılmıştı ve Peşte üzerinden gelen Avusturya kuvvetlerinin tam yerinde hazır bulunamamışlardı. Windisgratz'ın orduları saldırıya geçip, Macar bölükleri dağıtmaya başlayınca, Macarlar ne kadar hazırlıksız olduklarını anlamışlardı. Dembinszki savaş sırasında bir dizi hata yaptı ve ordu komutanlarıyla ilişki kurmadı. Macar yenilgisi sonrasında itaat ettiğini göstermek için 3 Mart'ta Tiszafüred'de subay ayaklanması olduğunu bildirdi. Kossuth'un olaylardan haberi olduğunda, Görgey de subay ayaklanmasına katılmıştı. Görgey'i cezalandırmak için hemen Tiszafüred'e hareket etti. Olay yerinde, delege Szemere Bertalan rapor verdikten sonra Dembinszky'nin yerinin değişmesinin şartları bildirildi. Dembinszky'nin yerine geçici olarak Görgey'in orduları yönetmesi kararı verildi. Bir süreliğine Antal Vetter daha sonra resmi olarak Görgey başkomutan oldu.¹²³

Bahar Seferi 2 Nisan- 21 Mayıs 1849 tarihleri arasında gerçekleşmişti. Bu tarihler arasında Macarlar, Özgürlük Savaşı adına pek çok başarılı muharebeler yapmışlardı. Windisgratz¹²⁴, Kápolna çatışmasında aldığı zaferi fazla gözünde büyütmişti. Macaristan'daki rejimi yıkan, 4 Mart 1849 tarihli zorla dayatılmış yeni anayasayı Kral başarılı bir şekilde Olmütz'de kabul etti ve beş bölgeden oluşan merkezi bir İmparatorluk oluşturdu. Geri çekiliş 1851'de olacaktı. Kossuth 4 Mart 1849'da yüzüne tokat yemiş gibi

¹²² Mátyás Berecz (1998). A Kápolnai csata hű leirása... [Elektronik Sürüm]. *Agria*, XXXIV. , s.189-200. Eger: A Dobó István Vármúzeum kiadása. Erişim: 15.07.2019, https://library.hungaricana.hu/hu/view/MEGY_HEVE_agria34/?pg=5&layout=s; Borovszky S. (t.y). A kápolnai csata. *Arcanum*. Erişim: 15.07.2019, <https://www.arcanum.hu>

¹²³ Nagy, a.g.e., s.4; Harmat, a.g.e; Eckhart., a.g.e., s.211

¹²⁴ "Windisch-Gratz, bütün şehirlerde ve kasabalarda bulunan grupları- kendi askeri mahkemesi olmadığı halde- tutuklanmış kişileri, siyasi suçlular dışında, Ujépület'te bulunan Peşte garnizon askeri mahkemesine gönderilmelerini emretti. Windisch Gratz tarafından görevlendirilen komisyon üyelerinin toplum için tehlike arz eden kişileri tutuklama hakkı vardı ve en yakın askeri merkeze teslim edebiliyorlardı. Ancak her durumu Başkomutana bildirmeleri gerekiyordu." Bu konuda bkz: Róbert Hermann (2000 b). Az 1849-50. Évi kivégzése. *Aetas*, 16 (1), s.82-131. Erişim: 10 Nisan 2019, <http://acta.bibl.u-szeged.hu/40933>

oldu. O anda dünya ile Macaristan'ın birbirinden çok ayrı olduklarını fark etti. Fakat bağımsızlık için gerekli koşullar mart ayında daha oluşturulmamıştı. Kossuth, geniş çaplı ve başarılı bir karşı saldırı olduğunun farkındaydı. Böylece karşı saldırının ayrıntılarının plânlarını yapmak için yeni bir savaş meclisi hızlıca toplandı. 31 Mart tarihinde Eger'de oturum yapıldı. Bahar Seferi'nin plânına göre Tiszafüred'den Gáspár András 7. Kolordusunu, Gyöngyös ve Hatvan şehirleri üzerinden geçirip, Klapka György, Aulich Lajos ve Damjanich János'un bölükleriyle birlikte Jaszberény, Tápiobicske ve Isaszeg yerleşim yerleri üzerinden Peşte'nin alt tarafından Gödöllő tarafına çekilmek gerekiyordu. Plânın ilk hedefi Windisgratz'ın güçlerini kuşatmaktı. Görgei ordunun başında idi. Eger ve Gyöngyös bölgelerinde çarpıştı. Windischgratz'ın ordularını Nagykőrös'ten Balassagyarmat'a kadar çekmişti. András Gáspár'ın ordusu ise, Schlick'in 3000 askerinin panik halinde kaçmasını sağladı. Hatvan yakınlarında İmparatorluk ordusu, 17.000 kişi ve 28 top ile saldırıya geçti. Fakat orada bulunan Gáspár, 12.000 kişi ve 25 topla Avusturya ordusunu geri püskürttü. Tápiobicske yakınlarında ise Klapka ve János Damjanich'in ordusu Rastic'in birliğini yenilgiye uğrattı. Bu sırada Isaszeg yakınlarında bir muharebe gerçekleşmesine karar verildi. Görgei, 1.- 2. ve 3. Ordunun başına geçti. Birinci ordu ile Jellasics'i, üçüncü ordu ile de Schlick'i yenilgiye uğrattı. Sonuç olarak, üç tane başarı elde edildi. 2 Nisan'da Hatvan'da, 4 Nisan'da Tápiobicske'de ve 6 Nisan'da Isaszeg'de ancak Avusturyalıları kuşatma başarı getirmedi. Bahar Seferi'nin en büyük başarısı aslında Isaszeg değil Nagysálló muharebesidir. Nagysálló yakınlarında olan savaşta Görgei, Wolgemuth'un ordusunu yenilgiye uğratmıştır. Bu savaşta Avusturyalılar 800 askerini kaybetmiş, 1200 kişi de esir düşmüştür. Bahar Seferi'nde kazanılan zaferlerle büyük bir Özgürlük Savaşı havası esti ve Kossuth'un gizli plânına gittikçe yaklaşıyordu.¹²⁵

7 Nisan'da Grassalkovics sarayında Gödöllő savaş meclisi, Kossuth ve ordu komutanları, Peste'nin kurtuluşu hakkındaki tartışmalarını sürdürüyorlardı. Oturum öncesi Kossuth, Görgey ile özel olarak görüşmek istedi. Görgey ilk önce çok şaşırıldı ve Kossuth'un asıl maksadının ne olduğunu anlamadı, sonra çok önemli bir konuda yardım istediğini anladı.

¹²⁵ Magyar Katolikus Lexikon (t.y). *Tavaszi Hadjárat*. Erişim: 17.07.2019, <http://lexikon.katolikus.hu/T/tavaszi%20hadj%C3%A1rat.html>; Nagy, a.g.e., s.5; Harmat, a.g.e. ; Eckhart., a.g.e., s.211; Csernusz Sz. (2015). Bécs vagy Buda felé? - a dicsőséges tavaszi hadjárat dilemmája. *Múlt kor*. Erişim: 17.07.2019, <https://mult-kor.hu/becs-vagy-buda-fele---a-dicosoges-tavaszi-hadjarat-dilemmaja-20150427?pidx=1>

Artık Kossuth bağımsızlık fikrini dile getirmeye karar vermişti. Fakat Görgey'e bu hususta çok ihtiyacı vardı ve ordunun desteği de çok önemli idi. Böylece beklenen bağımsızlık ifadesini Görgey'e önceden ima etti. Daha sonra savaş meclisinde bu beyanatı komutanlara tekrarladı. Subaylar, Görgey'in sakin tavırlarını görerek, daha sonra oluşacak durumu kabul ettiler. Kossuth bunu takiben Debrecen'e gitti ve 13 Nisan'da da meclisin kapanış oturumunda ordu adına bağımsızlık çağrısında bulundu.¹²⁶

Habsburg- Lotaringia Hanedanlığı'nın tahttan indirilmesi 14 Nisan 1849'da Debrecen'deki katedralde alkışlarla oya sunuldu ve Kossuth Hükümeti'ni yetkilendiren meclis, kabul etti. Karar yazılı olarak 19 Şubat'ta kabul edildi ve Bağımsızlık Bildirgesi de yavaş yavaş doğmaya başladı. İki hafta sonra 2 Mayıs 1849'da yeni hükümet oluşturuldu. Başbakan ve İçişleri Bakanı Bertalan Szemere¹²⁷, Dışişleri Bakanı Kázmér Batthyány, Maliye Bakanı Ferenc Duschek, Ulaştırma Bakanı László Csány ve Harp Bakanı Artúr Görgey olmuştu.¹²⁸

Gödöllő askerî plânının yeni hedefi, Peşte'nin kurtulması ve Avusturya kuvvetlerinin kuşatılması idi. Plâna göre Aulich ordusunun şaşırtıcı ve aldatıcı saldırısı sırasında asıl kuvvetlerin Vác üzerinden Peşte'ye geçmesi gerekiyordu ve Komárom¹²⁹'a kadar başkent in ve Windisgratz'ın ordusunun kuşatılması gerekiyordu. Sefer tekrar başarı elde etti. 10 Nisan'da Vác'da Damjanich, Avusturya ordusunu kuşatmış ve yenilgiye uğratmıştır. Düşmanın 160 askeri ölmüş ve 300 askeri de esir düşmüştür. Daha sonra ise 19 Nisan'da Nagysalló'da başarı kazanılarak 1848 Aralığından beri kuşatma altında bulunan Komárom Kalesi'ne doğru Macar ordusu ilerledi. Macar ve Avusturya ordusu 26 Nisan sabahı karşılaştılar. Károly Knézych'in orduları Tuna'nın sağ kıyılarına geçtiler ve Újszóny'ü¹³⁰ ele geçirdiler. Kale surlarına ulaştılar. Bu sırada Görgey, Ács tarafında

¹²⁶ Harmat, a.g.e.

¹²⁷ İçişleri Bakanlığı'nın attığı önemli adımlardan biri ise tercüme konusu idi. Bu konuda 6 Haziran 1848 tarihli *Budapesti Híradó*'nun haberine göre: "İçişleri Bakanlığı'nda, yabancı dilden tercüme için özel bir bölüm kurulmuştur. Devlet Sekreteri János Zoltán, üç gün gibi kısa bir süre içinde Almanca, Hırvatça, Slavca, İtalyanca ve İngilizce dillerini bilenler ve Macarca'yı kusursuz konuşanlar ve akademik niteliklere sahip olanların göreve alınacağını duyurmuştur. Birden fazla dil bilenlerin ise tercüman olarak öncelikli olduklarını İçişleri Bakanı Bertalan Szemere bildirmiştir." Bu konuda bkz: József Szenvey (editör) (6 Haziran 1848). *Budapesti Híradó*. 855. Sayı. Erişim: 16.08.2019, <https://mediatornet.files.wordpress.com/2014/12/budapestihirado-48jun6.jpg>

¹²⁸ Harmat, a.g.e.

¹²⁹ 29 Temmuz 1849 tarihli "Közlöny" adlı gazetenin haberine göre: "Kuzey'deki kahraman ordu Komárom'dadır. Komárom'da 25 bin kişilik ordumuz bulunmaktadır. Yeterli sayıda bir güçle kale desteklenmektedir. Düşmanın orada yeterli güce ulaşmasına asla izin verilmeyecektir. Görgei ise büyük bir orduyla gelmiştir. Vác'da 14 ve 15 Temmuz'da savaşmıştır. Düşmanın 2000 ölü ve yaralı bulunmaktadır." İfadelerine yer verilmiştir. Bu konuda bkz: : Adolf Gyurmán (editör) (29.07.1849). Hadi tudósítások. *Közlöny*. Szeged. 162. Sayı. Erişim: 16.04.2019, <https://mediatornet.files.wordpress.com/2014/12/kozlonny49szept29szeged.jpg>

¹³⁰ "Újszóny: Komárom, Komárom-Esztergom ilçesinde, Tuna'nın güney tarafında bulunan bir şehirdir. Komárom

Haynau'nun idaresindeki sol kanatla çarpışmaktaydı. Damjanich kaleye girdi ve Schlik'in merkez komutasını ele geçirdi. Schlik, Győr tarafına doğru çekilmeye başladı. 26 Nisan 1849 tarihinde gerçekleşen Birinci Komárom Savaşı, diğer adıyla Komárom- Szőnyi Savaşı Schlik'in yenilgisiyle son bulmuştur. Gerçi, Avusturyalıların kuşatılması başarıyla sonuçlanmadı ama Macarlar güney bölgelerini (Délvidék) geri aldı ve Pétervárad'ı ve Erdel'in büyük bir bölümünü kurtardılar. Ülkenin geniş bir bölümü Macarların eline geçti. Bahar Seferi'nin üçüncü savaş meclisi 29 Nisan'da Komárom'da son kez yapıldı. Oturumun konusu bu sefer ülkeden ayrılan İmparator ile ilgili takip ve başkent kuşatması hakkında karar verilmesi idi. Oturumun sonunda, başkenti geri alma ve işgal durumu ayrıca orduların bitkin düşmesi, lojistik hatlarının uzunluğu ve Bağımsızlık Bildirgesi tarafından takip edilecek siyasi çıkarlar da dikte edildi.¹³¹

Bahar Seferi'nin en önemli olaylarından birisi de Buda kuşatmasıdır ve beklenmedik bir şekilde 4 Mayıs ve 21 Mayıs arasında iki hafta gibi bir sürede meydana gelmiş, sonunda başarıya ulaşılmıştır.¹³² 26 Nisan'dan sonra Komárom yakınlarında Macar ordusu, Schlick ve Haynau tarafından yönetilen Avusturya ordusunu bozguna uğrattı. Ancak Bahar Seferi'ni sürdürebilmek için Macarların önünde birkaç seçenek vardı. Bunlardan biri ise eski başkentlerini, Hentzi¹³³ tarafından korunan Buda Kalesi'ni geri almaktı. Dönemin askeri tekniği ile karşılaştırıldığında Buda surları çağdışı kalmıştı. Ayrıca

---

şehri eskiden Újszöny adında bir köydü. 1892 yılında Komárom ve Újszöny demir köprü ile birbirlerine bağlanmıştır. 1896 yılında ise iki kasaba Komárom adı altında birleşmiştir." Bu konuda bkz: *Komárom*. Erişim: 20.07.2019, <http://www.komarom.hu/teltort.php>

¹³¹ Magyar Katolikus Lexikon, a.g.e.; Harmat, a.g.e.; Csernus, a.g.e.; József Bánlaky (t.y. c). A Komáromi csata. *Arcanum*. Erişim:20.07.2019, <https://www.arcanum.hu>

¹³² 22 Mayıs 1849 tarihli Pesti Hírlap'ın haberine göre: Buda, 20 Mayıs'ı 21'e bağlayan gece kahraman ordular tarafından geri alınmıştır. Gazetede "Yaşa Macar!" ve "Buda artık bizim" ifadeleri kullanılmıştır. Sabah 7 sularında Görgei, kahraman ordularıyla birlikte kaleyi kuşatmıştır. Avusturyalılar kaleyi çetin bir şekilde savunmuşlar ancak Macarlar sonunda kazanmıştır. Avusturyalı kale komutanı kuşatma sırasında can vermiştir. Gazete, Macar halkına hitaben şunları dile getirmiştir: "Çok yaşa Macar halkı! Fakat fazla kendine güvenme, yeni çatışmalara hazırlıklı ol ve yeni zaferler kazan". Gazete haberinde ayrıca, sabah 3 sularında Csepel adası yakınlarında asma köprü'nün tahribata uğraması üzerine düşmanın Buda'daki zincirli asma köprüyü kullandığını ve gemilerini Tuna üzerine indirdiğini fakat kahraman Macarların düşmanın niyetini anlayarak hızlı bir şekilde ilerlediklerini ve işgale başladıklarını sonunda ise düşmanın gemilerini yok ettiklerini yazmıştır. Gazetede, Pest'in durumdan çok memnun olduğunun altı çizilmiş, Buda'nın tekrar ele geçirilmesi ile çanlar çalınmaya başladığı, artık iki kardeş şehri hiçbir gücün ayıramayacağı yazılmıştır. Tuna'nın her iki tarafında bayraklar dalgalanmaya başlamıştır. Buda kalesi üç gün boyunca aralıksız olarak bombalanmış ayrıca beş farklı yer ateşe verilmiş olduğu, yanan beş yerin dışında pek çok ev de ağır tahribatlar meydana geldiği gazetede yer almaktadır. Bu konuda bkz: (22 Mayıs 1849). Buda, május 20-21-ike közti éjjelen hős sergeink által visszafoglaltattott. Éljen a Magyar! "Buda, 20 Mayıs'ı 21'e bağlayan gece kahraman ordularımız tarafından geri alındı. Çok Yaşa Macar!". *Pesti Hírlap*. Erişim: 16 Nisan 2019, <https://mediator.net.files.wordpress.com/2014/12/pestihirlap1849maj22.jpg>

¹³³ "Heinrich Hentzi von Arthurm: 24 Ekim 1785 yılında Debrecen- Macaristan'da doğmuştur. 21 Mayıs 1849 tarihinde Budapeşte'de ölmüştür. Avusturya İmparatorluğu ordusunda Macar bir Generaldi. Habsburglar adına Buda şehrini ve kalesini savunmuştur." Bu konuda Bkz: Múltunk (t.y). *Heinrich Hentzi von Arthurm*. Erişim: 18.07.2019, http://multunk.com/index.php?title=Heinrich_Hentzi

Macar ordusu, 5000 Avusturya askerine karşı kaleyi savunması gerekiyordu. Ancak Lajos Kossuth, Buda'nın alınması için kuşatma konusunda ısrarcıydı. Böylece 29 Nisan'da Yukarı Tuna ordusunun büyük bir kısmı Buda tarafına doğru harekete geçirildi. Aulich, ordusunun sayısını 31.000 kişiye yükselterek 4 Mayıs günü kale duvarlarına ulaştı. Görgey, esir bir Avusturya subayı aracılığı ile Hentzi'ye bir mektup ulaştırdı. Başkomutan mektubunda, kaleyi teslim etmesi için ihtarda bulundu. Eğer vazgeçmezse, Peşte tarafında savaş olacağını belirtti. Sivil halkında seve seve canlarını feda edeceğinin altını çizdi. Hentzi ise cevaben, topçu birliği ile Peşte rıhtımında bulunan binaları bombalamaya başladı. Daha sonra Víziváros'ta bulunan binaları sırasıyla top ateşine tuttu. Kuşatma sırasında, burada bulunan binaların tümü 17 gün içinde yok oldu. Bu cevaba karşılık Macarlar ise, batı tarafında konuşlanmış Macar topçu birliği kale surlarını top ateşine tutmaya başladı. 4 Mayıs'ta György Kmetty, kalenin su temini bölümünü yıkma girişiminde bulundu. Kuşatmanın ilk günlerinden, uzun süreli bir mücadele olacağı ve topların tahrip gücünün yetersiz olduğu belli idi. Görgey birkaç gün sonra Richárd Guyon'dan top arabaları istedi. Çünkü 16 Mayıs'tan itibaren Naphegy tepesi üzerinden kale duvarlarını vurmaya başlayacaktı. Ancak Macarlar hâlâ geride idiler. Batı tarafındaki duvarlarda açılan boşluklar içeri girmeye yetmiyordu. 21 Mayıs günü Görgey, etkili bir saldırı gerçekleştirdi. Topçu birliğinin kesintisiz ateşi sonucu József Nagysándor, kale surlarını geçti. Bu sırada Aulich'in 2. Ve Knézich'in 3. Ordusu da doğu ve güney tarafındaki kapılara saldırdılar. Macar ordusu Buda Kalesi'ne girdikten sonra, Hentzi ve ordusu süngüleriyle saldırıya başladı. Fakat bir sonuç alamadılar ve Buda, Görgey'in eline geçti. Avusturya komutan yardımcısı Alois Von Alnoch, Lanchíd köprüsünü bombalamaya başladı. Mayınlarla gerçekleştirilen saldırıdan bir sonuç alınmadı ve kendisi de o sırada hayatını kaybetti. 17 gün boyunca süren çarpışmada, 368 Macar askeri hayatını kaybetti. 700'e yakın asker ise yaralandı. Avusturya tarafında ise kayıp sayısı 710'du ve 4000 asker de esir düşmüştü.¹³⁴

21 Mayıs 1849'da alınan Buda zaferi, Özgürlük Savaşı'nın en önemli başarılarından birisi idi. Macar ordusu kuşatma için sayılarının yetersiz olmasına, silah konusunda sıkıntı çekmesine rağmen bu kuşatmaya cesaret etmişti. Buda kuşatması askerin bir nebze olsun

¹³⁴ Tamás M. Tarján (t.y. d). 1849 Május 21. Budavár visszafoglalása. *Rubicon*. Erişim: 18.07.2019, http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1849_majus_21_budavar_visszafoglasasa/; Szabó G. (2014). Buda ostroma 1849-ben – I. Rész.. *Kapszli*. Erişim: 18.07.2019, <http://kapszli.hu/buda-ostroma-1849-1/>

moralini yükseltmişti. Buda'nın Macarlar tarafından ele geçirilmesi üzerine Ferenc Jozef, Çar I. Nikolay ile Varşova'da Özgürlük Savaşı'nın bir an önce bastırılması gerektiği konusu üzerine görüştü. Çar I. Nikolay bir bildiri yayınladı. Bildiride: "József Ferenc'in isteği üzerine Rus orduları, Macar Özgürlük Savaşı'nı sonlandırmak için harekete geçtiler" ifadeleri bulunuyordu. Müdahale etmek için General Paskieviç komutasında 200.000 kişilik ordu harekete geçirildi. I. Nikolay'ın, beklenen Rus saldırısı öncesinde Komárom'dan Pozsony'a doğru zorla bir cepheyi yarıp geçme bildirisini vermesi, Görgey'i kıışkırtmıştı. 1849 Mayıs'ının sonlarına doğru Rus birlikler Macaristan'a müdahale etme kararı almıştı. Görgei, Çar'ın birlikleri Macaristan'a girmeden önce onları yenmek gerektiğini düşünüyordu. Vág nehri yakınında iki birlik karşılaştı. 20 -21 Haziran 1849 tarihinde Tuna'nın her iki tarafında, Rába ve Vág geçitlerini ele geçirmek için saldırı oldu. Rába'da başarılı olundu fakat Vág yenilgi getirdi ve 20 Haziran Pered Savaşı'nda Macar zaferi doğmaya başladı. Ancak, iki gün süren Pered Savaşı, Macarların yenilmesiyle son buldu.¹³⁵

Macar ordusu 250 km. genişlikteki bir hatta konuşlanmıştı. Bányavárosok'tan¹³⁶ Vág hattı boyunca Csallóköz üzerinden Komárom'a kadar ve buradan güneye Rába boyunca tüm Marcaltó'ye kadar olan bir alanda bulunuyordu. Macar sağ kanadı, Bányavárosok'u ve Nyitra vilayetini kontrol ediyordu. Güneye doğru ise I. Ordu, Mocsonok, Ürmény ve Komjáti bölgelerinde bulunuyordu. Érsekújvár bölgesinde ise III. Ordu konuşlanmıştı. II. Ordu ise buranın güneyinde bulunan yerleşim yerlerini Komárom'a kadar koruyordu. Macar sol kanadında ise Rába hattı boyunca konuşlanmış VII. Alay ve Kmety'nin bölüğü vardı. Merkezi Tabur Dairesi'nden Genel Kurmay Başkanı Albay József Bayer başkanlığında savaş plâni üzerinde çalışılıyordu. Bu plâna göre, Yukarı Tuna'daki ordu, Tuna'nın sol kıyısında bulunan I., II. ve III. Ordunun, Vág boyunca sıralanmış İmparatorluk ordusu hattını kırıp geçmesi ve Nagyszombat , Pozsony'a doğru ilerlemesi gerekiyordu. Macarların, Rus ordusunun müdahale için gelmelerinden önce, orada İmparatorluk kuvvetleriyle çarpışması gerekiyordu. Macar ordusunun 53.000 askeri bulunuyordu. Buna karşılık ise Julius Jacob von Haynau'nun ordusu ise, Rus

¹³⁵ Nagy, a.g.e., s.5; Tarján M.T. , a.g.e. (d); Harmat, a.g.e; Zoltán Babucs (2017 b). A kétnapos peredi csata. *Felvidék ma*. Erişim: 19.07.2019, <https://felvidek.ma/2017/06/a-ketnapos-peredi-csata/>

¹³⁶ "Bányavárosok: Madenin yanısıra değerli metallerin madenciligi ile uğraşılan, Kentsel özgürlük haklarına sahip yerleşim yerlerinin genel adı." Bu konuda Bkz: Wikiszótár.hu, *Bányavárosok*. Erişim: 19.07.2019, <https://wikiszotar.hu/ertelmezo-szotar/>

Panyutyin'in ordusuyla birlikte 82.000 askere ulaşıyordu. Harita üzerinde savaş plânı uygulanırken Vág bölgesinde bulunan bataklık alanlar, orada bulunan yerleşim yerlerine yaklaşmanın çok zor olacağı hesaba katılmamıştı. Macar keşifleri yetersiz kalmıştı. Her şeye rağmen Negyed yakınlarındaki çatışma başarılı geçmişti. Károly Knezic idaresindeki III. Ordu ise pasif durumda kalmıştı. Bu sırada József Nagysándor'un ordusu Vág'ın sol kıyısında bulunan Sempte yakınlarında İmparatorluk güçlerine karşı savaşa devam ediyordu. Fakat yenilgiye uğradı. Bunu gören Görgey, yeni bir düzenleme yapma kararı aldı. Komárom'daki VIII. Ordu Csallóköz'e yönlendirilecekti. III. Ordu ise çatışmaya geç müdahale etmişti. Böylece Pered ve Alsószeli hattında Macar ilerleyişi durmuştu. I. Ordu ise Sempte'de başarısız oluyordu ve geri çekilmişti.¹³⁷

Haynau, Tuna'nın sağ kıyısına ordusunu yerleştirmişti. Fakat Vág hattı boyunca süren Macar saldırısını sonlandırması gerekiyordu. Bunun için Görgey'e karşı II. ve IV. Orduyu hazırladı. Korgeneral Fjodor Szergejevics Panyutyin'in 12.000 askerden oluşan Rus piyade ordusunu kullanacaktı. Avusturya II. Ordusu, Csallóköz'de bulunan Macar birliklerinin geri çekilmesini sağlamak için emir aldı. İmparatorluğun IV. Ordusu da savaşa destek verecekti. Szered yakınlarında bulunan Avusturya ordusu, Sempte ve Szered arasındaki köprüyü kullanılamaz hale getirdi. Panyutyin'in ordusu, İmparatorluğun IV. Alayının sol kanadında ilerliyordu. Macar sol kanadı tam saldırı sırasındayken Görgey, İmparatorluk ve Rus ordularının Pered'i ele geçirdikleri haberini aldı. Görgey, geri çekilme emrini verdi. Avusturya İmparatorluğu ordusunun çok güçlü olması nedeniyle Vág'dan geçiş başarıya ulaşmadı. Macar ana kuvvetlerinin kaybı neredeyse 3.000'e ulaşmıştı. Yaz Seferi'nin devam etmesiyle ilgili olarak askeri bir girişimin olasılığı, Macar ana kuvvetlerinin elinden kaymaya başlamıştı.¹³⁸

Macar Özgürlük Savaşı'nın genel olarak sonucuna bakıldığı vakit en çok zarar gören ülkenin Avusturya olduğunu görmekteyiz. Çünkü Avusturya kendi içinde yaşayan azınlıklara sahip çıkamamış, başkentini koruyamamış bir ülke konumuna düşmüştü.¹³⁹

¹³⁷ Babucs, a.g.e (b); József Bánlaky (t.y. b). A peredi csata. *Arcanum*. Erişim: 19.07.2019, [https://www.arcanum.hu](https://www.arcanum.hu;); Péter Strausz (2002). Az 1. Császár-huszárezred az 1849. évi nyári hadjáratban. *Sic itur ad astra*. 14 (2-3), 3-5. Erişim: 19.07.2019, <http://epa.oszk.hu/01000/01019/00002/pdf/strausz.pdf>

¹³⁸ Babucs a.g.e (b); Bánlaky J., a.g.e (b)

¹³⁹ Çakır, a.g.e., s.29

1.4.2. Rusya'nın Macar Özgürlük Savaşı'na müdahalesi

Çar I. Nikolay tahta geçtikten sonra Rusya'nın tüm idaresini ele aldı ve Rusya Çar'ın siyasi hareketlerine göre şekil almaya başladı. I. Nikolay askeri bir eğitim almıştı ve bu bilgisini devlet yönetiminde de kullanıyordu. Ancak sadece askeri alanda eğitim aldığı için uluslararası ilişkilerin yürütülmesinde pek başarılı değildi.¹⁴⁰

Rusya'nın en büyük hedeflerinin başında Osmanlı Devleti'ni parçalamak, Avusturya'yı zayıflatmaktı ve bunun sonucunda Akdeniz'e inebilmektir. I. Nikolay¹⁴¹ Avusturya'nın parçalanmasını istemiyordu. Çünkü çökmüş bir Avusturya demek yeni bir devletin var olacağı anlamına gelmekteydi. Bu durum ise Rusya'nın güneye inmesine engel olabilirdi. Rusya açısından en dikkat çekici konu ise Macarların Slav ırkından olmamasıydı. Farklı bir soydan gelen Macarlar, İngiltere ve Fransa ile anlaşabilir ve Rusya'ya karşı bir tehdit oluşturabilirdi. Kısacası Macarların özgür bir devlet kurmasına engel olmak gerekiyordu.¹⁴² Rusya Lehistan meselesi üzerinde de tedirginlikler yaşıyordu. Her ne kadar Lehistan'ı işgal altında tutsa da, komşusu Macaristan'ın özgürlük söylemlerini yüksek bir sesle dile getirmesi, Rusya'yı fazlasıyla endişelendiriyordu. Bu arada 1830 yılında ayaklandıkları gibi yine Lehliler 1848 yılında tekrar başkaldırmış ve Macar Özgürlük Savaşı'na tam destek vermişlerdi. Avusturya'ya karşı verilen ortak mücadelede pek çok Leh, Macar kuvvetleri içinde görev almıştı. Leh generaller arasında en iyi tanınan Bem ise Rusya'ya karşı da mücadele vermişti. Lehlilerin Macarlarla yürüttükleri ortak direniş, Rusların oldukça canını sıkıyordu. Macarları tarih sahnesinden silinmesi gerektiğini düşünüyorlardı. 1848 İhtilalleri'nin ağırlığı altında ölüm kalım savaşı veren Avusturya, tek çare olarak Rusya'dan yardım istemek olduğunu düşünüyordu. İmparator Jozef, I. Nikolay'dan yardım talebinde bulundu. Rusya, sınırlarının tehlike altında olduğunu düşünerek, ayrıca da Lehlilerin dizginlenmesi düşüncesiyle Avusturya'nın talebini kabul etti. Derhal Rus tarafı iki yüz bin kişilik bir kuvveti yola çıkardı.¹⁴³

¹⁴⁰ Çakır, a.g.e., s.24

¹⁴¹ Peşte Gazetesi, 1850, 194. Sayı: “- Çar, birinci yılı dolması üzerine ve Paskiyeviç'in 50. Hizmet yılı kutlamasında şöyle demiştir: “*Olağanüstü müttefikimin ve dostumun, Avusturya İmparatorluğu'na yardımı olmasına, siz, ordunuz önderlik ettiniz. Ayaklanmanın başkomutanını direk teslim olmaya zorladınız ve Macaristan'ın yasal hükümetinin geri verilmesini sağladınız. Bütün bu başarılar, unutulmaz bir şekilde adımızı tarihe yazdırmıştır ve bugünden itibaren bu, Rusya'nın onurundan ayrılmaz bir parça olarak kalacaktır.*” Bu konuda Bkz: Márki-Beksics, a.g.e., Üçüncü Kitap, X. Bölüm, s.389

¹⁴² Çakır, a.g.e., s.25

¹⁴³ Çakır, a.g.e., s.26- 27

“Avusturya’nın 1848 Macar İhtilalinde kendisine yardım eden, tarihi dostu ve müttefiki Rusya’ya yardım etmesi muhtemeldi. 1850’de Varşova’da yapılan Franz Jozsef ile I. Nikola’nın mülâkatı, bu ihtimali kuvvetlendiriyordu. Bu görüşme esnasında Jozef, Varşova’nın büyük meydanında dikili duran Jan Sobyeski’nin heykelini göstererek:

“Dünya’da iki âlicenap hükümdar tanırım, biri şu heykelin sahibi, ki 1683’de Avusturya’yı kurtarmıştır. Biri de zât-ı haşmet penâhîlerinizdir ki, 1848’de yine Avusturya’yı kurtardınız” diyerek her ikisine birden teşekkür etmek istemiştir.^{144b}

Ancak Rusya’nın Eflak ve Boğdan’ı¹⁴⁵ işgal etmesi Avusturya’yı çok zor durumda bırakmıştı. Bu sırada Piyemonte, Fransa ve İngiltere ile müttefik olmuştu. Avusturya Rusya’nın yanında olduğu için İngiltere, Fransa ve Piyemonte’nin düşmanı konumundaydı. Avusturya için bu durum tehlike arz ettiğinden kendisine bir ordu hazırlamış, beklemede tutmaktaydı. Avusturya’nın düşüncesine göre, eğer Piyemonte tarafsız kalırsa Rusya’nın yanına yaklaşacaktı. Piyemonte, İngiltere ve Fransa’nın tarafını tutacak olursa Avusturya da o tarafa geçecekti. Piyemonte bu arada İngiltere ve Fransa ile birlikte savaşa başlayınca Avusturya, Osmanlı Devleti ile anlaşma yoluna gitti. Çünkü Balkanlar’daki çıkarlarını korumak istiyordu ve İngiltere ile Fransa’yla düşman olmak

¹⁴⁴ Tahsin Ünal (1974). *Türk Siyasi Tarihi 1700-1958*. İstanbul: Kutluğ Yayınları. s.261

¹⁴⁵ Bu konuda Cezmi Karasu’nun makalesine göre:

“Eflak ve Boğdan, Osmanlı Devleti içinde yer alan ve halklarının tarihi ve kültürel bağları nedeniyle de genellikle birlikte anılan iki bölgedir. Bu bölge Osmanlı kaynaklarında çoğunlukla birlikte ve Memleketeyn adıyla zikredilmektedir. Eflak (Walachia) bugünkü Romanya topraklarında kalan bir bölge olup merkezi Bükreş idi. Boğdan (Moldovia) ise daha kuzeydoğuda olup Prut nehrinin iki yakasındaki topraklardan meydana geliyordu. Bu arazinin Prut ile Dinyester nehirleri arasında kalan bölümünde bugün Moldova Devleti yer almaktadır. Prut’un güneybatısında yer alan ve Boğdan’ın merkezi olan Yaş (Iasi) şehrinin de bulunduğu bölüm ise bugün Romanya sınırları içinde kalmıştır. Eflak ve Boğdan bu coğrafi konumu nedeniyle Osmanlı Devleti’nin hem kuzey komşusu Rusya ile hem de batıdaki komşusu Avusturya- Macaristan İmparatorluğu ile sınırını oluşturmaktadır. Diğer taraftan Eflak ve Boğdan bereketli toprakları nedeniyle Osmanlı Devleti’nin tahıl ambarı sayılabilecek özel bir ayrıcalığa sahipti. Bu stratejik konumunun doğal bir sonucu olarak Eflak ve Boğdan, Osmanlı Devleti’nin Avusturya ve Rusya ile olan çekişme savaşlarında kaçınılmaz bir etki alanı olmaktadır.”

Bkz: Cezmi Karasu (2002). XIX. Yüzyılda Eflak ve Boğdan’daki Rus İşgalleri. *Türkler*, Cilt 12, s.741. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları

istemiyordu. Bir süre sonra ise Memleketeyn’de bizzat kendisi savaşa girmiştir. Avusturya’nın taraf değiştirip Osmanlı Devleti ile müttefik olduğunu öğrenen Nikola, Avusturya Büyükelçisi’ni Varşova’ya çağırarak, Sobyeski Heykeli’ni gösterip şu sözleri söylemiştir:

“Dünya’da iki ahmak adam tanırım. Biri şu heykelin sahibi, ki 1683’de Viyana’da Türkleri mağlup ederek, kendi memleketinin tarihten silinmesini hazırlamıştır. Öteki de benim; ki, 1848’de Avusturya’yı parçalanmaktan kurtararak, yılanı koynumuzda beslemiş olduk. İmparatorunuza böylece söyleyiniz.”¹⁴⁶

Macaristan’da meydana gelen muharebeler, Osmanlı Devleti açısından Eflak ve Boğdan’daki durumunun sarsıldığı izlenimini uyandırmıştı. Bunun sebebi ise Eflak ve Boğdan Beylikleri 1848 Temmuz ayından beri Osmanlı ve Rus garnizonlarının ortak kontrolü altında idi. Çünkü Memleketeyn’de devamlı karışıklıklar meydana geliyordu. 1827-29 Rus savaşından sonra, Eflak ve Boğdan için Rusların tanzim ve Osmanlıların kabul ettikleri Reglement Organic¹⁴⁷ denilen şartlar Edirne Anlaşması’nın (1829) V. Maddesine bağlanmıştı. Bu şartlara göre, her beylikte ömür boyu hüküm sürecek bir voyvoda ve yanında asilzadelere oluşan 150 kişilik bir meclis kurulacaktı. Fakat meclisin oluşması konusunda voyvodolarla anlaşmazlık çıkmış ve ayaklanmalar olmuştu. Rusya ise bunun üzerine Edirne Antlaşması’nın V. Maddesini bahane ederek garnizonlarını Eflak ve Boğdan’a göndermişti. Beşinci madde “Eflak ve Boğdan Beylikleri Osmanlı İmparatorluğu’nun himayesi ve bu durumları Rusya’nın garantisi

¹⁴⁶ Ünal, a.g.e., s.261-262

¹⁴⁷ “Rusya’nın dayattığı Reglement Organique’ten Romenlerin büyük çoğunluğu nefret ediyordu. Durmak bilmeyen bir çalışmaya tâbi olan köylüler için Prenslikler 1829’da uluslararası mübadele sistemine dahil edildikleri ve çeşitli yönlere ihraç edilen buğdayları kendi çabalarıyla tedarik etmek zorunda oldukları için, Reglement Organique 1848 İhtilali sırasında “demir bir boyunduruk” olarak fesh edilecekti. Orta tabakalar ve liberal boyarlar, özellikle de Batı üniversitelerinde, en başta Paris’te öğrenim görmüş olan genç boyarlar için, Rusya’nın müdahaleleri ve Reglement Organique’nin bizatihi kendisi gerçek bir modernleşmeye engel teşkil ediyordu. Sonuçta, 1848 ihtilalcilerin ana hedefi Rus korumasının bertaraf edilmesi oldu.” Bu konuda Bkz: Berindei Dan (1999). Osmanlı Devleti ve Eflâk’taki 1848 ihtilâli. *XIII. Türk Tarih Kongresi: Kongreye sunulan bildiriler: 4-8 Ekim 1999- Ankara: Bildiriler. III. Cilt I. Kısım* (s.133). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2002

altındadır” demektedir. Bu maddeden de anlaşılacağı gibi Rusya koruyucu devlet olmadığı halde, Eflak ve Boğdan’da meydana gelen olaylar için Osmanlı Devleti’nin yetkilerini kullanarak ordusu ile müdahale etmişti. Macar İhtilali sırasında ise, İstanbul’a bir temsilci göndermiş, Eflak ve Boğdan’daki askerî kuvvetlerin sayısını her iki tarafın 25.000 ile 35.000’e çıkarması konusunu Osmanlı Devleti’ne kabul ettirmişti. Ancak Rusya’nın Memleketeyn’den Macaristan’a asker sevk etmeye başlaması ile Eflak ve Boğdan’daki Rus askerlerinin sayısının 35.000’i çoktan geçmesi Rusya’nın verdiği söze sadık kalmadığını göstermişti.¹⁴⁸

Tuna eyaletlerinde ayaklanma başlamıştı. Budapeşte’de halk ayaklanması meydana geldi, askeri birlikler harekete geçmeyi reddettiler. Rusya, Edirne Antlaşması’na göre Tuna eyaletlerinde huzurun korunmasından sorumlu olduğunu iddia ediyordu. Böylece Budapeşte ayaklanması, Rusya ve Osmanlı Devleti’nin birlikte işgal teklifine yol açtı. Bu sırada Rus birliklerinin eyaletlere girişi Avusturya tarafından desteklenmekteydi. Osmanlı Devleti, Avrupa devletlerine karşı seferlerde bir üs durumuna düştüğü takdirde tarafsızlığının değeri anlaşılmadan yitip gidecekti. Bu çıkmaz içinde Osmanlı Devleti, Stradford Canning’e başvurdu. Canning’in Padişah Abdülmecid nazarında önemli bir yeri vardı. Fikirlerine çok değer verdiği bir diplomattı. Kendisi, Eflâklıları ihtilalci değil de anayasa değişikliği sağlama amacıyla hareket etmiş olarak kabul etmeyi ve şikâyetlerini dinlemeyi önerdi. Diğer taraftan ise Rusya’ya fırsat vermemek için askeri işgalden kaçınmalarını söyledi. Ruslar bu sırada Boğdan’a 4000 kişilik bir birlik göndermişti. Çar, hakimiyet altındaki Hıristiyanların koruyucusu sıfatıyla Osmanlı Devleti’nin Tuna eyaletlerinde tek başına hareket etmesine razı değildi. Osmanlı Devleti, İngiliz Büyükelçisi’nin sözleri üzerine, daha yumuşak tedbirler alınması taraftarıydı. İhtilalcilere af tanımak, ıslahat yapmak niyetinde idi. Ancak Rus birliklerinin de geri çekilmesi şarttı. Fakat Çar, İhtilalin sert bir şekilde bastırılması, düzenin yeniden kurulması için uzun zaman işgale devam edilmesini öne sürüyordu. Sir Stratford Canning, Osmanlı Devleti’nin yumuşak politika ve ıslahat yolunda olmasını sağlamak için elinden geleni yapıyordu. Rusya’ya karşı ılımlı bir siyaset uygulamasını söylüyordu. Canning, bu konuyla ilgili Palmerston’a bir mektup yazmıştı. Mektubunda:

¹⁴⁸ Yuluğ Kurat (1961). Osmanlı İmparatorluğu ve 1849 Macar Mülteciler Meselesi. *VI. Türk Tarih Kongresi: Kongreye sunulan bildiriler: 20-26 Ekim 1961 – Ankara: Bildiriler* (s.453-454). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1967; Saydam, a.g.e., s.342

“Bâbiâli’yle Rusya arasında sendelemeden yürümek, bir yanda barış ve antlaşmalara saygı anlayışını korumak, öbür yandan da Bâbiâli’ye cesaret vermek, Eflâk’ta esaslı bir gelişmenin temellerini atmağa çalışmak bir çeşit ip cambazlığı. Şimdilik Rusya bu yenilikler, gelişmeler üstünde Bâbiâli’yle birlik olmak şöyle dursun, Türkleri sert tedbirler almağa razı etmek için didiniyor. Bâbiâli fazla baskı altında kalırsa, boyun eğebilir. Durduğu yerde kendimi ortaya atıp harcamak istemem ama, akıllıca tedbirlerle, yerinde müdahalelerle Türkiye’nin doğru yoldan ayrılma küçüklüğüne düşmemesi için yardımdan da geri kalmayacağım.”¹⁴⁹

15 Haziran 1849 tarihinde birçok yönden toplam 193 bin Rus ve 66 bin Avusturya askerî gücü Macaristan’a akın etti. Ruslar kuzeyden Jablonka ve Dukla sıra dağları üzerinden Eperjes- Kassa- Miskolc hattından Peşte’ye doğru yakınlaştılar, Erdel’de ise Lüders idaresindeki ordu Tömösi- Törösvár, Grottenjelm idaresindeki ordu Borgó ve Radna üzerinden Szeben tarafına yöneldiler. Amaçları arasında Budapeşte ve Bükreş’i aynı anda işgal etmek vardı. Bu sırada üçüncü büyük ordu ise Komutan Julius von Haynau idaresinde Pozsony’un alt tarafından Tuna’nın sağ tarafında bulunan Győr üzerinden Peşte’ye doğru hareket etti. Haziran’ın sonu Temmuz’un başında Haynau’nun orduları, Yukarı Tuna ordusunu Komárom’un alt tarafında sıkıştırmıştı. Müdahaleye karşı savunmanın düzenlenmesi amacıyla ilk önce 24 Haziran’da daha sonra 26 Haziran’da Peşte’de bakanlar kurulu toplandı. İlk oturumda askerinin durumu tartışıldı, fakat ikincisinde artık Görgey’in askeri plânını kabul etmek zorunda kaldılar. Genç Başkumandanın plânına göre Macar kuvvetler öncelikle Komárom’daki toplanma bölgesinde bulunacaklardı. Bunlar: 1, 2, 3, 7. Numaralı Birlikler ve Kmetty’nin bölüğü idi. IX. Ordunun ve Polonya birliğinin görevi, Rus ana ordusunu engellemek olacaktı. Kuzeyden yaklaşan Rusları engellemeye çalışan Wisocky’nin birliğini de kuvvetlendirmek gerekiyordu. Bácska ve Bánság’daki Macar birlikleri, Erdel’deki

¹⁴⁹ Stanley Lane Poole (1959). *Lord Stratford Canning’in Türkiye Hatıraları* (Can Yücel Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. s. 141-142

orduyu ve Lajos Kazinczy'in birliğini bir araya getirecekti. Güney bölgesinde bulunan Vécsey'in ordusunu da genişletip ya da Erdel'de Bem'in kazanması sağlanmalıydı. Böylece en önemli görevleri József Wisocky'e yardım edilmesi idi.¹⁵⁰

Bem, Erdel'de başarı elde edememişti. Erdel ordusu altı hafta içinde %75 kayıp vermişti. Szeben'de konuşlanan Lüders'i, Alföld tarafında patlak veren olaylardan uzaklaştırmaya çalıştı. Bunun içinde Moldova'ya girdi ve Lüders doğu tarafına saldırırken ona yetişti. Fakat Rus ve Avusturya kuvvetleri teşkilatlanarak ve sistemli bir şekilde Erdel'in orta bölgelerine yani; Segesvár ve Marosvásárhely bölgesine ordularını yönlendiriyorlardı, daha sonra Segesvár ordusu hazırlıklarını tamamlayarak Bem'in ordusuyla çatışmaya başladı. Erdel'deki kuvvetlerde büyük kayıplar vardı. Bunun üzerine Bem, Szeben'e doğru hareket etti. Fakat Lüders onları yakaladı ve Nagycsúr yakınlarında tekrar onları yenilgiye mahkûm etti.¹⁵¹

Haynau, VII. Orduyu Győr'den geri çekilmesi için zorluyordu. Győr Savaşı'ndan sonra 30 Haziran 1849 tarihinde İmparatorluk güçleri Komárom tarafına ulaştılar. Concó nehir hattını ele geçirdiler ve Komárom köprüsünü kapattılar. Kossuth, Győr ve Miskolc'un düşüşü ile ilgili haberi alınca paniğe kapıldı. Bu sırada Wysocki'nin, Rus ordusunun 62.000 kişi olduğunu ve savaşa cesaret edemediğini belirten raporu üzerine Kossuth hemen bakanlar kurulunu topladı ve Perczel ile Dembinszky önderliğinde yeni bir savaş plânı kabul edildi. Komárom ve Szeged için iki yeni olasılık doğmuştu. Askerî açıdan Komárom savaş planı daha tercih edilebilirdi. Görgei ve Bem'in orduları Komárom'a, Wysocki'nin ordusu da Szeged'e gönderilecekti. Böylece Avusturya'ya karşı operasyonlar başarıya ulaşacaktı. Komárom, Habsburg İmparatorluğu'nun en kuvvetli tahkimatının bulunduğu şehirler arasında yer alıyordu. Szeged'e gidecek ordunun büyük bir bölümü piyade idi. Görgei, Komárom ve Szeged arasındaki ilerleyişte müdahale yetkisini çok zor şartlar altında kullanmıştı. Yeni toplanma yeri olarak Komárom yerine Szeged seçildi. Plânın ilk hatası, kırsal bölgeler ve Tuna ötesinin savaş olmadan teslim olması ve Özgürlük Savaşı'nın son muharebesi sırasında savunma yapabilmek için herhangi doğal bir engelin olmadığı bir yerin seçilmesiydi. Plânın tek avantajı, Türk İmparatorluğu'nun çabucak ulaşmasıydı. Kossuth savaş plânının taslağını, aralarında Ernő Kiss, Lajos Aulich ve László Csány'ın bulunduğu delegeleriyle birlikte hemen

¹⁵⁰ Eugene, a.g.e., s.632; Strausz, a.g.e., s.6-16; Harmat, a.g.e.

¹⁵¹ Nagy, a.g.e., s.5-6

Görgey'e gönderdi. Görgey, yeni toplanma yerine yani Szeged'e doğru harekete geçti. Bu sırada Görgey'in bu yeni oluşumdan haberi yoktu. Mektubunda, Kossuth'un Komárom'daki ordu toplanma plânı üzerinde de ısrarcı olmasını istedi. Komárom plânı avantajlarından bahseden mektubu Kossuth aldı ve Görgey'in emirlere uymayacağını hissetti. Sonuç olarak Görgey'in hemen yeri değiştirildi. Yeni Başkumandan önce Lázár Mészáros daha sonra Dembinsky oldu.¹⁵²

Görgey'in eline 30 Haziran'da Szeged'deki toplanma yeri hakkındaki emir geldi ve sahip olduğu kuvvetlerle ancak 12 gün sonra kararlaştırılan noktaya hareket edebildi. Başkentteki askeri tahliye gerçekleşti. Hükümet ve askeri tesisler Szeged'e taşındı. Aynı zamanda Yukarı Tuna'daki ordu ve Wysocki'nin Hatvan yakınlarında bulunan birliği, Güney bölgelerine hareket etmek için emir aldı. 2 Temmuz 1849 yılında Haynau'nun birlikleri Peşte- Buda hattını ele geçirmek için saldırıya geçti. On iki saat süren savaş, Macar Özgürlük Savaşı'nın en kanlı muharebesi oldu. İmparatorluk güçleri, Lovád'dan Ács üzerinden Ószöny'e kadar yarım bir daire çizerek ilerledi. Macar kuvvetleri 26.000, İmparatorluk güçleri ise 60.000 kişi idi. 2 Temmuz Komárom Savaşı'nda, Klapka'nın birlikleri Ószöny'i geri aldı. Böylece Peşte'ye giden yol Macar kontrolünde kaldı. Ancak, 11 Temmuz'daki Komárom Muharebesi sırasında Avusturya süvari birliği saldırıya geçti ve o sırada Görgey başından yaralandı. Görgey toparlanmaya çalışırken, alay komutanı Kossuth'un yanına gelerek, Görgey'i yukarı Tuna'daki ordunun Başkumandanı olarak tutmasını istedi. Sonunda, Macar ordusu ilerlemeye çalışıyordu, ancak savaş, genel bir geri çekilişle son buldu. 12 Temmuz'da başarısız Komárom Muharebesi sonrasında, Tuna'nın sol tarafına hareket edilerek Komárom'dan Szeged'e ulaşmak için yaz seferi başladı.¹⁵³

Rus Başkomutan öncü birlikleriyle Hatvan'da muharebeye başlayınca, Görgey Vác'a giderek önce Ruslarla karşılaştı. Ancak 16 Temmuz'da gerçekleşen Vác Muharebesi sonuçsuz kaldı. En kısa yolun, Tuna- Tisza arasından geçmek olduğunu, Szeged'e gitmemesi gerektiğini fark etmesi gerekiyordu. Çünkü, Haynau'nun¹⁵⁴ kuvvetleri 13 Temmuz'da Peşte'yi ele geçirdiler ve aynı güzergâhta Szeged'e doğru ilerlemeyi

¹⁵² Nagy, a.g.e., s.5-6; Harmat, a.g.e.; Strausz, a.g.e., s.6-16

¹⁵³ Strausz, a.g.e, s.6-16; Harmat, a.g.e

¹⁵⁴ "Avusturya İmparatorluğu Macaristan'ı yendikten sonra vatandaşları, Haynau'nun mezarı başında Macar Özgürlük Savaşı'nın yenilgiyle bitmesini kutlamışlardı. Macar kâğıt paralarını yakmışlardı." Bu konuda Bkz: Márki- Beksics, a.g.e., Üçüncü Kitap, X. Bölüm, s.389.

plânladılar. Yani, Rusların yolu üzerinde durdular. Seferin güzergâhı böylece dağlık bölgeyi işaret ediyordu. Bununla Rus ordusunu kendine doğru çekecekti. Szeged bölgesinden kendisini uzak tutacaktı ve Rusların Alföld'ün kuzey kesiminde kalmasını sağlayacaktı. Balassagyarmat, Losonc, Rimaszombat'tan sonra 22 Temmuz'da Miskolc'da muharebeler oldu. Seferin başarısına Perczel'in Tura'da (Hatvan'ın altında) Ruslarla çatışılması ve başarı elde edilmesi de katkı sağlamıştı. Tisza'daki orduların Görgey'le birleşebilmesi, yol üzerinde bulunan sayıca üstünlüğe engel olunmasına bağlı idi. Görgey 29 Temmuz'da Tokaj'dan, onu takip eden Ruslar ise 27 Temmuz'da Tiszafüred'den Tisa'ya geçtiler. Bu sırada Haynau 29 Temmuz'da Szeged'e ulaştı. Özgürlük Savaşı ordularının hududu giderek daha dar bir bölgenin çevresinde yoğunlaşıyordu. O zaman Ruslar, Görgey'in güzergâhında engel teşkil edecekler gibi görünüyordu ve Szeged'e ulaştırmayacaklardı. Bunun için yeni bir plân yaptılar. Plâna göre; Nyíregyház'da birlikler bölüştürülecekti ve bu sırada orduların az bir bölümü József Nagysándor'un yönetimine verilip Debrecen üzerinden Várad'a doğru ulaştırılacaktı. Plân iyi bir şekilde işledi. József Nagysándor'un birliği, 2 Ağustos'ta Debrecen'de bir Rus saldırısı olabileceğini de hesaba katmıştı. Çatışmada birlik, iki bin kişi kayıp verdi. 5 Ağustos'ta Várad'da birlikler tekrar birleşti. Görgey, güneyden Ruslara ulaşmaya çalışırken, Haynau'nun Szeged'e ulaştığını ve Szöreg'de başarı kazanarak plânladığı gibi toplanma bölgesinde Dembinszky'nin ordusunu sıkıştırdığını öğrendi. Böylece yeni emre göre artık Szeged'e değil Arad'a doğru ilerlenecekti.¹⁵⁵

Macaristan'a karşı Rus müdahalesi gerçekleştikten sonra Artúr Görgei, Macar güçlerini iki noktada toplamaya karar verdi. Plâna göre, ilk grup Komárom çevresinde, ikinci ise Alföld'ün güney kısmında toplanacaktı. Fakat 28 Haziran'da Görgei, Győr yakınlarında savaşı kaybettikten sonra, ordusuyla birlikte Yukarı Macaristan dağlarına çekilmişti. Başkomutanlığa yeni getirilen Dembinszki, temmuz ayında Macar güçlerini Szeged yakınlarında tek bir noktada yoğunlaştırmak için Alföld'e doğru ilerledi. Polonya asıllı başkomutan, şehir yakınlarında surlarda bir garnizon inşa ettirdi. Bu nedenle yurtsever generaller, Dembinszki'nin bu pozisyonda savaşmak istediğine ikna oldular. Haynau'nun kuvvetleri şehrin yakınlarına ulaşınca Genel Kurmay Başkanlığı hayal kırıklığına uğradı. Başkomutan, durumun avantajlarına rağmen riskli olan geri çekilişi seçti. Dembinszki 1

---

¹⁵⁵ Harmat, a.g.e.

Ağustos günü Szeged'i terk etti. Tisza'nın sol tarafına geçti ve onun sayesinde İmparatorluk güçleri, hiçbir çaba sarf etmeden Macar birliğinin en kolay korunan savunma hattını geçtiler. Haynau'nun yaklaşması üzerine Dembinszky, savaşımadan Szeged'i verdi ve şehirden güneye doğru Szöreg yakınlarında Avusturyalılarla çatışmaya başladı. 4- 5 Ağustos günü Wysocki'nin ordusu Szöreg yakınlarında konuşlanmıştı. Desewffy de orada bulunuyordu. Gál, ordusunu 3 Ağustos'ta Zombor tarafına göndermişti ve János Lenkey'in ordusuyla birleşip tekrar Deszk köyüne çekileceklerdi. Zombor tamamen Schlick'in ordularıyla doluydu. Szerdahely bu bakımdan biraz daha zayıftı. Dembinszky, Szeged köprü başı mevziinde Avusturyalılara karşı bombardımana başlamıştı. Haynau ise, Macarların Szöreg'deki garnizonuna karşı saldırıya geçmişti. İmparatorluk, ordularını köprü başı mevziine yerleştirmeye karar verdi. İlk hatta, Lobkovitz'in birliği Benedek ile birlikte sol kanatta bulunacaktı. Jablonovszky ise sağ kanatta, Arad yolundan itibaren ise Herzinger'in birliği, Paniutine'nin birliği bulunuyordu. Paskieviç'in avcı alayından¹⁵⁶ oluşan üç müfrezesi vardı. Macarların sol kanadının en dıştaki tarafına dönerek, surları geçip, Szent İván ormanını işgal etmek istiyordu. Bu yapıldıktan sonra, Bechtold'un süvari birliği de Paskieviç'in avcı alayını izleyerek, aynı zamanda surları geçmek istiyordu. Ayrıca Macarların sol kanadının dikkatini başka yöne çekerek, geri çekildikleri yol üzerinde duracaktı. Szent İván ormanı saldırısına Tisza'nın sağ tarafından 6 Rus topçusu yardım edecekti. Süvari birliği surları geçtikten sonra Macarların sol kanadına saldırmaya başladı. Haynau topçu birliği ile ve 4. Ordusuyla, aralarında Paniutine'nin ordusuyla birlikte köprü başı mevziinden Macarların garnizonunu darmadağın etmek istiyordu. Yoğun bir top ateşine tutacak ve yenecekti. Avusturya ordusunun toplam askeri gücü 25.000, aralarında 5000 atlı bulunuyordu ve 160 adet topları vardı. Haynau'nun saldırısı başarıya ulaşmıştı. Szöreg'in ortalarına doğru ilerlemeye başladılar. Para ve yiyeceğin iyice azalması ve Görgei komutasındaki birliklerin geç kalması yüzünden Szöreg'deki muharebe yenilgi ile sonuçlandı.¹⁵⁷

¹⁵⁶ "Avcı Alayı: Alp illeri sakinleri arasından askere alınmış, Avusturya- Macaristan Monarşisi'nin ortak ordusunda özel nişancılık eğitimi almış avcılardan oluşan piyade er." Bu konuda bkz: Arcanum, *vadászezred*, Erişim: 23.07.2019, <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/v-51E41/vadaszezred-51ED9/>

¹⁵⁷ Wilhelm Rüstow (1866). *Az 1848- 1849- diki Magyar Hadjárati Története*. [Elektronik Sürüm]. (Arnold Vértesi Macarca'ya Çeviren). Pest: Emich Gusztáv Tulajdona. 2.Cilt, s.335-341 Erişim: 23.07.2019, http://mtdportal.extra.hu/books_kulf/rustow_wilhelm_friedrich_magyar_hadjarat_tortenete_2_Optimized.pdf; Nazır. a.g.e. (b), s.27; Harmat, a.g.e.

Hajnau iki gün sonra Újszeged'i işgal etti. İmparatorluk güçleri 5 Ağustos'ta Szöreg zaferiyle geniş bir alana sahip oldu. Bu sırada Schlik, Makó yakınlarından geçerek Maros'a vardı. Böylece Macar birliğinin kuşatmasına karşı savunma oluşturmuş oldular. Ancak hükümet, Dembinszki'yi Arad tarafına geri çekilmesi için emir verdi. Maros'ta Macarların sahip olduğu kale ve yerel destek ekipleri vardı ve bunlar Macarların şansını artırabilirdi. Ancak yeni bir savaş plânına ihtiyaç vardı. Bunun için yeni kararlar alındı ve her bir Macar ordusu Arad¹⁵⁸ tarafına yönlendirildi. Hükümet ve Kossuth 1 Ağustos'ta, Szöreg Savaşı sonrasında, Dembinszky ve Görgey ise 5 Ağustos'ta yeni seçilen bölgeye doğru hareket ettiler. Dembinszky bu sırada Temesvár'ın daha avantajlı bir bölge olabileceğini dile getirdi. Çünkü burada Vécsey birliği konuşlanıyordu ve geniş çaplı bir muharebeden sonra Erdel'deki kuvvetler bu bölgede tutulabilirdi. Böylece birlikleri Arad yerine Temesvár'a yönlendirdiler. Dembinszki, Károly Vécsey ve György Kmety'nin birlikleriyle birleşmek istediğini söyleyerek Temesvár'a doğru hareket etti. Topçu birliği ise daha güneye Lugos tarafına doğru ilerledi. Fakat plânda birtakım hatalar vardı. Arad Kalesi Macarların elinde iken Temes'deki kale Avusturya'nın elinde idi. Öte yandan, Arad'a ulaşan Görgey ile ordular birleşmemişler, bir araya gelememişlerdi. Bem ve Dembinszky Temesvár'da buluşmuştu. Kossuth, Dembinszki'nin pozisyonunu değiştirdi ve yerine daha önce Erdel'de komutan olan József Bem'i getirdi. Bem, Dembinszky'nin Temesvár'a ilerleyişine bir anlam verememişti ve 50 km uzaklıktaki Arad'a geçmeye karar verdi. Görgey ile birleşme fikri vardı ve orada Avusturyalılarla bir çatışmaya girecekti. Geçiş sırasında, Özgürlük Savaşı'nın son muharebesi olan Temesvár Savaşı¹⁵⁹ olacaktı.¹⁶⁰

Puchner'in ordusu Orsova yakınlarına İtalya'ya kaçması sonrasında Bem, bu önemli noktaların korunması için 27. ve 78. Müfrezelere ümit bağlamıştı. Bu küçük ordu Orsova yakınlarında karargâhını kurmuş ve Ruslar, Hajnau'nun ordularının ilerleyişi ve bunlara karşı sürdürülen askerî operasyonlar çerçevesinde manevralar yapılmıştı. O sırada

¹⁵⁸ "1883 Mart ayında Kossuth Arad'ı Macarların Golgota'sı olarak ilan etmiştir. Golgota: "İncil'deki anlatıma göre; Kudüs surlarının hemen dışında yer alan ve Hz. İsa'nın çarmıha gerildiği tepe'dir." Bu konuda Bkz: Bible Study Tools, www.biblestudytools.com/dictionary/golgotha, Erişim: 28.04.2019; Encyclopedia Britannica, <https://www.britannica.com/place/Golgotha>, Erişim: 28.04.2019

¹⁵⁹ "Temesvár Savaşı'ndan sonra Avusturya tüm gücüyle Jozef Bem'i suçlamıştır. Avusturya bazı yazışmalar ele geçirmiş ve bunları Osmanlı Devleti'ne gönderip Bem'i tehlikeli bir kişi olduğuna inandırmaya çalışmışlardır." Bu konuda Bkz: Gölen, a.g.e., s.160

¹⁶⁰ Rüstow, a.g.e., s.341-347; Nazır, a.g.e. (b), s.27; Harmat, a.g.e.

yaklaşan korkunç tehlikenin sadece haberleri geliyordu. 7 Ağustos günü Görgey'den bir haber geldi ve bu haberle zafer için bir umut ışığı doğdu, yola çıkıldı. Temesvár yakınlarında çarpışma olacaktı. Savaş sabah saatlerinde başlamıştı. Kmetty'nin bulunduğu sol kanadı, Binbaşı László Gál'ın X. Birliği koruyordu. Merkezde Richárd Guyon, sağ kanatta ise Arisztid Dessewffy'nin birliği bulunuyordu. Gün boyunca kâh Haynau kâh Bem üstün gelmişti. Bu sırada Nyárád tarafında topçu birliğinin yardımıyla istikrarlı bir konum sağlanmıştı. Ancak 9 Ağustos günü istifa eden Dembinszki'nin kararları hâlâ zarar verir durumda idi. Leh generalleri daha önce Lugos şehrine, Macar birliklerinin barut depolarını da gönderdiği için, Macar birliğinin topları öğleden sonra 5 gibi tamamen susmuştu. Bem'in orduları ise İmparatorluk karşısında geride kalmıştı. Macar Başkomandan cephane eksikliği yüzünden süvari birliği ile saldırıya geçmek zorunda kalmıştı. Karışıklık sırasında Bem, yaptığı kötü bir hamle neticesinde attan düştü ve yaralandı. Macar ordusu Başkomutansız kalmıştı. Bu sırada İmparatorluğun topçu birliği kesintisiz saldırısına devam ediyordu. Dessewffy hâlâ karşı koymaya çalışıyordu ancak kuşatma tehlikesini göze alamadı ve ana orduya katıldı. Mór Perczel de elinden geldiğince destek veriyordu. Macar kuvvetleri bombardıman sonucunda panik içinde dağılmaya başladı. Komutanlar Lugos tarafına ulaştıklarında askerlerin dağılmaya başladıklarını gördüler. Ayrıca açlık baş göstermeye başlamıştı. Ekmeği bile zor bulmaktaydılar. Kolera salgını da başlamış toplu ölümler gerçekleşmişti.¹⁶¹ 10 Ağustos günü Arad Kalesi'nde son bir oturum için bir araya geldiler. Eğer Bem, Temesvár'dan yenilgi haberi alırsa, o zaman Kossuth güç kullanmaktan vazgeçecek ve Görgey de silah bırakacaktı. Bu konular üzerinde fikir birliğine vardılar. Temesvár Muharebesi'nden sonra 11 Ağustos 1849 sabahı son bakanlar kurulu toplantısında Kossuth, Görgey'i Başkomutanlığa getirdi. Aynı günün öğleden sonrası Kossuth, bütün sivil ve askerî gücü elinde tutmaktan vazgeçti ve bu görevi Görgey'e verdi. Kmetty, Bem ve bazı subaylar ise sınırı geçtiler. Görgey, Ruslarla görüşmeleri sürdürdü. Görüşmelerden sonra 13 Ağustos'ta Görgey Arad'dan 30 km kuzeydoğu'da bulunan Világos'ta¹⁶² otuz bin

¹⁶¹ Sándor Veress (1878). *A Magyar Emigráció a Keleten*. Budapest: Az Athaneum R. Társ. Kiadása. Cilt I. Erişim: 27.04.2019, <https://terebeess.hu/keletkultinfo/veress1.html>; Rüstow. a.g.e., s.347-376; Nazır., a.g.e (b), s.27

¹⁶² "Mülteci liderleri arasında Világos Kalesi önünde Ruslar'a karşı silahları bırakan Görgei'ye lanet okumayan yoktu. Perczel, Guyon ve diğerleri Görgei için "hain" kelimesini kullanıyorlardı. Vatansız kalan bütün mültecilerde ona karşı büyük bir öfke ve nefret duyuyordu." Bu konuda Bkz: Bayram Nazır (2002). *Macar mültecilerin Osmanlı Devleti'ndeki gündelik hayatları. Macaristan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği (Haz). Doğumunun 200. Yıldönümünde Lajos Kossuth 1848-49 Macar Özgürlük Mücadelesi ve Osmanlı- Macar İlişkileri Sempozyumu*. 15 Mart 2002- Kütahya (s.57)

askeriyle birlikte silah bıraktı. Bu silah bırakılışın ardından, Komárom Kalesi Macar Komutanı Klapka György de 2 Ekim’de silah bırakmıştı. Temesvár Muharebesi’nin kaybedilmesinden sonra askerlerin yarısı Lugos’ta toplandı. Görgei’nin emri altında sadece 25.000 asker bulunuyordu. Bunların 5.000 tanesi silahsızdı. 9 Ağustos 1849 tarihinde József Bem önderliğinde Macar ordusu Özgürlük Savaşı’nın son muharebesini vermiştir. Savaşın sonra Macar kuvvetleri tüm bağımsızlık ümitlerini kaybetmişlerdi. Temesvár Savaşı, Ruslar’ın çok kuvvetli olması sebebiyle yenilgiyle son bulmuştur. Bu savaşın sonra Macar birlikleri dağılmaya başlamıştır.¹⁶³

6 Kasım 1849 tarihinde on üç general idam edildi¹⁶⁴. Ernő Kiss¹⁶⁵, Arisztidet Dessewffy, József Sweidl, Vilmos Lázár, Ernő Poeltenberg, Ignác Török, György Láhner, Károly Knézics, József Nagysándor, Lajos Aulich, János Damjanich, Károly Vécsey ve Károly Westenburg- Leiningen. Daha sonra aynı gün Buda Kalesi’nde Lajos Batthány da kurşuna dizilerek öldürülmüştü. Yargılanmadan öldürülmüştür. Son sözü: “*Vatan Çok Yaşa!*” idi. 1849 martından hazirana kadar on sekiz mahkemede toplam 367 dava görülmüştü. 122 kişi idam cezasına çarptırılmıştı ve 107 kişi ise beraat ettirilmişti. En şiddetli cezalardan bir tanesi de 49 kişinin darağacına gönderilmesi idi. 122 kişiden idama mahkûm edilenlerin 88’i köylü idi, 108’i ise azınlık idi. Kolozsvár mahkemelerinin en ciddi bölümünü Stephan Ludwig Roth’un¹⁶⁶ mahkemesi oluşturuyordu. Ulusal Sakson Hareketi’nin başkanının davasıydı. Roth, General Bem’in duyurduğu genel af kararına güvenerek yaşadığı yere dönmüştü fakat, Sakson ve Romen yerleşim yerlerine silah sağladığı için ve Erdel Kralı’nın yönetiminde görevlendirildiği için yakalandı. 11

¹⁶³ Gölen, a.g.e., s.160; Rüstow, a.g.e., s.376-391; Nazır, a.g.e. (b), s.29-30; Nagy, a.g.e., s.6

¹⁶⁴ “O dönemki bildiriler olmadığı için ve askeri gücün kendisi de idam edilenlerin isimlerini vermediği için pek çok veri eksiktir. Ünlü tarihçi Mihály Horváth, çağdaşlarının verilerini kullanmayı denemiştir. Ancak idam edilmiş kişilerin büyük bir çoğunluğunun isimlerini verememiştir. Peşte’deki ve Arad’daki askeri mahkemelerdeki açılmış davalar dışında, ülkenin farklı bölgelerinde idam edilmiş vatanseverlerin isimleri açıklanmamıştır. On altı askeri dava hâlâ devam etmektedir. Hatta bazı haberlere göre Peşte ve Arad’da da Újépület ve kale içinde kurşunla öldürülmüş kişiler bilinmektedir. Tarihçi Mihály Horváth’ın görüşlerine yer verilmesinin sebebi, idam edilen kişilerin listesini derlemede karşılaşılan sorunlara işaret etmiştir. İlk kaynaklar eksiktir. Bazı askeri mahkemeler, bazı açılmış davalarda sicil kayıtlarını düzenlemişlerdir. Macar ve Avusturya tarih yazımı, 1848-49 yılları arasında gerçekleşen yaptırımlarla çok fazla ilgilenmemiştir.” Bu konuda bkz: Róbert Hermann (2000 b). Az 1849-50. Évi kivégzése. *Aetas*, 16 (1), s.82-131. Erişim: 10 Nisan 2019, <http://acta.bibl.u-szeged.hu/40933/>

¹⁶⁵ “Kiss’i, Schweidel’i, Lázár’ı, Dessewffy’i Mikelaka kale kapısının sağ tarafındaki surlarda başlarından vurdular ve gömülmeden o şekilde akşama kadar bıraktılar, daha sonra surlara gömdüler. Çoğu, Újrad yolu 2. Köprü’nün sol tarafındaki bölgede asılmayı bekliyordu. Birçoğunun kendilerine ait bir mozolesi yoktur, mezarları belli değildir. 1867’den itibaren “Matem Günü” ilan edilmiş ve anılmaya başlanmıştır. Asıldıkları yerlere 1874 yılında mütevezi bir şekilde, daha sonra 1881’de daha kıymetli anıtlar dikilmiştir. 6 Ekim 1890’da Arad’da Özgürlük Meydanı’na Zala György’den ilham alınarak şehitlerin heykeli dikilmiştir. Daha sonraki yıllarda ise özel bir müzede, Özgürlük Savaşı ile ilgili eserler sergilenmeye başlanmıştır.” Bu konuda Bkz: Márki-Beksics, a.g.e., Üçüncü Kitap, X. Bölüm, s.391-392

¹⁶⁶ Roth Stephan Ludwig (1796- 1849) Bu konuda bkz: <https://www.ohio.edu/chastain/rz/roth.htm>

Mayıs'ta idama mahkûm edildi ve asıldı. Çok geçmeden 5 Haziran'da Bem, Erdel mahkemelerinin adli kovuşturmasını yasakladı.¹⁶⁷

Peşte'deki Újépület¹⁶⁸ Hapishanesi'nde ve Olmütz, Josefstadt, Kufstein, Theresienstadt, Königrätz, Munkács (Munkaçeve), Komárom, Arad, Pétervárad, Gyula-Fejérvár (Mureş nehri kıyısında yer almaktadır) ve Nagy Szeben'deki (Romanya'nın Erdel bölgesinde yer alan bir şehir) hapisanelerde Macar siyasi tutuklular parmaklıklara vurarak çınlatmışlardı. Aileleri de cezaya çarptırılmıştı.¹⁶⁹ Savaşın acı yüzünü 24 Ağustos'ta Haynau, General Schönhals'a şu ifadelerle yazmıştır:

*“Yüz binden fazla insan hayatını kaybetmiş, öldürülmüş, savaş ve hastalık kurbanı olmuştur. Milyonlarca kişi yoksullukla mücadele etmeye başlamıştır. Bütün illerde köyler yakılmıştır.”*¹⁷⁰

Krallık Hükümeti, 1850 yılında Erdel dışında Macaristan topraklarında askeri mahkemede ya da sıkı yönetim mahkemelerinde yargılananların yani karar olmadan asılanların isimlerini kamuoyuna açıklamıştı. İsim listesi 467 kişiyi kapsıyordu. Tam ispatlanmış suçları olmamasına rağmen dıştan görünen sebeplerle idama götürülmüşlerdi. İdam edilenler arasında Macarlar dışında Romenler de vardı ve isyancılar arasında ilerleyen gruplar da öldürülmüştü.¹⁷¹

Macaristan'ın fethi ile paralel olarak askeri mahkemeler Peşte'de, Arad'da, Kassa'da, Kolozsvár'da, Nagyvárad'da, Temesvár'da, Pécs'de, Nagyszeben'de kuruldu. Bu askeri mahkemeler 1854 yılına kadar sürdü ve askerî, siyasi suçlar yargılandı. Arad'daki askerî mahkemelerin büyük bir bölümünde subayların davaları görüldü. Peşte'de ise siyasi davalar öncelik kazandı. Arad hariç hepsi ufak suçların davaları görüldü. Kossuth

¹⁶⁷ Márki – Beksics, a.g.e., Üçüncü Kitap, X. Bölüm, s.391-392; Róbert Hermann (2000 b). Az 1849-50. Évi kivégzésék. *Aetas*, 16 (1), s.84-85. Erişim: 10 Nisan 2019, <http://acta.bibl.u-szeged.hu/40933/>

¹⁶⁸ Újépület: “II. Jozsef'in emriyle (1780-90) Isidorus Marcellus tarafından Viyanalı mimarların plânlarına göre inşa edilmiştir. Bu dörtgen şeklindeki binanın uçlarında köşkler bulunmaktadır ve bunlar ana binaya çitlerle bağlanmıştır. 1793-96 yılları arasında askerî esir subayların hapishanesi olarak kullanılmıştır. Daha sonra bir süre topçu askerlerinin kışlası olarak da kullanılmıştır. 1849-59 yılları arasında en kanlı kararların verildiği askerî mahkeme olarak kullanılmıştır.” Bu konuda Bkz: Magyar Katolikus Lexikon (t.y.). *Újépület*. <http://www.lexikon.katolikus.hu/U/Újépület.html> , Erişim: 28.04.2019

¹⁶⁹ Márki – Beksics, a.g.e., Üçüncü Kitap, X. Bölüm, s.393

¹⁷⁰ Hermann, a.g.e (b), s.85

¹⁷¹ Hermann, a.g.e. (b), s.85

banknotları, devrim belgeleri ve resimleri gizleme, hükümdarlığa karşı gelme, devrimci ifadeler, resmi makamlara karşı direniş, silah saklama, basın sahtekarlığı, kaçış desteği, yasak toplantı düzenleme ya da toplanma gibi konular bulunuyordu. Peşte Askerî Mahkemesi'nde ise Lamberg'in ölüme mahkûm edilmesi, Zichy Ödön'ün asılma şartları incelenmişti. Nagyvárad'da ise Debrecen'de öldürölene kadar dövölen Avusturyalı subayların akıbetleri araştırılmıştı.¹⁷² Bir başka kategori ise askeri mahkemeye çıkmadan sıkı yönetim kararıyla idam cezasına çarptırılanlar olmuştu. Gazete muhabirleri de öldürölüyordu. Bu tarz yargılamalar, Haynau Başkomutan olduktan sonra çoğaldı. Ayrıca o dönem papazlar da idama mahkûm ediliyordu. Csákberén'de yaşayan Katolik papaz Antal Mannsbarth ve Nagyigmánd'da yaşayan reformist papaz János Szikszay'da idam edilmişti. İki papazın suçu, Macar Hükümeti kanunu çerçevesinde "Bağımsızlık Bildirgesi"ni duyurmasıydı.¹⁷³ On bir ay boyunca 120 kişinin idamının gerçekleştiği terör dönemini Haynau başlatmıştı. Son idam 1850 Şubatı'nda gerçekleşmişti. 6 Temmuz 1850 yılında Haynau'nun yeri değiştirilmiş, Alexander Bach getirilmişti. Ancak yeni dönem, Macaristan'a bir rahatlatma getirmedi ve savaşta ölenlerin, kahramanlık gösterenlerin yerini asla kimse dolduramadı.¹⁷⁴

Çar I. Nikolay'ın acımasızca gösterdiği şiddet nedeniyle Rusya bu meselede önemli bir devlet haline geldi. Batı Avrupa'da filizlenen milliyetçi ve liberal görüşlerde bir süreliğine bastırılmış oldu. Macar Özgürlük Savaşı'nın başarısızlıkla sonuçlanmasının nedenlerinden birisi de ordu ile sivil yönetim arasındaki anlaşmazlıktır.¹⁷⁵

1.4.3. İngiltere'nin Macar Özgürlük Savaşı'na karşı tutumu

1848 yılında yaşanan ihtilaller İngiltere'yi pek fazla etkilememiştir. Çünkü halkın söz söyleme hakkı vardı. Bu yüzden öлке daha az karışıklıkla bu dönemi atlattı. Ancak Avusturya'nın ayaklanmalar neticesinde parçalanması yüzünden İtalya, Fransa'nın egemenliğine girebilirdi. Bu durum ise Akdeniz'de önemli bir bölgenin Fransa'nın hakimiyetine girmesi demekti ki, İngiltere açısından hiç istenmeyen bir durumdu. Ayrıca İngiltere için Hindistan Yolu çok önemli idi. Ruslar, daha önce Osmanlı Devleti'ne Mısır

¹⁷² Hermann, a.g.e.(b) ,s. 89

¹⁷³ Hermann, a.g.e. (b), s.92

¹⁷⁴ Harmat, a.g.e.

¹⁷⁵ Çakır, a.g.e., s.27; Nazır, a.g.e. (b), s.37

Valisi Mehmet Ali Paşa konusunda yardım etmiş ve Hindistan yolu üzerinde söz sahibi olmuştu. İngiltere şimdi bu durumu tekrar yaşamak istemiyordu. Rusya'nın Macarları bastırması karşısında İngiltere'nin Macarlar yanında durmasının bir sebebi de bu idi. Avusturya'da yaşanabilecek ihtimal dahilindeki bu gelişmelere karşı İngiltere bir karar vermesi gerekiyordu. Avusturya'nın toprak bütünlüğünü koruması hamlesini İngiltere olumlu karşılamıştı.¹⁷⁶

İngiliz kamuoyu, Avusturya hükümetin attığı adımları benimsemiyordu. Rus müdahalesini İngiliz halkı büyük bir tepkiyle karşılamıştı. Macarların mücadelelerini, özgürlükleri adına verdikleri savaşları sempatiyle izliyorlardı. Lord Beaumont Lordlar Kamarası'na bir dilekçe sunmuş ve Macaristan'ın adalet, siyaset, ticaret ve insanlık adına bir an önce tanınması ve bilfiil harekete geçilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu dilekçeyi takiben Avam Kamarası'nda Macaristan'a karşı Rus müdahalesi tartışılmaya başlamıştı. Palmerston'un bu konu üzerine konuşması, onun büyük bir parlamento başarısıdır. Çünkü Liberallerin bağlılıklarının yeniden kurulmasını sağlamıştır. Ayrıca Rus müdahalesiyle Macaristan'ın yok edilmesi, uluslararası bir tehlikeye yol açacağı konusuna da dikkat çekilmiştir. İngilizler, Avrupa'nın denge gücü açısından Avusturya'nın çok önemli olduğunu düşünüyordu. Onlara göre, Avusturya Avrupa'nın merkezinde duruyor ve saldırılara karşı bir bariyer görevi görüyordu.¹⁷⁷

Macarlar, İngilizlerin kendilerine destek vereceklerini umuyorlardı. Pamerston'un konuşmalarıyla da Macaristan'a destek çıkacak kişilerin olacağını ümit ediyorlardı.

Nitekim Palmerston konuşmasında:

*“Avusturya ve Macaristan arasındaki bu savaşta, orada yaşayan insanların kalplerinin ve ruhlarının Macaristan'ın yanında olduğuna inanıyorum. Diğer Ulusların da Macarlarla aralarında olan eski husumetleri unuttuklarına, Macar nüfusunun büyük bir kısmının dikkate aldığı bu büyük Ulusal Mücadeleye katılacaklarına inanıyorum.”*¹⁷⁸

¹⁷⁶Nazır, a.g.e. (b), s..237 ; Çakır, a.g.e., s.30-31

¹⁷⁷ Szenczi N.J. (1939). Great Britain and the War of Hungarian Independence. *The Slavonic and East European Review*. 17 (51), s.567-568. Erişim: 25.07.2019, <https://www.jstor.org/stable/4203520>

¹⁷⁸ Szenczi, a.g.e., s.568-569

Ancak yenilgiyle biten savaşın sonunda Macarların Osmanlı Devleti'ne sığınmaları ve Osmanlı İmparatorluğu'nun da karşılığında onları koruması, geri vermemesi İngiliz halkını bir nebze olsun mutlu ediyordu. İngiliz gençleri, çarşıda Osmanlı Büyükelçisi Mousurus Paşa'ya¹⁷⁹ rastlamışlar ve memnuniyetlerini gösterebilmek için arabasının atlarını söküp kendileri elçilik binasına kadar götürmüşlerdir. Bu ince davranışları o döneme kadar rastlanılmış bir vaka değildir. Musurus Paşa daima İngilizler açısından Türk- İngiliz dostluğunu ifade etmişti.¹⁸⁰

1848 yılında Fransa'da baş gösteren ihtilal hareketleri Avusturya'da bulunan Macarları ve İtalyanları da etkilemekteydi ve ayaklanmalar başlamıştı. Musurus Paşa, Tuna yolu üzerinden Viyana'ya ulaştığı zaman Alman demokratların isyanı ile karşılaşmış, karışıklığı zor bastırabilmişti.¹⁸¹

Bu dönemde basında da Macar Özgürlük Savaşı ile ilgili pek çok olumlu haberler yer almaktaydı. İngiliz hükümeti büyük bir titizlikle olanları takip etmekteydi. Ayrıca Avusturya'nın ve Rusya'nın Osmanlı Devleti'ne karşı baskılarını artırması, savaş

¹⁷⁹ “Kostaki Musurus Paşa: Kostaki Paşa 1807 senesinde Arnavutköy’de doğmuş aslen Girit’li idi. 1840 yılında Yunanistan ile diplomatik ilişkilerin kurulması üzerine Atina’ya elçi olarak tayin edildi. Musurus’un Rumca’yı çok iyi derecede bilmesi, Yunan milliyetçiliğinin Osmanlı Devleti üzerindeki hayallerinin gerçekleşmesine çok büyük bir engel teşkil edeceğinin bir göstergesi idi. Dolayısıyla Musurus Paşa’nın Atina’daki varlığı, Osmanlı Devleti açısından büyük bir avantaj sağlamış, Yunan Devleti’nin yürüttüğü meşru olmayan faaliyetlere karşı bir istihbarat ve kontrol mekanizması oluşturmuştur. Musurus’un elçilik yılları boyunca Yunan milliyetçiliğinin yayılma hevesine ilişkin engelleme girişimleri, Yunan Devleti’ni çok rahatsız etmiştir. Kostaki Musurus’un, Atina elçiliği dönemi, Yunan Devleti’nin yayılma ve genişleme emellerinin ortaya çıktığı günlere denk gelmiştir. Yunan Başbakanı Ioannis Kolletes’in Yunan Krallığı’ni, Yunanistan’ın bütünü değil, küçük bir parçası olarak gördüğünü ilân etmesi ve bunu siyasi bir projeye dönüştürmesi, Osmanlı topraklarını Yunan stratejisinin temel hedefine dönüştürür. Nitekim Musurus’un, Yunan Kralı ve Başbakanı’nın emperyal hayallerini kontrol etme ve engellemeye dönük girişimleri, Atina’dan uzaklaştırılmasını bir görev haline getirir. İki ayrı kampa ayrılmış Avrupalı devletler, Osmanlı- Yunan krizinde, ideolojik ve siyasi tercihlerine göre taraf seçerken özellikle İngiltere’nin, Yunanistan’daki mevcut hükümet ve Kral Otto’ya duyduğu güvensizliğin etkisiyle Osmanlı Devleti’ne verdiği destek, Osmanlı diplomasisine geniş bir manevra alanı sağlar. Nitekim bu desteğin sağladığı güvence ile Osmanlı diplomasisine yön veren isimlerin, tezlerine sonuna kadar sadık kaldıkları ve arzuladıkları sonuca ulaştıkları görülür. Yunanistan’ın tam bir bağımsızlık elde edememiş olmasından dolayı ülke içerisindeki bazı hizipler iktidarı ele geçirmek için sorun çıkarmış ve Musurus Paşa’nın bu konuyla ilgili çok hassas görevler üstlenmiştir. Çünkü bunalımlı durumun Osmanlı Devleti’ni etkilemesi muhtemeldi. Atina’da Osmanlı İmparatorluğu’nun menfaatlerini en iyi şekilde koruduktan sonra Viyana’ya elçi olarak tayin edilmiştir. Musurus Paşa çok iyi derecede Fransızca bilmekteydi. Çocukluğunda özel hocalardan ders almıştı ve Tanzimat Fransızcası’na çok hakimdi. Paşa’nın tercümelere de bulunmaktaydı. Örneğin, Dante’nin “İlahi Komedyası”nı İtalyanca’dan 6. asrın Yunancasına tercüme etmiştir. Paşa, 1891 yılında Arnavutköy’de vefat etmiştir.” Bu konuda bkz: Kunalalp, a.g.e., s.425-428; Hayrettin Pınar (2012). Kostaki Musurus’un Atina Sefareti ve Osmanlı- Yunan Diplomatik Krizi. *Belleten*, LXXVI (275), s.211, 214-215, 235-236. Erişim: 27.07.2019, <https://www.ttk.gov.tr/yayinlarimiz/dergi/belleten-cilt-lxxvi-sayi-275-yil-2012-nisan>

¹⁸⁰ Karal, a.g.e., s.217; Çakır, a.g.e., s.31-32; Sinan Kunalalp (1970). Bir Osmanlı Diplomatı Kostaki Musurus Paşa. *Belleten*, XXXIV (135), s.422. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını. Erişim: 27.04.2019, <https://www.ttk.gov.tr/yayinlarimiz/dergi/belleten-cilt-xxxiv-sayi-135-yil-1970-temmuz/>

¹⁸¹ Kunalalp., a.g.e., s.430,435

ihtimalinin belirmesi üzerine İngiliz hükümeti harekete geçti. Rusya yaptığı yardımlar ve destekler neticesinde Avusturya'yı sanki avucunda tutuyordu. Kısacası Rusya, çıkabilecek olan savaşın galibi olacağından kesinlikle emindi. Avrupa'da hâkim güç konumuna bile gelebilirdi.¹⁸² Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında mülteciler meselesi konusunda yapılan yazışmalarda İngiltere'nin bu konuda tam destek vereceği yer alıyordu. Bunun üzerine Mustafa Reşit Paşa¹⁸³ Palmerston'a bir mektup yazmıştı. Palmerston karşılık olarak mektubunda, desteklerinin devam edeceği ve İstanbul Büyükelçisi Sir Stratford Canning'in¹⁸⁴ her zaman yardımcı olacağından bahsediyordu.¹⁸⁵ Palmerston, Büyükelçinin

*“Devletin vasıta-ı lisani olmasıyla maddesi düştükçe devlet-i aliyyeye icrâ-yı ihtârât ile tavsiye ve sipariş eylediği her bir suret saltanat-ı seniyyenin muktezâyı menâfi-i aliyesine mutabık”*tır demişti.¹⁸⁶

Macar politikacı, yazar, eski Dışişleri Müsteşarı Ferenc Pulszky¹⁸⁷, Macar Özgürlük Savaşı'nı halka ancak basın yoluyla anlatılabileceğini ifade etmişti. İngiltere'ye geldikten

¹⁸² Çakır, a.g.e., s.32

¹⁸³ Bu konuda Bkz: Reşat Kaynar (2010). *Mustafa Reşit Paşa ve Tanzimat*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi

¹⁸⁴ Bu konuda Bkz: Poole S.(1959). *Lord Stratford Canning'in Türkiye Hatıraları* (Can Yücel Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

¹⁸⁵ Saydam, a.g.e., s.345; Csorba, a.g.e., s.809

¹⁸⁶ Saydam, a.g.e., s.345

¹⁸⁷ “Ferenc Pulszky: 17 Eylül 1814'te Eperjes'te (Eperjes: 10.yy'dan 20.yy'a kadar Macaristan'ın kuzeyinde bulunan bir şehri idi. Bugün Slovakya'nın bir bölümünde bulunan Prešov olarak bilinmektedir.) doğmuştur. 9 Eylül 1897 yılında Budapeşte'de ölmüştür. Yazar ve siyasetçi idi. Pulszky, leh asıllı idi ve Macarca, İngilizce, Almanca, Fransızca, İtalyanca ve Slovakça olmak üzere altı dil biliyordu. Hukuk eğitimi vardı. 1848-49 Macar Özgürlük Savaşı'nda büyük bir rol oynamıştı. Parlamento üyesi olmuş ve 19.yy Macaristan'ın da çok uluslu milliyetçilerden biri olmuştur. 1837 yılında yarı siyasi bir seyahat kitabı olan *“The Diary of a Hungarian Travelling in Britain”* yazmıştır. Kitabın Macarca baskısı ile Macar Bilimler Akademisi üyesi olmuştur. İngilizce baskısı ile de İrlandalı siyasetçilerin dostluğunu kazanmıştır. 1840 yılında reformcu olarak Macar Özgürlük Savaşı hareketinde yer almıştır. Kossuth'u desteklemiştir. Mart 1848 devriminden sonra Dük Pál Eszterházy'nin temsilcisi olmuştur. İlk Macar Hükümet üyesidir ve Macar Dışişleri Bakanlığı görevine atanmıştır. Pulszky, Avusturyalı devrimcilerle birlikte çalışma şüphesi üzerine tutuklanmıştır. Ancak Ferenc, Budapeşte'ye kaçmış ve orada Ulusal Savunma Komitesi'nin üyesi olmuştur. Pulszky, Macar Özgürlük Savaşı meselesini desteklemek için 1849 Şubat ayında İngiltere'ye kaçmıştır. İlk faaliyeti, basın yolunu kullanmak olmuştur. Macar Özgürlük Savaşı'nı destekleyen *The Daily News* gazetesinde Avusturya'ya karşı kazanılan askeri zafer haberlerinin çıkmasını sağlamıştır. Palmerston ile bağlantı kurmaya çalışmıştır. Ağustos 1849 yenilgisinden sonra, haksızlığa uğramış ülkesi için İngiliz kamuoyunun desteğini almaya çalışmıştır. Bu sırada İngiliz dostlar edinmiştir. Bunlar arasında en önemlileri Kardinal'in kardeşi Profesör Newman ve önemli bir liberal ve Lord Palmerston'un uzaktan akrabası olan Lord Dudley Stuart idi.

Kossuth 1851 yılında İngiltere'ye geldiği zaman, Pulszky onun halkla ilişkiler danışmanlığını yapmıştır. 1860 yılında Pulszky, Kossuth'un elçisi olarak Torino'ya gitmiştir. Cavour ile temaslarda bulunmuş, III. Napolyon ile haberleşmiştir. Macar davası ile ilgili beyanlar vermiştir. Garibaldi ile de görüşmek için şansını denemiştir. Macaristan'a döndükten sonra Ferenc Pulszky, Ferenc Deák (İlk sorumlu Macar Hükümeti Adalet Bakanı idi. Viyana hükümetiyle uzlaşma çabaları başarısız olunca görevinden istifa etti. Siyaset sahnesine 1860 yılında

sonra Lord John Russell'in kabinesinde önemli bir isim olan Lord Lansdowne ile tanışmıştı. Pulszky, Palmerston'la bir görüşme gerçekleştirmişti. Görüşmeleri sırasında Palmerston, Avusturya'nın izlediği politikayı kınamıştır ve Macaristan'a Avusturya hükümetiyle uzlaşması gerektiği konusunda tavsiyeler vermiştir. Palmerston, İngiltere'nin doğudaki doğal ittifakının Avusturya olduğu konusuna ve Avusturya'nın varlığının Avrupa için gerekli olduğuna dikkat çekmiştir. Pulszky'nin asıl amacı halkın desteğini kazanmaktı. Macar Özgürlük Savaşı konusunda bazı İngiliz dostlarıyla gazetecilik faaliyetlerinde bulunmuştu. Arkadaşlarının başında, Anglo-Saxon tarihçisi John Richard Kemble, çok yönlü bir insan ve gezgin olan Charles Henningsen - daha sonra bu kişi Kossuth'un sekreteri olmuştur- ve arkeolog Profesör Francis Newman, Charles Pridham ve Josiah Toulmin Smith vardı. Pulszky'nin ve arkadaşlarının pek çok makalesi, *The Daily News*, *Morning Advertiser*, *Spectator*, *Examiner*, *Observer* ve Lord Palmerston'un en çok değer verdiği *The Globe*'da yayınlanmıştır.¹⁸⁸

Londra ve Paris'teki Macar elçiler Ferenc Pulszky ve László Teleky, Macarlar için büyük bir önem taşıyan "*Vidin Mektup*" larını göndermişlerdi. Bu mektuplar, Macarlar adına Avrupa'da bir kamuoyu oluşturmak için girişimlerden bahsediyordu. Palmerston'a da gönderilmişti. Mektubu Henningsen adında bir İngiliz götürmüştür. Kossuth Vidin'de ikamet ettiği süre zarfında Henningsen ile görüşmeler yapmıştır. Kossuth her fırsatta Macaristan'ın haksızlığa uğradığı için Avrupa'da bir kamuoyu oluşturulması gerektiğini Henningsen'e anlatıyordu. Bu konunun basın ile duyurulması en iyi yoldu. İngiliz gazetesi olan "Examiner" in ortağı Henningsen idi. Kossuth da onun gazeteci kimliği sayesinde sıkıntılarını duyurabileceğini düşünüyordu.¹⁸⁹

ılımlı bir siyasetçi olarak yeniden girdi ve Viyana ile anayasal bir düzenleme arayışına girdi. Macaristan'a iç bağımsızlık kazandıran tarihi Avusturya-Macaristan Uzlaşmasının şekillenmesinde önemli bir rol oynadı ve gelecek yarım yüzyılın ekonomik, sosyal ve kültürel ilerlemesinin koşullarını oluşturdu.) ile görüşmüş, Macaristan'ın ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan reformlara ihtiyaç duyduğu konusunda onu ikna etmeye çalışmıştır. Pulszky, Ferenc Deák'ın partisine girmiş ve önce Szentes daha sonra ise Szécsény'in milletvekili olmuştur. Ferenc Pulszky, Avusturya polisinden, onların casusluk açısından ve muhbirlerinden hiç korkmamıştır. Hayatının sonuna kadar Macar vatansever olarak yaşamıştır." Bu konuda bkz: Thomas Kabdebo (2015). Ferenc Pulszky. *Hungarian Review*, VI (2). Erişim: 30.07.2019, http://www.hungarianreview.com/article/20150317_ferenc_pulszky

¹⁸⁸ Szenczi, a.g.e., s.566

¹⁸⁹ Bayram Nazır (2002). Macar mültecilerin Osmanlı Devleti'ndeki gündelik hayatları. Macaristan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği (Haz). *Doğumunun 200. Yıldönümünde Lajos Kossuth 1848-49 Macar Özgürlük Mücadelesi ve Osmanlı- Macar İlişkileri Sempozyumu*. 15 Mart 2002- Kütahya (s.65-66)

1.4.4. Fransa'nın Macar bağımsızlık hareketlerine karşı desteği

Fransa 1848 yılında siyasi açıdan mücadelelere girebilecek bir konumda değildi. Çünkü, XIX. Yüzyılda pek çok savaşa girmiş ve bunların büyük bir çoğunluğunu kaybetmişti. Ancak İngiltere ile ortak bir mücadeleye girip, milliyetçilik hareketlerine destek verebilirdi. Bu dönemde göze çarpan olaylardan biri ise, Fransa, İtalya'nın özgürlük mücadelesine tam destek vermesi idi. Sebebi ise; eğer İtalya bağımsız olursa, Avusturya Fransa için bir tehdit olmaktan çıkacaktı. Macarların durumuna Fransa daha değişik bir gözle bakmaktaydı. Avusturya'nın toprak bütünlüğünü korumasını isteyen Fransa, söz konusu ülkenin güçlenmesini istemiyordu. Fransa'nın böyle bir tavır takınmasının ana sebebi o dönem Rusya'nın genişlemesindeki tek kuvvetli engelin Avusturya olması idi. Ayrıca Prusya içinde Avusturya bir engel teşkil etmekteydi. Her ikisinin Alman ırkından gelmesi ve birinin diğerine göre daha kuvvetli olması demek Fransa için tehlike çanlarının çalması demektir.¹⁹⁰

Osmanlı Devleti mültecileri korumaya karar verdikten sonra Fransa'ya bir nota verdi. Osmanlı Devleti Fransa'ya, mültecilerin sadece insanlık adına korunduğunu ve bazılarının Fransa tarafından da kabul edilmesi gerektiğini notasında vurguladı. Avusturya'nın da mesele ile ilgili bir sorun çıkarmayacağını da ifadelerine ekledi. Fransızlar da karşılığında nota vererek Osmanlı Devleti'ni mülteciler meselesindeki göstermiş olduğu tavrı uygun bulduklarını ve Osmanlı Devleti'nin yanında olacaklarını belirttiler.¹⁹¹ 1848 İhtilalleri'nin boyutu giderek başka bir hal almaya başlamıştı. Olayların gelişiminin kabuk değiştirmesi İngiltere ve Fransa'nın politikalarını Macarlar lehine çevirmelerine sebep oldu. Macarlar artık iki kuvvetli müttefike sahipti.¹⁹²

1.4.5. Osmanlı Devleti'nin Macar Özgürlük Savaşı'na karşı takındığı tavır

Osmanlı Devleti 1848 yılında çıkan isyanlarla bir şekilde ilgilenmek zorunda kalmıştır. Çünkü Avusturya'da isyanlar baş göstermeye başlamıştır. Avusturya'nın karışmasıyla birlikte Osmanlı Devleti Avrupa'daki elçileri vasıtasıyla durumlardan haber almaya

¹⁹⁰ Çakır, a.g.e., s.34

¹⁹¹ Ayhan Öztürk (2002). Osmanlı İmparatorluğu'nun Macar Mülteciler Konusundaki Tavrı. Macaristan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği (Haz). *Doğumunun 200. Yıldönümünde Lajos Kossuth 1848-49 Macar Özgürlük Mücadelesi ve Osmanlı- Macar İlişkileri Sempozyumu*. 15 Mart 2002- Kütahya (s.98),

¹⁹² Çakır, a.g.e., s.36

başlamıştır. Avusturya'ya önem vermelerinin sebebi; sınırın olması ve Osmanlı Devleti topraklarında Slav halkın yaşamasıydı. Durumun çok hassas olması nedeniyle Osmanlı Devleti, Hristiyan halk arasında bir kargaşa çıkmaması için bazı önlemler almıştır ve bu alınan önlemleri Devlet'in her tarafına duyurulmasını sağlamıştır. Hristiyan halkın arasına karışarak bazı sorunlar çıkartabilecek kişilere karşı Osmanlı Devleti, pasaport ya da tezkeresi olmayanların alınmamasını, mürur tezkeresi uygulamasına dikkat edilmesini, eğer basılı bir kaynak taşıyorlarsa bunun derhal ellerinden alınıp Başkent'e gönderilmesini emretmişti. Balkanlar'da da bir karışıklık çıkar endişesiyle oradaki durumu kontrol altına almaya çalışmışlardır. Osmanlı Devleti ihtilaller yüzünden yaşanan karışıklıklara karşı bazı tedbirler almıştır. Bu tedbirler en çok savunma alanında alınırken Boğazlar, Balkanlar ve Adalar'da da önlemler alınmıştır. Askerî ihtiyaçlar, donanma, tamiri gereken kaleler gözden geçirilmiştir.¹⁹³

Macarların ırk yönünden Türklerle akrabalık ilişkileri olduğu için Türkler daima Macarlara sempati ile bakmışlardır. Türkler ve Macarlar arasında çok ciddi meseleler yaşanmamıştır. Osmanlı Devleti her zaman Macarlara yardım etmiştir. Osmanlı Devleti sınırları içerisinde Macar toprakları bulunuyordu. Ancak bu durum 1718 yılında son buldu. Osmanlılar son Macar toprağını kaybetmiş bulunuyorlardı.¹⁹⁴ Macaristan Avusturya himayesine girmişti. 1848 yılına gelindiğinde Osmanlı Devleti sadece elindeki toprakları korumaya çalışıyordu. Bu bağlamda Osmanlı Devleti, Macar ayaklanmasına aslında olumlu bakıyordu. Çünkü Avusturya devamlı Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışıyordu. Ayrıca Avusturya'nın Rusya ile birlikte Osmanlı Devleti'ne baskı yapması da muhtemeldi. Bu yüzden Osmanlı Devleti, ayaklanma sürecinin biraz olsun Avusturya'ya engel olabileceğini düşünüyordu. Macarlar ellerinden gelen tüm gayreti Avusturya ve Rusya'ya karşı gösteriyorlardı. Ancak başarısız oldular ve her zaman olduğu gibi yine Osmanlı Devleti'ne sığındılar. Osmanlı Devleti hiçbir tereddüt göstermeden mültecileri himayesine aldı ve Avusturya ile Rusya'ya karşı durdu.¹⁹⁵

¹⁹³ Feyzioğlu, a.g.e., s.49-56

¹⁹⁴ Öztürk, a.g.e., s.85; Çakır, a.g.e, s.36

¹⁹⁵ Ahmed Lûtfî Efendi, *Vak'anîvis Ahmed Lûtfî Efendi Tarihi VI-VII-VIII*. (Yeni yazıya aktaran: Yücel Demirel-Tamer Erdoğan). İstanbul: YapıKredi Yayınları (1999). s. 1265; Öztürk., a.g.e., s.86; Çakır, a.g.e., s. 37-38; Cevdet Paşa, Tezâkir 1-12 (cavid Baysun yay.). Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1953. Tezkire, No.6, s.12

Eflak'ta karışıklıklar meydana gelmekteydi. Ayaklanmaları durdurmak üzere Âmedî¹⁹⁶ Fuad Efendi Bükreş'e doğru yola çıktı. Ömer Paşa komutasındaki ordu harekete geçti, Eflak ve Boğdan'da düzeni tekrar sağladı. Fuad Efendi derhal Ruslarla görüşmelere başladı. Çünkü Rusların niyetinin Bükreş'i paylaşmak olduğunu anlamıştı. Fuad Efendi hızla durumu sakinleştirmeye çalışıyordu. Paylaşılma konusu gündeme geldi. Ancak bunun ilhak olacağı düşüncesiyle reddedildi. Sonuç olarak Ruslarla Saint Petersburg anlaşması yapıldı. Eflak ve Boğdan'da hangi şartlarda ordu bulundurulacağı gibi konular belirlendi. Rusya'nın yaptığı bu müdahale, Osmanlı nüfusunun zayıflamasına yol açtı. Rusya'nın göstermiş olduğu tavır neticesinde Osmanlı Devleti'ne yönelik bir tehdit oluşmaya başladı ve iki devlet arasında ilişkiler gerginleşti.¹⁹⁷

¹⁹⁶ “Âmedî Kalemî: Divan-ı Hümayun kalemlerinden biri. Dışişleri bakanı olan reisülküttabın hususi kalemî idi. Sadrazam tarafından padişaha yazılacak telhis ve takrirlerle yabancı devletler hükümet başkanlarına yine sadrazam tarafından gönderilecek mektupların müsveddeleri, sulh andlaşmaları ile her çeşit ahidnâme ve anlaşmaların metinleri, görüşme mazbataları ve protokoller, yabancı elçilerle konsoloslara ve yabancı tüccarlara ait her çeşit yazılar ve evrak burada yazılır ve asılları bu kalemde saklanırdı. Âmedî kaleminin şefine Âmedçi, Âmedî Efendi veya Âmedî-i Divan Hümayun denilirdi.” Bu konuda bkz: Midhat Sertoglu, *Osmanlı Tarih Lügati*, İstanbul 2015, s.23

¹⁹⁷ Cevdet Paşa, a.g.e., s.12-13 ; İnal M.(1940). *Osmanlı Devrinde Son Sadrazamlar*. İstanbul: İstanbul Maarif Matbaası. I. Cüz- s.150; Ahmet Refik, a.g.e., s.6; Armaoğlu, a.g.e., s.172-173; Çakır, a.g.e., s.38-39; Ahmed Lûtfî Efendi, a.g.e., .s.1265

İKİNCİ BÖLÜM

MACARLAR'IN OSMANLI DEVLETİ'NE İLTİCASI VE MÜLTECİLER MESELESİ

2.1. MACARLAR'IN OSMANLI DEVLETİ'NE SİĞİNMA TALEBİ VE MÜLTECİLER MESELESİ'NİN DOĞUŞU

Macarlar özgürlükleri uğruna Avusturya ile büyük bir mücadeleye girmişlerdi. Ancak Avusturya'nın Rusya ile birleşmesi ve Rusya'nın iki yüz bin kişilik bir orduyla Macarların üzerine gitmesi, yenilmelerine sebep oldu. Pek çok can ve mal kaybı veren Macarlar ümitleri tükenmiş, bitap bir vaziyette ülkelerini terk etmek zorunda kaldılar.

Eflak ve Buğdan'da ise ayaklanmalar baş gösteriyordu. Osmanlı İmparatorluğu içinde yarı özerk bir halde olan Buğdan ve Eflak beylikleri arasında uzun bir süredir anlaşmazlık görülmüyordu. Ancak tampon bölge olan Memleketeyn, bazen Osmanlı Devleti ile Rusya arasında savaş alanı olmuştu. Rusya, bazı anlaşma şartları gereğince ise bu yörelerde bazı nüfuz elde etmişti. 1848 İhtilallerinin etkisi, Romanya birliğinin kurulması için Eflak ve Boğdan'da da görüldü. İki beyliği tek bir devlet yapmak için buradaki halk ayaklandı. Eflak Voyvodası, bir anayasa kabul etmek zorunda kaldı ve sonra ülkeyi terk etti. Eflak'ta geçici bir hükümet kurulmuştu. Bu olaylar daha sonra Buğdan'da da görüldü. Ancak Boğdan Voyvodası ayaklanmayı bastırdı. Eflak'taki gelişmeleri engelleyemediği için beylikten çekildi. Rusya, sınırları yakınında ihtilal hareketlerinin başarıya ulaşmasından çekindiği için Romenlere karşı tavır aldı. Eflak'taki Başkonsolosu geri çağırdı ve geçici hükümete savaş açmış oldu. Eflak geçici hükümeti ise Rusya'nın idaresi altında bulunmaktansa Osmanlı Devleti'ne bağlı kalmayı tercih ediyordu. Rusya, Eflak ve Boğdan'a asker sokarak, olayları kontrol altına almak istiyordu ve Osmanlı Devleti ile

ortak hareket etmek için İstanbul'a baskı yapıyordu. Sonunda, Rus ordusu Boğdan'a girdi. Osmanlı Devleti, bu durumu protesto etti ve arkasından Eflak-Boğdan'ın güneyine kendi askerini soktu. Böylece Memlekeyn konusunda Rusya ve Osmanlı Devleti karşı karşıya gelmiş oldu. Ancak Rusya'nın isteği üzerine iki devlet arasında görüşmeler yapıldı ve İstanbul'da 1 Mayıs 1849 tarihinde Balta Limanı Sözleşmesi imzalandı. Buna göre:

“1) Eflak ve Boğdan Beyleri, eskiden olduğu gibi Padişah tarafından atanacaktı ve görev süreleri yedi yıl olacaktı.

2) Meclis dağıtılacak, yerine ülkenin ileri gelenlerinden meydana gelecek ve yetkileri sınırlı bir divan kurulacaktı.

3) Ülkenin yönetimiyle ilgili kurallar yeniden düzenlenecek, yapılacak değişikliği Osmanlı Devleti ile Rusya'nın onaylama hakkı olacaktı.

4) Eflak-Boğdan'da düzen sağlanıncaya kadar, Osmanlılar ve Ruslar, burayı 25.000 ile 35.000 kişilik birer kuvvetle ortaklaşa işgal altında tutacaklardı. Ancak durum düzeldikten sonra bu kuvvetler çekilecekti.

5) Bu sözleşmedeki koşulların uygulanması için Osmanlı Devleti ve Rusya, Eflak-Boğdan'a, Beyler ile aynı hak ve yetkilere sahip olan birer komiser göndereceklerdi.”

Bu sözleşme ile Osmanlı Devleti siyasi krizi, diplomatik yollarla çözmüştür. Rusya'nın Eflak ve Boğdan'ın yönetiminde ortaklığını kabul etmiş bulunuyordu. Bu da Osmanlı Devleti'nin Eflak ve Boğdan üzerindeki egemenlik hakkının zayıflamasına, Rusya'nın ise, bu bölgede nüfuzunun genişlemesine neden olmuştur. Bu sırada Macarlar da düştükleri ağır durum neticesinde Osmanlı Devleti'ne sığınmışlardı.¹⁹⁸

¹⁹⁸ Rifat Uçarol (2015). *Siyasi Tarih (1789-2014)* (10. Basım). İstanbul: Der Yayınları, s.224-226; Imre Vachott (1850), *A magyar menekültek Törökországban Ismeretlen Adatok az 1849-ki Emigratio Történetéhez*. Pest: Heckenast, Erişim: 29.04.2019, <https://digitalia.lib.pte.hu/?p=2507>; Eugene, a.g.e., s.640-643; Cevdet Küçük (t.y.). Abdülmecid [Elektronik Sürüm]. *TDV İslam Ansiklopedisi*, s.260. Erişim:05.07.2019, <https://islamansiklopedisi.org.tr/abdulmecid>

Mülteciler arasında sadece Macarlar değil Lehler, İtalyanlar ve biraz da İngiliz vatandaşı vardı.¹⁹⁹ Fuad Efendi 23 Temmuz 1849 yılında ilk mültecilerin Osmanlı Devleti topraklarına adım attığını bildirdi. İlk kabile toplam 1120 kişiydi. İltica edenler arasında 36 subay (Vöröstorony Savaşı'ndan sonra 55. ve 88. Tabura ait subaylardı), er, onbaşı, çavuş gibi askeri bir grup vardı. Fuad Efendi mesele ile ilgili bir rapor hazırladı. Raporunda; Mültecilerin bazılarının iade edilmesinde bir sakınca olmadığını ancak bazısının iadesinin mümkün olmadığını ve sınırda kalmalarının çok tehlikeli olduğunu²⁰⁰ bildirdi. Şu an için Rimink'in uygun bir yer olduğunu da raporuna ekledi. Macarlar Osmanlı Devleti'ne iltica edince Avusturya 1739 yılında Osmanlı Devleti ile imzaladığı antlaşmayı masaya yatırdı. Belgrad Antlaşmasının²⁰¹ 18. Maddesi mültecilerin iadesi konusunu içermektedir. Osmanlı Devleti'ne sığınan Macarlardan bazıları âsi davranışlarda bulunuyorlardı. İmparatorluk, önlem alma adına Macarların silah bırakmasını istedi.²⁰² Karşı gelenlerin ise cezalandırılacağını ve Erkan-ı Harbiye Miralay'ı Tevfik Bey'in²⁰³ görevlendirildiğini duyurdu.²⁰⁴ Avusturya'nın öne sürdüğü 18. Madde şu hükümleri içermektedir:

¹⁹⁹ Öztürk, a.g.e., s.88; Çakır, a.g.e., s.40; Esmer, a.g.e., s.168-169; Saydam, a.g.e., s.347

²⁰⁰ Bu tehlikelerin başında Osmanlı Devleti üzerinden saldırıda bulunma ihtimalleri olabileceği ve kaçma girişiminde bulunabilecekleri bulunuyordu. Bazı Macarlar Boğdan üzerinden Rusya'ya saldırma ihtimalinin yüksek olduğu öğrenilmişti. Bu konuda bkz: Ahmet Refik, a.g.e., s.12-13

²⁰¹ "1736-1739 Osmanlı- Rus Savaşı: Ruslar'ın Kırım'a saldırımları ve Kabartay arazisi üzerinde hak iddia etmeleri yüzünden çıkan savaşa, Avusturya da Rusya'nın müttefiki olarak katılmıştır. Osmanlı Devleti'nin bu savaşı çıkarmasında, Lehistan veraseti yüzünden Avusturya ve Rusya ile savaş yapmakta olan Fransa'nın Osmanlı Devleti üzerindeki kışkırtmaları da önemli rol oynamıştır. Osmanlı Devleti bu savaştan kazançlı çıkmış ve 1739 Belgrad Barışı ile daha önce Avusturya'ya kaptırdığı bir kısım toprakları geri almış ve Azak'ı da Rusya'ya, bütün kalelerinin yıkılması, Rusya'nın Azak Denizi'nde donanma bulundurmaması şartıyla geri vermiş ve Kabartay arazisinin de eskisi gibi bağımsız olmasını Rusya'ya kabul ettirmiştir." Bu konuda Bkz: Fahir Armaoğlu (2014). *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1789-1914* (14. Basım). İstanbul: Timaş Yayınları. s. 36

²⁰² "Âli Paşa, mültecilerden silahlarını alacağını ve önlemleri sağlayacağına söz verdi. Mültecilerin Türk topraklarında yürüttükleri işlerine de son verileceğini belirtti. Yabancı devletlerin konsolosları Türk otoritelerine, buraya gelen mültecilerin yakalanmasında yardım edeceklerine söz verdiler. Fakat böyle bir yardım gerçekleşmedi. Ancak Osmanlı Devleti sabırlı davrandı. Örneğin savaş sonunda Smirna'daki Avusturya Konsolosu'nun kendi vatandaşlarını tutuklamasını beklemiştir." Bu konuda Bkz: Hajnal, a.g.e., s.184

²⁰³ "Bir grup Macar Buğdan'a yakın Bakau civarında bulunan Tuzla'dan sınırı geçmişler ve bir Rus taburu ile mücadele ederek birkaç hayvan da öldürdükten sonra Fokşani'de ikamet etmişlerdi. Fokşani müdürü acilen durumu Ömer Paşa ve Fuad Efendiye bildirmişti. Onlar da durumu araştırması için Tevfik Bey'i görevlendirmişlerdi. Tevfik Bey'e Macarları uyarması söylendi. Eğer bu şekilde husumet çıkaracaklarsa Osmanlı Devleti sınırlarından geçtikleri an karşılığında birşeyler yapılacağını, pasif durulmayacağını belirtildi. Kendilerinin uygun bir şekilde geri gitmesini yoksa karşı kuvvet kullanacaklarını da ifade ettiler. Tevfik Bey Macar bir binbaşı ile görüşerek Osmanlı topraklarını kendiliğinden terk etmelerini yoksa cebren çıkarılacaklarını duyurdu. Macaristan tekrar bir gerginlik istemediği için kabul etti." Bu konuda Bkz: Saydam, a.g.e., s.344; Ahmet Refik, a.g.e., s.9-10.

²⁰⁴ Göyünç., a.g.e., s.174; Csorba, a.g.e., s. 805; Öztürk., a.g.e., s.88; Çakır, a.g.e., s.40-41 ; Karal, a.g.e., s.216; Ahmet Refik, a.g.e., s.14-18

“ Tarafeyn re’âyâsından müfsîd ve âsî ve bed-hâh olanlar iki cânibden dahi kabul olunmayub bir veçhile himâye olunmaya bu makule ehl-i fesâd ve çeteci ve gâretci her kimin re’âyâsı olur ise olsun her kangı toprakta bulunur ise müstahak oldukları cezaları tertîb oluna ve ihtifâ iderler ise haberleri alınub zâbitleri âgâh oluna ki haklarından gelinmekde ihmâl ve tekâsül iderler ise mes’ûl ve mu’âteb olub azl ve hakkından geline ve ulûfelü ve dirliklü kendü hallerinde olmayub böyle şekâvet idenlerin te’âdileri külliyyet ile mündefi olmak için mutlaka hırsızlık ile ta’ayyüş iden haydûd ve peribek dedikleri kuttâ-ı tarik saklanmayub ve beslenmeyub gerek kendülerin ve gerek saklayanların haklarından geline ve bu makule fesâd âdet-i müstemirresi olanlar sonradan salâh suretini gösterir ise dahi i’timâd olunmayub sınırlardan bâ’id yerlerde iskân itdirile.”²⁰⁵

Fuad Efendi’nin raporu üzerine Sadrazam Mustafa Reşit Paşa bir tezkire yazdı. Tezkirede, Macaristan’da verilen savaşın Osmanlı Devleti sınırlarını tehdit etmesine müsaade verilmeyeceğini, iltica eden mültecilerin silahlarını bırakmak kaydı ile kabul edileceklerini, bazı Macarların kaçıp Avusturya’ya geçebileceklerini ve sorunlar çıkarabileceğini bunun için 100- 150 kişilik gruplara bölünmelerinin daha iyi olacağı bildirildi. Macarlar Avusturya ve Rusya baskısından kurtulmak için Osmanlı Devleti sınırlarına âdeta akın ediyorlardı. Aralıksız bir mülteci girişinin olması, Osmanlı Devleti’ni güvenlik, giyecek, yiyecek konularında sıkıntıya sokuyordu. Güvenlik meselesi İmparatorluğun en önem verdiği husustu. Bu yüzden Macarların Vidin’e yerleştirilmeleri gündeme geldi.²⁰⁶ Mülteciler Vidin’e yerleştirildikten sonra ilk gelenlerin erzakları tükenmiş sonra gelenlerin de paraları bitmişti. Mülteciler sıkıntı içine düşmüşlerdi.²⁰⁷ Dönemin tanığı Sándor Veress, Vidin’deki gündelik hayatı şöyle tasvir etmiştir:

“Vidin şehri 20- 25 bin nüfuslu bir yerdi. Evlerin çevresi büyük yüksek taş duvarlı bir kale ile çevrili idi. Yol üzerinde hiçbir pencere şekli yoktu. Eğer varsa da kalın çıtalı bir kafesle örtülü idi. Dükkânlar kısa, dar ve bütün yol üzerinde açık halde bulunuyorlardı. Müşteriler

²⁰⁵ Gölen., a.g.e., s.162

²⁰⁶ Ahmet Refik, a.g.e., s.20-24; Öztürk, a.g.e., s.88; Çakır, a.g.e., s.41-42

²⁰⁷ Bayram Nazır (2002). Macar mültecilerin Osmanlı Devleti’ndeki gündelik hayatları. Macaristan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği (Haz). *Doğumunun 200. Yıldönümünde Lajos Kossuth 1848-49 Macar Özgürlük Mücadelesi ve Osmanlı- Macar İlişkileri Sempozyumu*. 15 Mart 2002- Kütahya (s.57)

İçeri girmiyorlar, geniş bir veranda da duruyorlardı ve hasır bir taburede oturan dükkân sahibi onlara istediklerini ağır kanlı bir şekilde veriyordu. Bütün dükkânlar aynı şekilde ağaçtan ya da bir karışık kalınlıkta kerpiçten yapılmışlardı. Kaleye karşı açılacak top atışına karşı oluşturulan güvenlik de oldukça azdı. Belki de tuğla duvarların hiçbir şey geçirmeyeceği düşünülmüş olabilir. Macarlar gerçek bir kalede bulunuyorlardı. Dar sokaklar, güçlü taş duvarlar, sert suratlı hiç konuşmayan bir ahalisi vardı. Şehir surlarla bölünmüştü. Macarların şehirden çıkmaları yasaktı. Surların dışında bütün kaleyi kapalı derbentler çevrelemişti ve burada 300'den fazla büyük top bulunuyordu. Nüfusun büyük çoğunluğu Bulgar'dı. Buraya Macarlar yerleştirilmişti ve çat pat anlaşıyorlardı. Türklerin ve Ermenilerin konuşmalarından tek bir kelime bile anlamıyorlardı. Macarlara giyim için yardım da yapılmış, pamuklu gömlekler, beyaz çuhalar ve dize kadar kabanlar verilmişti. Kahvehanelerde alelacele üstü örtülmüş masalar vardı, ayrıca kahve pişirmek için dar bir ocak, ibrikler, fincanlar ve birkaç kısa kolsuz hasır sandalyeler ve kışın ortaya konulmuş sobanın üstünde duran bakırdan bir demlik vardı. Gelen misafirleri Türk usulü ile karşılıyorlardı. Bu tarz, Macarlara oldukça yabancı idi. Yaşça daha büyük biri geldiğinde, küçük olanlar hafifçe öne eğiliyorlar, sağ elinin üst tarafını alına doğru yükseltiyor, bu bir selamlama hareketi oluyordu. Eğer gelen misafir Türk ise kahveci de Türkçe "merhaba" diyor. Eğer gelen Hristiyan ise o zaman "hoş geldin" sözcükleriyle karşılanıyordu. Arapça bir sözcük de vardı, Katoliklerin duası gibi idi. Birbirlerini tanıyan misafirler, kahveciye dönerek emir verir biçimde "bir sade" (yani şekersiz) ya da "şekerli" diyerek kahve istiyorlardı. Bir delikanlı süslü püslü bir boru getiriyor ve misafir bir çubuk tercih ediyor. Sigara dumanını çubuğa dolduruyor, közü yakarak önce tempolu bir şekilde fokurdattıyordu. Burası erkeklerin bulunduğu bir yerdi. Bazen siyaset konuşuyorlar bazen de köy işlerini konuşuyorlardı. Bazen de hiç konuşmadan nargilelerini fokurdattıyorlardı. Rahat ve renkli giyiniyorlardı. Ayaklarında sarı ya da siyah yumuşak deriden bir mes üzerinde lastik ayakkabı bulunuyordu. İçeriye bu şekilde girmiyorlar üst taraftaki ayakkabıyı çıkararak giriyorlardı. Geniş pantolonlar giyiyorlardı, omuzlarından aşağıya doğru dökülen bir şal, başlarında fes ve etrafı pamuklu bir kumaştan türban bulunmaktaydı. Eşlerinin tek başına çıkması yasaktı. Eğer bir topluluk içine çıkacaklarsa o zaman yüzlerinin büyük bir bölümü kapalı idi. Beyaz peçeden sadece gözleri görünüyordu. Vücutları yere kadar siyah pelerin ile örtülü idi. Ayaklarında Fas derisi (maroken) ayakkabılar vardı, üzerinde ise sarı deriden terlik bulunuyordu. Bulgar erkekleri de Türklere benzer giyiniyorlardı. Daha koyu kahverengi renkler tercih ediyorlardı. Fes yerine

ise siyah koyun derisi şapka giyiyorlardı. Eşleri ise peçe takmıyor, giyim tarzları yarı Avrupa tarzındaydı.”²⁰⁸

Avusturya Başbakanı ve Dışişleri Bakanı Prens Schwarzenberg, Osmanlı Devleti’ne çok sayıda mülteci akınının olduğunu bu yüzden mültecileri kabul etmemesini yoksa sayılarının giderek artacağını, netice olarak Osmanlı Devleti’nin onları himaye etmede zorlanacağı uyarısını yapmıştı.²⁰⁹ Avusturya Macarlara, Ruslar ise Lehlere egemendi. Bu iki devlet, mültecileri takip etmeye başladı ve iadelerini istedi. 14 Ağustos 1849’da Avusturya’nın İstanbul Büyükelçisi Kont Östermi Stürmer, Macar mültecilerin iadesini verdiği bir nota ile talep etti. Belgrad Antlaşmasının 18. Maddesini dayanak olarak gösterdi. Rusya da mülteci meselesinde geri durmamış, o da Büyükelçisi Tituff vasıtasıyla Lehlileri geri istemiştir ve Küçük Kaynarca Antlaşması’nın (1774)²¹⁰ 2. Maddesini öne sürmüştür. Leon Radziwill hem Polonyalı mültecilerin iadesini istemek hem de Çar’ın bu konuyla ilgili mektubunu Sultan Abdülmecid’e sunmak için İstanbul’a gelmişti. Radziwill’in yanında Titof da bulunuyordu. Titof, Çar’ın taleplerinin önemini Sultan’a arz etmekteydi. Sultan’ın yanında bulunan Âlî Paşa ise hem Titof’un hem de Radziwill’in söylediklerini tercüme ediyordu. Sultan konuşmaların sonunda Rusya’yı endişelendirecek bir durum olmadığını ve her türlü önlemin alındığını söyledi. Ancak Titof, Radziwill’in isteklerinin yerine gelmesini (Polonyalı mültecilerin iadesi meselesi) biraz daha sert bir dille ifade etti. Titof, görüşme sırasında Sultan Abdülmecid’e bir mektup vermişti. Mektupta; Rus ordusu Macarlara karşı bir zafer kazandığı ve bu konuda herkesin sevinmesi gerektiğinden bahsediliyordu. Bu zaferle iki devlet arasında huzur ve

²⁰⁸ Bu konuda Bkz: Sándor Veress (1878). *A Magyar Emigráció a Keleten*. Budapest: Az Athaneum R. Társ. Kiadása. Cilt I. Erişim: 27.04.2019, <https://terebeess.hu/keletkultinfo/veress1.html>

²⁰⁹ Saydam, a.g.e., s.349

²¹⁰ “1768-1774 Osmanlı- Rus Savaşı: Rusya’nın Lehistan’ın iç işlerine karışması ve Balkanlar ile Kafkasya’da Osmanlı İmparatorluğu aleyhine faaliyette bulunması yüzünden çıkan bu savaşta Osmanlı Devleti yenilmiştir. 21 Temmuz 1774’te imzalanan Kaynarca Antlaşması, bu yenilginin ağır bedeli olmuştur. Tuna Nehri’nin güneyinde ve bugünkü Silistre’ye yakın bir mesafede bulunan Küçük Kaynarca köyünde imzalandığı için Küçük Kaynarca adı da verilen bu antlaşma, 28 esas madde ile iki ek maddeden ibarettir. Osmanlı- Rus münasebetleri bakımından önemli bir belgedir. Kaynarca Antlaşması’nın en önemli maddeleri, 2.,7. ve 14. maddeleridir. 2. Madde ile Kırım Hanlığı’nın bağımsızlığı, yani Osmanlı Devleti’ne olan bağlılığına son verilmesi kabul ediliyordu. 7. ve 14. Maddeler ile de Rus elçisinin Ortodoks uyruklar hakkında Osmanlı Devleti nezdinde yapacağı başvurular nazarı itibare alınacaktı ki, bu 7. Madde, bundan sonra Rusya’ya, Ortodoks uyrukların bahane ederek Osmanlı Devleti’nin iç işlerine karışmasına ve Ortodoksların “koruyucusu” rolünü oynamasına imkân sağlayacaktır. 14. Madde ile de Rusya, İstanbul’da, bütün Ortodoksların yararlanacağı bir kilise yaptırma hakkını da elde ediyordu ki, bu yetki, âdeta 7. Madde ile aldığı yetkinin bir tamamlayıcısı olmaktaydı. Antlaşmanın 11. Maddesi ile de Rus ticaret gemileri Boğazlardan serbestçe gelip geçecekler ve Ruslar bu amaçla münasip görecekları Osmanlı kıyılarında konsolosluk açabileceklerdi.” Bu Konuda Bkz: Fahir Armaoğlu (2014). *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1789- 1914* (14. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları. s.36-37

iç güvenliğin sağlanacağından bahsediliyordu. Titof ayrıca Sultan'ın, Çar'ın söylediklerini dikkate almasını istiyordu. Çünkü mülteciler iyi bir şekilde korunsalar ve her hareketleri gözlem altında tutulsa bile fırsat bulduklarında yine fesat çıkarabilirlerdi. Macarlar iade edilme ihtimallerini öğrenmişler ve bazıları intihar etmeye kalkışmış, bazıları ise İslamiyet'i kabul etmeye başlamıştı. Sınırdan devamlı bir geçiş söz konusuydu ve çoğunluğu halk oluşturuyordu. 23 Ağustos 1849'da Lajos Kossuth da Osmanlı Devleti'ne sığınmıştı. Avusturya giderek Osmanlı Devleti'ne baskı yapıyordu. Nota üstüne nota veriyordu. Avusturya Büyükelçisi Kont Östermi Stürmer, Macarların Osmanlı Devleti'ne ilticasının kesinlikle anlaşmaların ihlali anlamına geldiğini ve iade konusunda acele karar verilmesi gerektiğini tehditkâr bir dille ifade ediyordu.²¹¹ Stürmer, Sultan'la yaptığı görüşmede şunları söylemiştir:

“Sultan'ın Macaristan'da meydana gelen olaylara çok üzüldüğü ve ihtilalin bastırılmasına da aynı oranda sevindiği bilinmektedir. Macaristan ve Erdel'deki savaşın, Osmanlı sınırlarına yakın bir yerde patlak vermesi üzüntü vericidir. Bu savaşın Osmanlı Devleti için ortaya koyduğu sorunlar, tam olarak ortadan kaldırılamamıştır. Meselenin en önemli tarafı Osmanlı ülkesine sığınan mültecilerdir. Sultan'ın bu insanları kabul etmesi, alicenaplığı ve dünyadaki bütün mutsuz insanlara kucak açma arzusundan kaynaklanmaktadır. Fakat, Osmanlı topraklarına iltica eden bu insanlar mutsuz değillerdir. Bilakis onlar, halkının kanını emen canilerdir. Bu sebeple, Avusturya Hükümeti'nin mültecilerin iadesi hususundaki ısrarları anlayışla karşılanmalıdır. Bu canilere ibret dersi verilmesi gerekir. Bu, sadece Avusturya İmparatoru'nun değil, aynı zamanda tüm hükümdarların güvenliği için zorunludur. Bu insanların Türk topraklarında kalmaları tehlikeli ve korunmaları zordur. Mültecilerin Osmanlı ülkesinde toplanması ve korunması kabul edilebilir bir durum değildir. Bunların Osmanlı Devleti'nde kalması Avusturya Hükümeti'nin menfaatleriyle uyuşmamaktadır. Avusturya Hükümeti, ne pahasına olursa olsun buna engel olacaktır. Osmanlı Devleti, mültecilere abartılmış bir iltifat göstermektedir ve birkaç insanı kurtarmak için binlercesini feda etmektedir.”²¹²

²¹¹ İnal., a.g.e., s.150; Saydam, a.g.e., s.349-350; Çakır, a.g.e., s.42-43-44; Öztürk., a.g.e., s.89; Csorba, a.g.e. s 805; Hajnal, a.g.e., s.183; Ahmet Refik, a.g.e., s.28-32; Nazır, a.g.e. (b), s.254-255

²¹² Nazır, a.g.e. (b), s.257

Sultan Stürmer’i dikkatle dinledikten sonra mültecilerin çok dikkatli bir şekilde güvenliklerinin sağlandığını, endişeye gerek olmadığını ifade ederek meselenin etraflıca tartışılıp araştırılması gerektiğini belirtti. Avusturya Macar mülteciler konusunda bir tahrirât göndermiş ve devletlerarası ilişkileri keseceğinden bahsetmişti. Osmanlı Devleti ise bu resmi yazıya karşılık vermişti. Avusturya’nın ilişki kesmesinden üzüntü duyduğunu ifade etmişti. İki büyük devlet arasında karşılıklı olarak samimiyet ve içtenliğin olduğunu sağlam temellerin üzerine kurulu bir dostluk olduğunu ve şu anda da ileride de fikir birliklerinin devam edeceğini Osmanlı Devleti verdiği cevapta belirtmişti. Ayrıca Osmanlı Devleti’nin koruyuculuk anlayışı emellerinin temelini oluşturduğunu yazmıştı. Mülteciler konusunda uymayan bir hareket olmayacağına ve yeni bir teminat verilmesinin de gerek olmadığını altını çizmişti. Prens Schwarzenberg’in daha önce de Padişah’a dostça bir mektup yazdığı ve bu mektuptan sonra ağustos ayının 29’undaki resmi yazısı detaylı olarak incelenerek iki devlet arasında birbirine ait olan meseleler hakkında değişen düşünceler tartışılmadıkça dostça bir fikir birliğine varılamayacağı belirtilmişti. Buna bağlı olarak iki devlet arasında cereyan eden eski dostluğa dayanarak bir karar verilmesini istediğini belirtmişti. Osmanlı Devleti’ne iltica eden ihtilalcilerin korunacakları ve kötü bir olaya karışmayacakları hakkında Prens Schwarzenberg’in inancının tam olması gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu konudaki teminata güvenilmiyorsa da Saltanat-ı Seniyye daha önce de belirttiği üzere mültecileri sınırdan uzak tutacak ve her türlü uygunsuzluğu yasaklayacaktı. Bu konuda araştırma yapabileceğinden ve Osmanlı Devleti’nin bu konuda bir acizliği olmadığını altı çizilmiştir. Bu konuda sözlerin tutulmayacağı ya da fiilen bir girişimde bulunulamayacağı gibi bir endişeye yer olmadığı vurgulanmıştı. Prens Schwarzenberg’in resmi mektubunda yer alan antlaşma şartı; Avusturya’nın Osmanlı Devleti’nde korunan halkı konsololar tarafından gözetim altında olduğu, siyasi mülteciler hakkındaki usule Avrupa’da bir genel kural koyulduğu ve milletlerarası kanunun yürürlüğe girdiğini ve Avusturya tarafından da kabul edilmiş olup uygulandığı ve bu şartlara Osmanlı Devleti’nin de uyacağını altı çizilmişti. Osmanlı Devleti’ne henüz iltica etmiş olanlar hemen civar ülkelere gönderileceği ve fesat çıkarmalarına izin verilmeyeceği, muhafazalarının son bulacağını ifade etmişti. Avusturya’dan ise ya kabul ya da bir ret cevabı beklenildiği ifadeleri kullanılmıştı. Osmanlı Devleti, Avusturya’yı küstürmemek için çabalamıştır.

Avusturya'nın hakkaniyetle düşünmesini, hemen ret cevabı vermemesini istemiştir. Osmanlı Devleti mülteciler meselesine benzer bir durumu daha önceden Avusturya ile yaşadığını ve kanunlara uygun davrandığını belirtmişti. Mektupta ayrıca Padişah'ın dost ve müttefikine müracaat olarak algılanmalıdır ifadeleri kullanılmıştı.²¹³

Rusya ve Avusturya'nın Osmanlı Devleti üzerine yaptığı baskı İngiltere'yi endişelendiriyordu. İstanbul Büyükelçisi Canning, Bâb-ı Âlî'nin Rusya ve Avusturya'nın isteklerini kabul ederse bağımsızlığının tehlikeye düşeceğini düşünüyordu. Derhal harekete geçen Canning, elçilerin isteklerine karşı koymaya çalıştı. Lord Palmerston'a bir mektup yazarak Osmanlı Devleti'nin neden ve niçin arkasında durduğunu ifade etti. Mektubunda;

“Bir an için Bâb-ı Âlî'yi desteklemekten geri dursaydım, Türkler Rus baskısına boyun eğeceklerdi ve böyle insanlık, şeref ve ana siyaset tutumu gibi hayati değerleri ilgilendirmeyen başka bir mesele olsaydı, hakka ve mantığa bakmaz, daha az tehlikeli bir yol seçerdim. Ama bu durumda aralarında Zamoyski'nin de bulunduğu seçkin insanların kaderini bir yana bırakalım, itibarımızı tehlikeye atmadıkça daha başka bir hareket tarzı tutmaya imkân yoktu. Şerefsizlik damgasını yiyecek olan bizdik. Her şeye rağmen Reşid bile baskıya tek başına dayanacak gücü bulamayacaktı. Eminim, bir an önce onun yardımına koşmanın önemini takdir edeceksiniz.”

Canning, Fransız elçisi Aupick ile de temaslarda bulunmuş ve Osmanlı Devleti'nin yanında yer almasını sağlamıştır. Fransız elçi, Bâb-ı Âlî'den Rusya ve Avusturya'nın isteklerine karşı direnmesini istemiştir. Fransız kamuoyu tarafından Bâb-ı Âlî'nin mültecileri geri vermemesi büyük bir takdirle karşılanmıştı.²¹⁴

Avusturya Dışişleri Bakanlığı, tüm konsolosluklarına Kossuth'un portre ve eşkalini gönderiyor, diğer Macar mültecilerle birlikte her yerde onu aratıyordu.²¹⁵ 1 Eylül 1849 tarihinde Mustafa Reşit Paşa durumu değerlendirmek üzere bir Tezkire-i Maruza yazdı.

²¹³ BOA. HRSYS. Dosya No: 2921, Gömlek No: 29, Tarih: 17.09.1849. Avusturya Macar Mültecileri konusunda bir karar verilmezse Avusturya'nın münasebetleri keseceğini söylemesi üzerine verilen cevap ile ilgili tahrîrât.

²¹⁴ Nazır, a.g.e. (b), s.261, 278

²¹⁵ Csorba., a.g.e., s.805

Tezkiresinde: Macar ve Leh mültecilerin²¹⁶ iade edilmemesi durumunda Avusturya ve Rusya'yı Osmanlı Devleti karşısına alabileceğinden bahsetti.²¹⁷ Mültecilerin kabul edilmesi tehlike arz etmekte olduğu ancak yine de kabul edilip, çıkan problemleri çözmeye çalışmak gerektiği bunu yaparken de Rusya ve Avusturya'yı incitmeden yapmak gerektiği konuları üzerinde durmuştu. Mültecilerin Osmanlı Devleti'nde kalmaları durumunda, Osmanlı Devleti'nin şanı artacağı, mültecilerin dikkatle korunacağını belirtmiştir. Reşid Paşa ayrıca, Rusya'nın Küçük Kaynarca Antlaşması'na²¹⁸ göre iade etmesi gereken bazı âsileri geri vermediği ve bunun Rusya'ya hatırlatılması gerektiğinin de altını çizmiştir. Osmanlı Devleti böylece mültecileri geri vermemeye karar verdi.²¹⁹ 8 Eylül 1849 tarihinde Meclis-i Mahsûs tekrar toplandı. Meclis'te Rusya ve Avusturya'nın notaları (29 Ağustos) tekrar okundu. Elçilere nasıl cevap verileceği hakkında tartışmalar yaşandı. Ancak kesin bir neticeye varılamadı. Aslında meclis, mültecileri geri vermemeye karalıydı ve Titof'la tekrar görüşülmesi gerektiğini düşünüyordu. Titof ikna edilmeye çalışılacaktı. Mültecilerin geri verilmeme sebepleri üzerinde durulacaktı. Alınan kararlar sonucunda Reşid Paşa, Radziwill ve Titof ile bir görüşme yaptı. Görüşmede, amaçlarının kendilerine isyan eden bu insanları korumak olmadığı temel nedenin Osmanlı İmparatorluğu'nun misafirperverliği olduğu dile getirilmişti. Eğer mülteciler Osmanlı topraklarında kalırlarsa Diyarbakır gibi güvenli bir yere yerleştirilecekler ve güvenlik için asker gönderilecek, böylece Rusya'ya karşı bir tehlike oluşturmayacakları defalarca vurgulanmıştı. Ancak Reşid Paşa ne Radziwill'i ne de Titof'u ikna edebilmişti. Reşid Paşa, mülteciler iade edilirse ya kurşuna dizileceklerini ya da zindanlara atılacağını biliyordu. Buna göre Osmanlı Devleti mültecileri geri veremezdi. Paşa, Rusya'nın mültecileri ısrarla istemesini sadece cezalandırmak için değil Osmanlı Devleti'nin onurunu kırmak ve Bâb-ı Âli'yi istediği şekilde yönlendirebileceğini Avrupa'ya karşı göstermek olduğunu biliyordu. İstanbul'dan Rusya ve Avusturya'nın mültecileri iadesi talebini Sultan'ın geri çevirdiği haberi kesin olarak gelmişti. İlk önce

²¹⁶ Bu konuda Bkz: Nazır Bayram (2016). *Macar ve Polonyalı Mülteciler: Osmanlı'ya Sığınanlar*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

²¹⁷ Bkz: Yuluğ Kurat (1961). Osmanlı İmparatorluğu ve 1849 Macar Mülteciler Meselesi. *VI. Türk Tarih Kongresi: Kongreye sunulan bildiriler: 20-26 Ekim 1961 – Ankara: Bildiriler* (s.455). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1967

²¹⁸ “Küçük Kaynarca Antlaşması'nın 2. Maddesine göre; İki devlet vatandaşlarından bazıları itaatsizlik veya isyan ederek bir diğerine iltica ederler de bunlar İslamı kabul ederlerse bu durum kabul olunabilir. Ancak, bunlar sınırdan uzaklaştırılacaklardır. İster hristiyan ve ister müslüman olsun suç işleyenler bu iki ülkeden birine kaçarlarsa istenildiğinde derhal teslim edileceklerdir ifadesi bulunmaktadır.” Bu konuda bkz: İsmail Çakır (1995). *Macar Mültecileri Meselesi (M.1848- 1849)*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, s.45, dipnot 14.

²¹⁹ İnal, a.g.e., s.150; Ahmet Refik, a.g.e., s.37-41; Çakır, a.g.e., s.44-45-46

güven veren sözler söyleyen leh mülteci Koscielski ve İngiliz Roger Casement Vidin'e geldiler ancak daha sonra başkentten kötü haberler içeren mektuplar getirdiler. Çar'ın özel bir elçisi olan Dük Radziwill İstanbul'da bulunmuş ve durumu kötü bir tarafa çevirmişti. Lehli mültecilerin iadesini talep etti ve geri verilmezse savaşla tehdit etti. Sultan önce kesin bir cevap vermedi. Bakanlar ise korku içinde idi. Andrassy ve Czayka'nın mektuplarından da endişe hissediliyordu. İngiliz elçi de telaşlı idi. Osmanlı Devleti tek başına böyle bir savaşı kaldıramazdı. Savaş ihtimali ve Osmanlı Devleti ile birlikte batı güçlerinin de savaşa girme düşüncesi, gerginliğe sebep oluyordu. Çıkacak olan savaş yeni bir dünya savaşını tetikleyebilirdi.²²⁰

Osmanlı Devleti Rusya'ya mülteciler meselesi ile ilgili bir cevap verdi. Siyasi mültecilerin iade edilme meselesinin Avrupa'da bir kaide olduğunu Osmanlı Devleti'nin ise bu kaideyi bozmayacağını belirtti. Lehliler konusuna değinen Osmanlı Devleti, bunların durumlarının şüpheli olduğunu ifade etti. Mültecilerin geri verilmesi hakkındaki alınacak kararların Osmanlı Devleti'ne ait olduğunu belirtti ve Osmanlı Devleti topraklarında isyan çıkarmış daha sonra Avusturya'ya sığınan bazı âsilerin geri verilmediğinin de altını çizdi. Lehlilerin geri istenilmesindeki esas amacın tekrar bir isyan çıkarma ihtimali olduğunu ve Osmanlı Devleti'nin buna kendi topraklarında da engel olabileceği, uzak bir yere yerleştirildikleri takdirde tehlikenin ortadan kalkacağını Rusya'ya belirtti.²²¹

2.2. MACAR MÜLTECİ SORUNUNUN KRİTİK DÖNEMİ VE FUAD EFENDİ-RUS ÇARI I. NİKOLAY GÖRÜŞMELERİ

Büyükelçi Tituff, konunun daha fazla uzatılmamasını, Çar I. Nikolay'ın Avusturya ile Osmanlı Devleti arasındaki istikrara önem verdiğini bir nota ile bildirdi. 16 Eylül'e kadar bütün âsilerin Rusya'ya geri verilmesi gerektiğini aksi takdirde resmi ilişkilerin kesileceğini Rus Büyükelçi sert bir dille ifade etti. Tituff, Lehlileri resmen istedi ve talebinin geri çevrilmesi durumunda bunu bir savaş nedeni sayacağını belirtti.²²² Bu esnada halk arasında eğer Rusya ile bir savaş olursa gönüllü olarak katılacaklarını

²²⁰ Hajnal, a.g.e., s.133; Nazır, a.g.e., (b), s.263-267

²²¹ Çakır, a.g.e., s.46-47

²²² Çakır, s.48-49; Ahmet Refik, a.g.e., s. 50-52

Trabzon Valisi Mehmed Hayreddin Paşa vasıtasıyla Sadâret'e bildirdiler. Trabzon Valisi tarafından yazılan tâhrîratta halkın fikirleri şu cümlelerle ifade ediliyordu:

*"...ehl-i İslâm dahî kemâl-i meyl ve rağbet ve izhâr-ı hâhiş ve iştiyaklarına nazaran şâyed 'ilân-ı harb olunmak lâzım gelse tâmmü'l- esliha güzide-tüvânâ olarak bilâ ibrâm kendü rızâlarıyla kırk- ellibin asker tecemmü' ederek uğur-ı meyâmin- mevfür-ı hazret-i pâdişâhîde can ve baş fedâ edecekleri akvâl ve ef'âllerinden ve revş ü etvârlarından istidlâl olunmaktadır."*²²³

Osmanlı Devleti savaşı göze alamazdı. Çünkü ekonomik durumu pek iyi değildi, askerin talim ve terbiyesi yeni düzeltilmeye çalışılıyordu. Bu durumu iyice gözden geçirip karar vermesi gerekiyordu. Avusturya da Rusya gibi Osmanlı Devleti'ne bir nota vermişti. O da Macaristan'da asayişin sağlandığını ancak Osmanlı Devleti topraklarında bulunan Macar Özgürlük Savaşı'nı tekrar diriltmek isteyen kişilerin bir an önce geri verilmesi gerektiğini ifade etti ve Viyana'da Osmanlı Büyükelçisi tarafından müzakereler yapılacağı ancak bunun sürekli ertelendiği, bu durumun bir an önce çözülmesi gerektiğini belirtti. Macarları iki gün içerisinde istediğini, verilmediği takdirde ilişkilerin kesileceğini beyan etti. Osmanlı Devleti hem Rusya'yı hem de Avusturya'yı karşısına alamazdı. Resmi ilişkilerin kesilmesi demek savaş demektir. Osmanlı Devleti bunu kaldırabilecek güçte değildi.²²⁴ Meclis-i Has toplandı ve mülteciler meselesi değerlendirildi. Mültecilerin geri verilmesinin uygun olmayacağı ancak Avusturya ve Rusya'nın da kırılmaması gerektiği üzerinde duruldu. Padişaha sığınanların her ne şekilde olursa olsun korunacağı ve iade edildikleri takdirde işkenceye maruz kalacakları konusunda anlaşmaya varıldı. Mültecilerin ikameti konusunda ise ilk etapta Diyarbakır uygun görüldü. Osmanlı Devleti Rusya ile tekrar görüşmek istiyordu ancak bunu Rus Büyükelçi ile yapması imkansızdı. Çar I. Nikolay ile bir görüşme sağlanmalıydı. Bunun için Fuad Efendi görevlendirildi.²²⁵

²²³ Nazır, a.g.e.(b), s.275

²²⁴ Öztürk, a.g.e., s.94; Çakır, a.g.e., s.50-51

²²⁵ Bkz: Yuluğ Kurat (1961). Osmanlı İmparatorluğu ve 1849 Macar Mülteciler Meselesi. *VI. Türk Tarih Kongresi: Kongreye sunulan bildiriler: 20-26 Ekim 1961 – Ankara: Bildiriler* (s.455-457). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1967; Göyünç, a.g.e., s.175

“Cevdet Paşa bu konuda diyor ki:”

“...Bu mülteci meselesinden dolayı Rusya ve Avusturya devletleri, Devleti Osmaniyeye ilânı harb etme raddesine geldilerse de Müslimlerin, ahkâmı Kur’aniyeye ittibaan hıristiyan mültecilerini kabul ve himaye etmeleri, hürriyet ve serbesti daiyesinde bulunan Avrupalılara o mertebe tesir eyledi ki o esnada Paris ve Londra sokaklarında Avrupalılar, bir başı fesli görseler <Yaşasın Türkler> diye bağıryorlar ve gelüb anı derağuş ediyorlardı. Rusya ve Avusturya devletleri, Devleti Osmaniyeye hücum edecek olduklarında bütün Avrupa ehalisi, Osmanlıların imdadına koşacakları anlaşıldığından her iki devlet, buna iğmaz ve müsamahaya mail bulunuyorlardı.”²²⁶

Meclis-i Has ayrıca Kont Östermi Stürmer ile bir uzlaşma sağlayamadığı için Osmanlı Devleti’nin görüşlerini iletmesi için Kostaki Bey’i görevlendirdi. Kostaki Bey, Padişah Abdülmecid’in özel mektubunu iletcekti. Osmanlı Devleti, Rus Çarı I. Nikolay’a bir mektup yazdı ve barışın devam edilmesine çok önem verdiklerini belirtti. Rusya’nın dostluğundan şüphe duyulmadığı için bizzat Çar’a başvurulduğu açıklandı. Leh mültecilerin Rus sınırından uzak bir yerde ikamet ettirileceği sözü verildi. Çar’ın karar verirken vicdanının sesinin dinlemesi rica edildi.²²⁷

İki devlet arasındaki görüşmeler için Fuad Efendi görevlendirilmişti. Ancak Fuad Efendi’ye verilen görev oldukça ciddi ve hassastı. Hem Rusya’yı küstürmemek hem de mültecilerin geri verilmemesini sağlamak oldukça zor bir işti. Özetle savaş ihtimali içeren bu hassas durumu bir an önce normalleştirmek gerekiyordu. Barış içinde kazanılacak her netice Osmanlı Devleti adına bir zafer niteliğinde idi. Fuad Efendi²²⁸ çok bilgili bir memurdu. Çok iyi derecede Fransızca biliyordu ve Batı tarzı bir eğitim almıştı. Aldığı eğitimin de etkisiyle Avrupa devletleri ile diplomatik ilişkileri kusursuz bir biçimde sağlıyordu.²²⁹ Fuad Efendi, aslında Sultan’ın mektubunu Çar’a iletmekle görevlendirilmişti. Ancak, daha sonra Fuad Efendi’ye “Fevka’l-âde Murahhas

²²⁶ İnal, a.g.e., s.152

²²⁷ Çakır, a.g.e., s.51-52; Esmer, a.g.e. s.169; Ahmet Refik, a.g.e., s.55-63

²²⁸ “Fuad Efendi’nin Memleketeyn ve mülteci meselelerinde gösterdiği başarı ve ciddiyet, 1849 (13 Muharrem 1266) da Rütbei Balâ ile Sadaret Müsteşarlığı’na tayin olmasına sebep oldu.” Bu konuda Bkz: İnal., a.g.e., s.153; Cevdet Paşa, a.g.e., s.12; Ahmed Lütü Efendi, a.g.e., s.1265

²²⁹ Çakır, a.g.e., s.53, 56; Öztürk, a.g.e., s.95-96

Büyükelçi” unvanı verildi. Böyle önemli bir unvanın verilmesinin sebebi Fransızca’yı çok iyi biliyordu. Özel bir görevle Bükreş’e gönderilen Fuad Efendi bir sene kadar orada kaldı ve sükûnetin sağlanması için çalıştı. Fuad Efendi’nin Bükreş’ten gönderdiği bir rapora göre:

“Muahharen Eflak’ta zuhura gelen bu sene Avrupa’nın her bir tarafında iştil etmiş olan nairei ihtilâlin bir şeraresi olduğunda hiçbir iştibah olmayıp ancak her yerde bunun esbabı başka bir surette zuhur etmiş olduğu misillü burada dahi zuhur eden hareketin mebdei ve menşei bir başka halde olarak neticesi ahvali umumiyyeye bittabi muvafakat etmiştir.”²³⁰

Sadrazam Mustafa Reşit Paşa ise mülteciler konusu için İngiltere ve Fransa’dan görüşler aldı. Nihai olarak mültecilerin geri verilmeyeceğini bildirdi ve bakanlarından da mesele ile ilgili kesin bir güvence aldı. İngiltere, Avusturya’nın Macaristan, İtalya ve Galiçya’daki halka yaptığı muameleleri uygun bulmadığı için bu devletin karşısındaydı. Fuad Efendi bu sırada Varşova’da bulunuyordu. Osmanlı Devleti Çar’dan kesin bir cevap alana kadar mültecileri Vidin’de tutmaya karar vermişti. Geri verilme endişesi taşıyan bazı mülteciler Müslüman olmaya başlamıştı ve bu durum çeşitli sıkıntıları da beraberinde getiriyordu.²³¹ Din değiştirme konusu Osmanlı Devleti’nin aleyhine kullanılmak istendi. Osmanlı Devleti zor kullanarak mültecilere din değiştirtiyor suçlamaları yapıldı. Osmanlı Devleti harekete geçerek böyle bir şeyin olmadığını, yalnız bazı mültecilerin Müslüman olmazlarsa iade edilecekleri şeklinde sözler söyleyip korku saldıklarını ifade etti.²³² Osmanlı Devleti, mültecilere suçluların iadesi ifadesinden kurtulmaları için din değiştirmeyi teklif etmişti. Din değiştirme konusunu mülteciler sır olarak saklamak istiyorlardı. Çünkü ortaya çıkacak olursa siyasi bir amaç için ortaya attıkları bir fikir sanılabılırdi. Mülteciler aralarında bir uzlaşmaya varırlarsa kararlarını İstanbul’a bildirmeleri gerekiyordu.²³³ Lajos Kossuth din değiştirme konusu üzerinde konuşmamıştı. Fakat herhangi birisinin de din değiştirmesini istemiyordu. Kossuth’un elçilere ve Palmerston’a yazdığı mektuplarda kesinlikle din değiştirme fikrini

²³⁰ Esmer, a.g.e., s.168; Nazır, a.g.e., (b) s.289

²³¹ Çakır, a.g.e., s.58-59; Ahmet Refik, a.g.e., s. 73-75

²³² Saydam, a.g.e., s.352

²³³ Hajnal, a.g.e., s.134, 136; Csorba, a.g.e., s.806; Karal, a.g.e., s.216

reddediyordu. Fakat bir yandan da siyasi tartışmalar için bir fırsat olabilir diye düşünüyordu.²³⁴

Mülteciler bir süre sonra Şumnu'ya²³⁵ gönderilmeye başlandı. Büyük bir titizlikle nakilleri gerçekleşiyordu. Hıristiyan ve Müslüman olanlar ayrı ayrı Şumnu'ya yerleştiriliyordu. Üç haftalık bir yolculuktan sonra Şumnu'ya varılmıştı. Kafile yavaş yavaş ilerlemişti. Yolun büyük bir çoğunluğu yürüyerek gerçekleşiyordu. At arabalarıyla ilerlemek neredeyse imkansızdı. Çünkü yollarda çok fazla çamur vardı. Sabaha doğru Bulgar köyüne ulaşmışlardı. Şumnu mültecilere adeta moral olmuştu. Bulgar halkı ile iyi anlaşmışlardı. Fakat papalar Çar'a karşı gelen Macar halkını âsi olarak görüyorlardı. Osmanlı askerleri mültecilere büyük bir hürmet ve saygı ile davranmışlardı. Ziya Paşa bir mektup yazmıştı. Mektupta, Kossuth'un onuruna ve Batthyány ve ailesine, diğer önemli mültecilere Şumnu'ya taşınırken büyük bir özen gösterilmesini yazmıştı. Batthyány ve ailesi, beraberindekiler dağlık bir şehre dinlenmek için indiler. Önce Plevne'de durdular daha sonra ise Tırnova'da konakladılar. Kossuth bu sırada son Temesvár Paşası'nın mezarını da ziyaret etti. Bu Paşa'nın karısı kontes idi. Tırnova'daki Paşa, akşam yemeğine ileri gelen mültecileri davet etti. Mültecilerin yardımıyla Avrupa tarzı bir masa hazırlandı. Salonu yanan katranlı kandillerle aydınlatıyorlardı ve askeri bando opera çalıyordu. Ayrıca Macar şarkıları da çalınıyordu.²³⁶ Mülteciler için en iyi yer Şumnu idi. Çünkü, İstanbul'a daha yakındı, iklim bakımından da daha uygundu. Şumnu, Vidin'e göre savunma olarak da daha iyi bir yerdi. Mülteciler gibi Kossuth da Şumnu'da olmaktan memnundu. Çünkü, İstanbul'a buradan daha kolay gidebileceğini düşünüyor ve Avusturya-Rusya'ya karşı bir savaş durumunda Şumnu'dan harekete geçebileceğini düşünüyordu.²³⁷

Fransa da aynı İngiltere gibi Osmanlı Devleti'nin mülteciler meselesi konusundaki tavrını ve uygulamalarını benimsediğini bildirdi. İngiltere, Osmanlı Devleti'nin arkasında olduğunu özellikle Rusya'ya göstermek için Çanakkale'ye yirmi bin kişilik bir filo gönderdi. İngiliz Başbakanı Lord Parlmerston Fransa'nın da Çanakkale'ye bir donanma

²³⁴ Saydam, a.g.e. s.352; Hajnal, a.g.e., s.140-145

²³⁵ "Osmanlı Devleti Şumnu'da bulunan askerleri uyarmıştı. Avusturya'nın bazı silahlı Hırvatları Şumnu'ya gönderdiğini ve Lajos Kossuth'a suikast plânladıklarını söylemişti." Bu konuda Bkz: Kemal Karpat (1994). *Kossuth in Turkey: The Impact of Hungarian Refugees in the Ottoman Empire, 1849-1851. VII. CIÉPO Sempozyumu'ndan ayrı basım.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi- (s.111); Nazır, a.g.e. (a.), s.820

²³⁶ Saydam, a.g.e., s. 356-357; Hajnal, a.g.e., s.251-255; Csorba, a.g.e., s. 806

²³⁷Nazır, a.g.e., s.67; Uzunçarşılı, a.g.e., s.277

göndermesini istedi. Fransa da *Asamble National* adlı gazetesinden Osmanlı Devleti'ne yardım edeceğini ve donanmasını göndereceğini duyurdu.²³⁸

20 Ekim 1849 tarihinde Fuad Efendi Saint Petersburg'da Rus Çarı I. Nikolay ile görüşme yaptı. Rus Çarı olumlu bir tavır sergilemişti. Padişah Abdülmecid'in talebini kabul etmiş Müslüman olan mültecilerin sınırdan uzak tutulmalarını istemişti. Diğer mülteciler için henüz bir karar vermediğini, kararının netleştiği takdirde Rus Dışişleri Bakanı Nesselrod tarafından iletileceğini ve bu süre zarfında Fuad Efendi'den Saint Petersburg'da kalmasını istemişti.²³⁹ 23 Ekim 1849 tarihinde Dışişleri Bakanı Nesselrod, İngiliz ve Fransız donanmalarının Çanakkale'de olmasından Rus Çarı'nın son derece rahatsız olduğunu, kendisinden görüşme talep edilip sonucunda böyle bir şey yapılmasını çok anlamsız bulduğunu ve yeniden kurulması planlanan ilişkilerin tekrar kesileceğini Fuad Efendi'ye bildirmişti. Fuad Efendi durumu Osmanlı Devleti'ne açıklamak için bir rapor yazdı. Raporunda, kendisinden bir açıklama beklendiği için İngilizlerden herhangi bir talepte bulunulmadan İngilizlerin kendi kararları doğrultusunda Osmanlı Devleti'ne yardım etmek amaçlı donanmayı gönderdiğini ifade ettiğini yazdı.²⁴⁰

Nesselrod, Fuad Efendi'ye Rusya'nın mültecileri istemesindeki amacının sadece isyan çıkaran birkaç ihtilalciiyi ele geçirmek olmadığını asıl amacının eğer Rusya'nın istekleri kabul edilmezse ihtilalcilerin tekrar savaş için cesaretleneceği ve bunun önüne zor geçilen bir mesele halini almasını Çar'ın kabul edemeyeceğini ifade etmişti. Ancak devletlerarası ilişkiler de giderek Rusya'nın aleyhine geliyordu. İngilizlerin ve Fransızların yardım için donanmalarını Osmanlı Devleti'ne göndermeleri Çar açısından her ne kadar olumsuz karşılanırsa da geri adım atmanın ve ılımlı bir politika izlemenin daha uygun olacağını düşünmüştü. Bunun üzerine 16 Ekim 1849'da Fuad Efendi'yle görüşmüştü. Fuad Efendi'nin belirttiğine göre, Çar fikrini değiştirerek Sultan'ın kendisine müracaat etmesinden sevindiğini ve isteklerinin gerçekleşmesinden kendisinin de sevinç duyacağını belirtti. Fuad Efendi görüşmede, Sultan'ın mektubunu iletmek için görevlendirildiğini ve Petersburg'a gönderilmesindeki gayenin Rusların Macaristan'da kazandığı zaferi kutlamak olduğunu belirtmişti. Ayrıca Fuad Efendi, Rusya'nın Avusturya'ya yardım etmesiyle Avrupa'da bir barış ortamı meydana getirdiğini Çar'a

²³⁸ Kunalalp., a.g.e., s.431; İnal, a.g.e., s.151; Öztürk, a.g.e., s.99; Çakır, a.g.e., s.59-60; Armaoğlu, a.g.e., s.174

²³⁹ Çakır, a.g.e., s.62-63; Shaw, a.g.e., s.175

²⁴⁰ Ahmet Refik, a.g.e., s.160; Saydam a.g.e., s.370- 371; Çakır, a.g.e., s.64

belirtti. Macaristan’da meydana gelen savaştan kurtulanların Osmanlı Devleti’ne sığındıkları ve bu mültecilerin iade edilmemesinden dolayı Sultan’ın hissettiği üzüntüyü dile getirdi. Sultan’ın bu kişileri kabul etmekteki amacının onların fesat ve ihtilal isteklerini karşılamak gibi bir düşüncesinin olmadığını belirtti. Ayrıca Fuad Efendi, Osmanlı Devleti’ne sığınan bu insanların, doğu kültüründe kutsal sayılan sığınma hakkını Padişahın hiçe sayamayacağını belirtti. Fuad Efendi, eğer Çar isterse, Sultan’ın mültecileri Osmanlı Devleti’nin herhangi bir bölgesinde gözetim altında tutabileceğinin altını çizdi. Fuad Efendi, görüşmeden sonra genel bir değerlendirme yapmıştır. Buna göre; “Rusya’nın Leh mültecileri geri istemekten vazgeçmesi, meselenin barışçı bir yola girdiğinin göstergesidir. Sultan Abdülmecid, sorunun çözümlenmesinde büyük bir rol oynamıştır. Rusya tarafından öne sürülen şartlar Osmanlı Devleti için de uygun bulunmuştur. Rusya vatandaşı olan Lehlilerin sınır dışı edilmesinde bir sorun yoktur. Ancak, başka devletlerin pasaportlarına sahip olan Leh mültecilerin durumu farklıdır. Polonyalıların hangi devlete ait pasaportları varsa, o devlete bu durum sorulmalıdır. Bu devletlerin göstereceği tepki önemlidir. Bu sebeple, Nesselrod’un bu önerisine kesin bir cevap vermekten kaçınılmıştır. Çünkü ret cevabı verilirse Çar, Sultan’ın mektubunu kabul etmeyebilirdi. Diğer bir husus da bu maddeye Osmanlı Devleti’nden daha ziyade başka devletler karşı çıkacaklardı. Bu durumda mesele iyice karmaşık bir hal alacaktı. Dolayısıyla söz konusu tehlikeler düşünülerek Nesselrod’un teklifine ne evet ne de hayır cevabı verilmiştir. Sadece, bu teklifin kabul edilmesi halinde Osmanlı Devleti için doğacak sakıncalar dile getirilmiştir.”²⁴¹

Görüşmeden sonra Çar, ılımlı bir tavır içinde Osmanlı Devleti ile ilişkilerin yeniden kurulacağı mesajını Nesselrod’a bildirdi. Çar’ın olumlu bir tavır içine girmesinin sebebi Bâb-ı Âlî ve Reşid Paşa’nın ortaya koyduğu kararlı tutumdur. Ayrıca İngiltere ve Fransa’nın Osmanlı Devleti’nin yanında yer almaları da etkilidir.

2.3. MACAR MÜLTECİLERİN İSKÂNİ

Rus Çarı I. Nikolay, İngilizlerin ve Fransızların Osmanlı Devleti’ne yapmış olduğu desteğin önüne geçemedi. Mültecilerin geri iadesi meselesinden vazgeçti. Çar Nikola

---

²⁴¹ Nazır, a.g.e., (b) s.301-309

Avrupa’da Rusya aleyhine bir kamuoyu oluştuğunu görmüş ve meselenin bir çözüme ulaşması için Nesselrod’u görevlendirmişti. Nesselrod aldığı talimatla bir çözüm önerisi hazırlamış ve hem Fuad Efendi’ye hem de Titof’a göndermişti. Nesselrod’un ön gördüğü şartlar ilişkilerin tekrar kurulması üzerine idi. Titof bu şartları bir notayla Âlî Paşa’ya sundu. Çar’ın iyi niyet beslediği ve şartların kabulü halinde ilişkilerin tekrar kurulacağı ifade ediliyordu. Çar’ın öne sürdüğü şartlar arasında; Rus vatandaşı olan Polonyalıların, Rus elçilerinin bilgisiyle sınır dışı edilmeleri, İslamiyet’i kabul eden Polonyalıların Diyarbakır’da tutulmasına Bâb-ı Âlî’nin onay vermesi gibi şartlar bulunuyordu. Mülteciler meselesinde Osmanlı Devleti’nin haklı olduğu bütün Avrupa’ya gösterilmiş oldu ve Batı’nın desteğini aldı. Bu bir anlamda siyasi başarı idi.

Rus Büyükelçisi Tituff, resmi ilişkilerin tekrar kurulmasının talep edildiğini Osmanlı Devleti’ne bildirdi. Müslüman olan Lehli mültecilerin ise Diyarbakır’a yerleştirilmelerini de talep etti. Avusturya ise, Macar mültecilerin talep edilmeyeceğini ancak sınırdan uzak tutulmasını istediğini bildirdi. Osmanlı Devleti mülteciler meselesinin artık kapandığının ve bu konuda büyük bir başarı elde ettiğinin farkında idi. Osmanlı Devleti İslamiyet’i kabul eden Leh mültecileri Halep’e yerleştirdi. Macarların ise Kütahya’da yerleştirilmelerini uygun gördü.²⁴²

Reşid Paşa Abdülmecid’e bir arz tezkiresi sundu. Tezkirede, Rusya’nın mültecilerin iade talebinden vazgeçmesini ve sadece sınır dışı edilmelerini istemesini bir diplomatik zafer olarak nitelendirmişti. Ayrıca İngiltere ve Fransa’nın Osmanlı Devleti’nin müttefiki olmalarını da büyük bir başarı olarak görüyordu. Bâb-ı Âlî, Rusya’nın sunduğu şartlar içerisinde bulunan “*Rusya vatandaşı olup başka devletlerin pasaportuyla Osmanlı ülkesinde bulunan bütün Polonyalıların sınır dışı edilmesi*” şartını uygun bulmamıştı. Bâb-ı Âlî tarafından uygun bulunmayan şartlar üzerinde Rusya ile görüşmeler yapıldı ve bazı değişikliklerle yeniden bir çözüm projesi üretildi. Titof tarafından sunulan şartlar:

“1) Rusya vatandaşı iken Macaristan’daki olaylardan sonra Osmanlı topraklarına sığınan ve isimleri Rusya elçisi tarafından verilecek defterdeki Polonyalıların, bir daha geri dönmek üzere Osmanlı Devleti’nden sınır dışı edilmesi.

²⁴² Göyünç, a.g.e., s.175; Çakır, a.g.e., s. 66-67; Karpat K, a.g.e., s.115; Nazır, a.g.e (b), s.314

- 2) İslamiyet'i kabul edenlerin Halep veya Konya'ya yerleştirilmesi
- 3) Bundan böyle başka bir devletin vatandaşlığına girerek Osmanlı Devleti'ne gelebilecek ve Rusya aleyhine entrikalar kurabilecek kişilerin sınır dışı edilmesi için pasaportlarının ait olduğu ülke elçisine başvuruda bulunması.”²⁴³

Titof diplomatik ilişkilerin yeniden kurulması konusunda tam yetkili idi ve Osmanlı Devleti ile bu şartlar üzerine ortak bir protokol imzalanmıştı. Böylece ilişkiler yeniden kuruldu. Avusturya ile ilişkiler 14 Eylül 1849 yılında kesilmişti. Ancak Rusya ile münasebetlerin kurulmasıyla eş zamanlı olarak Avusturya'da devreye girmişti. Viyana Elçisi Kostaki Musurus Paşa'nın Avusturya'ya sunduğu öneriler kabul edilmiş ve Macar mültecilerin iadesinden vazgeçilmişti. Musurus Paşa'nın Avusturya'ya sunduğu öneri; Osmanlı Devleti mültecileri Avusturya'nın iç güvenliğini bozmayacak şekilde bir yere yerleştireceği ve iki ülkenin anlaşması halinde mültecilerin serbest bırakılacağı şeklinde idi. Meclis-i Mahsûs'ta bu konu görüşülmüş, Macaristan'da düzen sağlanıncaya kadar mültecilerin Osmanlı Devleti topraklarında kalmasına ve Stürmer'in verdiği isim listesinde yer alan kişilerin bir an önce Kütahya'ya gönderilmesi kararlaştırılmıştı. Ancak Avusturya ile anlaşmada zorluk çekilen mesele mültecilerin ne kadar süre kalacakları konusuydu. Avusturya'ya göre mülteciler ömür boyu Osmanlı Devleti'nde kalmalıydı. Böylece Avusturya, iç barışın sağlanmadığını ileri sürerek mültecilerin olabildiğince Osmanlı Devleti'nde kalmasını sağlayacak ve avantaj sağlamış olacaktı.²⁴⁴ Stürmer münasebetlerin yeniden kurulması için Avusturya'nın bazı şartlar öne sürdüğünü belirtmişti. Buna göre;

“1) Kostaki Musurus tarafından Avusturya Hükümeti'ne verilen tahririn iki hükümet arasında geçerli anlaşma metni olarak kabul edilmesi ve Kütahya'ya gönderilecek mültecilerin isimlerini ihtiva eden defterin Osmanlı Devleti'nce kabul edilmesi.

2) Söz konusu defterin iki ay kadar açık kalması ve bu müddet zarfında ortaya çıkacak mültecilerin isimlerinin de deftere eklenmesi.

²⁴³ Nazır, a.g.e. (b), s.315, 319-320

²⁴⁴ Nazır, a.g.e (b), s.324-326

- 3)Diplomatik münasebetlerin yeniden başlama şartı olarak, iki devletin onayı olmadan mültecilerin serbest bırakılmayacağını kabul edilmesi
- 4) Mültecilerin Kütahya'ya nakli sırasında Avusturya elçisinin görevlendireceği bir memurun da bulunması ve bu memurun mülteciler Kütahya'ya varıp Osmanlı Devleti görevlilerine teslim edildikten sonra geri dönmesi.
- 5) Mültecilerin Kütahya'daki ikametleri sırasında layıkıyla muhafaza olunup olunmadıklarını kontrol etmek üzere Avusturya elçisine bir memur gönderilmesi ve bu memura iyi davranılması hususunda mültecilerin muhafazasıyla görevli kişiler ve Kütahya'daki kaymakama hitaben Bâb-ı Âlî tarafından tavsiyelerde bulunulması
- 6) Müslüman mültecilerin korunmalarına azami derecede dikkat gösterilmesi.”²⁴⁵

Melis-i Mahsûs'ta maddeler görüşüldü. Bazılarının değiştirilmesi istendi. Üçüncü maddenin kabul edilemez olduğu bildirildi. Dördüncü ve beşinci maddelerin de kabul edilemez olduğu fikrinde birleşildi. Avusturya bu maddelerin değiştirilmesini kabul etmiyor ve diplomatik ilişkiler bir türlü kurulamıyordu. Münasebetlerdeki aksaklığın Avusturya açısından büyük bir maddi zarar olduğunu Schwarzenberg dile getirmişti. Stürmer, mültecilerin beş yıl Bâb-ı Âlî'de kalmasını istemişti. Ancak Osmanlı Devleti bu sürenin bir yılla sınırlandırılmasını istedi. Avusturya ise bu teklifi kabul etmedi ve ilişkilerin düzelmesi için bunu şart koştu. Osmanlı Devleti meseleyi Meclis-i Mahsûs'ta ve Meclis-i Vâlâ 'da²⁴⁶ görüştü. Beş sene mültecilerin Kütahya'da ikamet ettirilmesi Bâb-

²⁴⁵ Nazır, a.g.e. (b), s.328-329

²⁴⁶ Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye:

“1836 yılında askerî işleri görüşecek Dâr-ı Şûrâ-ı Askerî, 1838'de ise hükümete ait işleri görüşmek üzere Dâr-ı Şûrâ-yı Bâb-ı Âlî ve hepsinin üstünde çalışacak olan Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye kurulan ilk meclisler oldular. Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye Mustafa Reşid Paşa'nın çabalarıyla kurulmuştur. II. Mahmud'un reformlarında önemli katkıları olan Mustafa Reşid Paşa, küçük bir memur ailesinin oğluydu. Babası bir vakıf muhasebecisiydi. Babasının ölümünden sonra amcası Seyit Ali Paşa'nın yanına sığındı. Yunan isyanı nedeniyle onunla birlikte Mora'ya gitti (1821). Burada Yeniçeri Ocağı'nın durumunu görmüş ve Mısır Valisinin modern ordusunun başarılarına tanık olmuştu. Daha sonra Beylikçi Âkif Efendi'nin yardımlarıyla devlet hizmetine alındı. 1826-1828 Osmanlı Rus Savaşı'nda Selim Paşa'nın mühürdarı olarak bulundu. Çalışmalarının beğenilmesi üzerine Amedî Kalemi'ne alınan Mustafa Reşid, Reisü'l-küttap Pertev Efendi ile Mısır'a giderek, Mehmet Ali Paşa ile yapılan görüşmelere katıldı (1830). Burada kendisine Mısır'da kalması konusunda öneriler yapılmıştı. Bürokraside yükselişini sağlayan ilk çıkışını, bu öneri ile elde eden Mustafa Reşid 1832'de Amedciliğe, sonra da Paris büyükelçiliğine atandı (1834-1836). Burada Avrupa'yı ve Avrupalı devlet adamlarını tanıdı. Fransızca ve İngilizceyi de Avrupa'da öğrenen Mustafa Reşid büyükelçiyken 13 Temmuz 1837'de Dışişleri bakanlığı ile görevlendirildi. Nâzırlıkta birlikte “Paşa”lık ünvanını da kazanan Mustafa Reşid Paşa, bulunduğu dış görevleri sırasında liberal yapıda olan Fransa ve İngiltere'yi tanımış, bu ülkelerin yönetim sistemini, kurum ve kuruluşlarını incelemek fırsatını bulmuştu. Osmanlı İmparatorluğu'nda da böyle reformlar yapılması gerektiğine inanmaktaydı. II. Mahmud'u da “Tanzimat-ı Hayriyye” adını verdiği bu reformların bir hatt-ı hümayûn ile ilânına iknâ etmişti. Öte yandan, ilânı düşünülen Tanzimat Fermânı'nda yer alacak

1 Âlî'yi ekonomik açıdan zarara uğratacağı. Yapılan müzakerelerin neticesinde, mülteciler Osmanlı Devleti'nde bir sene kaldıktan sonra Avusturya'nın onayı alınarak serbest bırakılacaktı. Ayrıca din değiştiren mülteciler Mazhar Bey'in gözetiminde Halep'e gönderilecekti. Osmanlı Devleti, mültecileri İstanbul ve Avusturya'nın sınırından uzak bir yerde ikamet ettireceğini belirtmişti. Bu hususlar doğrultusunda Avusturya ile münasebetler tekrar kurulmuştu.²⁴⁷

Halep'e yerleşen mültecilere rütbelerine göre maaş verilmeye başlanmıştı. Ancak "bedel-i tayinat" yani giyecek ve yiyecek için verilen para yetmemekteydi. Mülteciler bunun üzerine şikayetlerini bildirdiler ve Seraskerlik, mesleklerine göre istihdam olunacakları zamana kadar Halep'te ikamet ettikleri süre içerisinde rütbelerine uygun maaş ve tayinat verileceğini bildirdi. Öngörülen maaş ve tayinat miktarları Halep Valiliği tarafından mültecilere ödenmeye başlandı.²⁴⁸

Müslüman olan mültecilerin Halep'e yerleştirilmeleri ile ilgili Avusturya gönderdiği tahrîrâtta şu ifadeleri kullanmıştır:

"... zikr olunan defterde muharerü'l- esâmî rüesanın bazısı tebdil-i din eylemiş olduğundan bunlar şimdiki halde Halep'te ikame olunmak üzere ve Mazhar Bey'in memuriyetiyle oraya i'zâm kılınması ve kendülerini Avusturya memalikinın arz siyaseti aleyhinde hareketten men olunacakları der-kâr bulunmuş ise de mâlumu asilânelerinin olduğu üzere bu adamlar tahvil-i din etmiş olmaları mülabesesiyle Türkistan'ı kendülerine vatan-ı cedid ittihaz etmiş olduklarından b'adezîn oldukların vatan-ı kadîmleri aleyhinde o makule harekat-ı bulunmayacakları olup mamafih Devlet-i Aliyye bunlara dahi bir rica-yi muharrer muhafazalarına sarf-i dikkat birle haktır ve şu kadar ki ilerüde merkumları der-sa'adette memalik-i imparatoriyye'ye yakın eyaletlerden maada mahallere göndermekte saltanat-ı seniyye muhtar hissedecektir ve Avusturya Devleti memaliklerinin her dürlü meşveret ve bi-

---

olan prensiplerin programlanması ve bunların uygulanması, bu reformları uygulayacak sürekli bir meclis gerektirmekteydi. Mustafa Reşid Paşa bu yeni meclisin kurulması için çalışmalarına başladı ve Tanzimat'ın ön hazırlıklarının son aşaması olan Meclis-i Vâlâ kuruldu. Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye 24 Mart 1838 (27 Zilhicce 1253) tarihinde oluşturuldu. Bu meclisle birlikte kurulan Dâr-ı Şûrâ-yı Bâb-ı Âlî bir "ministro Meclisi" gibi başvekile danışma kurulu olarak çalışacak, Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye ise "Tanzimat-ı Hayriyye'nin müzâkeresine mübâşeret" etmek üzere kurulan bir reform meclisi olacaktı." Bu konuda Bkz: Mehmet Seyitdanhoğlu (1999). *Tanzimat Devrinde Meclis-i Vâlâ (1838-1868)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi. s.35-36

²⁴⁷ Nazır, a.g.e. (b), s.330-334

²⁴⁸ Nazır, a.g.e. (b), s.417-418

huzuriyete me'zun olmasını Devlet-i Aliyye'nin arzu etmesi hem beyn'el-devleteyn der-kâr olan muhavenet ve himmet hasb-el civariye-ye kendü mütala-i iktizasına olmağla bu matlubun husulüne mani olacak şeylerin zımnında kendüsüne ait olacak müsayen sarf eylemesi umur-u tabiyedendir.²⁴⁹

Osmanlı Devleti hem Avusturya'ya hem de Rusya'ya birer nota göndererek tekrar resmi ilişkilerin kurulmasından duyulan memnuniyeti ifade etti. Londra Büyükelçisi de Fuad Efendi'nin yaptığı başarılı müzakereler sonucu Rusya'nın yumuşadığını raporunda ifade ediyordu. Macar mülteciler Şumnu'ya nakil edilmeye başlanmıştı. Avusturya, mültecilerle ilgili bazı taleplerde bulunmuştu. Kütahya'ya gönderilenler için bir defter tutulmasını ve gelen oldukça isimlerinin bu deftere eklenmesini istemişti. Mültecilerin Kütahya'ya gönderilmesi sırasında Avusturya elçiliğinden bir görevlinin de gelmesi talep edilmiştir. Ayrıca aralıklarla elçilikten gelen görevlinin mültecilerin durumunun kontrol edilmesi ve rapor etmesi de Avusturya'nın isteği idi.²⁵⁰ Avusturya ayrıca defterde olanlar dışında da başka mültecilerin olabileceğini, bu kişilerin deftere kaydedilmesi gerektiğini ya da defterde isimlerinin olup kendilerinin belirtilen yerde olmadıkları, başka yerde oldukları ve bu kişilerin derhal geri getirilmesi gerektiğini, Avusturya'ya geri verilmesi gerektiğini belirtmişti. Osmanlı Devleti bu kişileri geri verirse kesilen ilişkilerin tekrar kurulacağını da 6. Nisan .1850 tarihli tahrîrâtta belirtmişti.²⁵¹ Osmanlı Devleti zorunlu kalacaklar dışındaki mültecilere istedikleri yere gidebileceklerini söyledi. Şumnu'da bulunan bazı mülteciler başka yerlere gitmeye başlamışlardı. Bazı mültecilerde Şumnu'da akıbetlerinin ne olacağını bilmediklerini söylüyor, huzursuzluk çıkarıyordu. 27 Aralık 1849 tarihinde Ordu-yu Hûmayun Müşiri Ferik Halim Paşa, seraskerliğe bir rapor yazdı ve önlem alınması gerektiğini belirtti. Padişah rapor üzerine, para sıkıntısı çekenlere para yardımı yapılmasını (50 bin kuruş atıye) söyledi. Hükümet, mültecilerin Şumnu'da durmayacaklarını, huzursuzluk vereceklerini anladı ve uygun bir yere yerleştirmeye karar verdi. Osmanlı Devleti, mültecilere yardımını kesinlikle esirgemiyordu. Ahmet Vefik Efendi'ye verilen talimata göre Sultan Abdülmecid tarafından gönderilen 150.000 kuruş

²⁴⁹ BOA, HRSYS, Dosya No:2921, Gölek No: 35, Macar ihtilâli elebaşlarından olup Osmanlı ülkesi'ne iltica edenler hakkında 06.04.1850 tarihli tahrîrât

²⁵⁰ Çakır, a.g.e., s. 68 -70

²⁵¹ BOA, HRSYS, Dosya No:2921, Gölek No: 35, Macar ihtilâli elebaşlarından olup Osmanlı ülkesi'ne iltica edenler hakkında 06.04.1850 tarihli tahrîrât

mültecilere dağıtılacaktı. Ayrıca Silistre valiliği de Şumnu'daki mülteciler için 50.000 kuruş ayırmıştı. Mültecilerin meslekleri ve rütbelerine göre para dağıtımı yapılacaktı. Göç sırasında hayvanlarını ve eşyalarını kaybetmiş olanlara 129.000 kuruş ve kendi mesleği ile geçinenlere 50.000 kuruşluk maddi yardım yapıldı. Arzu edenlerin Fransa'ya gidebileceklerini hükümet bildirdi. İstanbul Büyükelçiliği'ne de pasaportların hazırlanması için emir verildi. Amerikan Büyükelçiliği de Kütahya'da ikamet edeceklerin dışında kalanların Amerika'ya gidebileceklerini Bâb-ı Âli'ye belirtti.²⁵²

Süleyman Refik Bey, mültecilerin Varna'dan Mudanya'ya oradan da Kütahya'ya gönderilmesi ile ilgili konuyla görevlendirilmişti. Fuad Efendi de Bükreş'ten sonra tekrar İstanbul'a dönecekti. Hariciye Nazırı Ali Paşa, Rus vatandaşı olup Macar Özgürlük Savaşı'ndan dolayı Osmanlı Devleti'ne sığınanların isimlerini elçiliğe bildireceklerini ve bir daha Osmanlı Devleti topraklarına kabul edilmeyeceğini, ancak Müslüman olanlar Konya ve Halep'e yerleştirileceğini, bundan sonra gelen Lehlilerin ise Rusya aleyhinde bir tavır sergiledikleri vakit derhal elçiliğe bildirileceğini Rus Büyükelçiliği'ne yazdı. Rusya bu bildiriye kabul etmiştir. Osmanlı- Rus ilişkileri tekrar kurulmuştur.²⁵³

Miralay Süleyman Refik Bey'e bazı talimatlar verilmişti. Bu talimatlara göre; defterde isimleri olan Şumnu'da bulunan Avusturyalı mültecileri Varna'ya götürmesi gerekiyordu. Varna'da ise onları Tâir-i Bahri vapuruna bindirmesi gerekliydi. Önce Gemlik daha sonra ise Kütahya'ya gidilecekti. Süleyman Refik Bey, mültecilerin tüm ihtiyaçları ve korunmalarından sorumlu idi. Ayrıca Ahmed Vefik Efendi, Şumnu'da görevlendirilmişti ve mültecilerin Şumnu'dan Varna'ya nakilleri konusunda mültecilerin tüm işleri ile ilgilenecekti.²⁵⁴ Osmanlı Devleti'nin daha önce de belirttiği gibi mülteciler meselesinin biran önce halledilmesini arzu ettiğini ve mültecilerin nerede ise bulunup Kütahya'ya gönderilmesi gerektiğini ve Avusturya aleyhine fesat çıkarmalarına engel olunmasına, her hareketlerine dikkat edilmesi bunun içinde güvenilir bir memurun başlarına atanması gerektiğini belirtmişti. Bu konu için Miralay Süleyman Bey seçilmişti. Avusturya, Süleyman Bey'in defterde adı geçenleri başarıyla Kütahya'ya gönderirse çok memnun olacağını Osmanlı Devleti'ne gönderdiği bir tahrîrâtla belirtmişti.²⁵⁵

²⁵² Saydam, a.g.e., s.374; Karpat K., a.g.e., s.118; Nazır, a.g.e., (b), s.368-369

²⁵³ Göyünç, a.g.e., s.176; Ahmet Refik, a.g.e., s. 140-146; Nazır., a.g.e., s.79; Çakır, a.g.e., 71-72; Uzunçarşılı, a.g.e., s.277

²⁵⁴ Göyünç, a.g.e., s.177; Nazır., a.g.e. (a), s.820

²⁵⁵ BOA, HRSYS, Dosya No:2921, Gölek No: 35, Macar ihtilâli elebaşlarından olup Osmanlı ülkesi'ne iltica edenler

Mültecilerin pek çoğu Müslüman olmak istiyordu. Mülteciler Ömer Paşa'ya taleplerini iletiyordu. Ömer Paşa²⁵⁶ bu durumu Murat Paşa'ya (Jozsef Bem) bildirdi. Murat Paşa, devletler arası tekrar bir sorun yaşanmaması için mültecilere, kendisi için hizmet etmeyeceklerini, din değiştirmenin mecbur olmadığını bildirdi.²⁵⁷

Mülteciler meselesi 19 Ocak 1850 yılında sona ermişti. Ancak etkileri devam ediyordu. Esas mesele mültecilerin yerleştirilmesiydi. Lehlielerin bir kısmı Malta'ya götürülmüştü. Şumnu'daki Rus vatandaşı Polonyalı mültecileri Varna'dan Malta'ya götürmek için Tersâne-i Amire'den bir vapur hazırlanmış ve Kaptan Paşa, Serasker Paşa'nın da onayını alarak Tâif Vapuru ile mülteciler Malta'ya götürülmüştür. İngiliz ve Fransızlar kendi elçiliklerine gönderilmişti. Sayıları da oldukça azdı. İtalyanlar ise kendi ülkelerine geri gönderildiler. Macarların ve Müslüman olanların ise akıbeti belirsizdi. Osmanlı Devleti mültecilerin güvenliği konusunda çok hassastı. Onları önce Vidin'e yerleştirmişti daha sonra Şumnu'ya nakiller olmuştu. Sınıra yakın bölgelerde bulunmuyorlardı. Osmanlı Devleti, sınırlarda bulunacak olurlarsa bunun Avusturya ve Rusya açısından sorun olacağını biliyordu.²⁵⁸ Macarlara ise en uygun yer Kütahya idi. Mültecilerin tüm masrafları Osmanlı Devleti tarafından karşılanmıştı. Özellikle Macar mülteciler Özgürlük Savaşlarını yeniden başlatmak için örgütlenmeye çalışıyorlardı bu yüzden de kaçıyorlardı. Osmanlı Devleti firarları durdurmak için çok çaba harcamıştır. Mültecileri göz hapsinde tutmuştur. Kütahya'da Macarlar askeri kışlalara yerleştirilmişlerdir. Yorgan, yastık gibi ihtiyaçları da sağlanmıştı. Lajos Kossuth gibi önemli devlet adamlarının yardımcıları içinde ayrı bölmeler yapılmış ve oralara yerleştirilmişlerdir. Osmanlı Devleti, mültecilere para yardımında da bulunmuştur. Ancak Macar mülteciler bu yardımları düzgün kullanamamış hatta verilen ödenekleri bitirip borçlanmışlardı.

---

hakkında 06.04.1850 tarihli tahrîrât

²⁵⁶ “Çoğu Anadolu, Rumeli ve Arnavut bölüklerine ve taburlarına komuta eden subaylardı. Büyük bölümü kurmay subaydı. Çoğunluğu teknisyen veya zanaatkâr olan bazı yabancı astsubaylar ise çeşitli birliklerde görev yapıyordu. Bununla birlikte yazgıları ve alışkanlıkları onları birbirine bağlıyor ve bir anlamda aynı ordunun parçası haline getiriyordu. Zaten tüm bu farklılıklarına ve anlaşmazlıklarına karşın, kendileri de buna önem veriyordu. Hemen hepsi 1848 Devrimi fiyaskosundan sonra ülkelerinden kaçmış Macarlardı. Lehlerin sayısı biraz daha azdı. Ama rütbeleri daha yüksek olduğu gibi kendilerine daha çok güveniliyordu ve Türklere, onların âdetlerine daha alışıktilar: Ruslara karşı girişilen isyanların bozguna uğramasından sonra Türkiye'ye sığınmışlardı. Kimi daha kısa, kimi de daha uzun süre bir duraksama dönemi geçirmiş, ama sonunda hepsi orduya girerken en azından dış görünüşte ihtida edip, Müslüman olmuştu.” Bosna hareketi'nı konu alan “Ömer Paşa” adlı bu kitap, Osmanlı Devleti'ne sığınan, orduda görev alan ve Müslüman olan askerlerden söz etmiştir. Bu konuda Bkz: Ivo Andrić (2004). *Ömer Paşa*. (Ali Berktaş Çev.) İstanbul: İletişim Yayıncılık. s.35-36.

²⁵⁷ Karpas K, a.g.e., s.116-117; Çakır, a.g.e., s.72-73

²⁵⁸ Nazır, a.g.e.(b), s.428; Çakır, a.g.e., s.79-80

Mültecilerden bir kısmı Amerika'ya gitmek isterken bir kısmı da İngiltere'ye gitmeyi tercih etti. Osmanlı Devleti'nde kalıp hizmet etmek isteyenler olduysa da İmparatorluk bunu kabul etmemiştir. 1851 yılında mültecilerin artık serbest oldukları duyuruldu ancak aralarından bazıları huzuru bozan aşırı hareketler sergilemeye başlayınca Osmanlı Devleti mültecilere uyarılarda bulunmak zorunda kaldı. Bu tarz hareketlere devam ederlerse ikamet sürelerinin uzayacağı bildirildi.²⁵⁹

2.4. MACAR MÜLTECİLER'İN OSMANLI DEVLETİ'NDEN AYRILIŞI

Macarların Osmanlı Devleti'nde ne kadar kalacağına da belirlenmesi gerekiyordu. İngiltere, bu süre zarfının en kısa bir zaman diliminde olmasının Osmanlı Devleti açısından en iyi karar olacağını belirtmişti. Avusturya, mültecilerin beş sene kalmasını istiyordu. Osmanlı Devleti Avusturya'ya bir nota verdi ve artık mültecilerin Avusturya aleyhinde faaliyetler yürütmelerine izin verilmeyeceği, Macaristan'da düzen kurulur kurulmaz Lajos Kossuth ve arkadaşlarının Avusturya'nın bilgisi dahilinde gönderileceğinin altı çizildi. Osmanlı Devleti ikamet süresini bir sene düşünüyordu. Çünkü çok ağır ve ciddi problemlerle karşı karşıya kalmıştı.²⁶⁰

Sadrazam Mustafa Reşit Paşa mültecilerin bırakılması konusunda Avusturya'nın uygun gördüğü kişileri önce Gemlik'e oradan da İngiliz gemisiyle İngiltere'ye gitmesinin uygun olacağını ifade etti. Ancak Avusturya tarafından olumsuz tepkiyle karşılandı. Mültecilerin serbest bırakılmasında diğer devletlerin de karar vermesi gerektiğini iddia etti. Ayrıca Osmanlı Devleti Macarları serbest bırakırsa ilişkilerin tekrar bozulabileceği ihtimalinden de bahsetti. Sadrazam Mustafa Reşit Paşa bunun üzerine bir tezkire yazarak Avusturya'nın durumu iyice zorlaştırmak istediğini Avusturya'nın iddialarının tersine Macaristan'da asayişin kurulduğunu ve Macarların serbest bırakılma konusunda anlaşmalara ters düştüğü iddialarının tamamen asılsız olduğunu belirtti. Ayrıca, Avusturya'nın 1849 yılında Macaristan'da güvenliğin sağlanması durumunda Avusturya'nın bilgisi dahilinde Osmanlı Devleti'nin mültecileri serbest bırakabileceğini ifade etmiş olduğunu da belirtti. Avusturya durumu zorlaştırıyordu. Çünkü, Osmanlı Devleti ile Avusturya arasında yapılan antlaşmaya göre Kütahya'daki mültecilerin serbest

²⁵⁹ Uzunçarşılı, a.g.e., s. 277; Çakır, a.g.e., s.82-88

²⁶⁰ Nazır., a.g.e. (a). s.819-820; Çakır, a.g.e., s.89-90

bırakılması için Avusturya’da asayişin yeniden sağlanması şartı vardı. Bu şartlar altında Avusturya’ya bazı avantajlar sağlıyordu. Böylece Avusturya, Macaristan’da asayişin sağlanmadığını ileri sürerek Osmanlı Devleti’nden mültecilerin serbest kalmasını engellemiş oluyordu. İngilizler ve Fransızlar, Avusturya’nın bu şartının kabul edilmesinin bazı sakıncaları olabileceğini ifade etmişlerdi. Osmanlı Devleti bunun üzerine Avusturya ile şartların hafifletilmesi konusunda görüşmüştü ancak bir fikir birliğine varamamışlardı. İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Palmerston ve Amerikan Senatosu’nun aldığı kararlar, kamuoyunun tepkileri üzerine Avusturya daha fazla direnemedi, geri adım atmak zorunda kaldı. Avusturya’nın Hariciye Nezâreti’ne gönderdiği yazıda, Kütahya’da bulunan mültecilerin bir kısmı bir daha geri dönmek şartı ile serbest bırakılacaktı. Macarlar, Kütahya’dan Gemlik’e sevk edildi. Çanakkale’de bir gemi ile önce Marsilya ardından İngiltere’ye gittiler.²⁶¹ Giden mülteciler arasında Lajos Kossuth da vardı ve giderken kendisi Osmanlı Devleti’nde kaldığı süre içerisindeki memnuniyetlerini belirtti.²⁶²

Osmanlı Devleti, mültecileri serbest bırakırken Avusturya’yı küstürmemesi gerekiyordu. Bu yüzden Bâb-ı Âlî Avusturya’nın mültecilerin bir kısmının serbest bırakılmasıyla ilgili kararına hemen cevap vermemiştir. Bir ay sonra Meclis-i Mahsûs’ta durum görüşülmüştü. Meclis’te Macaristan’da asayişin sağlandığı ve mültecilerin serbest kalmasında bir sorun kalmadığı kararı alındı ve Avusturya Maslahatgüzarına bildirildi. Ayrıca Meclis’te, mültecilerin Kütahya’da kalma sürelerinin uzaması, İngiltere ve Fransa kamuoyunun onlara daha çok sempatiyle bakmasına sebep olacağı belirtildi. Fakat tamamen serbest bırakılırlarsa Avrupa kamuoyu onlarla ilgilenmeyecekti.²⁶³ Mültecilerin serbest bırakılması konusunda Osmanlı Devleti, İngiltere’nin de görüşünü almıştır. Bu durumdan son derece memnun olan İngiltere, Macaristan’da huzurun sağlandığı ve buna göre mültecilerin artık serbest kalabileceklerini ifade etmişti. Meclis-i Mahsûs’ta ayrıca Avusturya’nın serbest bırakılmasını istediği mültecilerin bir an önce Kütahya’dan

²⁶¹ Saydam, a.g.e., s.383-384; Çakır, a.g.e., s.92-95; Nazır, a.g.e (b), s.370-375

²⁶² Lajos Kossuth, “Türkler büyük bir cana yakınlıkla, iştenlikle benim ve arkadaşlarımın hayatını kurtardı.” demiştir. Ayrıca Kossuth kendisinin yazdığı belgelerde şunları da eklemiştir: “Sultan’ın divanı toplanmıştı. Divan’da üyeler sadece müslüman olanların geri verilmeyeceğini sanmışlardı ancak ister müslüman olsun ister hıristiyan olsun hiçbir mülteci geri verilmedi. Divan’da Sultan Abdülmecid ellerini havaya kaldırdı ve şunları söyledi: Allah’ın rahmeti üzerimize olsun. Eğer kaybetmek zorunda kalırsam, onur duyarım. İsmime leke sürdürmem. Misafirlerimin haklarını yedirtmem. Yanımda koruma altında olan bu kadersiz insanlara karşı olan düşmanların intikamına karşı savaş veririm.” Bu konuda bkz: Kossuth Lajos (1880). *Irataim Az Emigrációból* [Elektronik Sürüm]. Budapest: Az Athenaeum R. Társulat Kiadásá. I. Cilt, s.4-5. Erişim: 22.04.2019, <http://mek.oszk.hu/08200/08285/pdf/irataim1.pdf>

²⁶³ Nazır, a.g.e.(b), s.377

gönderilmesi kararlaştırıldı. Böylece fazla masraftan da kurtulmuş olunacaktı. Kütahya'dan gitmek isteyen mülteciler de bu haberi duyunca sevineceklerdi. Ancak mülteciler kontrollü bir şekilde serbest bırakılacaktı. Çünkü mülteciler Avrupa'ya gitmeyip, Osmanlı Devleti içerisinde kalabilirlerdi. Bu durum ise İmparatorluğun Avrupa'ya karşı imajını lekeleyebilirdi. Sonuç olarak, mülteciler Kütahya'dan Gemlik'e indirilecek ve vapur ile Avrupa'ya gönderilecekti.²⁶⁴

Süleyman Refik Bey, Kütahya'dan Gemlik İskelesi'ne kadar kalınacak tüm noktaları belirlemişti. İlk konaklanacak yer, Kütahya'ya dört saatlik mesafedeki Seyyid Ömer Konağı idi. Daha sonra sırasıyla: Dodurga köyü, Pazarcık kasabası, Kurşunlu köyü, İnegöl kasabası, Aksu, Timurtaş köyü ve Gemlik İskelesi idi. Ahmet Refik Bey'le birlikte 56 mülteci Kütahya'dan ayrılmıştı. Geride ise 51 mülteci kalmıştı.²⁶⁵ Mültecilerin tamamen serbest bırakıldıktan sonra tekrar Macaristan'a dönmeyeceklerinin de tekrar tekrar altı çizilmişti. Osmanlı Devleti Macarları Kütahya'dan serbest bırakmaya karar verdiği zaman Macarlar bu haberi sevinçle karşıladılar ve bir hatıra bırakmak istediler. Önce Kütahya'da geçirdikleri zamanları ve amaçlarını anlatan bir dikili taş bırakmak istediler ancak bu fikir reddedildi. Çeşme yaptırmaya karar verdiler. Kütahya'da günümüze kadar kalan bir çeşme vardır ve "Macar Çeşmesi" olarak bilinmektedir.²⁶⁶

Osmanlı Devleti'nde kalan mültecilerin bazıları ise askerî hizmet vermeye başladı. Hizmetten istedikleri zaman ayrılabilirlerdi ancak bu durumda da maaşlarını alabilirlerdi. Mültecilerin çoğunluğu ise İstanbul'a gitti ve orada geçimlerini sağlamaya çalıştılar. O dönemde Yüzbaşı Karl Schwarzenberg'in binicilik okulu bulunuyordu ve bazı mülteciler orada iş buldular. Duvarcı, badanacı, bahriyeli, arabacı, çiftçi gibi meslekler edindiler ve o alanlarda çalıştılar. Avrupa ticaretini ve tarım faaliyetlerini de tanıtmaya çalışıyorlardı.²⁶⁷

Osmanlı Devleti'nde ikametini sürdüren mültecilerden bir tanesi de Jozsef Bem (Murat Paşa) idi. Kendisi 7500 kuruş maaş karşılığında Bölge Komutanlığı'na (Ferikliğe) atanmıştı. Osmanlı ordusunda çeşitli yenilikler yapan Paşa, mobil bir top plânı yapmıştır.

²⁶⁴ Nazır., a.g.e., (b), s.380, 383

²⁶⁵ Nazır., a.g.e.(b), s.390,393

²⁶⁶ Karpat K., a.g.e., s.113-114

²⁶⁷ György Csorba (2002). Kossuth'un ayrılmasından sonra Macar mültecilerinin Hayatı ve Faaliyetleri. Macaristan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği (Haz). *Doğumunun 200. Yıldönümünde Lajos Kossuth 1848-49 Macar Özgürlük Mücadelesi ve Osmanlı- Macar İlişkileri Sempozyumu*. 15 Mart 2002- Kütahya (s.128); Karpat, a.g.e., s.120

Plânında develeri nasıl kullanabileceği konusunda fikirler üretmiştir. Ayrıca Fırat nehrinde bulunan kavşak yolları koruyabilmek için büyük kaleler zinciri plânları arasında idi. Kendi geliri ile bir güherçile fabrikası kurmaya çalışmıştır. Top ve tüfek modelleri üzerine çalışmıştır. Ayrıca Fransa'ya Osmanlı Devleti ile bir askerî anlaşma yapmasını önermiştir. Murat Paşa, Osmanlı Devleti için hizmet veren mülteciler arasında yer almıştır.²⁶⁸

---

²⁶⁸ Csorba, a.g.e., s.807; Gölen, a.g.e., s.170

SONUÇ

Fransa'daki ihtilal hareketleri duyulur duyulmaz halklar anayasal hakları ve özgürlükleri için ayaklandı. Bu halklardan bir tanesi ise Macarlardı. Macarlar, Avusturya'nın egemenliğine karşı hep özgürlük mücadelesi vermişlerdir. Avusturya egemenliği altında yaşayan Macarlar özerklik yönetiminden yararlanıyorlardı. İmparator Ferdinand'a sadece kendilerine ait bir kabine kurmak istediklerini belirtmişlerdi. Ferdinand önce kabul etmiş daha sonra ise vazgeçmiştir. Hırvatlarla iş birliği içine girmiş ve Hırvat bir Başkumandanı Macarların üstüne göndermiştir. Bu sırada hürriyetçi ve milliyetçi fikirlerin önderi Lajos Kossuth Macar Özgürlük Savaşı'nın hazırlıkları içinde idi. Hırvat Başkumandan meselesi Macar halkını ayaklandırmış ve Kossuth'un izinden yürüme kararı almışlardı. Macarlar başarılı bir ilerleyiş gerçekleştiriyorlardı. Avusturya İmparatorluğu Macarları, Hırvat Banı Jellasics'in saldırılarıyla bastırmak istemiştir. Pákozd yakınlarında çıkan savaşla Jellasics, tüm Macar ordusunu yok etmeyi planlıyordu ancak başaramamıştı. Macarlar, güçlü bir askeri potansiyele sahip olduklarını kanıtlamışlardı. Pákozd Muharebesi ile Macarlar, Nisan Kanunları ile elde etmiş oldukları egemenliklerini koruma altına almış oldular. Daha sonra Hırvat Banı Jellasics ile yapılan Ozora Savaşı ise çok önemli bir muharebe olmadan son bulmuştu. Ancak bu savaş, Macarların düşmanlarını yendikleri ve bütün bir milletin özgürlüğü için savaştığı gerçeğine örnek olmuştur. 1848-49 Devrimi ve Özgürlük Savaşı, Macar tarihinin belki de en önemli olaylarından birisidir. Böylece halkta Ulusal bilinç, özgürlük isteği ve onur duygusu bir uyum içinde gelişmeye başlamıştır.

Macarların Avusturya İmparatorluğu'na karşı gerçekleştirdiği Bahar Seferi'nde pek çok başarılı savaşlar olmuştur. Kazanılan zaferlerle büyük bir Özgürlük Savaşı havası esmiştir. Bahar Seferi'nin en önemli olaylarından birisi ise Buda Kuşatması'dır. Macar ordusu Buda Kalesi'ne girmiştir. 21 Mayıs 1849'da alınan Buda zaferi, Özgürlük Savaşı'nın en önemli başarılarından birisi idi. Ferenc Jozsef Buda'nın alınması üzerine I. Nikolay ile görüşmüş ve Rusya'dan yardım istemişti. Rus orduları Macar Özgürlük Savaşı'nı sonlandırmak için harekete geçti. Rusların gücü karşısında Macarlar yenilmeye başladılar. En son Ruslarla yapılan Temesvár Savaşı'nda Macarlar ağır bir yenilgi aldılar.

Rusların gücüne karşı koyamadılar, açlık ve kolera salgını da başlamıştı. Sonuç olarak silah bırakmak zorunda kaldılar. Macar birlikler dağılmaya başladı ve çaresiz kalan Macar halkı, Osmanlı Devleti'ne sığındı.

Macarlar 1848 yılında Avusturya'ya karşı verdikleri Özgürlük Savaşı'nda yenilgiye uğradılar. Daha önce Thököly ve Rákóczy'nin yaptığı gibi Osmanlı Devleti'ne sığındılar. Osmanlı Devleti ise tüm hoşgörüsünü ve iyi niyetini onlara karşı gösterdi. Osmanlı İmparatorluğu 1848 İhtilâlleri'ni büyük bir dikkatle takip etmiştir ve elçileri vasıtasıyla bilgi almıştır. Osmanlı Devleti özellikle Avusturya'da çıkan olayları takip altına almıştır ve askeri önlemler almış, savunmasını güçlendirmiştir. Macar mülteciler meselesi Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomik şartlarının güçleştiği yani bir savaşa hazırlanamayacağı ve Balkanlar'da isyanlarla uğraştığı bir döneme denk gelmiştir. Ancak alınan sonuçlar Osmanlı Devleti'nin lehine olmuştur. Bâb-ı Âlî, Macarların Avusturya'dan bağımsız bir devlet kurmasını istiyordu ancak bunu kendisinin sağlaması gücü. Siyasi açıdan çok dikkatli olması gerekiyordu. Mülteciler meselesinde aslında Osmanlı Devleti'ni zorlayan devlet Rusya idi. Avusturya'ya yardım etmesi yanında Balkanlar'da işgaller yapması Osmanlı İmparatorluğu'nu çok zorluyordu. Macar mülteciler meselesinde Bâb-ı Âlî ılımlı bir siyaset izlemiştir. Rusya ile anlaşma sağlayabilmek için Fuad Efendi, Rus Çarı I. Nikolay ile görüşmüştür ve Çarı ikna etmiştir. Çar, taleplerinden vazgeçmiş, anlaşma sağlanmıştır. Lehli mülteciler Halep'e yerleştirilmiş bir kısmı da Malta'ya gönderilmiştir. İngiltere ve Fransa söz konusu meselede Osmanlı Devleti'nin hep yanında olmuş, desteklerini esirgememişlerdir. Mülteciler meselesinin en önemli sonuçlarından biri ise Fuad Efendi'nin izlediği barışçı yol ve başarılı diplomatik faaliyetler sayesinde Rusya'nın yatıştırılması ve savaş yapılmadan son bulmasıdır. Başta Sultan Abdülmecid olmak üzere Reşid Paşa, Âlî Paşa ve Fuad Paşa savaş ihtimalini göze alarak Rusya ve Avusturya'nın mültecileri iade isteğini reddetmişlerdir. Sultan Abdülmecid iade meselesi üzerine: *"Tacımı veririm, tahtımı veririm, fakat devletime sığınanları asla geri vermem"* ifadelerini kullanarak kararlılığını göstermiştir. Reşid Paşa ise Macarların ve Polonyalıların sığınma talebi ile geldikleri zaman, bu durumdan oldukça hoşnut olmuştur. Çünkü mutlakiyet rejimine karşı özgürlüğü savunan kişileri korumak, Avrupa'ya karşı da özgürlüğün koruyucusu imajının oluşmasını sağlamıştır. Osmanlı Devleti'nin mültecileri koruması, sıcak bir tavır sergilemesi, hürriyet ve insan haklarının savunan bir tavır içinde bulunması İngiltere,

Fransa ve Amerika’da büyük ses getirmiştir. İngiltere ve Fransa’nın Osmanlı Devleti’nin yanında olması daha sonra çıkacak olan Kırım Savaşı’nda üç devletin müttefik olacağı ve güç birliği içinde olacaklarının ilk işaretleri arasında da sayılabilir. Osmanlı Devleti mülteciler için pek çok fedakârlık yapmıştır. Ekonomik açıdan zor günler geçirse de mültecilerin tüm eksikliklerini karşılamıştır. İzlenen siyaset ve devletler arası ilişkilerin ılımlı tutulması aslında bu meselede Osmanlı Devleti’nin parlak bir zafer elde ettiğinin göstergesidir. Türkler ve Macarlar tarih boyu dost olarak yaşamışlardır. Türkler, Macarların zor durumunda her zaman yanında olmuşlardır. Geçmişten gelen derin dostluk bağlılıkları ile ilgili Rákóczi’nin kâtibi Mikes Kelemen 1727 yılında yazdığı mektubunda şu ifadelerle yer vermiştir:

“...Başka hiçbir memlekette sığıntıya bu kadar yardım edilmez... hiçbir yerde buradaki gibi sakin ve rahat olamayız. Tanrı’ya şükür şimdiye kadar aramızda en küçük bir kırgınlık olmadı. Türk’lere nerede rastlasak, bizi hep iyilikle karşılarlar, çünkü Türk’ler en çok Macar’ları severler” *“(Türkiye Mektupları. S. Karatay tercümesi, s.155)”*²⁶⁹

Macarlar, Türkler’in yaptığı yardımları asla unutmamışlardır. 1848 yılından sonra da gerek Osmanlı-Sırp çatışmasında gerek Osmanlı-Rus savaşında dostluklarını esirgememişlerdir. Türkiye ile Macaristan arasındaki dostluk ilişkilerinin temelinde söz konusu meselenin de etkileri büyüktür. Lajos Kossuth’un kaldığı Kütahya ve doğduğu Pécs şehri kardeş şehirdir. Kütahya’daki Lajos Kossuth’un kaldığı ev müze haline getirilmiştir. Macaristan’da verilen Özgürlük Mücadelesi sadece Macarları değil tüm Avrupa’da yaşayan insanları etkilemiştir.

---

²⁶⁹ Rásonyi., a.g.e., s.213

KAYNAKÇA

1. ARŞİV BELGELERİ

BOA. (1850). HRSYS. Dosya No: 2921. Gömlek No:35

BOA. (1849). HRSYS. Dosya No: 2921. Gömlek No: 29

2. GAZETELER

Közlöny (1849) Adolf Gyurmán (editör) Szeged. 162. Sayı. Erişim: 16.04.2019,

<https://mediatortenet.files.wordpress.com/2014/12/kozlony49szept29szeged.jpg>

Pesti Hírlap.(1849). Erişim: 16 Nisan 2019,

<https://mediatortenet.files.wordpress.com/2014/12/pestihirlap1849maj22.jpg>

Radical Lap (1848). Mérel Mór (Ed.). Erişim:11 Nisan 2019,

<https://mediatortenet.files.wordpress.com/2014/12/radicallap480712.jpg>

Kossuth Hírlapja (1848). Józsej Bajza (Ed.). Erişim: 15.08.2019,

<https://mediatortenet.wordpress.com/2014/11/30/kossuth-hirlapja-1848/>

Budapesti Híradó (1848). József Szenvey (Ed.). Erişim: 16.08.2019,

<https://mediatortenet.files.wordpress.com/2014/12/budapestihirado-48jun6.jpg>

Jövö (1848), Erişim: 17.08.2019,

<https://mediatortenet.files.wordpress.com/2014/12/jovo2.jpg>

3. KAYNAK ESERLER VE İNCELEMELER

Ács Tibor (1999). *Mészáros Lázár Törökországi Naplója (1849-1850)* ,“Mészáros

Lázár'ın Türkiye günlüğü”. [Elektronik

Sürüm]. Budapest: Terebess é Zrínyi Kiadó. Erişim: 29.04.2019,

<http://mek.oszk.hu/02700/02746/02746.htm#2>

- Ahmed Lûtfî Efendi (1999). *Vak'anüvîs Ahmed Lûtfî Efendi Tarihi VI-VII-VIII.*(Yeni yazıya aktaran: Yücel Demirel-Tamer Erdoğan). İstanbul: YapıKredi Yayınları
- Ahmet Refik (1926). *Türkiye'de Mülteciler Meselesi.* İstanbul: Matbaa-i Amire. Erişim: 23.04.2019, <http://kutuphane.ttk.gov.tr/resource?itemId=305033&dkymId=54733>
- Andriç Ivo (2004). *Ömer Paşa* (Ali Berktaş Çev.) (1.bs.) İstanbul: İletişim Yayıncılık
- Armaoğlu Fahir (2014). *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1789-1914* (14. Bs.). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Arcanum (t.y). A Magyar nyelv értelmző szótára. "Macar dili açıklayıcı sözlük"
Vadászezred. Erişim: 23.07.2019, <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/v-51E41/vadaszezred-51ED9/>
- Babucs Zoltán (2014 a). Görgei felvidéki hadjárata és a branyiszközi ütközet. "Görgei'in dağlık bölge seferi ve Branyiszko muharebesi". *Felvidék ma.* Erişim: 13.07.2019, <https://felvidek.ma/2014/02/gorgei-felvideki-hadjarata-es-a-branyiszko-i-utkozet/>
- Babucs Zoltán (2017 b). A kétnapos peredi csata. "İki gün süren Pered Savaşı"
Felvidék ma. Erişim: 19.07.2019, <https://felvidek.ma/2017/06/a-ketnapos-peredi-csata/>
- Balog Lajos (2018). Görgey Ártur és Kossuth Lajos Kapcsolata 1848 Októberétől a Váci Nyilatkozat kiadásáig. "1848 Ekim ayından Vác Deklarasyonu'nun yayınlanmasına kadar Ártur Görgey ve Lajos Kossuth münasebeti". *Újkor.hu.* Erişim: 12.07.2019, <http://ujkor.hu/content/gorgey-artur-es-kossuth-lajos-kapcsolata-1848-oktoberetol-vaci-nyilatkozat-kiadasaig>
- Bánlaky József (t.y a). A Schwechati Csata. *Arcanum.* Erişim: 09.07.2019, <https://www.arcanum.hu>
- Bánlaky József (t.y. b). A Peredi Csata. "Pered Savaşı". *Arcanum.* Erişim: 19.07.2019,

<https://www.arcanum.hu>

Bánlaky József (t.y. c). A Komáromi Csata.” Komárom Savaşı” *Arcanum*.

Erişim:20.07.2019, <https://www.arcanum.hu>

Berecz Mátyás (1998). A Kápolnai csata hű leírása... “Kápolna Savaşı’ nın

kahramanlık betimlemesi” [Elektronik Sürüm]. *Agria*, XXXIV. Eger: A Dobó István Vármúzeum kiadásı. Erişim: 15.07.2019,

https://library.hungaricana.hu/hu/view/MEGY_HEVE_agria34/?pg=5&layout=s

Bible Study Tools, Erişim: 28.04.2019, www.biblestudytools.com/dictionary/golgotha,

Bona Gábor (t.y.). A Tisztikar Válsága, A Váci Nyilatkozat (1848. December- 1849.

Januar) “Subay Krizi, Vác Deklarasyonu (Aralık 1848- Ocak 1849)”. *Arcanum*.

Erişim: 12.07.2019, <https://www.arcanum.hu>

Borovszky S. (t.y). A kápolnai csata “Kápolna Savaşı”. *Arcanum*. Erişim: 15.07.2019,

<https://www.arcanum.hu>

Cevdet Paşa (1953). Tezâkir 1-12 (Cavid Baysun yay.). Ankara: Türk Tarih Kurumu,

Tezkire, No.6

Csernusz Sz. (2015). Bécs vagy Buda felé? - a dicsőséges tavaszi hadjárat dilemmája.

“Viyanaya ya da Buda tarafına mı doğru? – şanlı bahar seferi çıkmazı”. *Múlt kor*.

Erişim: 17.07.2019, <https://mult-kor.hu/bece-vagy-buda-fele---a-dicsoseges-tavaszi-hadjarat-dilemmaja-20150427?pid=1>

Csorba György (2002). Macar Mültecileri. (Erol Hatıplı Çev.). *Türkler Ansiklopedisi*.

Ankara: Yeni Türkiye Yayınları

Çakır İsmail (1995). *Macar Mültecileri Meselesi (M.1848- 1849)*. Yüksek Lisans Tezi,

Erciyes Üniversitesi, Kayseri

Dan Berindei (1999). Osmanlı Devleti ve Eflâk’taki 1848 ihtilâli. *XIII. Türk Tarih*

Kongresi:

Kongreye sunulan bildiriler: 4-8 Ekim 1999- Ankara: Bildiriler. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2002

Demeter Zsófia (1998). *A Pákozdi Győzelem "Pákozdi Zaferi"* [Elektronik Sürüm].

Székesfehérvár: A Magyar Millenium Emlékbizottság. S. 39-54. Erişim: 10.07.2019, <http://mek.niif.hu/08800/08851/08851.pdf>;

Eckhart Ferenc (2010). *Macaristan Tarihi* (İbrahim Kafesoğlu Çev.) (2.bs.). Ankara:

Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Encyclopedia Britannica, Erişim: 28.04.2019,

<https://www.britannica.com/place/Golgotha>

Encyclopedia Britannica, Erişim: 04.07.2019, [https://www.britannica.com/place/Mason-](https://www.britannica.com/place/Mason-and-Dixon-Line)

[and-Dixon-Line](https://www.britannica.com/place/Mason-and-Dixon-Line)

Esmer Şükrü (1944). *Siyasi Tarih*. İstanbul: Maarif Matbaası

Feyzioğlu H. (2005). 1848 İhtilâlleri sırasında Osmanlı Devleti'nin Balkanlar ve

Adalar'da aldığı önlemler. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, 25(39).

Fodor Pál (2002). Ondokuzuncu yüzyılın ilk yarısında Macar reform hareketleri ve

1848-49 Devrimi. *Macaristan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği (Haz). Doğumunun 200. Yıldönümünde Lajos Kossuth 1848-49 Macar Özgürlük Mücadelesi ve Osmanlı- Macar İlişkileri Sempozyumu*. 15 Mart 2002- Kütahya

Gökbilgin Tayyib (1976). Thököly İmre ve Osmanlı- Avusturya İlişkilerindeki Rolü.

Türk-Macar Kültür Münasebetleri Işığında II. Rákóczi Ferenc ve Macar Mültecileri Sempozyumu 31 Mayıs- 3 Haziran 1976- İstanbul.

Gölen Zafer (2014). Jozef Bem'in (Murad Paşa) Osmanlı günleri. Hacer Topaktaş,

Natalia Krolikowska (Raportör). *Türkiye-Polonya İlişkilerinde "Temas Alanları" 1414-2014 Uluslararası Konferansı Bildiriler Kitabı*: 06.07 Haziran 2014 - Varşova: Bildiriler. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

- Göyünç Nejat (1976). 1849 Macar Mültecileri ve bunların Kütahya ve Halep’te yerleştirilmeleri ile ilgili talimatlar. *Türk-Macar Kültür Münasebetleri Işığında II. Rákóczi Ferenc ve Macar Mültecileri Sempozyumu 31 Mayıs- 3 Haziran 1976-* İstanbul
- Güngörmüş Naciye (2002). Doğumunun 200. Yıldönümünde Lajos Kossuth ve 1848-49 Macar Bağımsızlık ve Özgürlük Mücadelesi. Macaristan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği (Haz). *Doğumunun 200. Yıldönümünde Lajos Kossuth 1848-49 Macar Özgürlük Mücadelesi ve Osmanlı- Macar İlişkileri Sempozyumu*. 15 Mart 2002- Kütahya
- Gracza György (1894). *Magyar Szabadságharc Története (1848-49), “Macar Özgürlük Savaşı Tarihi (1848-49)*. [Elektronik Sürüm]. Budapest:Lámpel Róbert Kiadása. Erişim: 29.04.2019, http://mek.oszk.hu/06900/06972/pdf/06972_1.pdf. I. Cilt
- Hajnal István (1927). *A Kossuth Emigráció Törökországban ,“Kossuth ’un Türkiye’ye İlticası”*. [Elektronik Sürüm]. Budapest: A Magyar Történelmi Társulat. I. Cilt. Erişim: 22.04.2019, https://library.hungaricana.hu/hu/view/MolDigiLib_VSK_a_kossuth_emig_torok/?pg=0&layout=s
- Harmat Árpád (2015). Az 1848- 1849-es forradalom és szabadságharc története, *“1848-1849 Devrimi ve Özgürlük Savaşı Tarihi”*. *Történelem cikkek*, Erişim: 12. 09. 2018, <http://tortenelemcikkek.hu/node/124>
- Hermann Róbert (1997 a). A kormánybiztosi rendszer 1848-1849-ben. “1848-1849 yılında Hükümet Komisyon Sistemi”. *Hadtörténelmi Közlemények*, 111(1), s.28-29. Erişim: 31.07.2019, <http://epa.oszk.hu/00000/00018/00004/pdf/02hermann.pdf>
- Hermann Róbert (2000 b). Az 1849-50. Évi kivégzések. “1849-50 yılı idamları”. *Aetas*,

16 (1). Erişim: 10 Nisan 2019, <http://acta.bibl.u-szeged.hu/40933>

Hermann R3bert (2001 c). Perczel M3r dun3nt3li hadj3rata 3s a m3ri 3tk3zet : 1848.

december 30. “M3r Perczel’in Tuna 3tesi askeri seferi ve M3r Savaşı: 30 Aralık 1848”. *Aetas* 17 (2). Erişim: 11.07.2019, http://acta.bibl.u-szeged.hu/41003/1/aetas_2001_002_080-103.pdf

Hermann R3bert (2003 d). *Lajos Kossuth ve 1848-49 yıllarında Macar 3zg3rl3k Savaşı*

(Yılmaz G3len 3ev.). Budapest: Akad3miai Kiad3

Hobsbawm Eric (2016). *Devrim 3ağı 1789-1848* (Bahadır Sina şener, 3ev.) (8.bs.).

Ankara: Dost Kitabevi Yayınları

İbn3lemin Mahmut Kemal İnal. (1940). *Osmanlı Devrinde Son Sadrazamlar*. İstanbul:

İstanbul Maarif Matbaası. I. C3z

Jelesnapok, Erişim: 28.04.2019,

https://jelesnapok.oszk.hu/prod/unnep/a_vilagosi_fegyverletetel_napja__1849

Jelavich Barbara (1987). *Modern Austria: Empire & Republic 1800-1986*. New York:

Cambridge University Press

Kabdebo Thomas (2015). Ferenc Pulszky. *Hungarian Review*, VI (2). Erişim:

30.07.2019, http://www.hungarianreview.com/article/20150317_ferenc_pulszky

Karal Enver Ziya (2011). *Osmanlı Tarihi* (9. Bs.). Ankara: T3rk Tarih Kurumu. V. Cilt.

Karasu Cezmi (2002). XIX. Y3zyılda Eflak ve Boğdan’daki Rus İşgalleri. *T3rkler*, Cilt

12 Ankara: Yeni T3rkiye Yayınları

Karpat Kemal (1994). Kossuth in Turkey: The Impact of Hungarian Refugees in the

Ottoman Empire, 1849-1851. *VII. CIEPO Sempozyumu’ndan ayrı basım*. Ankara:

T3rk Tarih Kurumu Basımevi

Kakuk Zsuzsa (1966). Lajos Kossuth’un T3rk3e Grameri. *XI. T3rk Dil Kurultayında*

okunan Bilimsel Bildiriler: 1968- Ankara: Bildiriler. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Kaynar Reşat (2010). *Mustafa Reşit Paşa ve Tanzimat* (4.bs.) Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi

Komárom (t.y.). *Újszóny*. Erişim: 20.07.2019, <http://www.komarom.hu/teltort.php>

Kossuth Lajos (1841). *Szerkesztői jegyzetek a Pesti Hírlaphoz I.* (Fazekas Csaba Ed.).

“*Peşte gazetesi’ne editörün notları I.*”. Miskolc 2003. s.8. Erişim: 30.04.2019, <http://mek.oszk.hu/01200/01298/01298.pdf>

Kossuth Lajos (1880). *Irataim az Emigrációból , “Göç ile ilgili belgelerim”*.

[Elektronik Sürüm]. Budapest: Az Athenaeum R. Társulat Kiadása. I. Cilt. Erişim: 22.04.2019, <http://mek.oszk.hu/08200/08285/pdf/irataim1.pdf>

Kuneralp Sinan (1970). Bir Osmanlı Diplomatı Kostaki Musurus Paşa. *Belleten*,

XXXIV (135). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını. Erişim: 27.04.2019, <https://www.ttk.gov.tr/yayinlarimiz/dergi/belleten-cilt-xxxiv-sayi-135-yil-1970-temmuz/>

Kurat Akdes Nimet (1990). *Türkiye ve Rusya*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları

Kurat Yuluğ (1961). Osmanlı İmparatorluğu ve 1849 Macar Mülteciler Meselesi. VI.

Türk Tarih Kongresi: Kongreye sunulan bildiriler: 20-26 Ekim 1961 – Ankara: Bildiriler Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1967

Küçük Cevdet (t.y.). Abdülmecid [Elektronik Sürüm]. *TDV İslam Ansiklopedisi*,

Erişim:05.07.2019, <https://islamansiklopedisi.org.tr/abdulmecid>

Lányi Ándrás (1998). A Téli Hadjárat “Kış Seferi”. *Kortárs*, 42(6). Erişim: 19.08.2019,

https://matarka.hu/cikk_list.php?fusz=77463

Le Guin Ursula K. (2017). *Revolution is in the air: Orsinia*. Great Britain: Gollancz

Márki Sándor- Beksics Gusztáv (1898), *A Modern Magyarország (1848-1896)*.

“*Modern Macaristan (1848-1896)*. Budapest: Az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai RészvényTársulat

Magyar Katolikus Lexikon (t.y.). *Újépület*. Erişim: 28.04.2019,

<http://www.lexikon.katolikus.hu/U/Újépület.html>

Magyar Katolikus Lexikon (t.y.). *Tavaszi Hadjárata*. “*Bahar Seferi*”. Erişim: 17.07.2019,

<http://lexikon.katolikus.hu/T/tavaszi%20hadj%C3%A1rat.html>

Mahmud Celâleddin Paşa (1983). *Mir'ât-ı Hakikat: Tarihi Hakikatların Aynası* (İsmet

Miroğlu Haz.). İstanbul: Berekât Yayınevi. Cilt: I- II- III

Múltunk (t.y.). *Heinrich Hentzi von Arthurm*. Erişim: 18.07.2019,

http://multunk.com/index.php?title=Heinrich_Hentzi

Nagy D. I. (1998). Szemle: Bencze László - Bona Gábor - Csikány Tamás - Hermann

Róbert - Kedves Gyula: A szabadságharc katonai története. Pákozdtól Világosig,

1848-1849 [Elektronik Sürüm]. “İnceleme: Bencze László - Bona Gábor -

Csikány Tamás - Hermann Róbert - Kedves Gyula: Özgürlük Savaşı Askeri

Tarihi. Pákozdtól Muharebesi'nden Világos Muharebesi'ne kadar, 1848-1849”

Hadtörténelmi Közlemények, 112(1), Erişim: 01.07.2019,

http://epa.oszk.hu/00000/00018/00008/pdf/sz1_nagyd.pdf

Nazır Bayram (2002). Macar mültecilerin Osmanlı Devleti'ndeki gündelik hayatları.

Macaristan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği (Haz). *Doğumunun 200.*

Yıldönümünde Lajos Kossuth 1848-49 Macar Özgürlük Mücadelesi ve Osmanlı-

Macar İlişkileri Sempozyumu. 15 Mart 2002- Kütahya

Nazır Bayram (2002). Macar ve Polonyalı İhtilâlcilerin Osmanlı Devleti'ne ilticası ve

diplomatik kriz. *Türkler Ansiklopedisi*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları. Cilt 12

Nazır Bayram (2016). *Macar ve Polonyalı Mülteciler: Osmanlı'ya Sığınanlar* (4.bs.)

İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

Nemes Robert (2001). *Getting to the source: Women in the 1848-1849 Hungarian*

Revolution. *Journal of Women's History*, 13(3). Erişim: 27.04.2019,
https://www.academia.edu/5329932/Women_in_the_1848-1849_Hungarian_Revolution

Öztürk Ayhan (2002). Osmanlı İmparatorluğu'nun Macar Mülteciler Konusundaki Tavrı. Macaristan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği (Haz). *Doğumunun 200. Yıldönümünde Lajos Kossuth 1848-49 Macar Özgürlük Mücadelesi ve Osmanlı-Macar İlişkileri Sempozyumu*. 15 Mart 2002- Kütahya

Pallás nagy lexikona (t.y.). Branyiszkói csata. “ Branyiszko Muharebesi”. *Arcanum*.
 Erişim: 13.07.2019, <https://www.arcanum.hu>

Pınar Hayrettin (2012). Kostaki Musurus'un Atina Sefareti ve Osmanlı- Yunan Diplomatik Krizi. *Bellekten*, LXXVI (275), s.211, 214-215, 235-236. Erişim: 27.07.2019, <https://www.ttk.gov.tr/yayinlarimiz/dergi/bellekten-cilt-lxxvi-sayi-275-yil-2012-nisan>

Poole Stanley Lane (1959). *Lord Stratford Canning'in Türkiye Hatıraları* (Can Yücel Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

Rásonyi László (1971). *Tarihte Türklük*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.

Rüstow Wilhelm (1866). *Az 1848- 1849- diki Magyar Hadjârat Története*. “1848- 1849 Macar Askeri Tarihi” [Elektronik Sürüm] (Arnold Vértesi, Macarca'ya Çeviren). Pest: Emich Gusztáv Tulajdona. I.Cilt, Erişim: 05.08.2019, http://mtdaportal.extra.hu/books_kulf/rustow_wilhelm_friedrich_magyar_hadjarat_tortenete_1_Optimized.pdf;

Rüstow Wilhelm (1866). *Az 1848- 1849- diki Magyar Hadjârat Története*. “1848- 1849 Macar Askeri Tarihi” [Elektronik Sürüm]. (Arnold Vértesi, Macarca'ya Çeviren). Pest: Emich Gusztáv Tulajdona. 2.Cilt, Erişim: 23.07.2019, http://mtdaportal.extra.hu/books_kulf/rustow_wilhelm_friedrich_magyar_hadjarat_tortenete_2_Optimized.pdf

Saydam Abdullah (1997). Osmanlılar'ın Siyasi ilticalara Bakışı ya da 1849 Macar- Leh

Mültecciler Meselesi. *Bellethen*, LXI (231)

Sertoglu Midhat (2015). *Osmanlı Tarih Lügatı*, İstanbul: Kurtuba Yayınları

Seyitdanlıoğlu Mehmet (1999). *Tanzimat Devrinde Meclis-i Vâlâ (1838-1868)*. (2.bs).

Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi

Strausz Péter (2002). Az 1. Császár-huszárezred az 1849. évi nyári hadjáratban. “1849

yılı Yaz Seferinde 1. İmparator- Süvari Alayı”. *Sic itur ad astra*. 14 (2-3), 3-5.

Erişim: 19.07.2019, <http://epa.oszk.hu/01000/01019/00002/pdf/strausz.pdf>

Szabó G. (2014). Buda ostroma 1849-ben – I. Rész. “1849 yılında Buda Kuşatması – I.

Bölüm”. *Kapszli*. Erişim: 18.07.2019, <http://kapszli.hu/buda-ostroma-1849-1/>

Szenczi N.J. (1939). Great Britain and the War of Hungarian Independence. *The*

Slavonic and East European Review. 17 (51). Erişim: 25.07.2019,

<https://www.jstor.org/stable/4203520>

Szibler G. (2017). A Miklós- huszárok harcai 1848-ban és 1849-ben. “ 1848 ve 1849

yılında Miklós- süvarilerin savaşı”. *Huszármúzeum*. Erişim: 10.07.2019,

<http://huszarmuzeum.hu/a-miklos-huszarok-harcai-1848-ban-es-1849-ben-2017-03-14>

Shaw Stanford (2010). *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye* (Mehmet Harmancı,

Çeviren) (3.bs.). İstanbul: E Yayınları. II. Cilt.

Szilágy Sándor (1850). *A Magyar Forradalom Története 1848 és 1849-ben*. “*Macar*

Devrim Tarihi 1848 ve 1849”. Pest: Heckenast

Gusztáv Sajátja. Erişim:30.04.2019, <http://mek.oszk.hu/18500/18530/18530.pdf>

Szilassy S. (1966). America and the Hungarian Revolution of 1848-49. *The Slavonic*

and East European Review, (44/102), s. 185-187. Erişim: 03.07.2019,

www.jstor.org/stable/4205719

Tarján M.Tamás (t.y. a). A Pákozdi Csata “Pákozdi Muharebesi”. *Rubiconline*.

Erişim:10.07.2019,

http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1848_szeptember_29_a_pakozdi_csata/

Tarján M. Tamás (t.y. b). Az Ozorai Csata “Ozora Muharebesi”. *Rubiconline*. Erişim:

08.07.2019,

http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1848_oktober_7_az_ozorai_csata

Tarján M.Tamás (t.y. c). A Schwechati Csata “Schwechati Muharebesi”. *Rubiconline*.

Erişim: 09.07.2019,

http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1848_oktober_30_a_magyar_honvedsereg_ek_veresege_schwechatnal/

Tarján M.Tamás (t.y. d). 1849 Május 21. Budavár visszafoglalása. “21 Mayıs 1849

Buda Kalesi'nin geri alınışı” *Rubicon*. Erişim: 18.07.2019,

http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1849_majus_21_budavar_visszafoglalasa/

Uçarol Rifat (2015). *Siyasi Tarih (1789-2014)* (10. Basım). İstanbul: Der Yayınları

Uzunçarılı İsmail (1932). *Kütahya'da Macar ve Leh Mültecileri: Bizans ve*

Selçukiyle Germiyan ve Osman oğulları zamanında Kütahya Şehri. İstanbul: İstanbul Devlet Matbaası.

Ülman Haluk (2002). *Birinci Dünya Savaşı'na Giden Yol ve Savaş* (3.bs.). Ankara:

İmge Kitabevi Yayıncılık

Ünal Tahsin (1974). *Türk Siyasi Tarihi 1700-1958*. İstanbul: Kutluğ Yayınları.

Veress Sándor (1878). *A Magyar Emigráció a Keleten*. “Macarlar'ın Doğu'ya Göçü”.

Budapest: Az Athaneaum R. Társ. Kiadása. Cilt I. Erişim: 27.04.2019,

<https://terebess.hu/keletkultinfo/veress1.html>

Vachott Imre (1850), *A magyar menekültek Törökországban: Ismeretlen Adatok az*

1849-ki Emigratio Történetéhez. “Türkiye'de Macar göçmenler: 1849 Göç tarihi ile ilgili bilinmeyen veriler”. Pest: Heckenast, Erişim: 29.04.2019,

<https://digitalia.lib.pte.hu/?p=2507>

Vida István Kornél (2014). A nemzet nem szívesen látott vendége? “Ulus, misafirini hoş karşılamadı mı?”. *AETAS*, 29 (2). Erişim: 10.10.2018, <http://acta.bibl.u-szeged.hu/34521/>

Waling G.H. (2016). *1848: Clubkoorts en revolutie. Democratisch experimenten in Parijs en Berlijn (English Summary)*. Doktora Tezi, Leiden Üniversitesi, Hollanda, s.353-354. Erişim: 27.04.2019, https://www.academia.edu/26464095/English_Summary_1848_-_Clubkoorts_en_revolutie_-_PhD_Thesis

Wheatcroft Andrew (1995). *The Habsburgs- Embodying Empire*. Englad: Penguin Books

Wikiszótár.hu. *Bányavárosok*. Erişim: 19.07.2019, <https://wikiszotar.hu/ertelmezo-szotar/>

Yusufoğlu Hicran (2006). Tarihten Günümüze Türk-Macar İlişkileri [Elektronik Sürüm]. *2023 Dergisi*. Erişim: 23.04.2019, <http://www.turkmacar.org.tr/index.php/tarihte-turk-macar-iliskileri>

EKLER

EK 1

Macar Krallığı'nda bulunan milletler

SZLOVÁKOK: SLOVAKLAR

HORVÁTOK: HIRVATLAR

SZERBEK: SIRPLAR

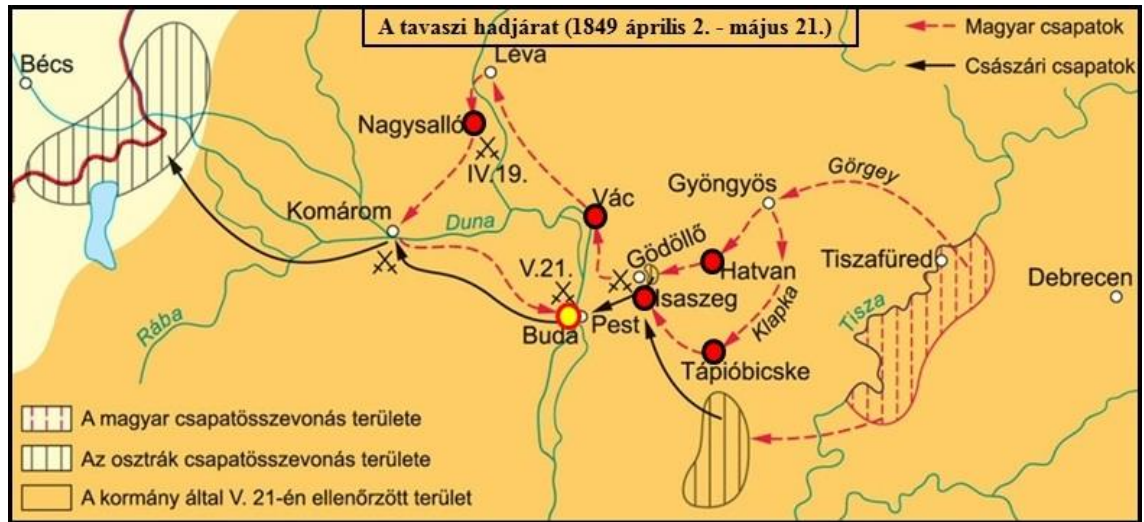
ROMÁNOK: RUMENLER

RUSZINOK: RUSLAR

Bkz: <http://tortenelemcikkek.hu/node/124>

EK 2

Bahar Seferi (2 Nisan- 21 Mayıs 1849)

Magyar csapatok: Macar birlikler

Császári csapatok: Avusturya İmparatorluğu'nun birlikleri

Bécs: Viyana

A Magyar csapatösszevonás területe: Macar birliklerinin toplanma bölgesi

Az Osztrák csapatösszevonás területe: Avusturya birliklerinin toplanma bölgesi

A kormány által V. 21-én ellenőrzött területe: Hükümet tarafından V. 21'inci denetlenmiş bölge

Bkz: <http://tortenelemcikkek.hu/node/124>

EK 3

1849 yılında Macar Özgürlük Savaşı'nın Askerî Harekâtları

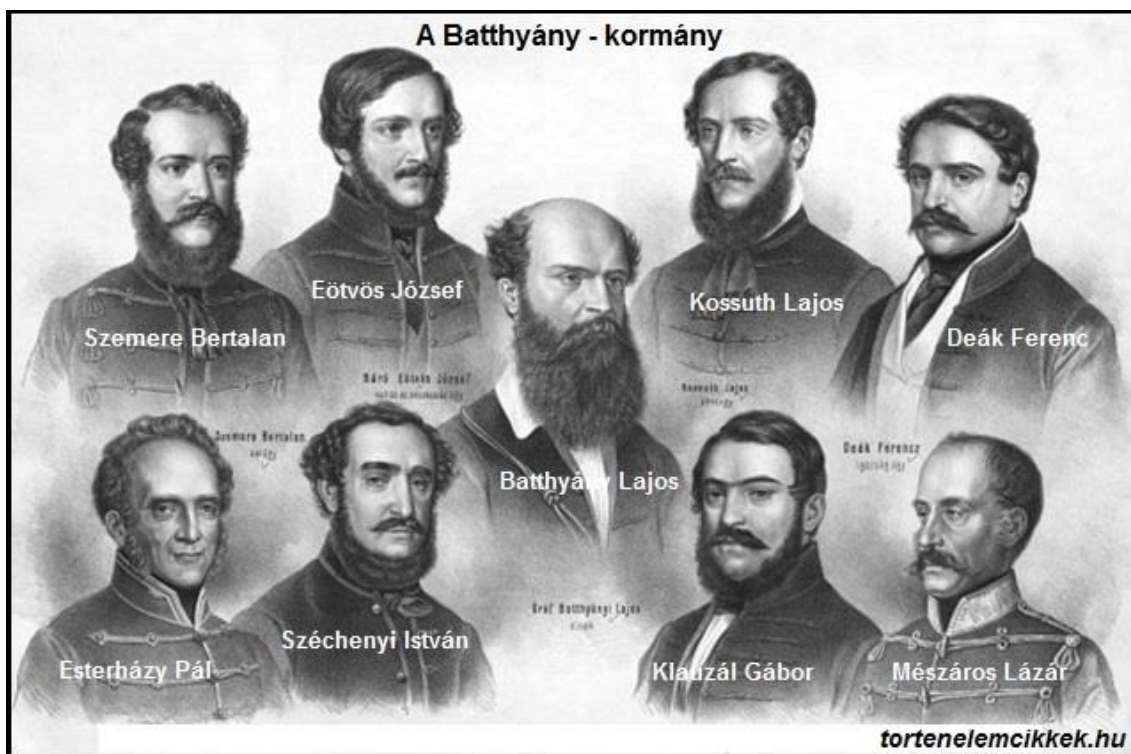

Bkz: <http://tortenelemcikkek.hu/node/124>

EK 4

Batthyány Hükümeti Üyeleri (1848)

Bkz: <http://tortenelemcikkek.hu/node/124>

Ek 5**21 Mayıs 1849 Buda Kuşatması**

Buda Kuşatması, 1848- 49 Macar Özgürlük Savaşı'nda Bahar Seferi'nin dönüm noktasıydı. Kuşatma, 4 Mayıs'tan 21 Mayıs 1849'a kadar sürdü ve Macar kuvvetlerinin zaferiyle son buldu.

Bkz: <http://dka.oszk.hu/html/kepoldal/index.phtml?id=8692>

Ek 6

Pákozd'da bulunan 1848 Pákozd Muharebesi Anıtı

Bkz: <http://dka.oszk.hu/html/kepoldal/index.phtml?id=18299>

Ek 7

Lajos Kossuth'un Kütahya'da kaldığı ev.

Bkz: <https://kutahyamuzesi.gov.tr/kossuth-muzesi/>

EK 8

ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
.....TARİH..... ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: ...19/...09./...2019.....

Tez Başlığı : .....1848-1849 Macar Özgürlük Mücadelesi ve Macar Mülteciler Meselesi.....

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam ...126..... sayfalık kısmına ilişkin, ...19.../09...../...2019..... tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % ....7. 'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç
- 4- Alıntılar dâhil
- 5- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı: Burcu Çiloğlu

Öğrenci No: N16225517

Anabilim Dalı: Tarih

Programı: Tezli Yüksek Lisans

Tarih ve İmza

19.09.2019

B. Çiloğlu

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Uygundur

Prof. Dr. Mehmet Şakir

(Unvan, Ad Soyad, İmza)

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
MASTER'S THESIS ORIGINALITY REPORT

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
.....HISTORY..... DEPARTMENT

Date: ...19/...09/...2019.....

Thesis Title : .....1848-1849 Hungarian War of Freedom and Hungarian Refugees.....

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 19...../.....09/...2019... for the total of .....126..... pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is .....7... %.

Filtering options applied:

1. Approval and Declaration sections excluded
2. Bibliography/Works Cited excluded
3. Quotes excluded
4. Quotes included
5. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Name Surname: Burcu Çiloğlu

Student No: N16225517

Department: History

Program: A Thesis master's degree

Date and Signature

19.09.2019

B. Çiloğlu

ADVISOR APPROVAL

Prof. Dr. Mehmet Şahin

(Title, Name Surname, Signature)

APPROVED.

(Signature)

EK 9

ETİK KOMİSYON MUAFİYET FORMU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TEZ ÇALIŞMASI ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ .....TARİH..... ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA	
Tarih: 31.../...05./.....2018...	
Tez Başlığı:	.....1848-1849 Macar Özgürlük Mücadelesi ve Macar Mülteciler Meselesi.....
Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmam:	
<ol style="list-style-type: none"> 1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır, 2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir. 3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir. 4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, mülakat, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir. 	
<p>Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kurul/Komisyon'dan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p>	
Gereğini saygılarımla arz ederim.	
Adı Soyadı: Burcu Çiloğlu Öğrenci No: N16225517 Anabilim Dalı: Tarih Programı: Tezli Yüksek Lisans Statüsü: ☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Doktora	Tarih ve İmza 31.05.2018 <i>B. Çiloğlu</i>
DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI	
  Prof. Dr. Melis Sazibakır (Unvan, Ad Soyad, İmza)	
Detaylı Bilgi: http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr	

Telefon: 0-312-2976860

Faks: 0-3122992147

E-posta: sosyabilimler@hacettepe.edu.tr

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
ETHICS COMMISSION FORM FOR THESIS**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
.....HISTORY..... DEPARTMENT**

Date: 31.../...05./...2018.....

Thesis Title: .....1848-1849 Hungarian War of Freedom and Hungarian Refugees Problem.....

My thesis work related to the title above:

1. Does not perform experimentation on animals or people.
2. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.).
3. Does not involve any interference of the body's integrity.
4. Is not based on observational and descriptive research (survey, interview, measures/scales, data scanning, system-model development).

I declare, I have carefully read Hacettepe University's Ethics Regulations and the Commission's Guidelines, and in order to proceed with my thesis according to these regulations I do not have to get permission from the Ethics Board/Commission for anything; in any infringement of the regulations I accept all legal responsibility and I declare that all the information I have provided is true.

I respectfully submit this for approval.

Date and Signature

Name Surname: Burcu Çiloğlu

Student No: N16225517

Department: History

Program: A Thesis master's degree

Status: MA Ph.D. Combined MA/ Ph.D.

31.05.2018
B. Çiloğlu

ADVISER COMMENTS AND APPROVAL

Approved
Prof. Dr. Mehmet SEVİTDANLIOĞLU

Prof. Dr. Mehmet SEVİTDANLIOĞLU

(Title, Name Surname, Signature)